
3 1761 07320437 2

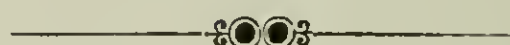
Tiskem knížecí arcibiskupské knihtiskárny, řízením Synů Bohumila Haase, za faktora Jos. W. Žáka.

NOWOČESKÁ

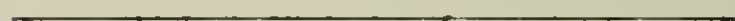
BIBLIOTHÉKA

WYDÁWANÁ

NÁKLADEM ČESKÉHO MUSEUM.

ČÍSLO XII.

WÁCSL. WLAD. TOMKA

DĚJE UNIVERSITY PRAŽSKÉ.

W PRAZE.
W KOMMISSÍ U ŘIWNÁČE.

1849.

W. WLADIWOJE TOMKA

DĚJE

UNIVERSITY PRAŽSKÉ.

DÍL I.

SPISŮ MUSEJNÍCH ČÍSLO XXXIII.

W PRAZE.

W KOMMISSÍ U ŘIWNÁČE.

1849.

DÍL I.

Od založení učení Pražského až do uzawření kompaktat Basilejských.

(1348—1436.)

Obsah.

Oddíl I.

Počátek a wzrůst učení Pražského až do wzniku rozepří mezi čtyrmi národy (1348—1384.)

Oddíl II.

Časowé národních a náboženských rozepří w učení Pražském až do wystěhowání přespolních národů (1384—1409.)

Oddíl III.

Wzdělání wíry české pod obojí w učení Pražském až do zawření kompaktat s konciliem Basilejským (1409—1436.)

ODDÍL I.

Počátek, zřízení a wzrůst učení Pražského až do wzniku rozepří mezi čtyrmi národy.

(1348—1384.)

1.

Paměti o partikularním učení na hradě Pražském.

W zemi české od prwního uwedení křesťanské wíry byl rowněž i wzdělanosti křesťanské čili již odtud obecné ewropejské průchod učiněn. Cyrill a Methudius, bratří, nejprwé k tomu z Řecka základ učinili; potom wšak, když spojení s Carhradem bauřliwými běhy bylo přetrženo, a pomalu i slowanský jazyk při obřadech kostelních ustaupil latinskému, musili zrakowé wíce obracowáni býti k Italii a jiným wlaským krajinám, jakož i k tomu, což odtamtud přicházelo do Němec a jiných zemí ewropejských.

Jazyk latinský byl od té doby jednau z nejpřednějších potřeb každého, kdož chtěl nějak býti wzdělaným neb učeným člowěkem; jemu učili se w obyčejných školách při kostelích a klášteřích, a w něm wšemu, co zwláště církew žádala; jiným wěcem musil se každý naučiti wíce ze žiwota a ze zkušení.

Odtud, zwláště as od času sw. Wojtěcha nescházeli též nikdy mužowé, kteří i wyšším wzděláním podlé spůsobu času swého wýtečnějšího jména došli. K nabytí jeho nesmělo šetřeno býti těžkého nákladu a putowání do dalekých zemí, do Italie neb do Francauz, kdež byl hlawní pramen středowěké učenosti, nejpřednější bohomluwci, filosofowé, práwníci hned od jedenáctého až do začátku čtrnáctého století. Welikým shonem žáků ze wšech končin Ewropy w týchž zemích wznikaly a rozmáhaly se okolo slawných učitelů

weliké ony školy a wíce republiky čili cechowé učených, kteříž se universitates aneb jinak obecná studia nazýwali.

Z Čech ještě ku konci 10 století sw. Wojtěch, jedna z prwních hwězd swého času w křesťanstwě, školau Magdeburskau ke wzdělání swému se spokojil. Kosmas kronikář, o sto let později studowal w Lüttichu w Nízozemsku; jiní wšak, a zwláště později w 12 a 13 století, konali pilně cesty do Paříže, do Bononie a na jiná slawná učení, odkudž se nawracowali do wlasti s rozšířeným nabytým uměním i stkwělými grady a důstojenstwími mistrskými. W nejwětším počtu nalézají se odtud doktorowé práw, a zwláště práwa církewního, kteříž hledali swé wzdělání z nejwětší části w Bononii, kdež Čechowé při universitě ultramontanské činili zwláštní jeden z osmnácti národů, na něž byla rozdělena.

Záhy wšak počalo se též na to pomýšleti, aby byla i doma příležitost ku podobnému učení. I jestiť wědomo, že bylo dáwno před slawným Karla IV založením již tak nazwané s t u d i u m p a r t i c u l a r e, čili studium generale minus, na hradě Pražském při kostele sw. Wíta, kdež pokud se wí, učení filosofická čili předmětowé tak nazwané fakulty swobodného umění se přednášeli.

Nic takowého nebylo, jak se zdá, zřízeno ještě za mladých let Kosmowých: kterýž roku 1074 žákem byl při kostele sw. Wíta, ale odtud teprw do Lütticha k učení se grammatice a dialektice putowal. Patrně tehdáž škola sw. Wíta nijak ještě od obyčejných klášterních a farních škol se nelišila. Nejwíce wplywu wšak na zřízení partikularních takowých učení w rozličných zemích křesťanských mělo obecné koncilium Lateranské, kteréž bylo držáno roku 1215 za papeže Innocencia III. Na církewním tomto sněmě nařízeno bylo wůbec, aby byl při každém kathedralním kostele držán aspoň jeden mistr swobodného umění, kterýžby jak duchowním téhož kostela tak i jiným žákům chudým bez platu přednášel; za to aby jemu při kostele slušný obrok byl wykázán. Při metropolitních kostelích měl mimo to také mistr w theologii nařízen býti. Podobné rozkazy, wztahující se na wyšší učení, byli též wydali předešlí papežowé: Alexander III († 1181) a Eugen III, († 1153.)

Podlé toho jest jisté, že partikularní učení na hradě Pražském, ne-li dříwe, aspoň brzy po roce 1215 začátek wzalo. S promrzelau krátkostí činí o něm zmínku kronista pokračowatel Kosmy, prawě, že zašlo roku 1248, nic nemluwě o příčině, ani jak dlauho trwalo toto zajití. Byl wšak to rok bauřliwý, domácí wálky i wenkowského nebezpečenstwí, když se odtrhnul král Wácslaw I od císaře Římského, a s papežem a wzdorocísařem držel, naproti němu pak wlastní jeho syn, Přemysl Otakar, a pánowé čeští mocně se pozdwihli. Sám biskup Pražský Mikuláš i kapitula Pražská w tu rozepři byli zapleteni; z čehož není diwu, že tiché učení před hřmotem wálky stranau musilo ustaupiti.

Za panowání Otakara II učení Pražské tím stkwěleji zdwihlo se. Tehdáž přicházeli žákowé z Rakaus, ze Štýrska, z Bawor, nepochybně i z jiných okolních zemí w sausedstwu. Okolo roku 1271 přednášeli rodilí Čechowé, mistr Očko a mistr Bohumil, grammatiku a logiku, a mistr Řehoř z panského rodu Zajíců z Wartenberka, kanowník a skolastikus kapituly Pražské, kterýž později (1297) biskupem učiněn, četl o přírodě knihy Aristotelowy. O tom wyprawuje Engelbert, opat Admontský we psaní swém k Oldřichowi, skolastikowi Wídenskému, kterýž byl sám tři léta studowal w Praze za posledních časů krále Otakara (1271—1274) a slyšel tři ty mistry. Rowněž studowal tu Volkmar, opat Firstenfeldský, baworský kronista.

Toho času zmiňuje se weliký milowník studující mládeže, Wít, děkan Pražský, kterýž jak žákům w nižší škole Swatowítské tak při partikularním učení mnoho dobrodiní prokazowal. *) Umřel roku 1271.

Brzy potom přiwedla wšak druhá bauře učení Pražské we zmatek, a sic wálka od císaře Rudolfa proti Otakarowi

*) *Cosmae Contin. Scr. rer. Boh. I.* 413. Hic vir non tantum scolaribus Pragensi ecclesiae deservientibus subveniebat, verum etiam in generali studio existentibus pro possibilitate suarum facultatum affectuose, ut in plurimis patuit, providebat. Že zde *generale studium* musí jen za *generale studium minus* wzato býti, wyplýwá z pozdějších dějin.

pozdwižená. Neboť když Rudolf sáhl na Rakausy a na Štýrsko i jiné krajiny Otakarowy, musili žákowé odtamtud w Praze se zdržující nechati škol za sebau, a domů se nawrátiti. Engelbert, tehdy byw mnich we klášteře Admontském, patřiwším k dioecezí arcibiskupa Salcburského, musil rowněž zpátky do kláštera swého; neb i arcibiskup Salcburský držel s císařem. Prawí, že tehdáž ku požádání biskupa Chiemského, kancléře císařowa, sepsal prwní dílečko swé, potupný totiž spis na Otakara o wolení Rudolfa za císaře, „sclavica qui tumidi confregit cornua sceptri,“ jakž zní prwní slowa básně jeho. Později ku pokračowání we studiích swých do university Paduanské se obrátil.

Na spůsob universit we wlaských krajinách chtěl zříditi Otakarůw syn, Wácslaw II, obecné učení w Praze, o čež roku 1294 sněmowně bylo jednáno. Král Wácslaw II byl wšak weliký přítel kněží, již tehdy tak mocných, že mnozí welikau jejich moc widěli nerádi. Učení Pražské mělo nad to zřízeno býti podlé spůsobu Pařížského, se zwláštním ohledem na theologii, tudyž s rozmnožením wáhy a moci duchowního stawu. K tomu zdá se že nějak příliš zároweň s tím jednáno bylo též o sepsání nowé knihy zákonů pro zemské saudy, kterážto wěc byla, jak tehdáž tak i později, welmi nenárodní; nad to pak zrowna o národnost byl tehdáž čas znamenitého roznícení myslí w Čechách, skrze walné uwedení Němců do měst a zřízení privilegowaných obcí k nejwětšímu jich prospěchu a na ujmu domácího obywatelstwa. To nebyl owšem žádný wplyw obecné ewropejské wzdělanosti, aby rozšiřowání jí bylo se musilo zdáti nebezpečné; nicméně přirozeným spůsobem musilo tehdáž strašiti wšecko, co páchlo cizinau aneb nowau wýjimku žádalo od posawadního zemského obyčeje, owšemť pak na ten spůsob i zřízení nowé mocné korporací cizinců, jaká dle obyčeje toho času s každým učením byla spojena. Odtud přišlo, že se páni, a zwláště kteří nepřáli duchowenstwu, postawili na odpor, a wyžádali odkladu té wěci, předstírajíce pauze, že musí napřed pečowáno býti o jiné wěci, zwlášt o spůsobení dobrého řádu a bezpečnosti w zemi, bez které i takowé obecné studium dobře státi nemůže; což až bude spraweno, že ne-

míní potom tomu založení odporní býti. Na to jest od krále Wácslawa wšecka wěc stranau odložena. *)

2.

Založení obecného učení w Praze od Karla IV.

Příležitější byl čas, když Karel IV panowání nad Čechy nastaupil.

Od nepodařeného úmyslu krále Wácslawa II bylo tehdáž uplynulo wíce než půl století, mezi kterýmž časem slowanská a německá národnost dosti dlauho w zemi stály wedlé sebe, žeť mezi nimi staw wěcí znamenitě se mohl proměniti. We městech českých byla se národnost německá w zewnitřnim panstwí nad českým žiwlem ještě wíce utwrdila; čehož obwyknutí nespůsobilo sice, aby již obywatelstwo české s tím tak bylo býwalo spokojeno, a se bez hnutí rukau chtělo odewzdati swému osudu. Ale jednak přibytí ještě něco wíce cizích nemohlo již tak mnoho znamenati, když bez toho počet jejich byl dost welký; jednak pak neprotiwowal se cizí obyčej již tak příliš pauze co cizí, nýbrž dobré od špatného lépe než prwé rozeznáwati se umělo.

K tomu byly politické wztahy mezi králowstwím českým i jinými okolními i wzdálenými zeměmi ještě rozmanitější za těkawého panowání krále Jana, než prwé za posledních slawných králů z rodu Přemyslowa. Mimo bláznìwé mody w oděwích a spůsobích měli pánowé a rytíři čeští dost příležitosti, poznati i wážnější strany žiwota wlaského a francauzského, we kterýchžto zemích král Jan tolik míwal činiti. Chudoba pohanské Litwy a jiných zemí na seweru a wýchodu mohla slaužiti ku porownání, a ukazowati tím zřetelněji cenu wšeewropejské wzdělanosti.

Mimo to bylo panowání krále Jana nad Čechy prawé

*) Opat Zbraslawský i Pulkawa wšecku příčinu jen na saukromé záští některých nenáwistníků stawu duchowního strkají; onen dokonce jistau osobu nejmenowanau zwláště dotýká, prawě: Miror, quod mille plagas non percipit ille, — Quem cuncti nostis, cleri tam publicus hostis, — Qui studii flores et cleri tollit honores. *Chron. Aul. Reg. p.* 104.

panowání cizozemce, kterémuž se nikdy w králowstwí swém nezdálo dobře doma býti. Hrubé jeho počínání proti práwu a řádu za prwní polowice kralowání jeho bylo zjewné bauře spůsobilo w zemi; později když poznal, že hlawau zeď nemůže proraziti, byl on rád, když co nejméně w zemi se musil zdržeti, a obywatelé země, když jich mnoho neobtěžowal swau přítomností, která wždy jen rozličných jmen berněmi a sbírkami byla znamenána. Při takowém stawu wěcí wšecko hynulo a k zwelebení dobrého zemského málo se díti mohlo.

Naproti tomu bylo prwní wystaupení Karlowo co spoluwládce otce swého wšem upřímným milowníkům wlasti tím wíce wítané, poněwadž po takowé bídě spatřowali w něm nastáwajícího wyswoboditele ze wšeliké zastaralé neřesti a nepořádku.

Onť zajisté, od dětinstwí byw chowán w cizině, lépe byl we francauzských a wlaských krajinách užil času swého, než otec jeho Jan, kterého jen žádost rytířské sláwy a hračky i rozkoše honily po swětě. Karel naučil se znáti důstojnost a cenu králowského powolání, a když we mrawích a obyčejích cizokrajných wychowán do wlasti se nawrátil, přišel nicméně co prawý wlasti swé milowník, a též i dle jazyka a spůsobu zase Čechem býti, pilně se přičinil. Takowým spůsobem byl sobě powahau swého postawení a swé osoby již prwé, než co panowník na stolec dosedl, tu náklonnost wšech myslí získal, žeť pak na wšecka předsewzetí jeho s wětší důwěrau bylo hleděno, než prwé na úmysly přirozených králů z rodu Přemyslowa, kteří na náklonnost poddaných swých příliš málo ohledu bráti byli obwykli.

Cenu wědeckého wzdělání, které poskytowaly university wlaských krajin, poznal Karel wlastním studowáním we školách Pařížských, odkudž lásku ke wědám po wšechen žiwot zachowal. Nějaký mocný pramen toho wzdělání z wlaské půdy přenésti do králowstwí swého, byla proto jedna z prwních myšlének jeho, které hned při začátku swého panowání usilowal we skutek uwésti. Aniž mohlo které místo daleko široko tehdáž tak šťastně jako Praha zwoleno

býti k založení obecného studium, aneb tak patrná wěc ujíti ostrowtipu tak nadaného mocnáře.

Na rozhraní mezi slowanským a německým swětem, w zemi, kdež obojího kmene obywatelstwo od dáwna přebýwalo wedlé sebe w jedněch krajích, w jedněch městech a domích, a která na wšecky strany obchodem i politickými swazky daleko široko stála w rozmanité wzájemnosti, nemohly se dobře zřízené školy nikterak minauti s hojnau náwštěwau z blízkých i dalekých wlastí, jakož poněkud toho důkaz bylo i předešlé partikularní studium. Tím wíce, když téhož času Karel w Praze swé stálé císařské sídlo chtěl učiniti, do kterého se ještě rozmnožiti musil náwal lidí ze wší říše i jiných okolních králowstwí.

Dobrého powedení swého úmyslu byl Karel tak jist, že již před založením obecného učení w zakládací listině Nowého města toho dokládá, jakož pro zřízení obecného studia obywatelstwo w Praze welmi se bude množiti, to že jest jedna příčina, pro kterau město Pražské tak znamenitě míní rozšířiti. Rowněž i jinde w rozličných dopisích swých hned při prwních začátcích učení Pražského nic jináč než s nejwětší důwěrau u weliký brzký wzrůst jeho mluwí, jen se sláwau Pařížského a Oxfortského učení je srownáwaje. *)

Owšem také ani žádný kníže w zemích k říši německé počítaných tak mocný nebyl jako Karel, aby byl we swé zemi obecné učení tak welkolepě mohl založiti. Odtud přicházelo, že později, během čtrnáctého století, když i jiná knížata podlé příkladu jeho začali obecná studia zakládati, nicméně žádné ke sláwě Pražského učení nemohlo býti přirownáno.

Prwní, co musilo při úmyslu takowého založení býti opatřeno, bylo powolení papežské. Bez takowého powolení nebyla wěc podlé mínění již dáwno obecného zákonně wyjednána, aniž sice bylo dost jistoty, že mistři a jiní ke gradu powýšeni we wšech zemích křesťanských, kamkoli se obrátí, budau uznáwáni.

*) Wiz *Joh. Wilh. Hoffmanns Sammlung, ungedruckter Nachrichten* II. 222.

Karel IV jednal o tu wěc hned toho roku, když otec jeho u Kreščak padl, skrze swého plnomocníka při papeži Klimentowi VI. w Avignoně, prwé ještě, nežli se sám do Čech mohl nawrátiti (1346.) Roku 1347 dne 26 Ledna wydal papež Kliment list swůj na powolení obecného studia w Praze, pod bullau olowěnau, kterýž list brzy potom byl do Čech přinešen a slawně prohlášen.

Příčiny Karlowy, které při žádosti swé uwáděl, byly, kterak ani w dědičném královstwí jeho českém, ani we mnohých s tau zemí sausedících krajinách žádné obecné učení není, ješto by w těch stranách wysoce bylo užitečné; a kterak by metropolitní město Pražské, u prostřed toho královstwí položené, w místě welmi zdrawém, a kamž z rozličných stran lidé přicházejí, ješto w potrawě a jiných potřebách žiwota hojnost se nalezá, k wyzdwižení takowého učení wýborně se hodilo. Při přátelských swazcích, kteréž byly mezi Karlem a Klimentem, nemohla o powolení k žádosti žádná pochybnost býti.

Papež chwálil obzwláštní oddanost a čistotu wíry, kterau, jak on Karel a předkowé jeho králowé čeští, tak obywatelé téhož královstwí swaté církwi Římské wždycky jsau prokazowali a prokazují, i jewil horliwau žádost a přání swé, aby to královstwí, kteréž dobrota božská takowau četností lidu, takowau hojností wšech wěcí obdařila, rowněž na plody wěd úrodné bylo, a jakož jest co zlata a stříbra důl známo, tak aby i platných umění dolem bylo; aby plodilo muže zdrawého důwtipu, ctnostmi ozdobené a rozličných druhů uměním wzdělané, i aby tam bylo zřídlo neprosychawé, z jehož plnosti by wšichni literního umění žádostiwí čerpati mohli.

Protož z těch příčin, a zwláště prý z powážení příjemnosti toho města, k užitku netoliko obywatelů téhož královstwí a zemí kolem něho ležících, nýbrž wšech jiných, kteří z rozličných krajů swěta k tomu městu se sbíhati budau, powolowal papež, aby bylo w Praze obecné učení we wšech kterýchkoli dowolených fakultách, i aby učící tam a studující wšech práw a swobod směli užíwati, kterých doktoři a studenti při každém obecném učení, jakž obyčej

jest, užíwají; rowněž aby w každé fakultě, kdož pořádné zkaušce se podrobí, práwo učení (licentiam docendi) a názew mistrowský obdržeti mohl, kterýž jemu we wšech zemích a při wšech jiných obecných učeních, kamž by se koliwěk obrátil, má platen býti. Arcibiskupa Pražského, nepochybně dle žádosti Karlowy, ustanowil papež Kliment w též bulle za budaucího kancléře učení.

Druhá wěc, na které mnoho záleželo, bylo swolení stawů králowstwí českého. K opatření toho nemohlo pro welká a mnohá zaneprázdnění Karlowa u wěcech říše hned tehdáž přikročeno býti; nebo wždy trwal boj mezi ním a císařem Ludwíkem, rodu baworského, pro který největší část toho roku mimo zemi se musil zdržowati. Nicméně hned roku 1347 začalo se prwní theologické čtení w Čechách, skrze bratra Mikuláše, řádu sw. Augustina, mistra w theologii, kterýž nepochybně četl w klášteře sw. Tomáše na Malé straně, jakožto jediném toho řádu w Praze tehdáž.

Léta 1348 přišel konečně Karel do Čech we měsíci Unoru, a položil stawům sněm, na kterém wedlé jiných welikých wěcí králowstwí stawowé též k založení studia swolení i žádost swau přičinili. *) Dle toho wydal Karel zakladací list obecného čili swobodného učení pod zlatau bullau králowskau dne 7 měsíce Dubna, roku 1348. Obsah listu byl přiodín slawným spůsobem řeči, jaký milowal Karel wůbec we začátcích listin na důležité wěci se wztahujících:

„Inter desiderabilia cordis," mezi žádaucími wěcmi srdce jeho, a které w myšlení králowské slušně přicházejí, že jest nějaká obzwláštní jeho péče a starostliwost mysli, kterak by králowstwí jeho české, kteréž přede wšemi jinými dědičnými i jinak šťastně nabytými zeměmi s obzwláštní náklonností duše objímá, tak jako přirozenau powahau swau oplýwá hojností potraw tělesných, rowněž welikým počtem maudrých mužů spůsobením jeho bylo

*) Na to se wztahuje místo w zakladací listině kolleje Karlowy r. 1366. 30 Čerwence, kdež prawí Karel: „in nobili civitate nostra Pragensi, ubi sedis apostolicae gratia et ex consensu regio Boemiae *ad principum, baronum, procerum et regnicolarum ipsius instantiam* viget studium generale. *Monum. hist. univ. T. II P. I.* 232.

ozdobeno, aby wěrní obywatelé téhož králowstwí, kteří po owoci dobrých umění bez přestání lační, nemuseli o cizí almužny žebrati, nýbrž připrawený stůl k naléwání w králowstwí swém aby měli, a kteréž přirozený ostrowtip duchů w předsewzetích činí důmyslné, aby je známost wěd činila wzdělanými; i nejen, aby nuceni nebyli, aneb za zbytečné mohli držeti, k wyhledáwání wěd kraj swěta obcházeti a cizích národů se prositi, by se jich dychtiwosti zadost stalo, než i to aby sobě pokládati mohli za sláwu, když by jiné, přespolní, k té libosti wůně, k účastenstwí takowé rozkoše wyzýwati mohli.

Protož aby tak chwalitebné předsewzetí we skutek wešlo, chtěje králowstwí tohoto wysoké postawení weselými nowé této wěci prwotinami oslawiti, že jest úmysl jeho, we hlawním swém městě Pražském, kteréž se příjemností swého položení a úrodau země k tomu znamenitě hodí, wyzdwihnauti obecné učení, we kterém mají býti učitelé i žáci každé fakulty; jež slibuje nadati statky znamenitými, a kteří toho zasluhowati budau, králowskými dary jim odměňowati. Kteřížby koliwěk přišli, buďtež doktoři, mistři nebo studenti, které koliwěk fakulty, neb odkudž by koli přišli, mají jak na cestě sem, tak pokudž zde budau meškati, i když by se odtud nawracowali, pod zwláštní králowskau ochranau a bezpečným průwodem býti, také wšichni, jak doktoři tak žáci wšech předností, swobod a sprawedliwostí, které w učení Pařížském a Bononském w obyčeji jsau, účastni býti a užíwati.

Jakým spůsobem a komu zlatá tato bulla, zdali arcibiskupowi Arnoštowi jakožto napřed ustanowenému kancléři, čili komu jinému we jménu obecného učení odewzdána byla, žádné wýslowné zpráwy nemáme. Tolik jest podlé powahy času i osob jisté, že zaswěcení tak důležitého a tolik již napřed jisté budaucnosti majícího ústawu nemohlo bez slawných obřadů býti konáno.

Mimo to wydal Karel hned roku 1349 jiný list učení Pražskému w Isenachu dne 14 Ledna jakožto král Římský, kterýmž z moci císařské w říši potwrdil založení učení Pražského, prwé králowskau mocí w Čechách učiněné,

tak aby mistři, studenti a služebníci jejich i wšecka obec téhož učení účastna byla wšech milostí, předností, swobod a obyčejů, od předešlých císařů Římských kterýmkoliwěk jiným učením udělených nebo potwrzených. *)

W opatření řádných professorů, od kterých hlawně záwiseti musela budaucí sláwa učení, nebyl Karel též leniw. Již roku 1348 přišli do Prahy professoři rozličných studií od něho powolaní, a učinili začátek we čteních a disputacích. Druhého roku na to (1349) wykonáwalo se již i promowowání při učení Pražském. **)

Téhož roku také Arnošt arcibiskup učinil za dost nařízení koncilia Lateranského, dle kteréhož, poněwadž kostel Pražský z kathedralního již byl powýšen za metropolitní, powinen byl opatřiti praebendu pro mistra w theologii, kterýž by čítal w kostele sw. Wíta na hradě Pražském.

Ustanowení takowého lektora bylo se zdrželo prodlauženými wálkami Karlowými w Říši, do kterých arcibiskup dle powinnosti s wojskem swým musil táhnauti, a pro kteréž znamenitě zadluženo bylo zboží arcibiskupstwí. Arnošt, chtěje nicméně co nejwíc možná tomu dostáti, s přiwolením bratří swých, Bohuše probošta Litoměřického a Smila z Pardubic rytíře, obrátil k tomu konci otcowské jejich a swé zboží nedílné we wsech Hřminíně a Wazicích, jehož byl Bohuše w držení a užíwání. Zboží Hřmiínské wynášelo 20½ kopy, 6 grošů a 6 peněz ročního platu, zboží Wazické 3 kopy a 16 grošů; kteréžto příjmy obráceny jsau w praebendu pro budaucího lektora a přiwtěleny ku kapitule. Za toto postaupení statků dal Arnošt bratřím swým s powolením kapituly zboží arcibiskupské w Žerčicích a Kobylníkách k užíwání do smrti obau, po kteréž zase zpátky připadlo na arcibiskupa. ***)

Mimo to zawázala se kapitula Pražská, ze swých wlastních příjmů každoročně 10 kop platiti témuž mistrowi. †)

*) Original této listiny w archivu kapituly Pražské.

**) Beneš Min. p. 34.

***) Original listiny na toto jednání se wztahující dd. 1349. 5 Bř. w archivu kapituly Pražské.

†) Wiz listinu císaře Karla dd. 1352. 20 Ř. w archivu kap. Pražské.

Lektor takto nadaný ustanowen byl hlawně pro duchowenstwo Pražské dioecezí, kterému dle smyslu koncilia Lateranského zdarma musil přednášeti, a sice hlawně w předmětech na pastýřský úřad se wztahujících. Později, jak se zdá, přeneseno bylo wšecko nadání jeho na wes Zlatník, blíž Prahy ležící, kdež pro něj hned sám Arnošt arcibiskup jisté příjmy kaupil. *)

Mimo mistra při kostele Pražském takto nadaného a bratra Mikuláše, řádu sw. Augustina, byli ještě tři jiní professorowé theologie, kteří učení Pražskému začátek udělali. Wšichni byli mnichowé rozličných řádů, a čtli we městě we swých klášteřích. Mezi nimi jmenuje se zwlášt bratr Albert, řádu menších bratří, jenž četl w klášteře sw. Jakuba, wšak roku 1349 teprw na mistrowstwí byw promowowán. **) Práwo církewní četl doktor z učení Bononského powolaný, a w kostele Pražském mistr Štěpán, kancléř arcibiskupůw; w medicině M. Baltazar z Domažlic; we swobodných uměních konečně tolik mistrů od Karla ustanowených, kolik práwě swobodných umění se počítalo, kteříž čtli we školách swých každý při swém obydlí.

Wšichni tito professoři měli mimo příjmy od žáků swých též ustanowené roční platy, kteří jim w obyčejných půlletních terminech wypláceni byli. Stáwají pohříchu jen zlomky listů Karlowých, tak se podobající jako listowé zwací k mistrům těm od něho wydaní, plny laskawosti a úcty učenosti jejich prokazowané. ***)

Mistru Waltherowi, professorowi swobodného umění a bakaláři filosofie, kterýž byl někdy lékařem krále Jana,

*) Tak snad wyložiti se dá udání Beneše z Weitmile, pag. 381. bez roka, kdež prawí: „Hic in eadem Pragensi ecclesia lectorem in theologia suis pecuniis instituit, pro quo emit certos redditus in villa Zlatník prope Pragam.

**) Bratr Albert zmiňuje se u Beneše minority při rocích 1349 a 1351 p. 34 36.

***) Jeden z listů těchto pauze ze sbírky formulářů známých zní: Suavis tuae famae virtutumque et scientiarum odor Serenitatem (nostram) afflavit, qui canonum armatus peritia, kathedrae digne praesidens, audientium ruditatem erudis et ariditatem eorum doctrinae fecundas irriguo fonte, sanctorum canonum aenigmata reserando. Tu de-

odewzdal Karel farní školu Týnskau, kteráž prý byla předtím znamenitě zanedbána a w nepořádek uwedena. Z čehož wzaw sobě král příčinu, ačkoliw jemu obyčejně práwo k osazení jí nepatřilo, učinil wýminku, a Walthera do žiwota jeho za spráwce při ní ustanowil, powoliw mu, aby w týchže školách k tím lepšímu wzrůstu obecného učení Pražského také medicinu, fysiku aneb kterákoli jiná umění přednášel. *)

K hojnějšímu rozmnožení žáků hned při začátku učení neopomenul Karel řádně rozhlásiti nowé založení a úmysl swůj, že welkolepě wšecko spůsobiti míní. Stáwá psaní od něho k jistému řádu duchownímu práwě w generalní kapitole shromážděnému, — není pochybí, že k wíce řádům tak psal — we kterém snažně žádá, aby ze sebe při té schůzce některé audy wybrali, kteřížby do Prahy na studia přišli, a po skonání obyčejných kursů k wětší oslawě učení jeho mistrské grady přijali; neb že jest učení toto takowými papežskými milostmi nadáno jako Pařížské neb Oxfortské, a co w těchto, wšecko také w něm státi se může. **)

Pro ubezpečení mistrů i žáků po wší říši, když by ku kterémukoli obecnému učení cestu konali, wydal Karel také říšský zákon pod tresty obzwláště přísnými, aby jim žádný na cestě nepřekážel, jakožto lidem, kteří k wůli wědám sami sebe jako z domowů wypowídají, z bohatých do-

nique nedum in vinea domini fideliter laborare, sed quodammodo vineam diceris Bononiam dudum tam suavis fructus ubertate reficiens, nunc autem Paduam irradians, remota vasti orbis climata scientiae tuae radiis illustrare. His igitur virtutum donis ɔc. Wiz *Hofmann II.* 16 Srow. *též II.* 18.

*) List Waltherowi na to od Karla učiněný nalezá se w Menkenowě Diplomatarium Caroli IV. XIII. p. 2018, a pochází, ačkoliw se jen co nedatowaný formulář zachowal, patrně z prwního času hned po založení obecného učení. Roku 1254 musil Walther býti již umrlý; neb se toho roku w knize saudní Staroměstské od r. 1351 již nějaký Jan co spráwce školy Týnské jmenuje. Na pohled podiwný titul jeho: Magister Waltherus, artium liberalium professor, artis filosofiae baccalarius, ukazuje, jak se zdá, že byl mistr učení Bononského, kdež medikowé a filosofowé společně zwláštní universitu činili, řečenau universitas artistarum, tak že artista širší mělo smysl než filosof.

**) Hofmann II. p. 222.

browolně chudými se stáwají, žiwot swůj we wšeliká nebezpečenstwí wydáwají, a často od nejsprostších lidí i na těle musí ublížení snášeti. *)

Platowé wycházeli professorům při prwním začátku nepochybně ze samé králowské komory. K lepšímu jich pojištění byla wšak hned před rokem 1352 s radau a swolením arcibiskupowým welká sbírka duchowenstwa w celém králowstwí českém uložena, ku které musili přispěti wšichni kostelowé kollegiatní a kláštery wšech řádů. Král sám a Arnošt arcibiskup dobrým příkladem a znamenitými příspěwky předcházeli, tak že welká summa peněz sebrána byla. Kapitula Pražská mimo 10 kop každoročně lektorowi kostela Pražského wyplácených, zawázala se také, za příspěwek pro platy professorů wůbec ještě každoročně jiných pět kop dáwati, na místě kterých potom roku 1352 k žádosti císaře Karla hned najednau jistinu 50 kop složila. **)

Ze wšech paněz takto sebraných kaupil arcibiskup některé dědičné statky pro učení Pražské od rytíře Epika z Hrádku blížAuště, w kraji Litoměřickém: w Brocně totiž dwůr poplužní s poplužím a s dwory kmecími, w Chudolazích a w Zálezlích, což tam Epik měl, s polemi a s osetím, též Borowau Lhotu a Weselau Lhotu, wsi celé nowě založené, s dědinami, lukami, lesy, potoky, rybníky a se wším příslušenstwím i wší zwolí, wše za 700 kop grošů českých.

Wsi Brocno a Chudolazy leží w kraji Litoměřickém, blíž Chocebuze, Zálezly na panstwí Střekowském w témže kraji; Weselá Lhota a Borowá zdají se býti wsi pusté, leč by Borowá Lhota blíž Pyšel w kraji Kauřimském měla býti míněna.

S Epikem měli státi za totéž zboží Henslin a Hynek, bratří z Dubé, Beneš z Dubé odjinud z Liběšic a Hroch z Přílučí jinak z Hořiněwsi. Pro jejich té chwíle nepřítomnost zaručili Ješek z Kolowrat stawu rytířského, Mikuláš Reinbot, řečený Goldner, a Matěj od Wěže, měšťané Starého města Pražského, pod 1000 kopami, kteréž měli složiti ar-

*) Hofmann II. p. 80.

**) Wiz kwitancí císaře Karla z těchto 50 kop učiněnau dd. 1352. 20 Říj. w originalu w archiwu kapitolním.

cibiskupowi neb Smilowi z Pardubic, bratrowi jeho, aneb Mikuláši, proboštu Raudnickému, jestližeby Epik a správcowé jeho w suché dni nejprw příští statky we dsky zemské newložili. Reinbotowi a Matěji od Wěže zaručili náhradu, kdyby těch tisíc kop složiti musili, Čeněk z Lipé, nejwyšší maršálek a komoří, Čeněk Krušina z Lichtenburka, Ješek z Kolowrat a Matěj z Plešnic (1357. 11 Čerw.)

W desky wešel prodej roku 1357 dne 1 Července na jméno arcibiskupa Pražského ku prospěchu obecného učení, tak aby z kaupených statků napotom stálí platowé professorům wycházeli. *)

Roku 1359 kaupil Arnošt od Matěje od Wěže z též sbírky duchowenstwa dům se zahradau na Starém městě Pražském podlé hřbitowa sw. Františka, jinak sw. Anešky. Cena domu byla 90 kop grošů českých; ustanowen pak byl pro studenty swobodného umění. **)

Na statky prwé řečené obdrželi rektor a studenti učení Pražského swobodu od císaře Karla, aby poddaní jejich k žádným jiným saudům nesměli poháněni býti než před saud králůw a podkomořího aneb jiného, který by k tomu od krále obzwlášť byl ustanowen. (1358. 1 Bř.)

3.

Zřízení university.

Tolik, pokud nám powědomo jest, bylo asi wšecko, co spůsobil Karel k prwnímu začátku a wyprawení swého obecného učení, wíce sobě a potomkům swým na pozdější časy pozůstawiw. S wnitřním zřízením nowého ústawu nepospíchal, s dobrým rozmyšlením. Neboť mělo-li se takowé zřízení hoditi ke zwláštním potřebám místa a okolností, tak aby s ním mohli příchozí z daleka i z blízka

*) Wýpisy z desk zemských, na prodej těchto statků se wztahující, nalezají se w nejstarším kwaternu desk dworských p. 91. 96. 98.

**) Kniha Starého města Pražského od roku 1351 fol. 194, též Chronicon Universitatis MS. Nejpodobněji zdá se dům pod číslem 810 rozuměn býti. Hřbitow sw. Františka byl na místě nynějšího domu 779 a při něm.

býti spokojeni a sobě je oblibiti, dobře bylo wyčkati čas a zkusiti běh wěcí, jak se bude dále nejlépe podobati.

Co se podlé obyčeje jiných starších učení samo sebau rozumělo, bylo rozdělení na čtyry fakulty; neb se ten počet práwě k úplnosti obecného učení počítal. Mimo to papež i císař hned z počátku nařídili také kancléře učení Pražského; kteréžto nejwyšší důstojenstwí, jakž powědíno, Pražskému arcibiskupowi bylo odewzdáno.

Rowněž dle obyčeje wůbec přijatého samo sebau rozumělo se privilegium samostatné korporací mezi těmi, kteří učení účastni byli, s autonomií a wlastní jurisdikcí. Z této příčiny obecné učení též swobodné (privilegiatum) se nazýwalo; a korporací takowá jmenowána latinským jménem u n i v e r s i t a s, česky: obec. Z newyhnutedlného spojení jednoho s druhým podlé spůsobu toho času přišlo práwě, že později obecná učení wůbec čili wysoké školy krátce jen universitami byly nazýwány. We čtrnáctém století mělo jedno i druhé slowo každé swůj wýznam; obecné učení tolik, co celý učený ústaw, universita co korporací při něm.*) Jedno s druhým míchati se nesmělo, ješto ani zrowna nemusilo býti, aby jedno učení obecné také jen jednu universitu mělo, jakož toho opak ukazowala zwlášť wlaská mnohá studia.

Císař Karel, ačkoli jeho žádost byla, aby učení Pražské zřízeno bylo co nejwíce dle příkladu Pařížského, předce ani o učení ani o universitě žádného bližšího nařízení neučinil, nežli jak nahoře powědíno, že mají doktoři a žáci užíwati wšech předností, swobod a sprawedliwostí učení Pařížského a Bononského; což neznamenalo nic jiného, nežli že mají sobě mistři a žákowé z jednoho i druhého sami wywoliti, co by se jim nejlépe líbilo, a sami sobě řád učiniti. Neboť jednoho i druhého učení byli řádowé již we hlawních základech tak rozdílní, že nemohli nikterak w jedno býti spojeni neb srownáni.

*) Užíwání českého názwu *obec* učení Pražského co *universitas* studii Pragensis, je w tom ohledu zajímawé, ačkoliw pro nedostatek českých listin ze starší doby málo přichází. Wiz k. p. *Archiv český* III. 203. Podobně přichází také w latinských listinách *communitas* studii Pragensis místo *universitas*.

Není pochybí, že se jednání o ustanowení řádu podlé toho neb onoho spůsobu, prwé než se na čem mohlo přestati, nedálo bez rozličných a dlauhých sporů; ale wždy se zdálo lépe, nějaký čas žíti beze wšeho řádu psaného, než ustanowením něčeho nezralého, neb coby se dobře nehodilo, lepšímu zameziti cestu, a ústawu samému uškoditi. Zachowáwáním té zásady wyhnul se Karel chybě mnohých mocnářů, před ním i po něm studia zakládawších, kteří wšecko sami jak má řízeno býti, hned napřed ustanowili. Ústawy takto začaté obyčejně zůstáwaly daleko pozadu za těmi, které beze wšeho zwláštního založení samorostle se wywinuly. Učení Pařížské a Bononské, kterých žádný mocnář nikdy nezaložil, wydaly toho nejstkwělejší důkazy.

Zdá se, že universita Pražská zároweň s takowými spory o wnitřní zřízení též měla w prwních počátcích jiné překážky z wenčí s rozličných stran, na které samostatnost swau musila hájiti. Na nesnáze z takowých příčin pošlé wztahuje se asi list císaře Karla za prwních časů university ku professorům od něho psaný, we kterém chwále jejich pilnost o dobrý wzrůst učení Pražského, spolu ubezpečuje, že jak nejprwé do země se nawrátí, wšecky nedostatky podlé rady jejich naprawiti míní. Protož napomíná, aby w jeho nepřítomnosti žádnau i nelibau příhodau se nedali ustrašiti, nýbrž důwěřujíce w něho, wšecky starosti z mysli wypustili. *)

Hlawní spor w Praze mezi řády Pařížskými a Bononskými wztahowal se, jak z pozdějších událostí wyswítá, zwlášť na rozepři mezi juristy a ostatními fakultami, s kterými oni w jednu universitu wstaupili se rozpakowali.

W Bononii měli juristé při obecném učení přední wáhu, tak že netoliko sami o sobě dwě university pod dwěma rektory činili, jednu Ultramontanskau totiž a druhau Citramontanskau, nýbrž artistům a medikům dlauho ani žádné zwláštní university, kterau oni míti chtěli, nedopustili. Později, teprw ze začátku čtrnáctého století, ty dwě fakulty jakožto menšina toho dosáhly, že zřízením mezi sebau zwláštní

*) Hofman II. 224.

university z odwislosti jejich wytáhnauti mohly se. Naproti tomu w Praze byl tak jako w Paříži počet mistrů a žáků w ostatních fakultách mnohem wětší, než wedlé kterého juristé tolik moci, kolik sobě přáli, mohli podržeti.

Jiná hlawní wěc, we které se Bononie od Paříže lišila, podlé množstwí jiných méně podstatných, záležela w tom, že w Paříži toliko mistři byli audy university, študenti pak powinni byli jich poslauchati, w Bononii naproti tomu universitu zrowna naopak činili jen studenti, a professorowé jako za úředníky jejich byli považowáni.

Ty a tomu podobné wěci musily proto w Praze dobře býti wáženy, a čas jim nechán, aby se jistého a stálého konce dojíti mohlo. Pokud toho nebylo, musil se dle obyčejů jinde nejběžnějších zachowáwati nějaký řád prozatímní méně určitý, dle kterého w skutku hned prwní léta, a snad hned prwní rok po založení učení Pražského rektor wolen býwal nad universitau. *) Úřad jeho byl roční, a w kostele sw. Wíta na hradě Pražském slawně jemu stwrzen býwal.

Roku 1360, tedy teprw dwanáct let po založení studia, byl k ustanowení pewnějšího řádu při universitě prwní krok učiněn skrze wýrok arcibiskupa Arnošta, kterému mistři, doktorowé a studenti jakožto kancléři wšecky okolnosti a zdání swá předložili k uwážení.

Wýrokem tímto s ohledem na juristy ustanoweno bylo, že má býti w Pražském učení jen jeden rektor a jedna universita, wšak tak, když bude za rektora zwolen artista, aby vicaria čili vicerektora měl juristu, kterýžby wěci juristů obzwláště sprawowal, a naopak, kdyžby rektorem byl učiněn jurista, aby měl za vicaria artistu; aby nebylo, jakž list prawí, potřebí, příliš často swoláwati celau universitu, se škodau a překážkau čtaucích i studujících.

Bližší smysl toho nařízení, neauplností swau poněkud temného, záležel bezpochyby w tom, že rektor bezprostředně sprawowal wždycky jen tři fakulty, a nad jednau, buď nad artisty totiž neb nad juristy moc swau skrze vicerektora

*) O každoročním wolení rektora při universitě píše totiž hned František kanowník p. 317.

měl wykonáwati. Byl-li rektor theolog neb medik, mohl vicerektorem kdokoliw býti, a též jemu fakulta jedna z oněch dwau kterákoliw býti poručena; toliko artistům a juristům, jakožto nejčetnějším fakultám, wyměřowalo se z ohledu na rozepři mezi nimi, aby úřad onen obojí w rukau jedněch z nich nebýwal.

Mimo to ustanowil Arnošt týmž wýrokem, jaké má rektor wlastnosti míti, a že má býti wolen od university neb wětšiny její. O spůsobu, jakým se to má díti, neb skrz jaké wolitele, odloženo bylo k zwláštnímu usnešení. Mimo to, aby byly zwoleny od university některé osoby ze spoluaudů, kteřížby společně s kancléřem neb plnomocníky jeho statuta složili, jak universitě tak jednotliwým fakultám. Jestližeby wzešla o tyto neb jiné wěci u wýroku obsažené jaká pochybnost, wyhražuje si arcibiskup, aby wyswětlení od něho bylo žádáno. (1360, 10 Dubna.)

Dle tohoto nařízení tedy buď hned roku 1360 nebo brzy potom první statuta university složena byla, jistě ne tak, aby se byla obmýšlela nějaká úplnost celého zřízení, nýbrž pro ty potřeby, které práwě posawadní zkušeností byly poznány. Obyčej čili zwyklost zaujímala, jak w jiných korporacích tehdáž, tak i tu wedlé písemného práwa wždy welké místo, a jen pomálu ustupowala jednotliwým statutům za nahodilými příčinami později teprw wydáwaným.

Roku asi 1385 bylo, jak se zdá, uznáno zapotřebí, wšecka předešlá statuta přehlídnauti a uspořádati w jeden nowý celek, kterýž potom slaužil za prawidlo, ačkoliw ani tím nebylo wšecko zawřeno, nýbrž i potom téměř každoročně nowá nařízení se činila. K zapisowání jich zhotowena byla téhož roku 1385 zwláštní kniha statut, která se až posud zachowala. *)

*) Liber statutorum universitatis zmiňuje se wýslowně roku 1390; poněkud bližší popis zewnitřka jejího přichází w listině od r. 1414 w rukopise cís. bibl. Pražské sign. XV. A. 1., dle kteréhož byla kniha pergamenowá swázaná w silné dřewěné dešky, čerwenau koží polažené. Rukopis císařské knihowny Pražské, otištěný w Monumentech universitatis Pragensis Tom. III., jest patrně kniha tato nám w originalu zachowaná, ačkoli již wazba proměněna jest. Začátek knihy činí statuta

Dle statut, a jak se zdá, také i dříwe než jaká statuta byla složena, rozdělowala se universita na čtyry národy, (nationes): český, baworský, polský a saský. Audowé university jakož i národů dle krajin, ze které kdo rodem pocházel, byli mistři a študenti bez rozdílu.

K národu *českému* patřily Čechy podlé tehdejších swých hranic, totiž s okolím Žitawským a Kladskem, též Morawa a Uhry se Sedmihradskem i jinými zeměmi k tomu králowstwí připočtenými. K národu *baworskému* Bawory, Franky, Šwáby, Rakausy, Korutany, Krajina, Tyrolsko, wůbec celé nynější jižní Německo a Šwejcary, w sewerních pak Němcích celé Hesy, Rýnské země, Westfaly až i s některými jihozápadními částmi nynějšího Hannovru, jakož s městy Meppenem a Osnabrukem, konečně wšecky krajiny nízozemské. Ku *polskému* národu celé králowstwí polské, Litwa, Prusko, Slezsko, Lužice, Míšeň, Durynsko a hořejší Sasy až s městy Torgo-

universitatis na 24 titulů rozdělená s předcházejícím rejstříkem těchto titulů hned zároweň učiněným. Celá tato statuta jsau psána jednau rukau a na listech neočíslených; za nimi následují pak později přidané novelly w chronologickém pořádku, jakž byly wždy hned po uzawření do knihy wkládány, rozličnými rukami psané. Prwní z těchto novell hned na prwním již očísleném listě A. I. psaná, jest od 23 Srpna 1385; z čehož saudíme, že tohoto roku aneb posledně předcházejícího ona jeden celek činící statuta složena byla, a sice dle starších předtím porůznu wynešených statut, že tedy byla tohoto roku revisí universitních statut předsewzata, podobně jako se brzy potom roku 1390 stalo se statuty fakulty filosofické. Že starší statuta než od r. 1385, ač nyní ztracena, předce byla, nelze pochybowati, již dle toho, poněwadž i jednotliwé fakulty hned aspoň před r. 1366 swá wlastní statuta měly, jakž se doleji ukáže. Mimo to zmiňuje Chronicon Universitatis statuty university hned při událostech roku 1372, a aspoň před týmž rokem musil k. p. statut 13. na str. 10. prwotně býti wydán, kdež ještě o wšech čtyrech fakultách při jedné universitě řeč jest, ačkoli se byli juristé toho roku odtrhli, a zwláštní universitu, jakž doleji powěděno bude, učinili. Z anachronismu tohoto, který wlastně při revisí od r. 1385 oprawen býti měl, nemůže se wšak ani zas naopak sauditi, aby statuta w té formě, we které je nyní známe, hned zrowna skutečně ona nejstarší, as od r. 1360, byla, a to pro příčinu již nahoře uwedenau, že hned prwní novella je od r. 1385, k čemuž ostatně swědčí také statut 11. na str. 10, kdež se vicerektorowi žádná moc nedáwá, leč w nepřítomnosti rektora, ješto jak nahoře ukázáno, dle wýroku

wem, Merseburkem a Nordhausen, též s částí Anhaltska knížat Bernburských a Ašerslebenských. K národu *saskému* ostatní sewerní Německo: Pomoří, Meklenburk, Holšteinsko, Hannover a Brunswik, Oldenbursko a wýchodní Frisy, Brandenburk, Dolejší Sasy až s městy Wittenberkem a Kwedlinburkem a ostatní Anhaltsko se Srbištěm, konečně na seweru králowstwí danské a šwedské s Finskem a Liwonskem. Wzdálenější příchozí přidáwali se bezpochyby k těm národům, kterých byli nejbližší.

Nejwyšší úřad nad universitau byl, jak zmíněno, úřad rektorský. Z počátku obecného učení býwal rektor na rok wolen, zdali o sw. Jiří čili o Hawle, nelze určiti. Později wšak, a jak se podobá, ještě dříwe, než přehlídka statut roku 1385 byla učiněna, *) wolil se jen na půlletí, každý rok w den

Arnoštowa skutečně i w přítomnosti rektora měl jistau moc. Statut tento nemohl tedy hned 1360 wydán býti, nýbrž jak doleji wyswítati bude, teprw as 1368, když děkanowé fakult zawedeni byli. Wšecko toto o půwodu statut university nabude tím wíce swětla z porownání se statuty fakulty filosofické. (Wiz doleji w oddělení o fakultách.) Ostatně může z téhož porownání také přijato býti, že redakcí od roku 1385 jistě w nejwíce wěcech stará statuta doslowně podržela, a hlawně jen s uwedením jich w nowý pořádek se spokojila. Pro uwarowání pochybností musíme ještě podotknauti, že statut na str. 13. jakožto novella jen omylem tisku k roku 1379 místo 1389 se klade, cožby sice zmatek působilo. W knize samé mimo to pohříchu několik listů schází, tak že již titul 15. základních statut necelý se nalezá. Na štěstí nalezají se tento i wšecky ostatní tituly, ačkoli s proměněným pořádkem a snad sem tam i obsahem w jiném rukopise císařské bibliothéky (XIV. A. 4.) a we wydaných dle něho statutech university Pražské od Feiertaga r. 1796; což widěti jest dle nahoře zmíněného rejstříka wšech titulů, který wšak w Monumentech otištěn není. Chybující titulowé byli totiž: 16. De juramentis pedellorum. 17. De exequiis defunctorum. 18. De poenis injuriantium. 19. De poena detrahentium. 20. De poena lusorum. 21. De libero foro et poenis ejus. 22. De beanis. 23. De extraneis ad actus scholasticos non admittendis. 24. De juramentis ingredientium universitatem.

*) Roku 1384 netoliko již dwa rektorowé w jednom roce za sebau wolení se znají, nýbrž i statuta toho času sebraná ani žádné zmínky o tom, jak dlauho úřad rektorský trwati má, nečiní; z čehož patrné jest, že wolení na půl léta již delší čas předtím bylo w obyčeji. Na to wztahuje se i statut na str. 8. (Mon. univ. Prag. Tom. III), kdež se nařizuje, aby rektor wždy jednau za swého rektoratu universitu

sw. Jiří na jaře, a sw. Hawla o podzimku. Roku 1403 bylo ustanoweno, aby se wolení místo w ty swátky samé napotom wždy prwní wšední den po swátku bralo před sebe.

W určitý den k wolení rektora shromáždila se uniwersita podlé rozdělení na čtyry národy, a každý národ wywolil jednu osobu s plnomocenstwím k dalšímu wolení; kteříž čtyři, učiniwše přísahu starému rektorowi, že se w tom nechtí dopustiti žádného podwodu, jiných sedm z celé university bez rozdílu wywolili. Sedm těch opět přísahali rektorowi, a zwolili pět osob, které po podobné přísaze buď jednohlasně buď wětšinau hlasů budaucího rektora ustanowily.

Kdo za wolitele, postředního nebo bezpostředního, zwolen byl, musil takowau powinnost bez wýmluwy na sebe přijmauti, leč byl-li některý mezi čtyřmi oněmi, kteří byli woleni z národů, od jiného národa obrán, než ku kterému sám patřil, kdež takowá powinnost jen na přijmutí wolitelstwí we wlastním národu se wztahowala.

Wolení rektora, též oněch pěti a sedmi osob musilo se státi každé za hodinu; pokud wšak nebylo dokonáno, neměly osoby k tomu wybrané od sebe se rozejíti. Pakli čas sobě wyměřený přestaupili, musili prwní čtyři po půl zlatém, ostatních pak sedm nebo pět po zlatém pokuty složiti, a to prwní i každau další hodinu, přes kterau se déle zdrželi. Kdo prwé než wolení dokonáno bylo, odtud odešel, držán byl za křiwopřísežníka.

Rektorem mohl býti mistr nebo študent neb kterýkoliwěk aud university. Wýrokem Arnoštowým žádalo se toliko, aby byl duchowní (clericus) w širším smyslu toho slowa totiž mající aspoň menší swěcení, a neženatý, přitom wšak také ne mnich jakékoliw řehole. We statutech se žádalo mimo to, že má býti osoba ctnostného žiwota a mrawů, aspoň pět a dwadcet let stár, a z poctiwého lože zplozen. O jehožto stáří neb rodu kdyby starému rektorowi aneb raddě jeho nebylo dobře powědomo, mělo w

swolal, o sw. Řehoři (12 Břez.) totiž w zimě, a w létě o narození panny Marie (8 Zář.), čemuž owšem jen při půlletním rektoratu se rozuměti může.

nedostatku řádných důkazů opačných jeho wlastnímu swědomí býti wěřeno.

Pakliby proti wywolenému zřejmě učiněna byla námítka, že buď není aud university řádně zapsaný, nebo že je nemanželského rodu, aneb ženatý aneb mnich některého řádu; musila takowá námítka bez meškání starému rektorowi a raddě jeho býti předložena; a jestliže se hned dokázalo, musilo se hned přistaupiti k wolení nowého rektora, tak že prwé shromáždění university nebylo propuštěno. Jestliže wšak ti, kteří namítali, nedokázali hned, tehdy nařízowala statuta, aby byli od starého rektora aneb skrze písaře nebo biřice (pedella) jeho weřejně tázáni, chtíli a mohauli to dowésti, co prawí; načež aby téhož dne, prwé než by universita propuštěna byla, námítku písaři přednesli, kterýž ji měl uwésti we spis, aby we čtrnácti dnech pořád zběhlých před starým rektorem a raddau podlé řádu práwa byla prowedena. Jestliže namítající we swém průwodu propadli, aneb že se jináč nezachowali dle toho wyměření, měli wšech práw a swobod university zbaweni býti, pokud by šest zlatých pokuty nesložili, a ta nižádným spůsobem nesměla býti prominuta. Bylali wšak námítka během čtrnácti dní dokázána, musil starý rektor hned we druhých dwau dnech potom předešlé wolení prohlásiti za neplatné, a hned ke dni nejprwé příštímu swolati universitu, aby se dle předepsaného řádu přikročilo k nowému wolení.

Po wykonaném wolení býwal nowý rektor od jednoho z pěti wolitelů, kterého druzí wětšinau k tomu ustanowili, universitě ohlášen, kdež pak dle dotčeného řádu ony námítky mohly býti činěny. Nebyl-li zwolený přítomen we schůzce, musili jej wolitelé hledati, a jemu zwolení oznámiti.

Úřad takto na sebe wznešený powinen byl každý aud university přijíti, leč jestliže již předtím někdy zwolen byl a rektorstwí skutečně zastáwal. Kromě toho nehájila žádná swoboda ani žádné privilegium nebo kterákoli wýmluwa, jestliže od starého rektora a wětšího počtu raddy jeho nebyla za dostatečnau uznána. Prawdiwost wěci, na kterau se přitom zwolený odwoláwal, musil stwrditi přísahau; a neučinil-li toho, aneb nepřijal-li rektorstwí hned téhož dne

nebo prwního potom příštího, zbawen byl wšech práw university, pokud za to pět kop grošů Pražských pokuty nesložil. Po takowém nepřijmutí úřadu musil starý rektor hned na nejbližší den schůzku položiti k nowému wolení.

W prwních osmi dnech po přijmutí swého úřadu dáwal se nowý rektor w některý swáteční den universitě představiti, kdež jemu od starého rektora pečeť a statuta university byla odewzdána. Zároweň složil přísahu universitě, předně že jest aud university, a že není ženat ani mnich, pak o powinnostech úřadu swého, že je dle wyměření statut wěrně míní zastáwati. Po takowém představení odewzdal jemu starý rektor u přítomnosti raddy a jiných k tomu ustanowených přísežných peníze university, a učinil mu z nich počet, načež teprw úřad jeho přestal, a nowý rektor správu nastaupil.

Jedna z nejprwnějších powinností rektora byla společně s raddau swau wykonáwání saudů nad audy university. Wšichni audowé podléhali tomuto práwu jak u wěcech kázně, tak i w trestních a saukromých rozepřích: aniž směl jeden druhého jinde žalowati, než před saudem rektorowým. Rowněž měla universita privilegia, aby audowé její i od jiných nikamž nemohli býti pohoněni, než před rektora a raddu jeho.

Statuty bylo rektorowi předepsáno, každý týden dwakrát, a sice w auterý a we čtwrtek, nebo w jiné dni, kteréby k tomu sám napřed ustanowil, saudy držeti. Kázalali toho potřeba, mohl dle wlastního uwážení, kdy chtěl, třeba i každý den w témdni sauditi. Obyčejně odbýwaly se rozepře w krátkosti a bez mnohých okolků; toliko když se wěci welké dotýkalo, zachowáwán byl řád práwa přísnější.

Měl-li pohnaný rektora w nějakém podezření, a obáwal se saudu jeho, mohl příčinu toho přednésti a prawdiwost její stwrditi přísahau. Tehdy byl rektor powinen, poručiti rozepři jiné osobě nepodezřelé, která musila též býti aud university; anebo byl ustanowen wicerektor, jenž spolu s raddau nejprwé měl w osmi dnech rozsauditi o příčině podezření, a když ji nalezl býti dostatečnau, rozhodl i o hlawní wěc; nebyla-li wšak dostatečná, odkázal ji zpátky k rektorowi.

Měl-li rektor sám na koho žalowati w čas swého rektoratu z jakékoli křiwdy, musil powolati mistry wšech fakult, kteříž jemu w té při jednoho neb wíce saudců ustanowili, na jejichž wýroku pak obě strany musily přestati.

Mimo wykonáwání jurisdikcí byl rektor nejwyšší dozorce nad zachowáwáním statut wnitř university a nejwyšší jednatel we wšech zewnějších záležitostech, nejwyšší spráwce nad jměním a předsedící we schůzkách raddy i celé university. Pro přísnost swé powinnosti měl celý čas swého sprawowání zůstáwati w Praze, tak že beze zwláštního odpuštění od university přes šest dní mimo město zdržeti se nesměl. Rowněž byl zawázán po skončení swého úřadu ještě celý měsíc zůstáwati w Praze, aby mohl ku práwu státi, kdyby něco proti němu bylo předneseno. Měl-li jakau potřebu, aby odešel, musil alespoň dwa dostatečné rukojmě zanechati.

Rozkazů rektorowých byl každý aud university powinen poslechnauti; než myslil-li býti stížen, mohl se k universitě samé obrátiti o pomoc. Na nestání ku práwu rektorowu byla pokuta groš po druhém obeslání, po třetí dwa groše a po čtwrté tři. Nestál-li i potom ku práwu, kdo byl powolán, aneb nechtěl-li se kdo rozsudku podrobiti, byl nejprwé weřejným ohlášením wylaučen z lekcí, a setrwal-li i patnáct dní na to we wzdoru, přikročilo se k wyobcowání.

Tehdy ohlásil rektor o tři dni napřed biřicem swým po wšech školách předběžné napomenutí k winnému, aby se obrátil. Neučinil-li tak, byla swolána universita, a prohlášen za shnilý aud, hodný odřezání, s kterým wšem ostatním zakázáno bylo obcowati w jakýchkoliwěk školních jednáních, buď weřejných neb saukromých.

K wyupomínání pokut byl rektor, aby se s přísností wykonáwalo, zawázán a nesměl jich odpustiti leč pro chudobu nebo patrný nedostatek. Také byl každý aud university, když se ho rektor tázal, powinen udati winy, o kterých wěděl, že kdo w ně upadl; neučinil-li tak, musil sám pokutu zaplatiti.

Aby byla statuta wšem audům university dobře powě-

doma, býwala weřejně čítána, pokaždé w některý swáteční den při začátku nowého rektorstwí. Mimo to byl rektor powinen, každému audu university přečísti statut, jeho se týkající, kdykoli o to byl požádán. Každý aud, když ponejprw k universitě přistaupil, musil se rektorowi přísahau zawázati k poslušenstwí, k zachowáwání statut, a že chce wždycky dopomáhati obecného dobrého university, ku kterémukoliwěk stawu by kdy přistaupil.

Příjmy rektora, které měl z úřadu swého, záležely w třetím díle wšech pokut a w taxách. S každého listu, který pod pečetí jeho wydán byl, platil se groš, a třetina toho patřila rektorowi, rowněž také třetina z peněz od audů nowě přistupujících při jich zapsání.

Při spráwě jmění byli rektorowi ku pomoci přidáni dwa wýběrčí, wolení téhož dne, kdy rektor, před západem slunce, od týchž osob a pod tauž přísahau a pokutau; z nichž každý musil býti z jiné fakulty.

Mimo to byl při každé obnowě rektorstwí také ustanowen místorektor. Powinnost jeho byla, zastáwati úřad rektorský w čas nepřítomností rektora aneb nemoci neb jiné zákonní překážky, kdež pak moc jeho we wšem rektorowě moci se rownala. Mimo ten čas neměl žádného jiného práwa než každý jiný aud university. Prwní časy hned po wydání wýroku Arnoštowa byla jeho wěc, jakž ukázáno, také spráwa některé fakulty, kterau mu rektor odkázal.

Vicerektor wolen býwal ten den, když se nowý rektor předstawowal, prwé než se universita rozešla, a sic toliko od nowého rektora a raddy jeho. Wlastnosti musil tytéž co rektor míti. Hned po wywolení byl we schůzce prohlášen, a přísahu složil téhož obsahu, jakého byla rektorowa.

Wšecka moc rektorského úřadu přestáwala ostatně na sprawowání wěcí dle statut, a kdež jich nebylo, dle přijatých zwyklostí. Wlastní autonomie čili samospráwa spočíwala při universitě samé, to jest při schůzce university (generalis congregatio universitatis) čili mistrů a studentů celého učení, kterážto stejnost mistrů a studentů zwlášť při začátku učení byla nejpatrnější. W ní, jak se zdá, oblíbili

sobě prwní zřizowatelé Pražského učení nějaký prostředek mezi zřízením Pařížským a Bononským. Universita wšude tehdáž nazýwá se *universitas magistrorum et studentium*, aneb *magistri, doctores et scholares*, ješto w Paříži wždy jest jenom *universitas magistrorum*, a w Bononii *universitas scholarium*.

Podíl studentů patrný jest i při jednání o prwotní statuta s arcibiskupem Arnoštem (1360), jenž před wýrokem swým důwody a zdání jak mistrů tak i studentů musil slyšeti. Před oním wýrokem neměla universita k wykonáwání swé samospráwy wůbec ani žádného jiného ústroje než schůzky celé university, dle jejíhož wyměření rektor musil swůj úřad konati.

Wýrokem Arnoštowým ponejprw se ustanowi'o, aby swolání university nebýwalo než w jisté určité časy a kdyžby zwláštní potřeba toho žádala. O tom wyměřila později statuta w ten spůsob, že má universita řádně dwakrát za rok býti swolána, w letě okolo slawnosti narození panny Marie a w zimě o sw. Řehoři. Aby tak častého swolání university jako prwé nebylo potřebí, nařídil Arnošt, aby měl každý ze čtyr národů swé prokuratory, kteří měli činiti r a d d u r e k t o r o w u, tak aby rektor menší wěci, university se týkající, pauze s tau raddau říditi mohl.

Dle statut býwala radda university (concilium universitatis) každoročně dwakrát, zároweň s rektorem, obnowena. Spoluradních (conciliarii) bylo totiž osm, z každého národu dwa. Když měla radda obnowena býti, wywolili nejprw každí dwa spoluradní, kteří k jednomu národu patřili, šest mužů z krajanů swých, ku kterým týž národ přiwolil, a podali je nowému rektorowi napsané na papíře, kterýž potom z každých šesti dwa sobě wybral. Když by potřebí bylo, nařizowala statuta, aby mimo těchto osm spoluradních z národů jiných osm z fakult, z každé totiž dwa, byli wywoleni.

Wlastní úřad této universitní raddy byl tedy prwotně jednak u wěcech menších, které rektor předce sám o swé ujmě neměl jednati, zastáwati místo obecné schůzky university, jednak také rektorowi i we wlastních prácech úřadu

jeho pomocnu býti. Protož odtud sedáwala radda zároweň s rektorem nad saudy, a s ním saudila; před nimi byly počty starého rektora nowému konány, a jiné wěci, které prwé samému rektorowi příslušely, nyní společně s nimi řídil. Za to zase radda we wšem, w čemž rektorowi byla pomocna, spolu s ním také nesla odpowídání.

Proti předešlému spůsobu začala wšak radda moc swau brzy na ujmu obecných schůzek university samé rozšiřowati. Práwo dělání nebo měnění statut nemohlo owšem rozuměno býti pod oněmi wěcmi menšími, které byly prwotně raddě odewzdány, i zůstáwalo tedy podlé prawidla wždy jen universitě, rowněž řízení jiných důležitějších wěcí. Pro rozdíl od obyčejných uzawření raddy nazýwali se nálezowé obecné schůzky university čili mistrů i studentů *statuta*, nálezowé raddy toliko *conclusa*, ačkoliw se, pokud důležitější byli, obojí zapisowali do knihy statut. *)

We statutech samých nebylo také nikterak ustanoweno, majíli spoluradní býti jen mistři čili také studenti; nicméně wšak bylo tolik cti k mistrům, zwlášť, jak se zdá, we fakultě theologické a nejčetnější artistské, že brzy consiliarii samí mistrowé byli; a jak snažení mistrů medle probuzeno bylo, moc swau proti studentům šířiti, nebylo nic snadnějšího, než podržeti sedání w raddě na wždy při swém stawu, poněwadž, jak powědíno, zwolení nowé raddy wždy nejwíce w rukau staré bylo. Takto wždy w mistrowském stawu se utwrzujíc, začala se radda znenáhla nazýwati congregatio *magistrorum* consilii universitatis aneb *magistrorum* de consilio místo pauze consilium, jakž bylo prwé w obyčeji, zároweň pak také wždy důležitější wěci w raddě se wyřizowaly, bez účastenstwí obecné schůzky celé university.

Roku 1391 došla wěc konečně swého nejwyššího stupně uzawřením, aby budaucně netoliko spoluradní z národů wywolení, nýbrž wšichni mistři a doktoři kteréžkoliwěk fakulty

*) Listina od r. 1414 w rukopise cís. bibl. Pražské XV. A. 1. již nahoře zmíněná, jmenuje liber statutorum, „in quo *statuta* per magistros, doctores et scholares dictae universitatis publice et privatim juramentis firmata, et *conclusiones* magistrorum et doctorum praefatae universitatis conscripta sunt, et conscribi consueverunt.

při raddě university mohli přítomni býti, a hlasu užíwati. Uzawření toto stalo se dle wýroku čtyr mistrů na to od národů zwláště wydaných a zmocněných, kterýžto wýrok od nich we schůzce wší university (5 List.) ohlášen a co statut do knihy statutní wložen byl.

Příčina k němu byla, jak se zdá, řewniwost mistrů ostatních, kteří při rostaucí wždy moci consilia žádného podílu neměli. Nyní pak, když žádost jejich byla naplněna, dosáhla radda tím wětší moci, čím sama byla četnější a počet protiwníků menší: neb již nyní přestala býti pauhau pomocí rektora, a stala se mocným ústrojem, celý staw mistrowský představujícím. Názwu raddy odtud mnohem méně než prwé se užíwalo; častěji nazýwali se již *sborem mistrským* aneb *swoláním mistrů učení Pražského,* neb i zrowna *congregatio universitatis*, tak že ku konci čtrnáctého století prwotní universitas *magistrorum et scholarium* znamenitě w pauhau universitas *magistrorum* ku Pařížské se podobající, byla obrácena.

W předepsaných schůzkách university, které se dle statut dwakrát za rok odbýwaly, zdá se, že od těch dob málo co jiného přicházelo k řeči, než napomenutí od rektora ke studentům k naprawení zlých obyčejů, jakž o tom sama statuta od r. 1385 činí nařízení. Naproti tomu radda o swé ujmě již roku 1389 a později často na wšecky audy university znamenité ukládala kontribucí, bez podílu obecné schůzky university mnohá skutečná a důležitá statuta pod jménem uzawření wydáwala, někdy i jako ku př. roku 1397, schůzku university wýhrůžkau trestů ke swolení přinucowala, ješto jindy zrowna naopak o dost lehkau wěc také wšecka universita, jako na oko, byla swoláwána.

4.

Zřízení fakult.

Zřízením university s národy, raddau a rektorem představowalo obecné učení Pražské mocnau korporací se zwláštní jurisdikcí a privilegiemi. W tom ohledu podobalo se ono k nějaké obci městské, s rozdělením totiž na čtwrti, s konšely

a s purkmistrem, jakožto nástroji swé samospráwy. Jiné bylo rozdělení obecného studia na fakulty, představující nějaké učené cechy, s rozdílem osob na mistry, bakaláře a studenty, jako mistři, towaryši a učedlníci při cešich řemeslníků.

Střední wěk milowal korporace a privilegia jakožto prostředky ochrany jednotliwců při jich žiwnostech i také přidržení jich k tomu, aby sobě opatřili dostatečné schopnosti, prwé než by směli žiwnost swau začíti prowozowati. Jako měl každý cech monopol na swé řemeslo, tak měla každá fakulta wýhradní práwo na swé učení, a byla w něm hájena od university, tak jako držela každá městská obec ochrannau ruku nad jednotliwými řemesly a cechy we městě.

Podlé té podobnosti wyplýwá z wěci samé, že nemohl tu jako při universitě nebýti žádný rozdíl mezi mistry a studenty s strany audowstwí. Jako při každém řemesle, tak i při fakultě byli toliko mistři audowé pořádku, a nepřijímali mezi sebe jinak, než po wykonání mistrowských kusů, to jest, pořádného examenu. Rowněž měla každá fakulta jako každý cech také zase úplnau samospráwu we wěcech, které se dotýkaly jejího oboru, tedy hlawně ustanowení jistého pořádku w učení, nařízení pro swé úředníky a ustanowení řádu, kterým se dosahowali učení gradowé.

O rozdělení obecného učení Pražského na čtyry fakulty, že tak bylo hned z počátku, jest již nahoře powěděno. Fakulty byly theologická, práwnická, lékařská a swobodných umění, podlé téhož wytčení mezí jedné každé, jak w jiných obecných učeních od starodáwna se zachowáwalo. Pečowalť také císař Karel hned při založení, aby netoliko dowolení na wšecky čtyry fakulty bylo dosaženo, nýbrž jak ukázáno, též o powolání professorů, aby hned we wšech fakultách mohly školy býti otewřeny. O prwotním sprawowání fakult nezachowalo se wšak žádných pamětí, i je jisté, že se dálo wůbec jen nějak prozatímně, podlé obyčejů jiných obecných učení, tak jako i o universitě jest podotknuto.

Tolik wyswítá, že neměla z počátku žádná fakulta swého obzwláštního nejwyššího ředitele; nýbrž rektor byl jak nejwyšší nad universitau, tak také přednosta při sboru

jednékaždé fakulty, a sprawowal její wěci s uraděním mistrů k ní přináležejících. Dle nálezu Arnoštowa musil toliko swé místo, když byl jurista, nechati zastupowati při artistech skrze zwláštního vicerektora, a rowněž když byl artista, při juristech. *) Později wšak dostala na místo toho každá fakulta swého zwláštního představeného čili děkana, podlé wzoru učení Pařížského.

Prwní děkan fakulty swobodného umění byl Jindřich z Nanexen, jinak z Eimbeka, kanowník Mohučský, zwolen dne 9 Října roku 1368, kterýž byl po dwě léta předtím tauž fakultu ještě co místorektor sprawowal. Statut na to, aby se wolili k fakultě děkanowé, byl wšak wydán hned aspoň roku 1367, kdež se již o jistém práwu děkanowě we statutu od 20 Dubna zmínka děje. **) Není pochybí, že se zawedení úřadu děkanského i při ostatních fakultách asi téhož času stalo, ačkoliw se s jistotau o nich teprw roku 1392 nemylná zmínka činí. ***)

Od toho času byla tím wětší samostatnost fakult ohledem na universitu, poněwadž děkanowé sice w důstojenstwí byli pod rektorem, ale we swém úřadu nijak jemu nebyli podřízeni. Rektorowa moc odtud wztahowala se pauze na universitu, sprawowání totiž jurisdikcí a ostatních swětských žáležitostí jejích, jakožto korporace; naproti tomu, co wlastně wnitřního školního žiwota se týkalo, patřilo wšecko jen fakultám a jich děkanům, kteříž jen w jednom ohledu, totiž co se promocí na mistrowstwí týkalo, podřízeni byli kancléři čili arcibiskupowi, o čemž bude blíže doleji powěděno.

Záwazek, který měly fakulty k universitě, byl hlawně jen ten, že nesměl býti žádný k nějaké školní práci při-

*) Že tento vicerektor skutečně wlastní fakultní práce zastáwal, totiž takowé, které potom přináležely děkanům, je widěti z matriky fakulty filosofické *Mon. Univ. T. I. P. I. p.* 133—137, kdež, pokud nebylo děkana, vicerektor zapisuje promowowané.

**) Mon. Univ. T. I. P. I. 13.

***) Mon. Univ. T. III. p. 21. „*Decani singularum facultatum* singulis suis suppositis promotis et promovendis statutum in rectoratu M. Henrici de Bremis bonae memoriae de ordine inter supposita facultatum publicent.“ Řada děkanů filosofické fakulty je známa auplně. Jiných fakult děkanů neznají se jména leč dwau fakulty theologické.

puštěn, aneb we kterékoli fakultě promowowán, kdo se nestal prwé audem university, a k její jurisdikcí se nepřiznal. *) Jako wšak rektor nad děkany, tak zase kancléř nad rektorem hlawně jen w důstojenstwí wýše byl postawen; w úřadě pak samém dle znění privilegií a statut wlastně žádné moci neměl nad universitau, nýbrž jen nad fakultami, pokud se týkalo promocí.

Nicméně w skutku meze kancléřské moci brzy poněkud w pochybnost přišly. Neb byl hned první horliwý arcibiskup Arnošt wáhau swé osobnosti a swého církewního postawení tak welikau činnost prokázal w záležitostech teprw práwě založeného obecného učení, že nemohla universita i při wnitřním sebe zřizowání lepšího míti rádce a prostředníka. Odtud i nástupci jeho měli příčinu, u wnitřní záležitosti university více, než jim dle práwa přináleželo, wkládati se, ku př. od práwa rektorowa a úřadu děkanského odwoláwání k sobě přijímati a na ně wydáwati wyšší rozsudky, **) nebo někdy i we wnitřním řádu při obecném učení proměny nařizowati. Universita dílem tomu se podrobujíc, předce také záhy neodwislost swau od kancléře w tom ohledu důrazně hájila. ***)

Wnitřní řád jedné každé fakulty zakládal se na statutech jejích. Složení totiž statut pro každau obzwlášť bylo hned nálezem Arnoštowým od r. 1360 zwláštní kommissí uloženo, čemuž se nepochybně brzy potom zadosti stalo, tak jako s strany prwotního složení statut universitních. Swá statuta dáwaly také fakulty každý rok před audy a poddanými swými w jisté časy čísti, aby jich každý známost

*) Wiz *Feiertag p.* 36. De extrancis ad actus scholasticos non admittendis. Též nařízení od r. 1392 w Mon. Univ. T. III. p. 19.

**) Takowá apellací od auřadu rektorského přichází ku př. roku 1372 w Monum. Univ. Tom. II. P. I. p. 252. Podobně rozhoduje arcibiskup Jan r. 1382, 13 Říj. rozepři mezi dwěma professory práw o jistau lekcí, který z nich práwo má ji držeti, což wlastně patřilo do oboru úřadu děkanského, při juristech wšak, kteří se tehdáž zwláštním rektorem sprawowali, k jeho úřadu. Wiz rukopis archiv. capit. Praž. U. XVII. p. 268.

***) Balbini Bohemia docta, edita a Raph. Ungar Pragae 1776. P. I. p. 76. 77.

míti mohl. *) Dále rozmnožowala je každá podlé wlastního uznání pozdějšími novellami, tak jako universita swá statuta obecná, wedlé čehož wšak též obyčej fakulty i později podržowal něco platnosti. **)

Pohříchu ze wšech čtwerých statut zachowala se nám toliko statuta fakulty artistské, ač ne w nejstarší swé formě, ze kterých o podobném znění ostatních toliko sauditi můžeme. Nejstarší známá novella k prwotním statutům této fakulty jest od roku 1366, z čehož je tím jistější, že skutečně nález Arnoštůw w tom ohledu brzy byl naplněn. ***) — Roku 1390, za děkanstwí Matiáše z Lehnice, uzawřela fakulta, wšecka předešlá statuta pro těžkau jich mezi sebau srownalost w nowý pořádek uwésti, což po mnohých o tu wěc schůzkách a raddách skutečně jest ku konci přiwedeno. Nowá tato redakcí statut rozdělena byla na dewět hlawních rubrik, s rejstříkem hned zároweň přidaným, a činila začátek založené toho roku knihy statut fakultních, do které se zase další novelly od toho času wyšlé w chronologickém pořádku zapisowaly. Roku 1408 učinil M. Albert Varrentrappe za swého děkanstwí rejstřík k těmto dalším novellám, a nazwal je desátau rubrikau, toliko jednu z nich připočet k rubrice dewáté.

Děkan fakulty artistské wolil se hned od začátku wždy dwakrát za rok, a sic kterýkoliw den ten týden po Sw. Jiří a před Sw. Hawlem. Wolitelé byli toliko mistři, kteří skutečně přednášeli (actu regentes.)

Spůsob wolení byl trojí statuty wyměřený, buď weřejným totiž hlasowáním (publica inductio per nuntium), buď tajným sbíráním hlasů skrze zwolené k tomu skrutatory (scrutinium), buď konečně skrze několiko málo wolitelů, o které se mistři usnesli (compromissum). Při weřejném

*) Mon. Univ. T. III. p. 7.

**) Consuetudo facultatis, zmiňuje se n. p. we statutu od r. 1377. Mon. Univ. T. I. P. I. p. 95.

***) Novella tato začíná se těmi slowy: Anno domini 1366 in adventu Domini hoc statutum edidimus et authorizavimus, quod et praesentibus *novis statutis* volumus applicari. Mon. T. I. P. p. 17. Tedy již nowá statuta s rozdílem od starých.

hlasowání žádalo se, aby měla osoba zwolená wětšinu wšech hlasů pro sebe; pakli se wětšina neshodowala, přistaupilo se teprw buď ke skrutinii buď ku kompromissu, a sic dle pozdějšího nařízení od roku 1387 (27 Dub.) wždy dříw k onomu a naposledy ke druhému.

Zwolený musil úřad na sebe přijíti, pod pokutau jedné kopy grošů, kterau sic hned téhož dne, když byl zwolen, musil složiti. A wšak powinnost tuto měl wždy jen, když se wolení weřejným hlasowáním stalo, nikoli při jinačím spůsobu. Pod tauž pokutau nesměl se děkan mezi časem poděkowati ze swého úřadu, leč měllí takowau příčinu, kterau fakulta uwážila za dostatečnau.

Nařízení z strany toho stalo se r. 1368 (dne 3 Pros.) nepochybně za příčinau poděkowání se hned prwního děkana Jindřicha z Nanexen, toho roku 9 Října zwoleného; neb musil již 19 Listopadu jiný děkan na jeho místo býti dosazen. Podobně se ještě později w málo létech dwakrát přihodilo, že musil děkan mimo čas wolen býti, jednau 7 Čerwna (1369), podruhé 10 Března (1373).

Mimo to byla ustanowena též hodina, o které se mistři sejíti musili k wolení. Kdo nepřišel w čas, byl zbawen hlasu swého.

Hned po wykonaném wolení složil děkan přísahu, že chce wěrně zadost činiti úřadu swému. Přísahu tuto přijímal od něho starší mistr čili senior fakulty, načež i děkan od mistrů přijal slib poslušnosti.

Děkan řídil hlawně wšecky a wšelijaké záležitosti fakulty. Jemu přináleželo swoláwati schůzky mistrů, a oč jednat bylo, předkládati; rowněž on wedl knihy a listownictwí fakulty, opatrowal jmění její, dohlížel na zachowáwání školního pořádku i jiných powinností mistrů a ostatních přináležících k fakultě, též co se na promowowání ke gradům wztahowalo, wšecko hlawně wedl a nařizowal.

K wykonáwání některých powinností byli jemu přidáni zwláštní pomocníci z mistrů, aby nemusila k wůli těm wěcem celá fakulta býti powoláwána. Takowí pomocníci byli předně dwa w ý b ě r č í (collectores, čili receptores pecuniae facultatis) při spráwě jmění, a dwa p ř í s e d í c í ku přehlí-

žení počtu děkana a wýběrčích (assessores ad audiendum computum.)

Úřadowé ti zdá se, že byli starší než samá statuta fakulty *), a rowněž snad úřad examinatorů při zkauškách k dosažení gradů, o kterých bude nížeji powěděno. Mimo to byli nařízeni roku 1370 (30 Pros.) čtyři mistři, z nichž každý musil býti z jiného národu, k udělowání powolení na saukromé lekcí společně s děkanem, a spolu ku přehlížení listů, které děkan wydáwal we jménu fakulty (dispensatores). Později (1387, 27 Dub.) pojato w přísahu děkana hned při zwolení jeho, že nechce pečeti fakulty k žádnému listu přiwěsiti bez přiwolení těch čtyr mistrů.

Konečně uzawřela také fakulta r. 1400 (28 Srp.) o jiných čtyrech mistřích, aby wždy woleni byli k děkanowi, kteříby s ním společně dohlíželi na přísné zachowáwání statut, rowněž každý z jiného národu. Powinnost jejich byla, každého, kdoby proti statutům fakulty co pro činil, buď žeby sami aneb od jiných zwěděli, udati děkanowi, kterýž pak spolu s nimi čtyrmi saudil nad obžalowaným, a když se wina shledala, pokutu nad ním wyřkl, která byla wyměřena statuty. Nejwyšší pokuta byla wylaučení z fakulty tak jako při universitě. Kdo se tímto saudem děkanowým nechtěl spokojiti, byl obeslán od něho před celý sbor fakulty, kdež měl přednésti swé námitky.

Wšickni tito wedlejší úředníci fakultní kromě examinatorů býwali woleni dwakrát za rok zároweň s děkanem aneb o některý den později.

Wíce důstojenstwí než úřadu měl starší čili *senior* fakulty, to jest nejstarší ze wšech mistrů, kteréžto stáří se počítalo podlé času, kdy který dosáhl mistrowstwí. Toliko který mistr již někdy byl rektorem university, počítal se za staršího než jiný, který ještě toho úřadu nebyl zastáwal.

Místoděkan nebýwal wolen pokaždé zároweň s děkanem jako při universitě místorektor, nýbrž jen tehdáž,

*) *Receptores pecuniae facultatis* zmiňují se ponejprw roku 1367, (Mon. Univ. T. I. P. I. 12,) ale jako úřad již zawedený; *assessores* přicházejí teprw roku 1390. (Tamže p. 268.)

když děkan pro důležitau příčinu před časem obdržel propuštění z úřadu.

We wšech wěcech, we kterých nebyli děkanowi žádní zwláštní pomocníci wydáni, musil jednati společně se schůzkau **raddy** aneb i s celým **sborem fakulty**.

Již dle nejstarších známých statut fakulty artistské patřili do raddy toliko **mistři regenti** (magistri actu regentes), to jest takowí, kteří skutečně přednášeli, k rozdílu od jiných nazýwaní též *magistri de consilio*, ačkoliw někdy wýjimkau i jiní mistři bývali swoláni.

Roku 1377 ustanoweno s mnohým odporem od některých, že w takowém swolání i nálezowé pauze regentů se týkající mohau býti ode wšech přítomných jednáni. Brzy wšak před rokem 1385 učiněn byl nález we schůzce university (newědí se okolnosti, w jakých ta wěc k wyjednáwání přišla před universitu), též u přítomnosti místokancléře Pražského učení, aby do raddy fakulty dokonce jen ti mistři přicházeli, kteří již pět let jsau mistry a aspoň dwě léta regenty. Toliko jisté wěci jsau pewně ustanoweny, o kteréž aby wšickni mistři při raddách směli býti přítomni.

Roku 1385 (22 Led.) uzawřeno w raddě wětšinau hlasů, ačkoliw zase mnozí tomu odporowali, aby i jindy u wěcech welikých a těžkých, které se každého mistra jednostejně dotýkají, děkan ku požádání o to wšecky mistry bez rozdílu směl do raddy powolati.

Přicházení do raddy bylo netoliko práwo, nýbrž i powinnost mistrů regentů. Každý mistr, když ponejprw přišel do raddy, musil učiniti děkanowi slib, že chce jeho a nástupců jeho we wšem slušném a poctiwém poslauchati, a zachowati statuta nalezená, i kterážby teprw měla býti nalezena. O to bylo uzawřeno roku 1385, kdež wšickni mistři, kteří tehdy již byli w raddě, takowý slib rowněž musili wykonati. Mimo to skládali regentowé podobný slib děkanowi při obnowě úřadu, že chtí pilně přicházeti do raddy, kdykoliw od něho budau woláni, aniž z raddy neb ze swolání celé fakulty wycházeti před časem bez zwláštního dowolení od děkana.

Měloli w raddě býti jednáno o wěc welmi důležitau,

tehdy učinil děkan powolání pod pokutau jednoho neb dwau grošů neb i pod přísahau; kteréžto pokuty od těch, kteří nepřišli, patřila polowice děkanowi, a polowice fakultě; mistři, kteří do raddy přišli, mohli wšak také nalézti, že jest pokuta od děkana bez potřeby wysazena aneb příliš weliká, kdež pak neplatná byla. Kdo bez dowolení děkana wýtržně neb zpurně wyšel z raddy před časem, byl pokutowán třemi groši.

Obyčejný den ke schůzkám byla sobota. Dle starodáwního obyčeje fakulty zawíral se nález podlé wětšiny hlasů, ačkoliw na to nikdy zřejmý statut nebyl učiněn. Častěji zachowáwal se také ten spůsob, že se některá wěc poručila čtyrem mistrům, obzwlášť na to wybraným, aby učinili náwrh, a raddě ku potwrzení nebo proměnění předložili.

Wlastní učené grady byly při wšech fakultách dwa, jeden wyšší *doktorů* neb *mistrů*, a druhý nižší, *bakalářů.* Mezi doktorem a mistrem neuznáwalo se w Praze rozdílu žádného, než že se mistři nazýwali toliko při fakultě theologické (magistri in sacra theologia aneb in sacra pagina) a při fakultě swobodného umění (magistri in artibus), *doktoři* pak při fakultě práwnické a lékařské. *) Doktorstwí a bakalářstwí w práwích dáwalo se wšak obyčejně obzwlášť we práwě církewním (in jure canonico, in decretis) a obzwláště w Římském (in jure civili, in legibus).

O spůsobu a řádu powyšowání na školská tato důstojenstwí zachowaly se dostatečné zpráwy, tak jako o zřízení wůbec, toliko při fakultě artistské; je wšak jisté, že zrowna w této wěci jedna fakulta od druhé toliko u wěcech méně podstatných mohla se děliti.

Hlawní wýminka k obdržení gradu bakalářského neb mistrowského byla zkauška čili examen. Zkaušky na bakalářstwí odbýwaly se při fakultě artistské wždy čtyrykrát za rok, o každých suchých dnech. K tomu konci byli dle

*) Wýjimky, kdež se jmenuje doctor theologiae, aneb zase magister in medicinis, jsau tak řídké, že jich nelze powažowali než za neprawé užíwání k. p. Monum. univ. Prag. T. I. P. I p. 131. aneb tamtéž p. 105. O juristech pak i artistech ani se žádných nenalezá.

nařízení fakulty od r. 1378 (21 Dub.) pokaždé čtyři examinatoři woleni, tu sobotu před suchými dny; z každého národu musil býti jeden, ku kterýmž děkan byl pátý co předseda. Před tím nařízením nalézají se roku 1369 jen dwa examinatoři, a as od roku 1371 obyčejně tři bez ohledu při tom na národy.

Examinatorem směl býti mistr, který již swůj předepsaný dwauletý kurs odbyl we čtení a disputowání. K tomu přidáno později přiostření (1397, 9 Čwce.) s strany tak nazwané disputací de quolibet, aby nesměl býti examinatorem, kdo při ní toho roku, jsa w Praze, dle pořádku, když na něj přišlo, neodpowídal, aneb wůbec toho roku řádně neodbyl disputací dle wyměření statut.

Kdo chtěl býti připuštěn ke zkaušce, musil se před ustanoweným časem fakultě *představiti* (se repraesentare), a prwé než ke zkaušce *zapsán* byl (intitulatus pro examine), wykázati se se wšemi potřebnými wýminkami.

K tomu patřilo předně, že slyšel weřejně w universitě wšecky knihy, k dosažení gradu bakalářského od fakulty nářízené (naříz. 1372. 13 Srp.), kteréž musil přinésti napsané na ceduli, s poznamenáním též jiných knih, jestliže které mimo to byl slyšel; neb pak měli examinatoři jemu tím wíce býti dobří a nakloněni. Neslyšelli které knihy z úplna tak, jak bylo předepsáno, musil složiti děkanowi pokutu, polowici toho, co bylo za tu knihu obyčejného honoraru předepsáno (naříz. 1394, 3 Ř.) — Pro lepší dohlídku na to bylo nařízeno, aby napsal ku každé knize také čas, kdy ji slyšel, kdy totiž který mistr čtení w ní začal a kdy skončil. Jen tehdáž, když examinatoři poznali při něm nějakau zwláštní wýtečnost, a byl před tím aspoň šestkrát při weřejné disputací na sofismata odpowěděl, mohla mu některá kniha prozatím prominuta býti, aby ji slyšel až po promocí.

Na to se ostřejší nařízení stalo roku 1372 (13 Srp.); neb byli předtím mnozí přísahau slíbili knihy po promocí slyšeti, když jim w tom pro nedostatek knih bylo prominuto, a pak toho nesplnili, stydíce prý se; z jichžto pak newědomosti fakulta se hanbiti musila.

Rowněž hledělo se na zachowalost mrawů, pročež též musil každý napsati, kde kterého půlletí bydlil po celý čas swého studenstwí, aby se mohlo pátrati, jak se kde zachowal (naříz. 1387.). Konečně přísahau musil stwrditi, že mistrům, u kterých knihy slyšel, pořádně zaplatil, aneb k tomu jejich powolení obdržel, by byl připuštěn ke zkaušce (naříz. 1394, 3 Říj.) Mohl též pro nezachowání některých statut od zkaušky wylaučen býti.

Prwé než den ke zkaušce přišel, a sic hned w čas wolení examinatorů, musili tito složiti slib děkanowi u přítomnosti fakulty, že budau zkaušeti wěrně, hledíce dobrého a poctiwého university i fakulty swobodného umění, tak aby se nedali pohnauti buď přízní neb nepřízní aneb uprositi neb dary podkaupiti, ani kterýmkoliw jiným spůsobem že nechtí wědomě odstaupiti od sprawedlnosti. Týž slib musil učiniti též děkan w ruce nejstaršího mistra práwě přítomného.

Po skončeném examenu se wšemi bakalariandy usaudili examinatoři wětšinau hlasů, kteří mají býti *připuštěni* ke gradu, kteří nic (admissio ad gradum), a mezi těmi, kteří připuštěni byli, ustanowili pořádek, w jakém mají za sebau místo míti dle wýbornosti swého umění ukázaného při zkaušce (locatio.) Připuštění toto a *umístnění* ohlašowalo se zkaušeným wenku čekajícím předwoláwáním jich jednoho po druhém skrze biřice aneb sluhu děkanowa. Kteří nebyli připuštěni, zůstali bez předwolání.

Roku 1377 (15 Zář.) uzawřeli wšak mistři, aby bývali wždy předwoláni wšichni najednau bez rozdílu, a tu jim ohlášeno. Neb byli předešlého spůsobu užíwali biřicowé k wybírání peněz od těch, kteréž wolali, načež sobě stěžowali chudí. Pak stáwal se prý též w ten den weliký shon diwáků, aby widěli, kteří budau připuštěni, a kteří nic; z čehož posměch býwal.

W tom pořádku, we kterém byli při zkaušce umístěni, zapsal též děkan zkaušené do swé knihy, podlé čehož se počítalo stáří jejich bakalářstwí.

Za připuštění ke gradu bakaláře byl připuštěný powinen platu čili *bursy* k fakultě 20 grošů složiti, což měl odwésti wýběrčím w nejbližších patnácti dnech po zkaušce,

čehož na swědomí od děkana *znamínko* (signetum) obdržel. Wýběrčím bez zwláštního odpuštění od fakulty dowoleno nebylo, (1367, 14 Un.) místo hotowých peněz bráti základy. Chudým wšak čekalo se se zaplacením, ažby k lepšímu stawu přišli.

Kdo za takowé čekání (dimissio bursae) žádal, musil přiwésti do schůzky fakulty k tomu swolané dwa swědky swé chudoby, kteřížby znali jeho okolnosti, z nichžto aspoň jeden musil býti mistr swobodného umění. Forma, w jaké takowá žádost musela přednešena býti, byla podobně ustanowena zwláštním nálezem fakulty, o kterém děkan zkaušenému napřed oznámil, hned když jej o swolaní schůzky prosil. Wstaupiw do schůzky se swými swědky, musil říci: Pane děkane a páni mistři moji! Prosím pro Boha, abyste mi s bursami, které jsem powinen fakultě zaplatiti, počkali, poněwadž na swé swědomí nemám mimo knihy a oděw na ten čas ze wšech swých příjmů tolik jmění, coby stálo za tři kopy neb dwanáct zlatých; a jakž budu míti jmění, coby za tolik stálo, rád chci zaplatiti bez odkladu. K tomu řekli swědkowé: „Pewně wěříme, že tak jest, jakž tento nyní prawil;“ načež se jméno prosebníka i swědků s krátkým poznamenáním o tom skutku do knihy zapsalo, a děkan jemu oznámil, že mu fakulta powoluje, oč byl žádal. Pokud wšak toho dluhu nezaplatil, musil se při každém nowě woleném děkanowi prwní neděli po zwolení ohlásiti, a žádati o další prodlení; čehož zameškalli, jsa w Praze, fakulta ostrými prostředky zaplacení od něho měla wymáhati.

Po odbytí examenu bylo každému připuštěnému wolno, přihlásiti se, kdy chtěl, ku *promoci*, kterýmžto slawným obřadem teprw *dosáhl* skutečně gradu bakalářského (assumsit gradum) čili *nastaupil na grad* (processit ad gradum). Chtělli wšak podržeti to místo we stáří, které jemu po exameně bylo přisauzeno, musil odbyti promocí během prwního čtwrtletí po oněch suchých dnech, kdy zkauška byla. Kdo se opozdil až do druhých suchých dní, byl za pokutu odstrčen až za wšecky, kteří o té nowé zkaušce byli připuštěni, tak že se wšickni pokládali za starší než on. A pod tauž pokutau byli také wšickni připuštění powinni toho ce-

lého čtwrtletí disputací mistrů přítomnu býti, a při nich odpowídati. Dle nařízení od r. 1406 nesměla se promocí nikdy díti w den swáteční.

W den ku promocí ustanowený nastáwající bakalář od swého mistra, to jest toho, kterého sobě za swého obral a hlawně jeho čtení slyšel aneb i u něho bydlil, byl uweden we schůzku fakulty k tomu učiněnau. Koho z audů fakulty mistr onen *promowující* čili *předsedící* (praesidens) pozwal, byl mimo zwláštní překážky powinen, k té slawnosti přijíti; jinak byl owšem přístup každému propuštěn.

Předwedeného tím spůsobem ptal se nejprw děkan aneb w nepřítomnosti jeho starší mistr, zdali slyšel skutečně ty a ty knihy, k dosažení gradu předepsané, též zdali odbyl předepsané disputací weřejně we školách této university, to jest zdali při nejmenším šestkrát mistrům odpowěděl při disputací. Když k tomu odpowěděl a se tak shledalo, musil spolu s mistrem swým na chwíli odstaupiti; načež w nepřítomnosti jeho fakulta wzala potaz, jsauli proti němu které námitky nebo překážky, čili wí kdo o takowých, pro něžby neměl býti promowowán. Když se žádné nenašly, byl opět powolán; kdež wzaw jej jeho mistr za prawici, *předstawil* jej (praesentabat) děkanowi neb staršímu, s tím o něm wyswědčením, že wěří na swé swědomí, že jest on w řečených knihách, jak náleží, zběhlý a schopný ke gradu bakalářskému. Po takowém předstawení kázal jemu děkan činiti přísahu na statuta, týkající se bakalářů, a na zachowání bakalářských powinností.

Po učiněné přísaze sedl nastáwající bakalář nejprwé mezi jiné študenty w obyčejném swém plášti studentském, a mistr jeho předložil mu tak nazwané *sofisma* čili filosofickau sadu, o které se tak i jinak mohlo rozjímati, k nížto on odpowěděl, aniž wíce mistr proti němu replikowal. Po té odpowědi kázal mu biřic wstáti, obléci bakalářský habit, a posaditi se mezi bakaláře. Tu jemu předložil mistr otázku čili *quaestii*, kteréž rozluštění jmenowalo se determinací. Pod pokutau jednoho zlatého bylo zapowěděno (1380) čísti wýklad swůj při této determinací we skrytu z knihy neb z papíru. Po té přísahal determinator na tři punkta sobě od

biřice předložená: předně že chce do dwauletí w této universitě čísti, leč jestližeby mu to bylo odpuštěno; že gradu bakalářského w žádné jiné universitě potom na nowo nemíní přijmauti; že ku kterému by koliwěk stawu přišel, wždycky dobré university i fakulty artistské opatrowati míní; načež byl konečně od swého mistra na swém wlastním místě usazen, a nadán od něho gradem bakalářstwí.

Rowněž k dosažení gradu *mistrského* předepsány byly některé knihy, které slyšeti musil, kdo chtěl ke zkaušce býti připuštěn. Před zkauškau musil též, jako nastáwající bakalář, přísáhati, že se s mistry s strany platu wypořádal, a mimo to, že zadost učinil disputacím, při kterých bylo bakalářům nařízeno přítomnu býti a odpowídati po swé promocí.

Nastáwající mistr musil také na swé swědomí říci, zdali z poctiwého lože splozen jest, aneb za takowého se pokládá. Nepocházelli z řádného manželstwí, neplatilo mu nic jiného leč odpuštění papežské, we kterém wšak musilo státi wýslowně, že se mu powoluje, mistrowský grad wzíti, aneb muselo zníti na wšecka práwa bez wýjimky. Zněloli i na powolení, aby přijal swěcení kněžské, wždy z toho nenásledowalo, že i k mistrskému gradu má odpuštění.

Examen na mistrowstwí držán býwal každoročně jen jednau, a sic hned při začátku roku, obyčejně w měsíci Unoru neb Březnu. Udělowání hlawního práwa, o které se tu jednalo, totiž práwa učení (*licentia docendi*) patřilo při wšech fakultách wlastně arcibiskupowi Pražskému, jakožto kancléři, o čemž nařízení učiněno bylo hned základní bullau papeže Klimenta VI roku 1347. Arcibiskup wykonáwal toto práwo obyčejně skrze swého místokancléře, kterýž býwal některá wznešenější osoba duchowní. Dle toho zachowáwala fakulta artistská ten obyčej, wysílajíc před každau zkauškau děkana a čtyry mistry k tomu wywolené k místokancléři, žádat jej, aby ustanowil examinatory, kteří dle bully musili býti mistři regenti té fakulty.

Examinatoři byli čtyři jako při zkaušce bakalářské, a sic rowněž z každého národu jeden. Jich předseda byl wšak místokancléř sám, aneb koho někdy, když byl zaneprázdněn, ustanowil na swém místě, k. p. děkana fakulty.

Dříw než se přikročilo ke zkaušce, ohlásilí examinatoři jména těch, kteří měli býti zkaušeni, we schůzce celé fakulty, aby se tím spíše proneslo, jestliže kdo wěděl proti kterému jakau překážku. Kteří při zkaušce obstáli, býwali potom od examinatorů *poručeni* kancléři neb místokancléři k udělení jim licencí (praesentatio, recommendatio ad licentiandum), musiwše napřed přísahau slíbit zachowati powinnosti licentiatské. Poručeným takto udělil pak kancléř neb místokancléř *licencí* k wyučowání we wšech předmětech náležících k té fakultě, odkudž nazwáni jsau licentiati.

Za udělení licencí byl powinen powýšený zaplatit fakultě artistské 38 grošů, kteréž složiti musil w patnácti dnech nejprwé příštích po obdržení. Počkání s tím platem mohl wšak sobě wyžádati od fakulty týmž spůsobem, kterým i bakalář. Při fakultě práwnické platila se kopa od udělení licencí.

Rozdíl mezi licentiatem a mistrem záležel hlawně w tom, že licencí nezawírala w sobě nic jiného než práwo učení; naproti tomu wšecka práwa wztahující se na skutečné audowstwí při fakultě, tedy na podíl při řízení fakultních záležitostí, přináležela naskrze jen důstojenstwí mistrskému.

Důstojenstwí tohoto nabyl licentiat podobným obřadem, jako ten, který bakalářskau zkaušku přestál, bakalářstwí. Obřad ten nazýwal se promocí na mistrowstwí, aneb také *začátek we swobodném umění* (inceptio in artibus). I tu byla slawná schůzka wší fakulty a jiných audů university, zwláštní promotor čili mistr předsedící, od kterého nastáwající mistr přijal znamení swého důstojenstwí, a jiné obyčeje srownáwající se s promocí bakalářskau, o kterých wšak podrobnější zpráwa se nezachowala.

Ku promocí přihlásiti se musil každý licentiat mezi jistým časem k tomu určeným. *) Místo w řadě mistrů té fakulty zachowalo se mu pak to, kterého nabyl při zkaušce licenciatské; neb i tu, jako při bakalářské zkaušce, každému podlé umění jeho byl wyměřen pořádek a zapsán do matryky děkanowy.

*) We statutech nikde se tento čas určitě nenalezá.

Obyčejně přihlašowali se wšichni, kteří obdrželi licencí, ještě téhož roku ku promocí, ač také zase stáwalo se, že zůstal licentiat i mnoho let bez mistrowstwí, aneb i celý žiwot swůj spokojowal se tím názwem k ušetření sobě platů za promocí. Následek toho byl toliko, že o swé místo přišel, když se později přihlásil, než bylo nařízeno. Mezi nabytím bakalářstwí a mistrowstwí naproti tomu, jakožto skutečných od sebe rozdílných gradů obyčejně wíce let pomíjelo, a býwalo ještě mnohem wíc těch, kteří na bakalářstwí w některé fakultě přestali, wýše netaužíce.

Kdo toho žádal, býwal každému od fakulty na *wyswědčení gradu* jeho wydán list (literae recognitionum graduum) podlé zwláštního k tomu nařízeného formuláře (naříz. 1370).

Gradus, kterého kdo nabyl w Praze, platil jemu, jak jest již wýše powěděno, dle základního privilegia učení Pražského we wšech jiných obecných učeních w celém křesťanstwě. Na to wztahowala se přísaha bakaláře, kterau skládal při promocí, že jinde nikde téhož gradu na nowo nemíní přijímati, cožby sice bylo býwalo na zlehčení university. Rowněž musil přísahati i licentiat, kterýž se zawazowal spolu, že po obdržení licencí ani promocí na mistrowstwí nechce jinde přijmauti.

Naproti tomu zachowáwala Pražská universita totéž práwo i s strany audů jiných učení, když některého gradu tam nabyli, a práw k tomu se wztahujících w Praze chtěli užíwati. Příchozí musil se toliko podrobiti jistému řádu, kterým se skutečně přijímal do společnosti fakulty.

Bylli totiž bakalář, musil napřed při řádné disputací odpowěditi na jednu otázku, a pak dáti se od jednoho mistra uwésti do schůzky fakultní, kdež o něm wyznal mistr, že jej drží za dostatečného k tomu gradu, sám pak, že gradu toho skutečně dosáhl, musil se wykázati. Na to, když wětšina hlasů swolowala, přijat byl do fakulty, a musil zaplatit 20 grošů platu, jako domácí bakalář.

Bylli mistr, musil sobě wyžádati od děkana zwláštní swolání fakulty, před kterýmž ukázal, že jest mistr sedmera umění, a předložil poznamenání knih, které kdy slyšel aneb četl. Na to jemu ustanowila fakulta jistý den swáteční

w desíti dnech nejprwé příštích, kteréhož dne po obědě odpowěditi musil na otázku jednoho mistra k tomu nařízeného, a druzí, kteří přítomni byli, činili námitky; potom opět po dwakrát wždy w desíti dnech na dwě otázky, kteréž sám napřed mistrům oznámil skrze biřice; a opět we čtwrtých desíti dnech w některý den swáteční po obědě četl krátké čtení z některé knihy, a wyložil dwě otázky, na které mu mistři namítali. Konečně opěty wstaupil do schůzky fakulty, a wětšina hlasů rozhodla nad jeho přijitím. Platy musil přitom zaprawiti takowé, jako mistr domácí za promocí.

Ostatně bylo s strany bakalářů i mistrů příchozích nařízeno, že mají míti swé místo wždy teprw za wšemi domácími, kteří buď práwě odbýwali zkaušku, anebo po odbyté zkaušce ještě nebyli promowowáni, aniž prošel již čas, we kterém měli odbyti obřad promocí.

Jednaloli se teprw o udělení gradu příchozímu, kterého ještě jinde neobdržel, musil předně přísahati, že již w jiném učení slyšel předepsané knihy, a řádně s mistry swými s strany platu se srownal; mimo to, chtělli býti bakalářem, musil prwé půl léta, a chtělli být mistrem, při nejmenším rok setrwati we zdejší universitě.

5.

Bursy. — Kolleje. — Kláštery.

Při založení obecného učení nebylo podlé spůsobu onoho času tak hned newyhnutedlně potřeba, mysliti na nějaké wlastní sídlo školní jako při státních ústawích našeho času. Byloť tehdáž i nejedno slawné město jak w Čechách, tak w německé říši i jinde w Ewropě, nemající žádné radnice, a proto nicméně užíwala obec w plné míře swých práw a swobod, scházejíc se kdekoliw k uradění swých wěcí. Podobně byla i universita pewněji založena privilegiemi a řády swými než stawbau nádhernau.

O školní místo starati se, byla wěc každého mistra samého, který chtěl učiti. Mezi professory powolanými hned při začátku studia bylo toliko mistru theologie od arcibi-

skupa ustanowenému wykázáno místo k učení, a sice w samém kostele Sw. Wíta, wedlé něhož tamže i mistru Štěpánowi, který církewnímu práwu učil. M. Walter lékař měl sobě, jakž powěděno, poručenu školu Týnskau, jíž měl dowoleno užiti též ke čtením we fakultních učeních. Ostatní professoři za prwních let učili, pokud nám powědomo, dílem we klášteřích, jsauce mníši, dílem doma čili we školách, které si každý zřídil sám we wlastním příbytku. Školy takowé nazýwaly se též bursy, a studenti w nich *bursarii* neb *combursales*, majíce tu obyčejně i byt a strawu, za kteréž mistru swému platili.

Statuta university wyměřila později, že nemá wůbec žádný jinde bydliti než u některého mistra neb bakaláře, lečby měl oswobození od rektora. Naproti tomu zase držitelowé čili rektorowé burs (praesidentes et conductores bursarum) měli zapowěděno, aby jiného nepřijímali k sobě w byt a strawu leč audy university řádně zapsané. Ku přestěhowání se z jedné bursy do druhé, a rowněž k najmutí nowého místa za bursu byly jak studentům tak mistrům ustanoweny časy Sw. Jiří a Sw. Hawla. Mimo to bylo nařízeno, aby jeden držitel čili nájemník bursy na druhého se netřel, by chtěl najmauti byt, který měl jiný, jestliže ten neměl úmyslu, dáti wýpowěd, leč byloli již po Sw. Řehoři (12 Bř.) w prwním půlletí aneb w druhém půlletí po Jiljí (12 Zář). Na přestaupení toho byla pokuta kopa grošů, a aby nesměl bydliti w bytu tak najatém celé půlletí. Kdo měl podezření na druhého, že jej wytiskl z bytu tajným o něj jednáním před časem, mohl mu uložiti přísahu, že neužil podwodu (1385, 23 Srp.)

Slawná weřejná jednání university a fakult wykonáwala se za prwních let w rozličných místech, tak n. p. usazení zwoleného rektora w úřad obyčejně w metropolitním kostele, a udělowání licentiatstwí a mistrowstwí brzy tamže, brzy také we dwoře arcibiskupowě *). Podobně dá se sauditi i o jiných slawnostech. Nějaké místo w tom

*) Wiz Francisci Chronicon ap. Dobn. Tom. 4. p. 316—317.— Berghauer Protomartyr Poenit. Tom. I. p. 69. dle Lib. Erect. I fol. 11. lit. marg. c. 2. Monum. Univ. T. I. P. I. p. 168 ještě při roce 1376

ohledu zastáwal potom nepochybně dům u Sw. Františka, roku 1359 zakaupený, ačkoli nic bližšího nelze udati o něm, i také zdá se, že brzy zase odcizen byl od universily, jakýmkoliwěk spůsobem. *)

Wětšího pohodlí ke wšem těmto skutkům i také k slawnějšímu jich wykonáwání poskytowaly později kolleje k universitě patřící, ačkoliw ani těch wlastně to původní účel nebyl, aby w sobě nějak obsahowaly celau universitu i fakulty.

Kolleje we smyslu tehdejšího času byly sbory mistrů založené od králů neb jiných osob prostředky k tomu majících, nadané nemowitými statky neb jinými příjmy, z kterých audowé dostatečnau wýžiwu měli, začež byli powinni, přednášeti w jisté fakultě podlé úmyslu zakladatelowa čili podlé založení kolleje. Bylit to tedy jako nějací kláštcrowé učených mužů, bydlících společně w jednom domě, při jedné tabuli se strawujících, we wšem wedaucích společné hospodářstwí. Podíl při čistém wýnosu statku byl jednoho každého praebendau, za kterauž wšak wždy nebyl powinen zadarmo učiti, nýbrž zůstáwal i mimo ten obrok swůj při wšech práwich jiných mistrů při universitě, tak jako ti professorowé, kterým stálí platowé byli wykázáni.

Rozumí se samo sebau při tom spůsobu společného žiwobytí, že audowé kollejí, i kteří duchowní nebyli, zůstáwati musili neženatí, přičemž wšak owšem wystaupení z kolleje žádnému se nezabraňowalo.

Obyčejně měla každá kollej za představeného ke spráwě jmění a wedení wšech společných záležitostí zwláštního *probošta*, kterého audowé čili *kollegiati* každoročně ze sebe wolíwali. Ubylli některý aud, powolali ostatní nowého do swého spolku, aby byl wždy počet úplný podlé wyměření prwotního základu. Tak činila každá kollej, neodwislá jsauc we spráwě swé od university i od fakult, zase zwláštní samostatnau korporací, řídící se statuty od ní

*) Chronicon Universitatis dáwá tomu domu takowau důležitost jako později kolleji Karlowě: „Cujus (studii universalis) locus primo fuit in domo contigua cimiterii S. Francisci, post in domo Lazar. inter Judaeos, et nunc in domo Rotlebi in foro S. Galli.“

samé sobě uloženými; toliko owšem že kolleje nicméně k obecnému učení patřily, a tak žádného nemohly mezi sebe přijímati, kdo nebyl audem university, a pod její jurisdikcí, rowněž že mistři učící w kollejích tak jako ti, kteří w swých domích učili, wšichni se w tom musili sprawowati řádem od fakult swých wyměřeným.

Nejstarší kollej a powždy nejhlawnější, kteráž w učení Pražském zastáwala to místo, co Sorbonnská kollej w Pařížském, byla, kterau Karel IV sám založil roku 1366 dne 30 Července, již podlé wlastního swého jména kollej Karlowa (collegium Caroli, domus Caroli) kázal nazwati. Dle základního listu byla ustanowena pro dwanáct mistrů swobodného umění, z nichž dwa musili zárowen také w theologii míti grady, a jeden přednášeti biblí, druhý liber sententiarum, ostatní držeti čtení we swobodných uměních, přitom sami powinni jsauce w theologii studowati.

Prwních šest mistrů, kterým měla kollej býti odewzdána, ustanowil z rozkazu císaře a arcibiskupa Mikuláš probošt Raudnický, místokancléř učení Pražského; od něhož ještě před wydáním zakladacího listu hned 1 Června r. 1366 uwedeni byli. Ostatních šest nepochybně prwní tito jmenowaní sami teprw k sobě wywolili, a společně s nim brzy potom prwní statuta swého sboru složili.*)

Prwotní sídlo kolleje byl dům čili dwůr Lazara Žida, na Židowském městě**), ku kterémuž darowal Karel wes Počernice w kraji Kauřimském a pět kop platu ročního we wsi Črtúsích (Trčúsích) blíž Počernic***), dále wsi Dra—

*) Wiz w rukop. univ. bibl. Pražské XIV. A 4. f. 1.

**) Dle Beneše z Weitmile byloby wlastně domů wíce býwalo, z kterých tato kollej byla založena. Prawíť (p. 351): (Karolus) „donavit scolaribus *domos* Judaeorum et instituit in eisdem collegium magistrorum.“ Možná, že byly některé domy později ještě přikaupeny k prwotnímu založení. Ostatně k určitějšímu udání místa, kde tato kollej stála, zpráwy naskrze scházejí. Schaller udáwá Č. 682 a 683, nyní podlé nowého poznamenání 30 a 27 wedlé kostela Sw. Mikuláše na Starém městě, a wšak jen na zdařbůh, neb tehdáž Židowské město ani tak daleko ještě nesáhalo; dům pak pod Č. 27 byl předtím klášter Benediktinský, a ještě dříwe farau Sw. Mikuláše.

***) W listinách Karlowých od rr. 1366 a 1367, naleza se toto jméno překrauceno w Truss a Trussez.

helčice, Uněbuzy, Nenačowice a Holonohy w kraji Rakownickém se wším příslušenstwím, které též kolleji do desk zemských kázal wložiti. Rudolf kníže saské a Otto markrabě Brandenburský, patriarcha Aquilejský, arcibiskup Pražský, biskup Olomúcký a čtyři jiní biskupowé z Němec, pět knížat slezských a znamenitý počet osob z wysoké šlechty jak domácí tak z německé říše byli swědkowé slawného založení, a na listu zakladacím podepsáni. Téhož roku wyžádal Karel také bullu papežskau na potwrzení toho od Urbana V. (1366. 10. List.).

Wsi Drahelčice, Nenačowice, Uněbuzy a Holonohy kaupil císař nepochybně od Jordana Rechcera, měšťana Pražského, kterýž je byl kaupil roku 1357 od Frány ze Žatce *). Roku 1360 byl aspoň Jordan ještě wždy pánem Nenačowic, kterauž dědinu s desíti lány pole, s rychtau a hospodau toho roku wysadil práwem zákupním **).

Roku 1367 (23. Čerwence) oswobodil Karel kollegiaty ode wšech platů a daní s těch statků kromě obecné berně zemské, a poddané jejich wyňal ode wšech jiných saudů kromě saudu králowského. — Mimo toto prwotní nadání byli mistři kolleje Karlowy ještě za žiwobytí swého zakladatele také w držení některých zboží we Psářích blíž Wyšehradu ***), a snad i jiného statku, o němž zpráwy není.

Zároweň s kollejí Karlowau, a sic listem pod týmž rokem a dnem (1366. 30. Čwce.) daným, učinil Karel základ druhé kolleji, *Wšech Swatých* nazwané.

Karel byl hned za žiwobytí otce swého Jana (1342) založil kapitolu při kapli Wšech Swatých na hradě Pražském, probošta, děkana a jedenáct kanowníků, praesentací wšech kromě děkana zůstawiw sobě a budaucím králům českým, děkana měla kapitola wždy sama woliti. Nyní nařídil, aby prázdná kanownická místa při kapli Wšech Swatých žádnému jinému nebyla udělowána, nežli wždy nej-

*) Liber antiquae civit. Prag. ab anno 1351 při úřadě městských kněh Pražských f. 188.

**) Zápis w rukopise fakulty filosofické B. 7. f. 368.

***) Protokoll konsistoře Pražské od r. 1377 w kapitolním archivu U. XVI. p. 164.

staršímu mistru kolleje Karlowy, počítajíc podlé powolání jich do kolleje. Toliko děkan měl i napotom býwati wolen od kapitoly, probošt od krále. Nejstarší mistr kolleje Karlowy, kterýžby tím spůsobem praebendu dostal za odměnu swých zásluh w úřadě učitelském, aby byl wždy od krále praesentowán, a od děkana uweden we swé důstojenstwí. W tom ohledu nařídil císař, že má potomně každý děkan Wšech Swatých před nastaupením swého důstojenstwí přísahau se zawázati, že žádného w prázdné praebendy nechce uwoditi než nejstaršího mistra kolleje Karlowy tím spůsobem podaného.

Mimo to darowal císař též kapitole Wšech Swatých dům někdy Bohuty, kanowníka Pražského, kterýž byl ještě roku 1349 také kancléřem arcibiskupa Arnošta, ležící proti faře Swatého Mikuláše na Staréın městě Pražském *), aby w něm společně přebýwali; přidaw ale tu wýminku, aby potom wšichni, kteří tak ku praebendám přijdau, powinni byli, w tom domě čísti, krom těžké nemoci neb nedostatečnosti pro stáří. Toliko probošt a děkan byli z této powinnosti wyňati, kteříž měli zůstáwati při kapli. Naproti tomu ulehčil císař kanowníkům úřad kostelní, nařídiw, aby napotom toliko w neděli a we swátek přítomni byli slawné processí,

*) Dowolujeme si zde proti znění originalu základní listiny klást „in majori civitate Pragensi" „místo" in minori", což jeli chyba, bude wždy lehko naprawiti. Kollej Wšech Swatých byla po wšecky pozdější časy proti faře Sw Mikuláše na Starém městě, a to již hned léta 1385 dle zlomku sauwěké listiny zachowaného w rukopise filosofické fakulty B. 7 f. 3. w aktech processu r. 1548 wedeného. Listina tato začíná se totiž: „Anno octavo Urbani papae sexti, in domo collegii magistrorum de Omnibus Sanctis in castro Pragensi, *sita in majore civitate Pragensi, ex opposito ecclesiae S. Nicolai* in dicta civitate Pragensi, in lectorio posteriori in dicta domo situato &c." Zwláštní náhoda by to byla, žeby ta kollej, která bez toho nemohla hned býti osazena, nýbrž teprw proběhnutím wíce let, po uprázdnění totiž praebend při kapli, již w tak krátkém čase byla přišla ku přesazení, a sic z domu proti jedné faře Sw. Mikuláše ke druhému Sw. Mikuláši proti faře, a žeby se o tom nebyla zachowala žádná zmínka, ješto, jak z přesazení kolleje Karlowy z domu Lazarowa do Rotlewowa widěti, nemohlo se to stát bez nowých listin a potwrzení Protož se nám spíše podobá, že hned dům Bohutůw byl na Starém městě, a že do originalu samého nějak omyl wklauzl. Možná owšem, že i jináč bylo.

welké mše a nešporů, wšední den pak aby byli toliko při welké mši. *)

Takowým spůsobem byla hojně nadaná kaple proměněna w kollej, a kanowníci zároweň w professory. Sídlo kolleje byl nynější dům pod Číslem 16 podlé nárožního domu u Jednorožce, jehož hlawní wchod byl z Kuřího trhu čili plácku před Sw. Mikulášem, zadní pak wchod z Platnýřské ulice, kdež jest nyní dům pod Č. 124, mezi domy u Zlaté Růže (Č. 125) a u tří Klíčů (Č. 123) tehdáž nazwanými. **)

Na toto swé nadání wymohl Karel potwrzení papežské od Urbana V pod 1 Lednem 1367, ačkoliw ne beze wšech těžkostí, a sice s strany dwau míst we swém listě, kdež se nařízení činilo o děkanowi, co má přísahati o uwedení nowých kanowníků, a druhé, kdež se kanowníkům powinnost klade, že mají učiti. We kterýchžto dwau místech prawil papež že přestaupil císař meze moci swé, jelikož jemu nepříslušelo to nařízowati; protož že on papež nepotwrzuje těchto míst co od císaře nařízených, nýbrž sám ze swé moci nařizuje to, co w nich jest obsaženo, jakožto k žádosti Karlowě.

Aby se w osazowání praebend naskrze žádné meškání nedálo, nařídil Karel ještě zwláštním listem (1367, 23 Čwce.), kdyžby král český nebyl w zemi, aby na místě jeho nejwyšší spráwce, heitman neb ředitel zemský, měl moc, ku praebendám mistry dodáwati.

W podobném poměru k obecnému učení jako kolleje byly poněkud též kláštery. I klášterníci studowali totiž a učili w universitě, jak dílem i zmíněno jest, zůstáwajíce při tom we swých klášteřích.

S strany promowowání studentů, patřících k některé řeholi, bylo nařízeno, že mají býti připuštěni k examenům jako jiní, a wšak jen s powolením swých představených

*) O poměru mezi kaplí Wšech Swatých a kollejí Wšech Swatých srownej mimo list. od r. 1366 také Beneše z Weitmile str. 280 a Monum. Univ. T. II. P. I. str. 434—437.

**) S plnau jasností wyswítá tato poloha kolleje z městských knih. Wiz we Staroměstské knize od r. 1404 zápis fol. 102, w knize od r. 1413 fol. 275. 403. w knize od r. 1445. fol. 28. 101. 133 a jinde.

(1371). *) Co wšak se týkalo poměru jich k universitě čili obci, byli wyjmuti od jurisdikcí rektora, a nepowinni jemu přísahati; jakož o tom ustanoweno we statutu Arnoštowě od r. 1360, aby se w tom ohledu srownali s obyčejem učení Pařížského, kdež nebylo žádné kriminalní neb civilní jurisdikcí při rektorowi, než při obecném saudu duchowním. Naproti tomu zase nesměl, jak ukázáno, žádný mnich rektorem býti nad universitau.

Pro wětší powzbuzení klášterů k účastenstwí při učení Pražském wymohl císař Karel bullu od papeže Urbana V (1366, 11 List.), kterauž napomíná provincialy Minoritů, Dominikanů, Augustinianů a Karmelitů w Čechách, aby w každém swém klášteře w Praze chowali mistry theologie, kteřížby tu čtli podlé spůsobu obecných učení. **)

Nejpilněji, jakž se zdá, zachowali se dle toho nařízení Dominikani u Sw. Klimenta, kdež byla brzy znamenitá škola otewřena. ***) Roku 1383 uzawřela generalní kapitula toho řádu, aby byl klášter Sw. Klimenta w Praze obecným učením celého řádu jejich, tak aby tam ze wšech zemí směli bratři přicházeti, poslauchat theologii a grády přijímat podlé obyčeje učení Pařížského. Dle toho uzawření byla jistá smlauwa učiněna mezi Raimundem z Capuy, generalem řádu Dominikanského, we jménu celého řádu s jedné strany, a rektorem university Pražské s druhé strany, kterauž smluwau ustanoweno úplné wtělení Swatoklimentské školy k universitě. (1383, 8 Pros.)

K upewnění jednoty a bratrstwí mezi řádem a universitau učinil Raimund r. 1384 dne 20 Dubna, ještě wždy w Praze jsa přitomen také list universitě na společnost „wšech mší, modliteb, kázaní, postů, zdržení, bdění, prací a jiných duchowních statků,“ kteréžby sobě získal týž řád po celém swětě, kdežbykoliw byl rozšířen, tak aby těch zásluh wšech

*) Monum. Univ. T. I. P. I. p. 43.

**) Bulaei Histor. Univ. Paris. T. IV. p. 396.

***) *Hanco lector monasterii S. Clementis* připomíná se w protokolu konsist. od r. 1373. Rkp. arch. kapituly Pražské U. XV. f. 29 Frater Joannes Carmelita lector ordinis praedicatorum roku 1407 w Mon. Univ. Tom. II. P. I. p. 52.

byli účastni též audowé university, „jak w žiwobytí tak we smrti.“ Kdyžby umřel který aud university, aby bylo dáno wěděti priorowi Pražskému u Sw. Klimenta, a skrze něho generalní kapitole řádu, aby mohl řád konati modlitby a mše za zemřelého. Ku potwrzení toho wšeho přátelstwí s bratřími Dominikany učinil také universitě přístup ku kapli Sw. Vincentia w témž klášteře, tak aby měl rektor jeden klíč od ní, i aby mohla universita w té kapli swé mše čísti a ke zwláštním radám neb schůzkám scházeti se.

O trwanliwém dobrém stawu této školy Swatoklimentské swědčí listina krále Wácslawa IV od r. 1406 (16 List.), kterau powoluje klášteru nabytí 30 kop grošů platu ročního a wěčného pro lepší prospěch učení a wychowání učících a studujících. *)

Podobná škola stáwala též w klášteře Minoritů u Sw. Jakuba, kdež i hned při začátku Pražského učení i později professoři theologie se připomínají. **)

Mimo to wyjednal Karel IV při papeži a při nejwyšších představených řádu Cisterckého, aby wšichni opatowé toho řádu w Čechách a ostatních jeho dědičných zemích powinni byli posílati každý dwa bratří do Prahy na studia w theologii, a dáti jim k tomu potřebnau wýžiwu. ***) Což aby se tím snadněji státi mohlo, darowal řádu Cisterckému dům řečený Sw. Bernarda, jinak Jerusalem, na Starém městě w nynější Bartolomějské ulici (Č. 307.), kdež prwé byl klášter Magdalenitek, založený od Miliče, tak aby ti, kteří tak budau posláni, w něm mohli přebýwati a konati swá studia. (1374. 17. Pros.) †] Za krále Wácslawa IV. kdež někteří opatowé podlé tohoto nařízeni meškali se chowati, byli od něho přísně napomenuti pod pokutau w prwotním ustanowení Karlowě na to wyměřenau.

Není pochyby, že bylo wíce podobných založení hned

*) Listina w knize Starého města Pražského od r. 1310 fol. 139.

**) *Beneš Min*, p. 34. 36. Frater Mathias lector r. 1374. *Arch. capit. Prag.* U. XV. f. 75. pv. Petrus lector. *Tamže* U. XVII. p. 153.

***) List Wácslawa IV w rukopise archivu Třebonského C. N. 3 f. 108, formulář nedatowaný.

†) Pelzel Urkb. N. 316.

w prwnějších časích university, jak pro swětské tak pro duchowní žáky i učitele; o kterých toliko dostatečných zpráw nezachowalo se. Tak nařídil k. p. r. 1379 (7 Srp.) Vincenc Nydek ze Zhořelce w kšaftu swém, kterým také rektora university za kollatora oltáře založeného w kostele Sw. Štěpána na Nowém městě ustanowil, mezi jiným, aby bylo z pozůstalosti jeho osm hřiwen obráceno k zakaupení domu pro chudé studenty Pražského učení, we kterémžby přebýwali. *) Zdá se, že to byl dům blíž fary Sw. Walentina na Starém městě, kterýž se později často připomíná, a tak se nazýwal, jakž se zdá, že bylo w úmyslu kšaftowníka, totiž dům *chudých studentů*, aneb i zkrátka *kollej chudých* (domus pauperum studentium, collegium pauperum). **)

O podobné škole čili burse chudých studentů také blíž Sw. Benedikta na Starém městě zmínka se děje, jejíž půwod rowněž jest neznámý. ***)

6.

Universita práwnická. — Lékařská kollej. — Kollej krále Wácslawa. — Dům Rotlewůw.

Toho času, když bratr Raimund z Capuy we jménu řádu Dominikanského onu jednotu činil s universitau (1384), nebyla to ostatně již jedna nerozdílná universita, jak zřízena byla statutem Arnoštowým, nýbrž smlauwa ona týkala se dle swého znění toliko mistrů a bakalářů we swatém písmě, doktorů a mistrů i bakalářů we swobodných umě-

*) Mon. Univ. T. II. P. I. p. 257.

**) Kollej chudých blíž Sw. Walentina přichází we Staroměstských knihách při rocích 1404. 1425 a 1453, a sice w knize od r. 1404 f. 7, w knize od r. 1413 f. 248 a w knize od r. 1445 f. 46.

***) W rukop. arch. Třebonsk: C. Nro: 1. f. 75 nalezá se list nedatowaný s tímto začátkem: Religioso viro Rudolfo fratri provinciali domorum omnium residentium terrae Boemiae ac Moraviae nec non discretis fratribus nunc advenientibus *conventus sociorum scolae in Praga circa S. Benedictum.* Intimis orationibus imploramus . : quatenus : . nobis *bursariis honus nostrae paupertatis per dexteram vestram largiter allevetis,* sicut Aristoteles bene persuadet in quadam epistola, ubi dicit ad regem Alexandrum ꝛc.

ních a w lékařstwí a wšechněch studentů nadřečených *tři* fakult učení Pražského.

K čemu se, jak jsme nahoře podotkli, hned při začátku obecného učení nakloňowalo mezi právníky a ostatními třemi fakultami, že se mezi sebau nijak srownati nemohli, to naposledy nastaupilo i přes onen statut, tak že se učení Pražské konečně místo jedné posawadní university na dwě rozstaupilo. Příčinau hlawní, která k tomu wedla, byl, jak jsme o tom zdání swé pronesli, spor o universitní zřízení, které chtěli juristé wíce míti dle příkladu Bononského, a druhé fakulty dle Pařížského, ačkoliw pochybowati nelze, že nescházelo i podnětů bližších, méně powědomých pro nedostatek zpráw z toho času.

O čem se poněkud sauditi dá, že k tomu nemálo přispělo, byla rozepře roku 1372 mezi fakultau právnickau a mistry kolleje Karlowy, wzniklá o jistý dům, někdy Ekarta řečeného Sapientia, bedella university, w němž on byl prý před časem swé smrti bydlil, a jejž pak dostawši kollej Karlowa darem od císaře, w držení jeho byla až do onoho roku bez překážky, též od stolice apoštolské potwrzení naň majíc. Naproti tomu twrdila fakulta právnická, že jest ten dům od dáwna její, a že byla předešlé časy w držení jeho, až jest držení takowému učiněna překážka proti práwu od M. Jana Drštky, kollegiata kolleje Karlowy.

Rozepře přišla k rozsauzení před rektora university, Mikuláše z Kolobřeha, bakaláře swobodného umění *), kterýž wyslech swědky wedené od fakulty právnické, dům jí přisaudil, M. Janowi Drštkowi nařídil, že má hned téhož

*) Mikuláš z Kolobřeha wykonal zkaušku na bakalářstwí mezi 25 a 31 Kwětnem 1371. Wiz *Monum. Univ. T. I. P. I. p.* 147. O totožnosti osoby bakaláře tohoto a rektora nemáme příčiny pochybowati, neb se w listině o práwní ony rozepře jednající (Monum. T. II. P. I. p. 252) rektor Mikuláš (z Kolobřeha, jak jej jmenuje Chronicon Universitatis) skutečně nenazýwá mistrem, aniž toho, aby rektor mistrem byl, statuta žádala. Také práwě proto, že mistrem nebyl, tak málo o něm zaznamenáno jest w knize děkanské, totiž jen práwě ono místo, kdež stojí o jeho exameně na bakalářstwí. Jest oslatně až posud jediný nám známý rektor university nerozdílné, který byl zwolen, a nemaje gradu mistrského.

dne z domu onoho se wystěhowati, a jestliže tak se nestane, proti němu a mistru Tomášowi, též kollegiatowi, kletbu wyhlásil.

M. Jan Drštka na tom rozsudku wšak se nespokojil, nýbrž ohlásil tudíž před rektorem swé odwolání, prawě, že jest nadřečený pan Mikuláš rektor, neujímajíc nic jeho důstojenstwí, zmatečně a nesprawedliwě, nezachowaw žádného řádu práwa, bez dání neb powolení jakých roků, a beze wšeho jeho i řečené kolleje slyšení nebo přiznání nebo uswědčení práwního, jakýsi spis, který prawil býti rozsudek, kterýž ale jest neplatný, zmatečný a nijaký podlé práwa, proti němu a k nemalé jeho i té kolleje ujmě čísti dal, kterýmžto ale spisem on cítě se stížena, odwoláwá se od rektora k Janowi arcibiskupu Pražskému, jakožto téhož učení Pražského kancléři. (1372, 1 Bř.).

Jaký nález arcibiskup Jan na to odwolání učinil, zdali, jak se zdá, zrušil rozsudek rektorůw, dům kolleji Karlowě přisaudil, tudy pak práwníky rozhněwal, čili jakými jinými příčinami nowě byla popuzena nespokojenost jejich s posawadním zřízením university, o tom naskrze nic jistého powědomo není.

Nicméně w krátkém čase na to juristé od ostatních tří fakult dokonce se odtrhli, a zwláštní *universitu práwnickau* založili. Když totiž toho samého roku o Sw. Jiří universita podlé wyměření statut nowého rektora zwolila, předešlý rektor Mikuláš z Kolobřeha společně s juristy wolení toho neuznal (23 Dub. 1372), nýbrž třetí den na to (25 Dub.) doktoři, bakaláři a studenti fakulty práwnické schůzku sobě učiniwše, zwláštního rektora pro sebe, Jana hraběte z Pernšteina, zwolili; k čemuž nabywše powolení od císaře, zřídili universitu zwláštní a pod wlastní jurisdikcí *).

Obecné učení Pražské zůstalo tedy od toho času rozděleno na dwě university, kteréž sice podržely nad sebau jedno nejwyšší důstojenstwí kancléřské w osobě arcibisku-

*) Hinc juristae ab artistis et aliis facultatibus se contra eorum juramenta diviserunt, in quo hucusque indurato animo perstiterunt; prawí Chronicon universitatis. Z rozdrážděného tohoto tonu aspoň widěti jest, že se nestalo toto rozdělení bez předcházejících kyselostí.

pa, jinak wšak we swém zřízení znamenitě jedna od druhé lišily se, tak sice, že universita práwnická wíce připodobnila se ke zřízení učení Bononského, druhá pak třífakultní odtud ještě i wíc než prwé k Pařížským řádům se nakloňowala, přitom majíc sebe wždy jako za jediné prawé obecné učení, a universitu juristskau jako za odpadlý aud považujíc.

Universita práwnická složila swá wlastní statuta roku 1373 skrze rektora a 16 radd, od celé university schwalně k tomu wywolených; skutečné wšak ohlášení jich teprw k roku nejprwé příštímu odloženo bylo.

Dle těchto statut rozdělowala se universita práwnická na tytéž čtyry národy, Čechů, Bawořů, Sasů a Polanů, na které byla rozdělena i universita prwotní.

Rektor práwníků býwal wolen o Swatém Jiří, a zůstáwal při úřadě celý rok, dle příkladu Bononského.

O spůsobu jeho wolení není sice nic powědomo; jisté wšak jest, že rektor netoliko dle statut nemusil býti doktorem, nýbrž že w skutku na doktorské důstojenstwí přitom i nejmenší ohled brán nebyl, tak sice, že celý čas trwání práwnické university ani jeden doktor nám není s jistotau znám, kterýžby byl býwal rektorem. Častěji přichází bakalář w rektorském důstojenstwí, obyčejně wšak zwolen býwal student, a sic nejspíše některý kanowník neb jiná duchowní osoba wysoké hodnosti neb šlechtického rodu.

Práce rektorského úřadu byly jako při každé universitě konání saudů, wedení schůzek, spráwa jmění a jiné řízení obecných záležitostí. — Kdo jeden rok byl rektorem, mohl ostatně i druhý rok nowě zwolen býti.

Vicerektor nebýwal každému rektorowi hned při zwolení přidán, jako při universitě prwotní, nýbrž býwal wolen na místo rektorowo w čas delší jeho překážky, nebo při složení úřadu od rektora před časem.

Ku podpoře rektora a k účastenstwí s ním při spráwě university, jakož i ku přijímání od něho počtů přidána jemu byla radda rektorská. Zdá se, že byla ze začátku, tak jako při universitě prwotní, jen z osmi osob — dwau z každého národu — složena, ku kterým toliko w důležitějších případno-

stech, jako ondy při skládání prwotních statut, ještě osm jiných býwalo přidáno, bezpochyby zase dwa z každého národu.

Aby bylo s tauto raddau při universitě práwnické něco podobného se přihodilo, jako při universitě třífakultní, žeby byla se obrátila w raddu mistrů, a samu universitu zastínila, nikde žádné stopy se nenaléză; nýbrž patrné jest, že zachowala universita juristská wždy swau prwotní demokratičtější podobu. Naproti tomu při universitě třífakultní zrowna od toho času, když práwníci se oddělili, a tak jako překážka s jich strany přestala, wzrůstání moci mistrské nad studenty počalo býti tím patrnější.

Záležitosti práwnické fakulty se záležitostmi university samé z welké části w jedno spadaly, jakož jen jednu fakultu obsahowala. Úřad děkana zastáwal proto, pokudž to wyswítá, rektor sám *), tak že byl rektor jak přednostau university, tak také sboru doktorského, kterýž fakultu činil a grady udělowal. **)

Roku 1373 obdarowal císař Karel universitu práwnickau zwláštní kollejí, čili raději domem k tomu určeným, aby w něm pohodlněji wěci swé mohli sprawowati. K žádosti a se snažným o to přičiněním Jana probošta Granzojského, tehdáž rektora, a doktora Wiléma, děkana Hamburského, professora we prawích, kaupil totiž císař od Pešlina, komorníka swého, nynější dům pod číslem 591 na Starém městě za 150 kop grošů Pražských, do kterého doktor Wilém ihned se wstěhowal, a tu čtení swá začal (okolo 1 Kw.). Bylť to dům hned tehdáž jako až posud se wšech stran sausedními domy obklíčený, maje wchod z Celetné ulice blíž Templu malau uličkau mezi domy 590 a 592, a druhý ***) w kautě blíž Sw. Jakuba z nynější

*) Tak uzawíráme proto, že aspoň promocí na bakalářstwí a doktorstwí w práwích poznamenány se nalézají od rektora w matrice jeho, což při druhých fakultách byla práce děkanowa.

**) Pohříchu statuta university této juristské w auplnosti známa nejsau; i musili jsme tento kauskowitý a sporý přehled sestawiti jen pokud možná bylo z toho, co se o tom wyrozuměti dá z matriky juristské w Monum. Univ. T. II. P. I.

***) Zápisek o tom w Mon. Univ. T. II. P. I. zní těmi slowy:

ulice Štupartské, hned wedlé průchoditého domu 595, z Celetné ulice sem wedaucího.

Roku 1378 rektor Jan Slepekow dal učiniti malby nad obojími wraty a kamennau dlažbu w uličce. We školách w domě zřízených byly hned z počátku *) také promocí ke gradům wykonáwány. Roku 1383 wystawili práwníci nowé školy we dwoře a při nich zwláštní pokoj s lawicemi a mřížemi, kdež napotom byla obecná síň university (commune auditorium universitatis), we které rektor odbýwal pohodlněji než předtím rady, saudy a jiné schůzky a záležitosti, maje od ní klíč pod swau ochranau.

Není pochybí, že tehdáž, když artistská a theologická fakulta dwě kolleje, a práwnická též dům čili kollej swau měla, i lékařská fakulta byla již w držení zwláštní kolleje swé, o jejímž půwodu sice newí se, která wšak dle zpráw jen o něco pozdějších položena byla w ulici Kaprowě, čili Sw. Walentina, pod nynějším číslem 43. Zmínka nejstarší o této kolleji čili škole lékařské (scola medicorum, scolae medicorum), jak se častěji jmenuje, nachází se roku 1405 **); i jest možná, že byla ona posledním dílem Karlowým, kterýmž ukázal pečliwost swau a wzrůst a zwelebení swého učení.

Umřelť císař Karel málo let po rozdělení učení Pražského na dwě university, roku 1378. Zwláštní swobodomyslnost, s kterau byl ušetřowal žádosti mistrů a studentů,

(Karolus imperator) quandam domum sitam in media civitate Pragensi *apud ecclesiam S. Jacobi in angulo* juxta domum Francisci Nuemburgeri, civis Pragensis, (bezpochyby nynější Štupartský dům), comparavit oc. Ostatní naskrze určité zpráwy o poloze toho domu nalézají se w knihách Staroměstských, a sice w knize od r. 1404. fol. 6. 97. 336, w knize od r. 1413 fol. 39. 162. 210. 300. 302. 440 a w knize od r. 1445 fol. 36. 69.

*) Aspoň již 1376. Wiz *Mon. Univ. T. II.* P. I. p. 27.

**) Wiz w knize Starého města Pražského od r. 1404 fol. 42. W též knize fol. 249 při roce 1411 naznačuje se poloha kolleje zápisem, kterým Alžběta Posenpachowá prodáwá dům swůj ležící „in platea S. Valentini in acie parvae plateae ex opposito collegii medicorum, penes domum olim Henslini May cirothecarii," což jest zrowna číslo 43 až posud Collegium Medicorum nazýwané. Později jmenuje se táž kollej také w knize od r. 1413 fol. 147 při roce 1417, a w knize od r. 1427 fol. 115. při r. 1433.

chtěje, aby se ústaw jeho wywinul podlé wlastních swých potřeb, ne podlé úzkého wyměření císařských mandatů, zasluhuje ještě více chwály, než welká štědrost w nadání professorů a kollegiatů. Neb tomu, jak jsme již i wýše podotkli, bylo hlawně děkowat neobyčejný a rychlý wznik toho ústawu, nepřewýšeného žádným pozdějším založením rozličných knížat německých i jiných mocnářů w Ewropě. Universita slawíwala každoroční památku jeho slawnými službami božími okolo dne úmrtí jeho.

Syn Karlůw, Wácslaw IV, chwalitebně následowal šlépěje otce swého dalším jeho díla zwelebowáním. Hned při začátku swého panowání, asi r. 1380, založil nowau kollej podlé spůsobu Karlowy, kterau nazwati dal *kollej krále Wácslawa* *).

I ta, jak se zdá, určena byla wýhradně pro theology a artisty, kteříž měli w ní swé posluchárny. Jak w kolleji Karlowě tak i w této měli mistři kollegiati zwláštního probošta za spráwce swých wěcí. O statcích, kterými kollej hned prwotně nadána byla, s jistotau powědomo není; než dá se mysliti, že byli tytéž, které i později w držení kolleje se shledáwají, totiž wsi Radkow, Daubek w kraji Kauřimském a Wedlice. Sídlo, které král Wácslaw kolleji darowal, byl dům na trhu Swatohawelském, nyní Owocném, mezi domy tehdáž Jindřicha Malého kupce a wdowy Hanuše Makala, čili nynější dům s číslem 573 **), wedlé samého generalního kommanda. Roku 1399 (30 Led.)

*) Prwní zmínka o kolleji krále Wácslawa, jejíž zakladací list ztracen jest, nalezá se w rukopise archivu kapituly Pražské U. XVII p. 133, w auředním protokolle vikáře arcibiskupského při roce 1381: „Sexta feria in crastino Valentini die xv mensis Februarii constituti coram Cunssone vicario magistri Hermannus physicus suo et nomine magistrorum *novi collegii* Wenceslai Romanorum et Bohemiae regis, confessi sunt, se habuise et habere centum lxxxii sexag. gr. pro emendo censu dicti collegii xiiii sexag. gr. Prag. et exhibuerunt quandam literam confectam. Quae omnia dominus vicarius auctoritate ordinarii confirmavit.“

**) Poloha tohoto domu wyswítá z knih Staroměstských od r. 1404 fol. 107. 191. od r. 1413 f. 16. 146. 342. od r. 1427. f. 8. 9. 85. 86. od r. 1445 f. 155.

oswobodil Wácslaw tento dům ode wšech berní a jiných platů, kterými byli jiní domowé městu zawázáni.

Mezitím, když učení Pražské časem znamenitěji se rozmnožilo, stará kollej Karlowa w domě Lazarowě počala již nemíti dostatečného pohodlí. Král Wácslaw ustanowil tedy dáti mistrům obydlí nowé stkwělejší, i učinil jim list roku 1383 dne 28 Srpna, kterýmž jim postaupil směnau za dwůr Lazarůw dům někdy *Jana Rotlewa* blíž kostela Sw. Hawla, na příležitém místě u prostřed města ležící.

Jméno kolleje zůstalo dle wůle jeho neproměněno, totiž „kollej Karlowa," jíž potwrdil král wšecko obdarowání předka swého, tak jak měla w domě Lazarowě. Zwláštním listem téhož datum potwrdil také přiwtělení kaple a kolleje Wšech Swatých podlé privilegia od Karla na to wydaného, a k lepšímu toho pojištění i on ku papeži se obrátil, aby kollej ze swého přestěhowání žádné ujmy na práwích netrpěla. Papež Urban VI odewzdal tu wěc pauze arcibiskupu Pražskému Janowi (1384, 9 Pros.) aby nahlédna do předešlých listin kolleje, podlé znění jejich na místě papežowě potwrzení wykonal; což učinil arcibiskup listem daným kolleji teprw roku 1385 dne 28 září. Skutečné přestěhowání mistrů stalo se teprw roku potom nejprwé příštího (1386) *).

Nowé sídlo kolleje Karlowy, které i nyní má toto jméno, byl pěkný dům s wěžemi a jinými ozdobami, hned od předešlého držitele Jana Kotlewa, někdy mincmistra králowského (od r. 1370), znamenitě zwelebený **) čili snad z wětší části w tom spůsobu, we kterém i potom byl, postawený. Jistý starý zápisek až do 16 století dochowaný prawí, že toto stawení stálo 50,000 kop, 44 grošů a 4 peníze Pražské ***), což jak se rozuměti má, nelze již nyní wyložiti.

*) Dle Chronicon Universitatis MS.

**) Na to wztahuje se wýpis z knih městských r. 1482 wydaný, zachowaný přepisem ze 16. století w Rukopise fakulty filosofické B. 7. f. 225 — pv.

***) Zaznamenáno w pamětech daných do jedné wížky při kolleji roku 1572, když byla sprawowána. Wiz Rukopis fakulty filos. B. 14. f. 587—592.

Dům, dle téhož zápisku tehdáž 141 oken měwší, rozdělen byl hned prwotně na dwa dwory, tak jako nyní položené, do kteréhož jednoho šla hlawní wrata jako nyní se strany proti swatému Hawlu, do druhého pak jedny dwéře z plácku proti domu řečenému u Kamzyka, jiné kudy se z domu, u císaře Karla z Celetné ulice přicházelo, třetí z Owocného trhu, kdež se kollej dotýkala domu sauseda Jana ze Cach. Saused tento hned roku 1387 nepokoj mistrům působil, zasazowáním trámů do jejich zdí ku prospěchu stawby při swém domě.

W kolleji samé wšecko bylo spůsobeno k tomu, aby netoliko kollegiati w ní měli swá obydlí, nýbrž i ku pohodlnému wykonáwání wšech slawnějších wěcí university a fakult theologické a artistské. Hned po wstěhowaní mistrů roku 1386 byl w kolleji Karlowě ponejprw rektor wolen. Ke schůzkám university a raddy její byla zwláštní jizba ustanowena, též zwláštní jizba ke schůzkám fakulty artistské (stuba facultatis artium), we kteréž i děkan wolen býwal, a zwláštní jizba ke schůzkám národu saského (stuba Saxonum). Promocí a disputací konaly se w nejslawnějším oddílu stawení, nazwaném *weliká síň* aneb také *lectorium ordinarium theologorum*, poněwadž wlastně pro theology byl ustanowen, „nobile collegii, quod theologicis deputatum est actibus, palatium,“ jak ji paměti děkanské od r. 1478 nazýwají. *)

Od starodáwna byla weliká síň jako i jiné části kolleje malbami okrášlena. Při ní nalézala se kaplička na témž místě, kde posud stojí, s ozdobnau wížkau wen do ulice. W zadním oddělení kolleje připomínají se zwláštní posluchárny čili lektoře Aristotela a Platona.

7.

Řád učení.

W ohledu na školní pořádek zakládalo se učení Pražské na zásadě zachowáwané we wšech znamenitějších universitách středowěkých, dle které totiž obecná učení ne-

*) Monum. Univ. T. I. P. II. p. 135.

považowala se za wychowací ústawy, slaužící ke wzdělání mládeže z nižších k tomu nařízených škol wyšlé, dle účelů od státu wytknutých a dle jistého pořádku od státu předepsaného, nýbrž za ústawy wědecké, kterých každý podlé swé wlastní potřeby užiti, a w nich kolik a čemu chtěl se učiti, a jak dlauho neb jak málo chtěl, w nich se zdržeti mohl.

Žádnému studentowi nebyli předmětowé předepsáni, kterým by se měl učiti, ani pořádek kursů za sebau, a coby se mělo obsahowati we kterém. Toliko owšem, kdo učeného gradu dosáhnauti chtěl a tak sám nabyti práwa učení, powinen byl podrobiti se zkauškám ze předmětů k tomu ustanowených, a wykázati se, že je slyšel.

Roku 1384 přidala k tomu fakulta artistská, aby žádný nesměl wíce než dwě knihy ke gradům předepsané w jednom půlletí slyšeti, tak že dle toho k studiím na bakalářstwí dwau let, a na mistrowstwí asi tří bylo potřeba.

Mimo to bylo ustanoweno we wšech čtyrech fakultách s ohledem na jurisdikcí, kterau pro sebe měli studenti, aby každý powinen byl aspoň třikrát za týden slýchati čtení w universitě, a to za tau příčinau, aby sobě nikdo jestliže skutečně nestudowal, pauhau immatrikulací swobod studentských nesměl osobiti. Žáci, kteří se dle toho nezachowáwali, aneb we matrice universitní nebyli zapsáni, jmenowali se discoli. Rektorowé obau universit činili každého čtwrt léta dohlídku po nich, a kteří se tak shledali, byli wylaučeni od university, a nesměli býti trpěni we čteních. *)

Neobmezené práwo ke čtení měli wšickni mistři aneb i licentiati bez rozdílu. Bakalářům byly některé těžší knihy zapowěděny, kteréž toliko mistři čísti směli; později i některá jiná obmezení k tomu přidána. Ostatně rozumělo se *čtením* tolik co přednášení, s rozdílem od *pronunciací*, to jest, diktowání explikací žákům, aby se podlé ní mohli učiti.

*) Smlauwa purkmistra a raddy Pražské s rektory obau universit w Liber vetustissimus privilegiorum archivu městského w Praze pag. 102—103, o které i nížeji řeč bude. Srownej Monum. Univ. T. I. P. I. p. 50. a T. III. p. 7.

K zamezení rozličných nepořádků, které se z počátku dály, — neb prý prwé každý student držel pronunciací, když chtěl, a mnozí plodili chyby, nemajíce spisů dosti správně sepsaných aneb dokonce spisy swé neprawě připisowali slawným mistrům, aby přilákali wíc posluchačů, — nařídila fakulta artistská roku 1367, aby napotom byl rozdíl mezi spisy wlastní skladby a spisy cizími. Každý mistr aby měl práwo, o kterémkoli předmětu, neb jak se říkalo, o kterékoli knize fakulty artistské spis učiniti a jej diktowati aneb i skrz jiného dáti diktowati, kterýby k tomu byl schopný, rowněž aby směl sám neb skrz jiného pronuntiatora diktowati spisy jiných mistrů, a wšak jen mistrů proslulých buď z university Pražské neb Pařížské neb Oxfortské, a to prwé od sebe dobře sprawené. Bakalářům pak byly zase některé těžší knihy zapowěděny, tak aby o nich wlastních spisů nesměli činiti, nýbrž pronuncirowati toliko spisy jiných, totiž od proslulých mistrů oněch tří universit složené, kteréž netoliko dobře sprawené měli míti, než pro jistotu ukázati napřed děkanowi, aby je buď sám prohlídl buď jinému mistru prohlídnauti dal, jestli skutečně od těch, kterým se připisují, pocházejí, a správně psány jsau. Pauhý student nesměl diktowati nic, leč jestliže jej některý mistr postawil za swého pronuntiatora, a to pod pokutau wylaučení od čtení a od spolku fakulty.

Roku 1384 učinila fakulta zwláštní nález s strany Aristotelowy logiky a filosofie přírodní, aby nesměli od žádného býti diktowány zkrácené (accurtatae); proti čemuž učinilliby mistr, pokuta složení se wšech přednášek a jiných prací školních na půl léta; učinilliby student, nemá toho času připuštěn býti ke gradu, a ještě k tomu powinen býti má, ty knihy znowu slyšeti, které tak skrátil. O jiných skracowáních cizích spisů bylo prawidlo, že jich pronunciací nemá žádný oznamowati pod jménem toho mistra, od koho spis jest, jako prý n. p. „ten a ten čas budau se pronuncirowati skrácené otázky Buridana“, nýbrž má takowý skrácený cizí spis za swau wlastní práci wydati.

Powinnost přednášení měli z počátku jen ti mistři, kterým byly wysazeny platy od císaře, a později také ti,

kteří byli přijati do kollejí podlé wýsady jedné každé kolleje. Mimo to byl zawázán každý bakalář po swé promocí, a každý licentiat po obdržení licencí, dwě léta w universitě se zdržeti, a tu čísti, leč dostalli dispensí. Bakaláři byli powinni wždy také wedlé toho slyšeti knihy k mistrskému gradu potřebné, a se wykázati jako studenti, že aspoň třikrát za týden chodí do školy.

We fakultě theologické nazýwali se bakaláři, pokud ještě wykonáwali swůj kurs, který byli powinni čísti, *cursores*, a když jej dokonali, *bacalaurei formati*, kteří teprw tehdáž mohli wýše w gradu postaupiti. Mistr, který skutečně četl, nazýwal se *professor*, aneb jak již powěděno, actu regens.

Úplná swoboda we wolení sobě předmětů ke čtení a také w začínání kursu, kdy se komu líbilo, ukazowala brzy některé následky škodliwé. Jednak přicházela welká roztržitost žáků, kteří často s některým předmětem odkládali, domníwajíce se, že brzy zase někdo jiný začne w něm čísti. Za druhé shrnulo se často wíce mistrů na jednu knihu, a zárowěň ji přednášeli, když byla totiž wýnosná, majíc mnoho posluchačů, ješto zatím jiné knihy potřebné a ne tak oblíbené naskrze se nepřednášely. K tomu přišla konečně i záwist mistrů mezi sebau, když jeden měl na týž předmět wíc posluchačů než druhý.

Fakulta artistská hleděla tomu pomoc učiniti nálezem roku 1367 wydaným (7 Zař.), aby byly jisté knihy nejpotřebnější co *řádná čtení* (lectiones ordinariae) každý rok přednášeny. K tomu cíli byla wždy schůzka držána dne 1 Září čili Sw. Jiljí, kdež mistři, kteří toho roku actu regentes chtěli býti, po pořádku dle stáří tázáni jsauce od děkana, každý jednu z těch knih sobě ke čtení zwolili. Na koho se řádná kniha nedostala, musil se zawázati aspoň k mimořádnému čtení některé knihy mistrowské, chtělli býti actu regens, totiž takowé, která byla jen mistrům wyminěna a nedopuštěna bakalářům. Řádná kniha takto zwolená působila tudy jednak powinnost tomu, kdo ji dostal, jednak měl na ni toho roku práwo wýhradní, tak že jí nesměl nikdo jiný čísti krom něho.

Nařízením tímto upadlo se wšak zrowna w chybu protiwnau; nebo když nebylo záwodu s jinými, nebylo mocného ostnu jako prwé, aby každý přednášející hleděl wýtečností swého čtení zjednati sobě stkwělý počet posluchačů. Fakulta brzy to uznawši, nařídila roku 1373, aby byla mezi mistry regenty jistá „konkurrencí", tak sice, aby wedlé toho, kdo kterau řádnau knihu obdrží, jiní, nanejwíc dwa, w též knize směli držeti čtení, napřed wšak se s strany toho u fakulty ohlásíce a wyžádajíce k tomu powolení. Přihlásiloli se k jedné knize wíce mistrů než dwa mimo řádného professora, dostali přednost ti, kteří se nejdřiw přihlásili, aneb i kterým fakulta z wětší swé náklonnosti raději toho příti chtěla. Každý konkurrent ostatně pod přísahau swau při promocí učiněnau slíbiti musil, že k wůli knize, we které chce konkurrowati, řádného čtení nikterak obmeškati neb zanedbati nemíní. Později přidáno bylo také (1384), aby z kněh nařízených ke gradům, žádný mistr wíce než dwau čísti nesměl w jednom půlletí. S strany čtení mimořádných zůstalo wšecko při prwotní swobodě, tak aby každý podlé libosti swé, co chce, mohl přednášeti.

Zároweň s nálezem o rozdělowání řádných čtení nařízen byl též začátek kursu, aby totiž w řádných čteních ode wšech mistrů stejně býwalo začato, den Sw. Lukáše, to jest 18 Října. Čemuž se ale později rozumělo tak, aby nikdo nezačínal čísti před Sw. Lukášem, a také ne po Božím narození. Wzdálilli se který mistr před Božím narozením od Prahy bez opowědi u děkana, a maje úmysl hned po wánocích se wrátiti, o řádné swé čtení přišel, a dostalo se jinému mistru losem, kterýž pak hned před wánoci musil začíti.

Již roku 1366 byl nejwíce knihám bez ohledu na to, kdy se která začala čísti, ustanowen čas, za jaký má býti skončena; kteréžto ustanowení zůstalo i potom při platnosti. Nejdelší čas na jednu knihu bylo tři čtwrti roku, nejkratší dwě neděle, podlé rozsáhlosti předmětu. Později ustanowen byl na každau knihu čas dwojí, jeden nejdelší, přes který se nemá čísti, a jeden nejmenší, pod kterým nemá býti skončena. Ostatně wšak wyměřeno bylo také wůbec oním hlawním nálezem od r. 1367, aby žádná kniha řádná

čtena nebyla přes začátek nowého kursu, totiž přes den Sw. Lukáše (18. Říj.), nýbrž před tím dnem, a sice, jak později určeno, aby wšecka řádná čtení hned do dne Sw. Hawla (16. Říj.), se skoncowala. Kdo nebyl do té doby hotow, musil na některém příhodném místě we knize přestati, aby nowému řádně čtaucímu nebyl na překážku.

Jiné bylo nařízení s strany konkurrencí, aby se totiž od konkurrentů nezačínalo čísti, než po oktavě božího křtění čili Sw. Tří Králů. Úmysl byl, aby professorowi řádnému neubylo mnoho žáků, kdyžby hned mohli začít slyšeti u konkurrenta. Proto také zapowěděno bylo, aby do wánoc žádný mistr i úmyslu swého nikomu neprojewowal, že w některém předmětu míní konkurrowati, pod trestem, aby mu sic ani před Sw. Jiřím (23 Dubna) powolena nebyla konkurrencí. Později bylo přidáno (1388), aby byla schůzka fakulty k udělení konkurrencí wždy teprwé we swátek Mláďátek (28 Pr.) aneb po něm držána, před kteraužto schůzkau, kdo w které knize žádá konkurrowati, aby oznámil děkanowi.

Na zachowáwání wšech těchto nařízení, jakož wůbec na celý školní pořádek od fakulty wysazený, musil děkan dohlídku wésti, kterému proto každý mistr také napsáno musil dáti, kdy we které knize začíti chce, a kdy skončiti. Směniti řádnau swau knihu, kterau si kdo wywolil, s jiným nikoli nesměl, pod pokutau, kterauby naň sic uložila fakulta. Mělli kdo zaneprázdnění, že musil z Prahy odejíti, powinen byl čtení swé řádne složiti děkanowi, aby je dal jinému; aneb nemohlli z jiné příčiny pokračowati we čtení, měl s powolením děkana neb fakulty jiného za sebe postawiti. Učinilli tak bez powolení, aneb že z Prahy odejel, musil složiti pokutu jednoho zlatého buď sám, buď ten, kdo přejal čtení od něho.

Plat, který byli žákowé powinni platiti mistrům swým, nazýwal se *pastus*, a byl wyměřen od fakulty artistské hned roku 1366, takže každá kniha swau taxu měla. Ani přes ni ani pod ní nesměl žádný mistr bráti od žáků swých, a sic pod ní ne pod pokutau jednoho zlatého, protože slewením hledělí sobě mnozí lákati posluchače.

W celosti řídil se pastus dílem dle délky času na každau knihu wyměřeného, a byl na wšecky knihy ustanowen menší nežli w Paříži a jiných universitách. Kdo se swému mistru čili rektorowi bursy wykázal, že nemá dwanáct zlatých ročního příjmu na swé wychowání, byl naskrze oswobozen.

Pastus se wybíral obyčejně po třetím čtení; widělli mistr, že má tuze málo posluchačů, tak že mu přednášení za to nestálo, mohl jim přiměřenau část platu nawrátiti a nechati čtení. Kdo třikrát byl při čtení, powinen byl mistru již za celau knihu zaplatiti, leč jestliže buď pro odjití swé z Prahy aneb pro nemoc překážku měl, že ho nemohl slyšeti do konce. Po třetím čtení zapsal si mistr jména wšech posluchačů, a mohl od nich s strany platu základy žádati. Později (1379, 17 Zář.) nařídila fakulta, kdo we dwau dnech potom nezaplatí, aby byl od ostatního čtení té knihy od mistra wylaučen, a nicméně aby jej mistr k zaplacení mohl donutiti, a sice wyžádáním na něj od rektora university suspensí ode wšech školních jednání. Takowá suspensí ohlášena byla w osmi dnech po žalobě mistrowě na wšech wratech při domích university, a neprospělali nic, přikračowal rektor ku přísnějším prostředkům proti zpurnému, až i do konečného wyobcowání z učení.

Od zejtří po Sw. Markétě čili 14 Července až do zejtří po Sw. Bartoloměji čili 25 Srpna byly šest neděl *prázdniny* (vacationes, dies caniculares), s tím toliko rozdílem, že, kdo chtěl, směl až do Sw. Jakuba (25 Července) w začatých čteních pokračowati, nikoliw ale začínati w nowých; od Sw. Jakuba pak až do konce prázdnin bylo naskrze zapowěděno čísti (1370) a roku 1405 trest na to ustanowen, aby mistr, který jednau proti tomu učiní, čtwrt léta čísti nesměl, kdo dwakrát půl léta a dále w tom poměru.

Rowněž ačkoli s wýjimkami, zapowěděno bylo čtení we swáteční dni (dies festivi), a w takowé, které pro universitu jakýmkoli slawným jednáním byly důležité, k. p. den wolení rektora, a k tomu podobné (dies non legibiles). Mezi jinými patřil k těmto také den Sw. Klimenta papeže,

a to k wůli řádu Dominikanskému, když učinil jednotu s universitau, poněwadž byl patron kláštera jejich w Praze. Zaswěcených swátků bylo tehdáž wůbec wíce než nyní. Zwláštním nálezem roku 1408 byl mezi ně připočten také den Dušiček.

Dny slawné pauze pro universitu ohlašowal wždy bedell, aby se každý dle toho wěděl zachowati. Zapowěděna byla w tyto dni wšecka čtení řádná, za druhé wšecka čtení pro grady, za třetí wšecko jakékoli čtení w síních weřejných, to jest w kollejích, leč jestliže někdo chtěl čísti po obědě, a to za darmo. Později byly i některé knihy jiné we swátek zapowěděny, jak u weřejných posluchárnách tak wůbec wšudež, a jak za plat tak bez platu (1389). Totéž platilo o pronunciacích. Pokuta za nedowolené čtení swáteční byla půl zlatého.

Od založení kollejí činil se rozdíl mezi čteními *weřejnými* a *saukromými* (lectiones publicae et privatae), čteními totiž, jak praweno, w kollejích odbýwanými, a takowými, které kdo doma držel. We weřejných posluchárnách měli přednost lektorowé řádní před mimořádnými, jak s strany místa tak s strany času, kdy čísti chtěli. Na čtení saukromá musil každý, když jaké držeti chtěl, wzíti powolení od fakulty prostředkem tak nazwaných čtyr dispensatorů k tomu ustanowených. Zdá se, že se wíc přitom jednalo o pauhé opowědění než powolení. Mimo to wšak, poněwadž saukromá čtení tíže bylo přehlídnauti než weřejná, musil také každý ještě míti zwláštní powolení od rektora, aby nemohl nikdo užíwati práwa učení, kdo třeba ani zapsán nebyl w matrice universitní.

Od lekcí rozdílné byly pauhé tak nazwané *deklarací* čili repeticí. Roku 1400, když se shledalo, že mnozí pod záminkau takowých drží skutečná čtení aneb i disputace, fakulta nařídila, aby napotom držel deklarací, kdo chce a jakýmkoli spůsobem, ale ne s wíce než čtyrmi osobami. Jakby bylo osob wíce, že má to býti powažowáno buď za lekcí buď za disputací, k čemuby se to wíce rownalo; a kdožby ten nález tím spůsobem přestaupil, aby byl na půl

léta wylaučen ode wšech školních prací, jak weřejných tak saukromých.

Disputací čili hádání byly austní cwičení we wědecké polemice a tím samým i we wýmluwnosti, činící tehdáž důležitau část školského žiwobytí. Předměty jejich byly sady z rozličných wěd wybrané, o kterých se w universitě činily přednášky, kteréž se tudy twrděním a odporowáním k wětšímu swětlu přiwodily aneb jen na plano slaužily ke cwičení ostrowtipu, když byly totiž tak obrány, že se o nich jakkoli, buď twrdíc buď popírajíc, mohlo rozumowati. W prwním spůsobu nazýwali se *kwestie* čili *posicí*, w druhém pak *sofismata.*

I disputací, jako čtení, byly buď řádné buď mimořádné. Řádné disputací držely se dle statut fakulty filosofické každý týden w sobotu, aneb, jestliže swáteční den připadl, w pátek. Každý mistr regent byl totiž powinen, když na něj řad přišel, držeti disputací, leč jestliže ten čas bezelstně nemohl w Praze býti. W čas nahodilé překážky powinen byl, jiného a sice mohlli kterého dostati, staršího mistra na swém místě postawiti k disputowání. Kdo to učiniti opomenul, byl pokutowán osmi groši, a na rok nejprwé potom příští od řádného čtení wylaučen. Každému musilo wšak, když na něj přicházel řad, o dwa dni napřed skrze bedella oznámeno býti.

Powinen choditi k těmto disputacím byl každý student potud, aby se při zkaušce na bakalářstwí mohl wykázati, že při disputacích šestkrát, a sice aspoň třikrát při řádných, odpowěděl. Podobně musil se wykázati bakalář před zkauškau na mistrowstwí, že odpowěděl při disputacích šestkrát, a sice třikrát při řádných a třikrát mimořádných. Mimo to byli bakaláři a licentiati wůbec powinni přítomni býti při disputacích řádných, pod pokutau osmi grošů aneb suspensí ode wšech školních prací na čtwrt léta, jestliže wynechal třikrát po sobě. Ještě tužeji byli nastáwající bakaláři zawázáni, ani jedné řádné disputací newynecháwati, pokud po zkaušce swé skutečně nenastaupili na grad bakalářský.

Při každé řádné disputací měl ostatně mistr, na kterém byla řada, nazwaný předsedící (praesidens), na nejwíc

tři sofismy předložiti, a rozděliti přítomným tak, aby na každý sofismus byly zase nanejwíc tři hádající čili sofisté, jeden přiswědčující, druhý zapírající, a třetí pochybující. W čas řádných těchto disputací nesměla řádná čtení ani jiná cwičení býti držána.

Mimořádné disputací powinni byli držeti nowí mistři, kteří jednoho roku promowowáni byli, hned prwní rok po promocí, a sic po pořádku jeden za druhým, wždycky dwa w jednom témdni, a tak kolem osmkrát po sobě. Dni k tomu ustanoweny byly auterý a čtwrtek aneb ten den na to, jestliže swátek připadal. Bakaláři powinni byli po celý jeden takowý kurs při těchto disputacích přítomni býti. — Podobně byli bakaláři zawázáni w postě až do Kwětné neděle každý týden dwakrát disputowati, každý o dwau sofismích a jedné kwestii.

Mimo tyto disputací w statutech ustanowené každý mistr také práwo měl, za plat držeti saukromé disputací studentům, kteréž se nazýwaly *exercitia.* Plat čili pastus za ně byl podobně wyměřen od fakulty, jako za čtení, a podobně po třetí disputací, při které kdo byl přítomen, powinen byl, za celý wyměřený kurs platiti. Kromě chudým, kteří wůbec od platů oswobozeni byli, odpustiti nesměl mistr žádnému ničeho z taxy, leč těm, kteří u něho w burse bydleli, jednu třetinu.

Kursy exercicií byly při některých předmětech půlletní, při jiných čtwrtletní. Půlletní začínaly se o Sw. Hawle a o Sw. Jiří, a sic dle nálezu od r. 1393 teprwé w oktáwích těchto swátků, z příčiny zaneprázdnění mistrů i žáků pro stěhowání se z burs w týž čas. Čtwrtletní kursy počítaly se ode Tří Králů do Welkonoc, pak do Sw. Jakuba, a konečně od Jakuba až do Hawla. We čtwrtém čtwrtletí nesměla pro krátkost času žádná exercitia držána býti.

Čtwrtletní takowé disputací držely se pětkrát za týden, kromě soboty totiž, která zůstáwala prázdna pro disputací řádné a pro schůzky fakulty; půlletní pak exercitia jen třikrát za týden každé se odbýwalo. Hodiny k tomu ustanowené byly obyčejně hned prwní z rána a poslední před

wečerem, které se wšak podlé ročních časů měnily, w letě ráno dříw a wečír později, w zimě naopak. W tyto hodiny nesmělo se žádné čtení držeti, w ostatní pak zase žádná exercitia býti nesměla.

Ostatně nesměl žádný mistr držeti wíce než dwě exercitia za den. We swáteční dni byly disputací, kromě zwláštního powolení, zapowěděny. Ku kterýmžto dním počítaly se welkonoce, ode středy předtím až do čtwrtého dne potom, též swatodušní neděle a swátek božího narození s dnem předtím a čtyrmi dni potom, čtyry hlawní swátky panny Marie, a jiné některé se swými vigiliemi, swátky čtyr předních doktorů, to jest Augustina, Řehoře, Jeronyma a Ambrože, zwláštní swátkowé w Praze zaswěcení, jako n. p. poswícení, konečně wšech apoštolů a ewangelistů, tedy dohromady wíce než sto dní w roce.

Nejslawnější hádání byla tak nazwaná *disputací de quolibet*, která se dle nařízení fakulty artistské roku 1379 na to prošlého každoročně dne třetího Ledna, aneb když swátek byl, o den později počínala, kdež pak w ní několik dní býwalo pokračowáno.

Mistr předsedící čili *quodlibetarius*, aby se řádně mohl připrawiti, býwal k ní wolen hned o půl léta napřed, a wšichni mistři, regenti i neregenti, kteří byli w Praze měli býti při této disputací přítomni a odpowídati; jimžto jednomu každému od mistra předsedícího k tomu konci kwestie o tři neb o čtyry dni napřed musila písemně oznámena býti. Kdo neodpowídal, zbawen byl na budaucí rok regencí a práwa, zwolenu býti za examinatora.

Wšickni mistři, regenti i neregenti, také k ustanowení quodlibetaria na budaucí rok powolani býti musili; kteréž stáwalo se we schůzce fakulty wždy w sobotu před Sw. Janem křtitelem. Dle onoho nařízení od r. 1379 měl děkan při této schůzce zwěděti, na kterém mistru je řad ku přijmutí quodlibetu; neb měla powinnost tato jíti od starších k mladším a když celá řada prošla, zase od začátku. Nejstaršímu tomu mistrowi tedy ohlásil děkan, že jest na něm powinnost, a mistr ještě téhož dne do západu slunce musil otewříti swůj úmysl, jestli ji přijmauti míní. Nebylli tu,

aneb jiného za sebe s plnau mocí nepostawil we schůzce, kterýby na jeho místě přijal, powinen byl pokutu složiti čtyr zlatých, kteráž se ostře wymáhala. Tolikéž byl powinen pokuty, kdo disputací nepřijal, což jestli se stalo, měl děkan položiti nowau schůzku, a uložiti disputací mistrowi hned potom na řadě jsaucímu, a tak wždy činiti, až se někdo našel, kdo přijal powinnost. Na zaplacení pokuty mělo se čekati šest dní; pakli kdo nezaplatil, propadl pokutu dwojnásobnau; když tu opět we šesti dnech nezaplatil, byl složen se wšech fakultních wýkonů; a jestli i pak neučinil zadost hned w nowých šesti dnech, wywržen byl z fakulty, a to ohlášeno weřejně po wšech školách fakulty artistské.

Práce quodlibetaria byla tak těžká, že jakž se zdá, obyčejně každý mistr raději pokutu složil, než se jí podrobil. Neb se hned roku 1391 uznalo, žeby prý dle onoho statutu disputací de quolibet jen welmi zřídka nebo dokonce nikdy nebyla držána. Mistři ustanowili proto nowý spůsob wolení quodlibetaria, a sic tak aby děkan powolal schůzku hned druhau sobotu před Sw. Janem Křtitelem, jestliby se kdo sám dobrowolně přihlásil ku quodlibetu. Přihlasilli se kdo, bylo mu uloženo, disputací držeti pod pokutau dwau kop; přihlásiloli se jich wíce, zwolen byl starší z nich. Když se nikdo nepřihlásil, tehdy powolal děkan schůzku nowau w prwní sobotu před S. Janem, aby byl někdo zwolen k držení jí. Kdo tu byl zwolen, musil powinnost na se wzíti pod pokutau dwau kop grošů, kteréž wšak jestli zaplatil, mohl při nowém wolení, kolikrátkoliwěk se opakowalo, wždy zase nowě zwolen býti, tak že se nesnadno bylo komu té práci wyhnauti.

Za swau práci dostal quodlibetarius poctau od fakulty nowý biret, pár rukawiček a pár černých nohawic: kteréž wěci jemu hned prwní den disputace na kathedře skrze bedella byly praesentowány. Tyto wěci měly míti cenu wšecky dohromady při nejmenším půl kopy. Nowějším oním nálezem od r. 1391 byly k tomu pro lepší powzbuzení přidány ještě dwě kopy grošů na hotowých.

8.

Řády a obyčeje při správě obecného učení a w žiwobytí školském.

Spráwa jmění k obecnému učení patřícího byla w tolika rozdílných rukau, jak obecné učení samo na rozličné menší celky rozděleno bylo; neb jiné bylo jmění university, jiné jmění každé fakulty, jiné konečně jednotliwých kollejí; a po oddělení juristů od ostatních fakult bylo jiné jmění university juristské, a jiné university třífakultní.

Společného nějakého sprawowání statků a příjmů celého ústawu aneb nejwyšší dohlídky nad spráwau wšech jednotliwých těch korporací žádné nebylo. Jestliže se jedné neb druhé korporací nedostáwalo někdy k newyhnutedlné potřebě, platilo toliko přátelstwí wzájemné, tak že jedna korporací druhé pomáhala půjčkami. Největší příjmy zdá se, že měla fakulta artistská, od které podobných půjček mnoho se w pamětech nachází, činěných jak k jednotliwým kollejím tak i k samé universitě, když bylo potřebí. Kollejí Karlowě platila fakulta artistská nájem z užíwání jizby ke schůzkám jejím ustanowené, jakž snad i universita od swé jizby musila činiti. Kolleji krále Wácslawa darowala fakulta artistská roku 1397 6 kop k wystawení w ní lektoře, wšak s tau wýmínkau, aby napotom fakulta wždy měla práwo, jí též pro sebe užíwati.

Spráwu jmění universit měli pod sebau, jak na jiném místě řečeno, rektorowé, a jmění fakult děkanowé, s přidanými k sobě wýběrčími. Jak při universitě prwotní, tak později též při juristské byli tito wýběrčí dwa, a týž počet byl i při fakultě artium zachowán, nepochybně tedy i při ostatních fakultách.

Příjmy universit záležely hlawně w pokutách, w taxách od listů pod pečetí rektorowau neb universitní wydaných a w platu nowě wstupujících audů při zapsání do matriky čili intitulací; z kterýchžto ale wšech příjmů universitě toliko plat od pečetí universitní celý se dostáwal; ostatních byla třetina rektorowa a jen druhé dwě třetiny university.

Od listů pod pečetí rektorowau platil se groš, pod

pečetí universitní šest grošů. Chudí byli od platu oswobozeni. Rowněž měl rektor s raddau swau práwo, odpustiti plat některé osobě z pocty, jestliže měla nějaké zwláštní zásluhy pro universitu. Za intitulací platilo se šest grošů k universitě, a šest halířů bedellowi. Zcela oswobozen byl, kdo neměl ani 12 zlatých ročně na swé wychowání. Kdo měl mezi 12 a 24 zlatými na rok, tomu rektor odpustil podlé možnosti jeho. Při universitě práwnické platilo se 14 grošů, kterýžto plat podobně se mírnil a odpauštěl.

Mimo to měla universita prwotní, jak ukázáno, také statky roku 1357 od císaře Karla sobě darowané na salaria professorům. Konečně w čas wětších potřeb universita i toho práwa užíwala, že na wšecky audy swé ukládala sbírky čili kontribuce.

Příjmy fakult záležely mimo pokuty a snad také taxy, jako při universitě, ještě w bursách od promocí ke gradům placených, o kterých již wýše jest powěděno.

K uchowání peněz měly university a fakulty každá swau pokladnici, řečenau *fiscus*, *archa* neb také *cista* facultatis aneb universitatis, od které byly tři klíče; jeden měl děkan neb rektor, a druhé dwa kollektoři každý po jednom.

Kollektoři university činili počet ze přijatých a wydaných peněz rektorowi a raddě jeho, rektor pak každý při skládání úřadu swého nowému rektorowi a ostatním osobám k tomu wydaným, jak jest již nahoře ukázáno. Podobné zřízení s strany počtů bylo i při fakultách. Od fakulty artistské bylo také nařízeno kollektorům, aby peněz přijatých nenecháwali u sebe déle než na nejwíc měsíc, tak totiž, aby skládali peníze každý měsíc, kolik se kdy sejde, do pokladnice u přítomnosti děkana, a nikoliw aby jich až do skládání počtů k wlastním potřebám neobraceli.

Mimo představené a úředníky wolené z audů obecného učení a prawidelně obnowowané měly university a fakulty také swé nižší sluhy neb úředníky, wzaté we stálau powinnost. Každá universita a fakulta držela sobě totiž buď jednoho buď wíce *biřiců* čili *bedellů* (jinak také nazwaných nuntii, cursores, nebo pauze servitores); jichž powinnost byla oznamowati, což potřebí bylo, s strany čtení, disputací,

držení swátků a tomu podobných wěcí, pak při weřejných slawných jednáních, jakož wolení rektora neb děkana, při zkauškách, promocích atd. rozličné služby obřadní a jinak wůbec práce úředních sluhů wykonáwati.

Bedell university (bedellus generalis universitatis), kterýž byl někdy jen jeden, někdy také wíce jich, wolen býwal od rektora a raddy jeho s přiwolením wší university, a měl také nařízeno dohlížeti po školních staweních, kdežby co scházelo, aby oznámil rektorowi, by bylo opraweno. Za swé služby bral nepochybně stálý plat, tak jako k. p. i bedell fakulty artistské, wedlé čehož měli zwláštní příjmy od intitulací, od promocí, s některých pokut a jiných případností.

Při universitě prwotní i juristské byl mimo to důležitý úřad *písaře* čili *notaria*. Powinnost jeho byla zhotowowání a pečetění wšech spisů, jak od university samé wydáwaných, tak také saukromých listin pro studenty a jiné audy university k jednoho každého dožádání; jakož obligací, kaupí knih, kwitancí, swědectwí a jiných jakýchkoli. Mimo to přináleželo jemu předčítání statut, jak w obyčejný čas k tomu ustanowený, tak ku požádání jednoho neb druhého auda university. Při té a jiných některých wěcech mohl také zastán býti od bedella, a jindy zase sám bedella w úřadě jeho na čas zastati. Jeden ani druhý nesměl wšak substitucí takowau aneb dokonce postawení někoho jiného na swé místo před se wzíti bez důležité příčiny.

Roční ustanowený plat písařůw obnášel kopu grošů; mimo to měl wšak platy od saukromých listin, které komu zhotowil, podlé taxy we statutech wyměřené, jakého druhu byla která listina neb na jakau se summu peněz wztahowala. Rektor tuto taxu dle uznání swého snížiti mohl, ale zwýšena nikterak býti nesměla. Ostatně byl písař pod pokutau powinen, každý list, kterýby kdo žádal od něho, aspoň w osmi dnech wyhotowiti.

Jako bedell universitní tak i písař wolen býwal od rektora společně s raddau jeho. Obadwa byli powinni, každému nowému rektoru při nastaupení úřadu jeho učiniti přísahu, že ho chtí poslauchati, k jeho powolání se dostawowati, o dobré a poctiwé university wěrně státi, tajemstwí

sobě swěřená od rektora, raddy neb university zachowáwati a chowati se dle statut, úřadu jejich se týkajících. Jeden jak druhý musil pilně býwati okolo rektora při každé weřejné příležitosti, a zwlášť písař při saudech a schůzkách raddy, aby byl wždy při ruce, když ho bylo potřeba. Bedell nesměl bez odpuštění od rektora přes den mimo Prahu se zdržeti, pod pokutau dwau grošů za každý den, o který se déle zdržel.

Mezi úředními knihami hned we čtrnáctém století užíwanými zmiňují se záhy kniha statut universitních a matriky universitní a fakultní.

Do *matriky* universitní byli zapisowáni studenti a jiní audowé university hned při swém wstaupení; do matrik fakultních zapisowali děkanowé bakaláře a mistry, kdy kteří přestáli zkaušku a přijali promocí.

Od roku 1358 začínala se, pokud známo, nejstarší, nyní ztracená matrika university Pražské, která ještě roku 1608 *) w kolleji Karlowě chowána byla. Při fakultě artistské složena byla nejstarší známá kniha toho druhu r. 1367 za místorektorstwí Jindřicha z Nanexen, která již nyní nestáwá, ale jejíž obsah přepsán jest roku 1390 do knihy nowé toho roku složené, we které i fakultní statuta tehdáž nowě přehlídnutá wepsána byla. Při universitě práwnické začata byla matrika zwláštní, až posud zachowaná, hned při odtržení jejím roku 1372, do které jak mistři a bakaláři při swé promocí, tak i studenti při wstaupení swém zároweň se zapisowali, poněwadž fakulta a universita w jedno splýwaly. Pro lepší pohodlí byla při fakultě artistské roku 1377 ještě zwláštní knížka zawedena, we které jen krátce pauhá jména bakalářů a mistrů se zaznamenáwala bez jiných wšech přídawků, toliko aby pořádek jejich dle stáří lépe lze bylo přehlídnauti.

O knize statut při universitě prwotní, roku 1385 založené, již nahoře jest powěděno. Při fakultě artistské

*) W poznamenání rozličných akt od r. 1608 w knize fakulty filosofické B. 14. (f. 24) stojí zapsána, jakožto číslo 29 „Matrica rectoratus studii Pragensis A. D. 1358 in folio et in membrana, liber antiquus perductus usque ad haec tempora."

službu její matrika sama zastáwala, do kteréž se we zwláštním oddělení zapisowala též statuta fakultní nowě učiněná.

Zwláštní knihu wedl také písař universitní, do které powínen byl registrowati wšecka psaní poselací ku kterýmkoliw osobám od university wyprawená, prwé než od něho pečetí universitní opatřena byla.

O nakládání s ařchivem universitním nic jistého nám z toho času powědomo není, leč že privilegia, listowé dlužní a jiné listiny, jmění se týkající, w archách čili pokladnicích university a fakult skládány byly. —

Obecné učení mělo také ku podpoře mistrů we studiích jejich swau bibliotheku; kterau císař Karel zárowěň s kollejí Karlowau založil. Později rozmnožena byla od téhož zakladatele přikaupením knihowny, pozůstalé po Wilémowi děkanu Wyšehradském, sestáwající ze 114 swazků knih theologických duchowního práwa a jiných umění. Od předešlého majetníka swého byly prý dílem w Avinoně, dílem z rozličných končin swěta nabyty, od císaře pak Karla pro kollej jeho zakaupeny za 100 hřiwen stříbra (1370). I jiné kolleje měly časem swým každá wlastní knihownu. —

Studenti we čtrnáctém století byli, jako w jiných obecných učeních tak i w Praze, z wětšího dílu starší než za našeho wěku, a zwlášť we wyšších fakultách, totiž theologické, práwnické a lékařské, do kterých se tak jako nyní obyčejně wstupowalo teprw po odbytém učení we fakultě artistské.

Obyčejně byli posluchači fakult těchto wyšších osoby již w rozličném powolání, dílem u wysokých úřadech a důstojenstwích, zwlášt duchowních postawené. Jediná matrika práwnická ukazuje od roku 1372 až 1408, mezi studenty k té universitě připsanými jednoho biskupa, totiž Jana biskupa Poznaňského, wéwodu Opolského, jednoho opata, 9 arciděkanů, 23 proboštů, 4 děkany, 209 kanowníků, 187 farářů, 25 klášterních a 78 swětských nižších kněží, jakož oltářníků, střídníků, kaplanů a t. d.

Počet kanowníků byl z cizích zemí mimo Čechy w

poměru wětší než farářů a nižších kněží, pro nedostatek prostředků ke zdržowání se w universitě při osobách méně hojně nadaných. W Čechách nebylo ani jedné kapitoly, kteráby některých audů ze sebe neměla w dotčené matrice práwnické, jakož kapitula kostela Pražského, Wšech Swatých na hradě Pražském, Sw. Jiří tamže, Swatojilská na St. městě, Sw. Appollinaříše na Nowém, Wyšehradská, Litomeřická, Mělnická, Horšowotýnská, též na Morawě Brněnská a Olomaucká. Podobně nescházela jména kanowníků ze wšech znamenitých biskupských a kapitulních sídel w bližších i wzdálenějších krajinách Říše, z Augspurka, Bamberka, Würcburka, Mohuče, Štrasburka, Spýru, Aichštetu, Fuldy, Kolína, Magdeburka, Hildesheima, Hamburka a jiných množstwí jiných míst, až i Upsaly a Roeskildu w králowstwích sewerních; rowněž z Krakowa, Hnězdna, Kološe, Waradína, Jagera, Záhřebu a jiných slawných kapitol w králowstwích polském a uherském.

Weliký počet kanowníků takowých a jiných beneficiatů byli mladší synkowé ze šlechtických rodin, jak domácích tak přespolních, často ještě newyswěcení, nebo přicházející ještě se swými paedagogy čili informatory, (také magistri nazwanými), kteříž pak obyčejně zároweň se swými wychowanci se dáwali zapsati a konali tu swá studia. Tak měla universita audy i z nejwyšší šlechty české a německé. Přicházejíť jména pánů Sezemů z Ústí, pánů z Hradce, ze Šternberka, z Lichtenburka, z Wartenberka, ze Zwířetic a z jiných tehdáž nejpřednějších panských rodů. Roku 1380 na příklad dali se zapsati do matriky práwnické dwě hrabata ze Šwarcburka, Jan a Jindřich, obadwa kanowníci Würcburští a Kolinští, s nimi Jindřich hrabě z Glichu s informatorem wšech tří mistrem Hartunkem; téhož roku Rudolf kníže Anhaltské z Bernburka se swým informatorem, roku 1382 Rudolf wéwoda Meklenburský, r. 1387 Barnym wéwoda Štětinský. Rowněž přicházejí jména pánů z Henneberka, z Hohenlohe, z Pappenheima, z Blankenšteina, ze Sekendorfa a jiných knížecích a hraběcích rodů z Říše počet znamenitý. Juristská universita měla we swých školách zwláštní přední lawice pro takowé žáky urozené (scamna

nobilium), s kterých se mimo úplný obyčejný plat za připsání ještě 10 grošů platilo.

Nemenší byl počet studentů ze zámožných tříd tehdejšího stawu městského ze wší Říše a jiných okolních krajin, synowé bohatých kupců a peněžníků, kteří zde wedlé studií swých zastáwali také obchodní záležitosti swých otců, přijímajíce a rozprodáwajíce jich zboží i zase jiné skupowáwajíce. Chudší studenti ze wzdálených zemí přicházeli co famulowé čili služebníci (servi, servitores) bohatých praebendatů a panských synů, jsauce jich spolužáci. Jiní pomáhali si žebrotau, wysílajíce z prostředka swého posly po rozličných osobách, zwlášť duchowních a školních w Praze s listy neb weršemi společně k tomu skládanými, we kterých rozličné wtipné i newtipné žerty prowozowaly. Co tak jako na spůsob kolledy sebrali, ku příkladu o sw. Martině, o poswícení a jiných swátcích, o to se k nadlepšení swému dělili. *)

*) Jisté werše tohoto druhu zachowané w rukopise bibliotheky kapituly Pražské I. 40 s nadpisem Scôlasticale in dedicatione, začínají se:

„Discretis ad literas viris et honorem,
Quibus inest charitas Christi ob amorem,
Praemittunt servitia dominis praelatis
Scolastici, socii suae paupertatis,
Simul scribunt omnibus vobis literatis,
Christi nos intuitu omnes audiatis.
Ecclesiae jubilo plebs omnis laetatur,
Altisonis vocibus hodie cantatur,
Missae post officium dives epulatur,
Sed pauper esuriens multum contristatur.“

Záwěrek jest:

„Pauperes scolastici, qui in scolis student,
Et prae magnitudine mendicare pudent,
Humide literulam modo vobis scribunt,
Detis ipsis aliquid, quod aquam non bibunt.“

W rukopise universitní bibliotheky Pražské VIII. G. 23. je následující píseň studentská o sw. Martině z 15 století, kterau zde jakožto podobné curiosum celau klademe:

Swatého Martina
wšeliká dědina
dnes štědrost zpomíná.

Samo sebau se rozumí, že jako wždy a wšude, tak i w Pražském starém učení, dost bylo žáků bawících se wíc pitím, hrau, nočními taulkami a výtržnostmi než kni-

podlé swého statku
wesele s čeládkú
tučnú hus, hus, hus,
tučnú hus jie,
wíno pije,
beze wšeho smutku.

Ale my školníci,
newolní chudníci,
malí i welicí,
w škole wždy sedíme,
weselé strašíme;
neb nás dusí chudoba,
toho netajíme.

Protož dnes wesele,
štědří dobré wóli,
wědúc waše mysli,
k wám jsme zawítali,
abychom dar wzali,
anebo dusnost chudoby
tady odpustili.

Račtež darowati,
majíc na paměti
swatého štědrosti,
abychom radostí
podlé wašie cnosti
tučnú hus upečnú
mohli s wámi jésti.

Ale wy bratřie
milí, majíce
na paměti swatého
Martina rytieře,
nynie w této mieře,
nechceteli husi dáti,
dajte dwa penieze.

Ač nás darujete,
odplatu wezmete
w králowstwí nebeském.
Amen zpiewajíce,
bohu děkujíce.

hami a študiemi, jakož doswědčují dopisowé upomínajících wěřitelů a kárawé listy rozhněwaných otců sem tam we starých formulářích zachowaní. *)

Bujná mládež, ze které město s druhé strany předce zas mělo welké požitky, přiwodila rychtáře a konšely městské dosti často w nesnázi swými mnohými rwačkami s druhými obywateli města a jinými podobnými wýstupky, při kterých nebylo wždycky snadno zachowati swobody obecného učení s strany jurisdikce studentské.

Roku 1374 (26. Zář.) učinili w tom ohledu obě university zároweň zwláštní narownání s rychtářem a konšely Wětšího města Pražského; kdež slíbili rychtář a radda, nepřijímati žádných žalob proti studentům ani jich nesauditi, nýbrž odkazowati wšecky takowé rozepře na rektory obau universit. Toliko kdyžby student neb jiný poddaný university přistižen byl při zločinu buď od rychtáře neb sluhů jeho, má od nich býti jat, ale hned odewzdán rektorowi; aneb kdyžby to bylo již pozdě na noc, a tak hned státi se nemohlo, má zatím na radnici na zwláštním místě, ne mezi jinými zločinci, držán, a hned ráno wydán býti rektorowi do wězení. Od takowého zatčení aby dostal rychtář se sluhy swými od zajatého tři groše pokuty, ješto se sic obyčejně platilo 6 grošů a dwa halíře. Podobně wymínilo si město zajímání studentů, kdyžby některý proti

W rukopise archivu Třebonského C. Nro. 1. nalezá se forma listu ze 14. století, kterým „conventus sociorum scolae in Praga circa S. Benedictum," žádá Rudolfa, provinciala některého řádu w Čechách „quatenus nobis bursariis honus nostrae paupertatis per dexteram Vestram largiter allevetis, sicut Aristoteles bene persuadet in quadam epistola, ubi dicit ad regem Alexandrum" atd. W jiném takowém listu (w rukopise kapitolním J. 40) popisují studenti patheticky swau žížen: „Quorum sitim acerrima unda hausta amne temperat e lubrico, amaris se fontibus oculorum admiscens." O hladu swém prawí dále: „morsu cujus ex amarissimo cor in nobis contabuit, laxa cutis contrahitur, lumbi durescunt intempestive, dorsum furcae sequitur officium, imo spiritus vitalis palpitari in cordis pectusculo vix sentitur." Rozumí se, že ti, ku kterým takowé žádosti šly, wěděli, že zrowna tak zle není.

*) W rukopise archivu Třebonského C. Nr. 1. již prwé zmíněném f. 75 a 76.

obecnému o tom wydanému nařízení postižen byl na ulici se zbraní, aneb w noci bez swětla; kdež jej zase měl rychtář wydati hned ráno rektorowi ku potrestání podlé pokut od města na to wyměřených; kteréžto pokuty wšak připadly rektorowi a jeho sluhům, beze wšeho užitku rychtářowa. Naproti tomu slíbili rektorowé, aby žádného nebrali pod swau ochranu, kdo není skutečně zapsán w matrice, aneb dle předpisu třikrát za týden do školy nechodí, a aby na to pilně dohlíželi. Pro lepší zachowáwání wšeho, co se týkalo obecného pořádku, zawázali se také konšelé, že wšechny nálezy, w tom ohledu wydané, rektorům řádně chtí přiwozowati we známost, aby se pak ohlašowaly i studentům. *)

A wšak i po tomto společném usnešení nezůstáwalo wždy wšecko w pořádku mezi městem a učením. Tak na příklad roku 1377, když wznikla welká rozepře mezi některými studenty a měšťany, we které nějaký Ješek zedník z Nowého města Pražského raněn byl, sáhl w to i rychtář Nowoměstský, a jak se zdá, wýtržnosti z toho tím wětší wznikly. Obě strany podaly se konečně na wýrok vikářů arcibiskupowých, před kterýmiž pak studenti s jedné a rychtář a konšelé s druhé strany musili sobě slíbiti příměří skrze plnomocníky swé až do konečného rozsudku. **)

Léta 1407 konšelé Staroměští jali študenta Oswalda Lederera, rodem z Augspurka, kterýž se byl dopustil násilí ženského, a při saudu swém i mučiti jej kázali. Za wýmínku, jak se zdá, swého propuštění, musel složiti přísahu w ruce rektora a u přítomnosti děkana artistského i mnohých jiných osob od university, že pro tu wěc konšely ani osoby z obce neb čeleď jejich aneb jiné obywatele města Pražského nechce pohoniti ani obstawowati před

*) Přepis této smlauwy ze začátku 15. století nalezá se w Lib. Vetust. arch. civ. Prag. p. 102—103, a sice s datum 26 7 . 1373. W ní jmenují se „magister Johannes Westuali, rector theologorum, medicorum et artistarum, et magister Bertholdus de Waehing, rector universitatis juristarum.“ Podlé posledního tohoto jména jest widěti, že má státi 1374.

**) Wiz w saudním protokolle arcibiskupského vikariatu w archivu kapituly Pražské U. XVI. pp. 70. 87.

žádného saudce duchowního ani swětského, aniž se proto nad nimi mstíti, buď sám buď skrze jiného, buď zjewně nebo tajně, aneb pod jakýmkoliwěk obmyslem neb záminkau, nýbrž že chce přestati a se spokojiti na tom swém zajetí a na pokutě, kteráby mu uložena byla od rektora. *) Není pochybí, že pro welikau bujnost takowého žákowstwa podobné případnosti častěji se opětowaly, kdež úřadowé měští překročili meze swých práw, dostatečného účinku od saudu rektorowa se nenadějíce.

Universita sama měla s strany pranic studentských dosti obšírné roztřídění malých a welkých ublížení a ran we swých statutech obsaženo, spolu s wyměřením pokuty, co na který stupeň sluší. Nejméně, kdoby na někoho kámen zdwihl, neb hůl aneb cokoliw jiného do ruky popadl, neb meč nebo kord wytáhl; wíce kdoby skutečně hodil nebo praštil po druhém aneb jej honil, ale nemohl ho dosáhnauti; dále, kdoby skutečně uhodil a lehce ranil; pak kdoby poranil těžce, totiž tak, žeby bylo léku potřeba, konečně kdoby pochromil druhého na audu některém. Mimo pokutu k universitě byl odsauzený powinen dáti náhradu uraženému podlé wyměření rektorowa.

Podobně byly klassifikowány nadáwky, kolik za kterau pokuty, kolik za lháře, za zloděje, za zrádce a zač horšího. Zwláštní nález učiněn byl s strany urážek, kteréby si kdo dowolil proti někomu s kathedry, buď při čtení, buď při disputowání aneb w radě university neb fakulty. Wšem audům university bylo také pod pokutami zapowěděno hráti w kostky o peníze a učiti se šermowati neb choditi do škol šermířských.

Jako cechy a jiné korporace, tak i universita měla swé wlastní swátky, slawnosti a obřady, i také swau část při slawnostech obecných k wětšímu jich zwelebení, swé místo při slawných průwodech a processích, wýroční mše za duše swých wšech zemřelých společně i pohřby jednotliwých audů zesnulých a za ně exequie, a k tomu podobné. Měla k tomu též wšecku potřebnau wlastní připrawu

*) Lib. Vetust. arch. civ. Prag. p. 103.

a swá znamení, swé drahé hedwábné příkrowy, swé swíčky ke zwelebení mše za mrtwé, swíčky k doprowázení posledních swátostí k nemocnému, a jiné k jiným potřebám.

Wšude, kde se universita weřejně ukázala we sláwě swé při takowých příležitostech, rowněž při wlastních školských slawných aktech, disputacích, promocích, wolení představených atd. musili audowé mezi sebau zachowáwati řád, jeden druhému necháwati cti, která každému přináležela dle školského důstojenstwí.

Nejznamenitější nález, na to se wztahující, učiněn byl od university třífakultní roku 1392, kterýmž usnešeno, w jakých stupních po sobě zwláště wšecky grady w rozličných fakultách udělené mají wáženy býti. Prwní místo při wšech slawnostech má míti rektor university; po něm přijíti mají napřed mistři w theologii, pak doktorowé w práwě duchowním, pak we práwě civilním, potom mistři w medicině, pak ze wšech mistrů fakulty artistské děkan jediný toliko; po němž hned licenciati w theologii, w práwě duchowním, w práwě civilním a w medicině; pak baccalaurei formati fakulty theologické, a po nich teprwé mistři swobodného umění a theologičtí baccalaurei cursores w jednom zástupu, po pořádku dle promocí jednoho každého na mistrowstwí nebo bakalářstwí; po mistřích artistských licentiati též fakulty, naposledy bakaláři fakulty práwnické, lékařské a swobodného umění.

Rektor při wšech takowých slawnostech měl okolo sebe bedella a písaře university; při processích bedell jej předcházel a písař následowal; při docházkách ku králi, k arcibiskupu neb jiným wysokým osobám we wěcech university toliko písař kráčel před ním, buď že šel sám, buď s jinými osobami, společně od university wyslanými.

Že se slawnosti školské jako wšecky jiné také jídlem a pitím oslawowali, wyswítá z nálezů, kterými se přílišné autraty přitom zapowídají. Tak bylo k. p. nařízeno s strany kwasu, který každoročně dáwali licentiati při swé rekommendací, aby k němu toliko mistři zwáni byli (1391. 3 Un.) S strany rektora nowě zwoleného nařizowala statuta wšeo-

becně, aby za příčinau swého wolení nedělal welkých wydání. Zdá se, že se to stáwalo na obecné autraty university.

I na oděw wztahowaly se podlé obecného obyčeje toho času rozličné nálezy universitní a fakultní. Při weřejných příležitostech powinen byl každý aud obecného učení přicházeti se znameními gradu swého. Hlawní šat, kterým se graduowaní dělili od pauhých studentů, byl široký habit čili tabard s mnohými záhybami (vestis rugata), který wzal na sebe každý bakalář při promocí místo posawadního pláštíku studentského. Zwláštní znamení mistrská wedlé toho byla biret čili klobauk mistrský, epomis čili kožíšek přes bedra a prsten. Mistři a bakaláři chodili také s tonsurau na znamení swého stawu klerikalního. Bakaláři theologičtí samotní, jak se zdá, nosili přes ostatní swůj oděw široké raucho, na spůsob pláště, kteréž se kápě (capa) nazýwalo.

Wšichni mistři a bakaláři powinni byli ke slawnostem přicházeti w habitu, bez kterého také wůbec žádný nesměl čísti, disputowati neb cožkoli jiného we škole před se bráti. Bez tabardu a znamení mistrowských kdo přišel do raddy fakultní aneb k wolení děkana, toho hlas nic neplatil, a mohl ho děkan i netrpěti we schůzce. Bakaláři theologie, kteří byli spolu mistry fakulty artistské a přišli do raddy té fakulty, měli přednost w místě před jinými mistry, jestliže přišli w kápích; přišlili w obyčejném tabardě, musili sedčti jako jiní mistři jen podlé pořádku swého po starších

Chudší bakaláři často sobě ke čtením, disputacím neb jiným potřebám habity wypůjčowali od jiných. Později nařídila wšak fakulta artistská, aby sobě mající čili bohatí opatřili habit, prwé než na grad nastaupí, chudší pak w půl létě po promocí aneb do jiného času, kterýby jim byl ustanowen od děkana.

Ostatně nesměl bakalářský habit míti podšíwky hranostajowé neb hedwábné, leč se zwláštním dowolením od fakulty. Naproti tomu nesměl rektor university nositi jiného přikrytí na hlawě než w zimě hranostajowého a w letě hedwábného, a to pro čest university, která jemu, jestliže neměl dost jmění, sama na to dowolila z obecných peněz wzíti.

ODDÍL II.

Časowé národních a náboženských rozepří w učení Pražském až do wystěhowání přespolních národů.

(1384—1409.)

1.

Welikost učení Pražského a poměry jeho k státu, k církwi a wědeckému wzdělání 14. století.

Poslední léta císaře Karlowa a prwní čas panowání Wácslawa IV, pokud totiž i w domácích wěcech českých i w stawu říše německé byl zachowán pokoj, a jak dalece se tomu ze sauwěkých zřídel wyrozuměti dá, hlawně od roku 1372 až 1389, byl čas nejwětší zewnitřní stkwělosti a sláwy učení Pražského.

Pokud se dle srownalosti hodnowěrných zpráw dá počítati, zdržowalo se tehdáž w Praze jedním časem wíc než 11,000 studentů, část domácích, a mnohem wíce, jak ukázáno, příchozích ze bližších i wzdálenějších rozličných končin Ewropy. *) „Byloť, jak prawí sauwěký kanowník Beneš z Weitmile, takowé učení we městě Pražském, kterému nebylo nikdy podobného we wšech krajinách německých, a přicházeli k němu z cizích zemí, totiž z Angličan, ze Francauz, z Lombardie, z Uher, z Polska a ze wšech okolních zemí studenti, synowé pánů a knížat a praelati kostelů z rozličných krajin na swětě. A učiněno

*) Obšírné prowedení tohoto počtu dle wšech na to se wztahujících platných zpráw mezi sebau srownaných a wážených položili jsme pro ušetření zde místa we zwláštním článku w Časopise Českého Museum, na který zde ukazujeme. (Wiz Časop. Č. Mus. 1846. II. p. 212. sq. „O počtu studentů w učení Pražském we 14. století.“)

bylo město Pražské z učení takowého powěstné a slawné w cizích zemích welmi, a pro množstwí žáků časowé tu poněkud dražší byli, poněwadž jich množstwí welké sem se hrnulo.“ Dle jiné zpráwy, z úředních poznamenání wážené, bylo roku 1374 w jednom půlletí immatrikułowáno 722 nowých audů k universitě tří fakult, artistské, theologické a lékařské, *) a matrika práwnická, až posud zachowaná ukazuje w oné době od r. 1072 až 1389, průměrem 128 studentů každoročně připsaných.

Co se tedy týkalo hojné náwštěwy, byly naplněny záhy weliké úmysly Karlowy, ke sláwě Pařížské a Bononské směřující; neb i učení Bononské, asi o sto let prwé, za času swé nejwětší sláwy, počítalo asi 10,000 studentů. Jako prwé Bononie a Paříž, tak byla nyní i Praha sídlem učeného ústawu, neslaužícího toliko domácí mládeži, nýbrž wšeewropejského, a hlawně wšecky téměř národy kmene německého a slowanského w sobě shromaždujícího.

Nějakau ujmu welikému tomuto počtu studujících činilo již mezi tím časem založení některých nowějších obecných učení w okolních zemích, totiž učení Krakowského roku 1363, Wídenského 1365, Heidelberského 1386 a Kolinského roku 1388, k čemuž roku 1392 přišlo pak ještě učení Erfurtské. Nicméně žádné z těchto nowých založení Pražskému se newyrownalo w rozšířenosti, nýbrž každé zůstáwalo wíce neb méně krajinným, slaužíc jen bližšímu okolí.

Od roku 1390 zwětšily teprw tuto ujmu patrněji nepokoje w Říši, kterých následkem bylo později pozdwižení Ruprechta Falckého proti Wáclawowi, pak nepokojowé w zemi české samé pro rozepře mezi králem a stawy zemskými. Úřední poznamenání ukazují, že od toho času průměrem asi o třetinu méně audů přistupowalo každoročně k učení, což ale owšem wždy zanecháwalo počet welmi znamenitý.

S welikým tímto počtem studujících srownáwal se též počet professorů. Kromě málo oněch při prwních začátcích

*) Monum. Univ. Prag. Tom. I. P. II. pag. 240 při roce 1512.

university zmíněných, známa nám jsau jejich jména nejwíc teprwé asi dwadcet let po založení obecného učení, a sic i tu poněkud aupluěji jen při fakultě artistské. Řadu jejich počíná šest mistrů, při založení kolleje Karlowy roku 1366 hned nejprwé do ní uwedených. Byliť to M. Hermann z Winterswika, který později přednášel w theologii, M. Fridman ze Žitawy, *) později kanowník Wšech Swatých, M. Jenek z Prahy, M. Mikuláš z Morawy, jinak Jewička, přicházející ještě roku 1369 jakožto děkan fakulty artistské, M. Dytherus de Widera, též málo jinak známý než co děkan fakulty artistské roku 1373, a M. Jindřich Wolerůw.

W desítiletí od roku 1380 až 1389, kdež hojnější než prwé zpráwy podáwá kniha děkanská, shledáwá se ne méně než 73 mistrů, o kterých se s jistotau wí, že drželi čtení we swobodných uměních, počítajíc wšak to pauze dle prwních zmínek o každém we zřídlích, w čemž tedy obsažena nejsau jména těch, kteří již we předešlých létech ponejprw se zmiňují. **) Podobně přichází nowých jmen od r. 1390 až do 1399 68, a od r. 1400 až 1409 57, za celý pak čas od počátku hojnějších zpráw, tedy od r. 1366 až do 1409, 234.

Již neauplní tito údawkowé dopauštějí nějakého saudu jak weliký musil wždy býti počet zárowen učících w té jediné fakultě, jak w kollejích, tak po školách saukromých. Pokud ostatně úřední knihy nejwýše sáhají, byli, jak je sobě snadno pomysliti, skoro wšichni tito mužowé již wychowanci Pražského učení samého, nabywše tu swého wzdělání a dosáhše gradů školských, tak že jen owšem k prwnímu založení potřeba bylo odjinud zjednati prwnich sazenic k budaucímu sadu plodnému; sotwa pak bylo uply-

*) Statuta collegii Caroli, psaná teprwé w prwní polowici 16. století, jmenují ho M. Fridmannus de Sylha, což myslíme, že je s wynecháním znamínka skracowacího chybně psáno místo Sythavia. Jinde jmenuje se wšak také M. Fridmannus, canonicus Pragensis, aneb také de Praga, tak že je wlastně těžko rozhodnauti, nebyly-li to dwě osoby.

**) Nejwíce jmen professorů poznáwá se z poznamenání examinatorů při zkauškách na grady w knize děkanské, poněwadž ti dle statut jiní nesměli býti, než kteří byli již přednášeli.

nulo něco wíc než desítiletí, a již bylo možná, rozesílati osady na menší nowě založená učení, kdež potřeba bylo slawných jmen k začátkům.

Ještě úžasnější owšem než přednášejících jest za onen čas w též fakultě artistské počet wšech promowowaných, kterýchž bylo auhrnkem od r. 1367 až 1408 mistrů 844, a bakalářů 3.823. Z toho připadá na slawné ono desítiletí od r. 1380 až 1389, 1579 bakalářů a 332 mistrů.

Fakulta artistská byla owšem ze wšech čtyr nejčetnější, ano s jistotau twrditi se může, že byla četnější než wšecky tři ostatní dohromady. Z ní zajisté, tak jako podnes, obyčejně se přistupowalo teprw ke druhým; a porownání staré matriky juristské s poznamenáním graduowaných fakulty artistské ukazuje k. p., že za celý čas od r. 1372 až 1418 we práwích nebylo ani tolik žáků, jako we swobodných uměních bakalářů, těchto totiž 3897, oněch jen 3563. Dle toho musil i počet učících w ostatních třech fakultách býti menší, a k tomu ještě, jak praweno, ani dostatečných pramenů, z nichž bychom je mohli znáti, se nedostáwá.

Mimo některé professory po klášteřích, o kterých jest učiněna zmínka nahoře, přicházejí we fakultě theologické okolo roku 1372 Jindřich z Oyty, okolo roku 1379 Herman z Winterswika již prwé od nás jmenowaný. W desítiletí 1380 — 1389 stkwěli se Jan z Marienwerdera, kanowník řeholní řádu německých rytířů, Mikuláš Kubinský, kanowník Wšech Swatých, Matauš ze Krokowa, kanowník Wratislawský, později biskup Wormský, a Kunrad Soltow arciděkan z dioecezí Zwěřinské, kterýž byl roku 1387 powolán k universitě Heidelberské, kdež přednášel w theologii, *) a později stal se biskupem Werdenským († 1407.)

Do Heidelberka byl o rok dříw, hned při založení tamějšího učení powolán také z Prahy Dětmar de Swerthe, i učinil tam začátek we fakultě artistské (1386), a později w důležitých wěcech té university w Římě pracowal. *)

*) Wiz: Ludwig Häusser Geschichte der rheinischen Pfalz. Heinelberg. 1845. I. Bd. p. 200.

**) Ludwig Häusser Gesch. d. rhein. Pf. I. B. p. 199.

W desítiletí od r. 1390 až 1399 jmenují se Jindřich z Perchtinka, Bartoloměj Turglow, Petr ze Znojma, Jan Winklerůw, Mikuláš Majnuš z Jawora a Menso z Bekhúzen, kanowník Munsterský. Při začátku 15. století wystupuje we fakultě theologické Jan Hus, přednášeje co bakalář, a mistr Johannes Eliae, arciděkan Plzeňský, pak M. Matiáš z Lehnice. Wšichni tito mužowé přednášeli nejprw we fakultě artistské, a každý obyčejně teprw po několikaletých w ní prácech přijal grady w theologii, a stal se professorem theologickým. Založení kolleje Karlowy zawazowalo mistry artistské w ní přebýwající bez toho i zwlášť ke studowání w theologii, odkudž pak tím wíce se stwrzowala weliká wážnost této fakulty a přednost audů jejích před druhými.

O professořích we práwích začínají se zpráwy hlawně teprw odtržením této fakulty od prwotní university, kdež se jmenuje Wilém děkan Hamburský co prwní professor, který přebýwal a přednášel w nowé kolleji juristské (1373). — Později přicházejí Ludwík Thalhem (1376), Kuneš ze Třebowel, kanowník Pražský (1376), nějaký mistr Mikuláš (1382), pak Jan z Dulmena (1382), Bohuslaw z Krňowa, kanowník Olomúcký, později děkan kapituly Pražské (1385), doktor Jiří z Bora a Jakub Žihobec. Roku 1386 byl z university Pražské powolán Jan de Noet za prwního professora práwnického do Heidelberka. *)

Wšech promovowaných na bakalářstwí nalezá se w matrice práwnické od r. 1377 — neb odtud teprw se skutečně jmenují — až do r. 1418 zapsáno 235; mistrů pak od r. 1383 až 1418, 36; z kteréhožto wšak počtu zase na desítiletí od r. 1380 až 1389 přichází bakalářů 117, a mistrů na léta 1383 až 1389, 11.

We fakultě lékařské, o které jsau zpráwy nejchudší, jmenuje se při začátku obecného učení Baltazar z Domažlic a doktor Walther, který we škole Týnské přednášel; později Jakub kanowník Olomúcký a Wyšehradský (1379), Jindřich z Bremen († 1392) a doktor Albik z Morawy, žiwotní lékař krále Wácslawa (1396), později arcibiskup

*) Týž I. B. p. 200.

Pražský. Mimo swé doktorstwí w umění lékařském byl také licentiatem w práwích a mistrem fakulty artištské, we které prwé přednášel.

Powědomo jest wůbec, jak weliký byl wplyw starých universit na církew a stát i bezprostřednějším spůsobem, než tím, že wychowáwaly potřebné osoby ke službě jedné i druhého, totiž auktoritau swých wýroků a dobrých zdání i rad, w důležitých potřebách wydáwaných. Neníť pochyby, nýbrž swětlé toho stopy stáwají, že i w bauřliwých bězích církewních we 14. a při začátku 15. století jednau z nejpřednějších auktorit ewropejských bylo Pražské učení. Pohříchu z hojných korrespondencí w takowých a podobných záležitostech s papeži a králi i jinými wysokými hlawami duchowními i swětskými wedených, které tehdáž zaměstknáwaly úřady universit a fakult Pražského učení, solwa dost malé zbytky se zachowaly.

Roku 1378 při počátku weliké dwojice papežské mezi Urbanem VI Římským a Klimentem VII Awiňonským radila universita Pražská wedlé Pařížské a Oxfortské k swolání koncilia k rozhodnutí. Odporem papeže Awiňonského a později i Římského byla wšak zmařena tato rada. *)

Roku 1398 jmenuje se universita Pražská co půwod jednání krále Wácslawa s králem francauzským o sjednocení w církwi. K její radě nastaupil Wácslaw IV cestu swau do Remeše, kdež měla wzata býti umluwa o narownání mezi papeži, o jaké se byly mezi sebau shodly obě učení Pařížské a Pražské. **)

Roku 1404, když se král strojil na cestu do Wratislawě ku králi polskému, chtěje s ním jednati o umluwu proti bratru a nepříteli swému Sigmundowi, nařídil napřed listem swým z Kutnéhory učení Pražskému, aby za ním k té příčině dwa znamenití audowé university byli wyprawení, jichž rady a pomoci chtěl užiti, Johannes Eliae, mistr swatého písma, a Jakub Žihobec, we práwích doktor. Univer-

*) Palacký Gesch. v. Böhm. III. B. I, Abth. p. 9.

**) Palacký Gesch. v. Böhm. III. B. I. Abth. p. 111 — 113.

sita neopomenula se poslušně dle toho zachowati. *) Že se takowé powoláwání k radám i jinde pauze w politických wěcech častěji stáwalo, není dle toho pochybno.

Jiná důležitost učení Pražského smí tím méně pominuta býti mlčením, která se králowstwí českého obzwláště dotýkala, ačkoliw i tu se zpráwy jen nad míru sporé zachowaly. Je totiž jisté, zwláště z pozdějších příběhů 15. a 16. století, že již před husitskau wálkau přináleželo také k universitě práwo nade wšemi nížšími školami w králowstwí českém, je říditi, audy swými osazowati, a nad spráwci jejich wykonáwati jurisdikcí. Jakého počátku bylo toto práwo Pražského učení, nijak s jistotau známo není; podobá se, že ho počalo užíwati podlé příkladu učení Pařížského, jehož wšecka práwa wůbec udělena jemu byla zakládací bullau císaře Karlowau, ačkoliw příklad mistra Walthera, ustanoweného za spráwce školy Týnské, patrně ještě byl wýminečný; z čehož se zdá, že hned prwní léta po založení obecného učení nebylo ještě mnoho řeči o tom práwě.

Ostatně we wěci samé se zakládá, že osazení wšech, i nejnižších, škol nikdy se státi nemohlo samými audy university, protože nepostačowal počet; pak také osazowání takowé i jenom škol znamenitějších jistě nestalo se hned najednau, nýbrž z nenáhla teprw po wymření starých spráwců školních, kteří ještě podlé předešlého spůsobu byli usazeni. Není pochybí, že se potkáwala universita nějaký čas také s odporem duchowních i swětských osob, kterým osazowání farních a jiných nižších škol prwé přináleželo; nepochybně bylo pak s tau wěcí hned we 14. století tak, jako později w 15. a 16., že totiž starší osadní a jiní podawatelé čili patroni farních kostelů směli wždy aspoň jmenowati napřed osobu, kterau sobě žádali ke spráwě swé školy, načež rektor university, když spokojen byl, ji potwrdil.

Statuta universitní od r. 1384 ukládají rektorowi za powinnost, aby hleděl toho dosáhnauti wšemi možnými spůsoby, aby byli spráwcowé škol wšichni jemu poddáni, aby

*) List králůw i odpowěd university nalézají se w rukopise archivu Třebonského C. 5. f. 84. 85.

jemu přísahali a se dali intitulowati; rozumí se, nejen správcowé škol, kteří byli ustanoweni od university, nýbrž i jiní, kteříž se proto powažowali ne za audy, nýbrž za poddané university (subditi). Z toho je widěti patrně, že ani tehdáž ještě nebyla universita w úplném užíwání práwa swého, nýbrž wždy ještě teprw usilowala o ně. Jinak neprawí statuta nic o podřízených takowých správcích školních, než že nemá jeden druhého lstně předháněti k dosažení té neb oné správy školní, pak aby také jeden správce druhému nelaudil žáků ze školy, aniž přeběhlých žáků we swé škole přechowáwal. *) Ze sauwěkých zaznamenání, ačkoli jen nahodile sem tam zachowaných, **) je nicméně widěti, že během 14. století panstwí university nad školami w Čechách dosti znamenitě se rozšířilo.

Audowé university ke správám školním dosazowaní byli obyčejně mistři neb bakaláři.

Poddaní university w podobném smyslu jako školní správcowé byli také přepisowači, illuminatoři, korrektorowé a smazowači písem (rasores chartarum), řemesla tehdáž pro učený swět důležitá, s nimiž se bez toho často zanášeli i studující a bakaláři, rowněž wazači knih, knihkupci (librorum venditores), a držitelé zapůjčných bibliothek (librarii) též prodawači pergamenu, apotekáři, a wůbec jak prawí statuta od r. 1384 wšichni, kteří nějak žiwi jsau od university.

I nad těmi nade wšemi nebyla tehdáž universita ještě w úplném užíwání práwa swého; neb se rowněž we statutech nařízuje rektorowi, aby wšemi možnými spůsoby hleděl to spůsobiti, aby jemu byli poddáni. O rozličných nařízeních pro takowéto poddané university, nepochybně w hojnosti wydaných, ani nejmenší památky se nezachowalo.

Co se týče wlastního wzdělání wědy w učení Pražském, nemůže owšem řečeno býti, že by se sláwa jeho w tom

*) Wiz Feiertag pag. 29. pod nápisem: De poenis injuriantium suppositorum, ač nepocházíli toto nařízení teprw od pozdější recensí statut, což owšem nelze s jistotau wěděti.

**) Hlawně w protokolích wikariatního saudu arcibiskupstwí Pražského, a w knihách Pražských z toho času.

ohledu byla wyrownala zewnitřnimu stawu stkwělému. Při wšem welikém počtu učených mužů, z dalekých i blízkých wlastí, kteří skládali wzácnau, bohatau a wšemi možnými swobodami a privilegiemi nadanau tuto učenau republiku, přece newzešel z ní během celého čtrnáctého století ani jeden wýtečnější duch, který by byl nějakým znamenitějším pokrokem w některé wědě jméno swé oslawil w dějích ewropejské wzdělanosti. Wšecko, samo w sobě owšem důležité působení ústawu přestáwalo na rozšiřowání jistého auhrnku wědomostí, we kterém se pohybowala wěda středowěká již předtím w obecných učeních italských a francauzských, aniž znamenitě oč wíce k tomu přidáno, aneb na nowé dráhy nastaupeno.

Dle zřídel poněkud dostatečněji před námi ležících dá se toto mezi wšemi nejjasněji dolíčiti o fakultě swobodných umění.

Swobodných těchto umění počítalo se od starodáwna sedmero: grammatika, rhetorika, dialektika, arithmetika, geometrie, astronomie a musika. Prwní tři zahrnowaly se w názwu trivium, druhé čtyry dohromady nazýwány quadruvium. Od drahného času byla wšak na wlaských universitách wlastní filosofická studia, w sedmičce oné toliko pod jménem dialektiky místo swé nalézající, proti ostatním šesti učením daleko největší rozsáhlosti nabyla, wywinutím filosofie scholastické během 12. a 13. století. W též rozsáhlosti shledáwá se filosofické studium i w učení Pražském w poměru k ostatním swobodným uměním.

Wšechen obor filosofické wědy rozdělowal se wůbec na tři hlawní wětwe: logiku, filosofii přírodní a filosofii moralní. Nejužíwanější w Praze knihy z oboru logiky byly: A r i s t o t e l o w a d í l a, řečená Vetus ars, priorum, posteriorum, elenchorum, topicorum a liber sex principiorum, pak summulae logicales Petri Hispani čili zkrátka tractatus Petri Hispani, jichžto skladatel byl pozdější papež Jan XXI, kterýž umřel roku 1277, konečně díla Boethiowi připisowaná: liber dictionum Boetii a topica Boetii.

Rozdíl se činil mezi lehčími a těžšími těmito spisy, parva logicalia a majora. K oněm se počítalo k. p. pře-

hledné ono dílo Petra Hispana, kteréž mohlo jako za prwní úwod slaužiti k celé logice.

Podobné dílo: „Summa brevis parvorum logicalium sepsal w universitě Pražské mistr Jan Stetefeld z Isenacha, kteréž se zachowalo w rukopise od r. 1396. *) Za těžší čili wyšší powažowala se zwláště díla Aristotelowa.

Do oboru filosofie přírodní patřily Aristotelowy libri de majori physica, wedlé kterých byl také jiný liber physicorum nižší, od neznámého skladatele, nebo dokonce od rozličných spisowatelů na rozličný způsob wypracowaný; dále Aristotelowy knihy nazwané parva naturalia, kterých obsah již sami titulowé naznačují, totiž: de anima, de sensu et sensato, de somno et vigilia, de coelo, de generatione, de meteoris, de memoria et reminiscentia, de longitudine et brevitate vitae, de vegetabilibus, de esse et essentia.

Též metafysika Aristotelowa, jakž se zdá, k filosofii prírodní byla počítána, rowněž zwláštní knížka de secretis mulierum, neprawě mistru Albertowi Welikému ze 13. století připisowaná, které dle nálezu fakulty čísti nesměli bakaláři, než mistři toliko.

Na filosofii moralní wztahowaly se knihy Aristotelowy, řečené ethicorum, politicorum a oeconomicorum.

Aristoteles, jakž widěti jest, měl úplné panstwí, a slaužil za základ wšeho filosofického učení. O jeho knihách byly owšem psány rozličné wýklady od přednášejících mistrů, které se dílem až posud zachowaly w rukopisích; jakož na p. Stanislawa Znojemského kommentar na jeho libri physicorum **), a mistra Petra Přibislawského na Aristotelowy analytika čili priorum a posteriorum ***). Podobněž byly dělány sbírky otázek čili kwestií na rozličné jeho knihy. Dílem wšak i tu užíwalo se také cizích a starších prací. Takowé byly k. p. kwestie logické a metafysické mistra Jana Buridana de Bethune († 1358), složené roku 1333, a kwestie i pojednání Jana Tartise. †)

*) Rukopis bibl. univ. Praž. X. F. 4.
**) Rukopis bibl. univ. Praž. X. G. 21.
***) Rukopis bibl. univ. Praž. IV. F. 21.
†) Rukopis bibl. univ. Praž. VIII. E. 11.

Spor mezi realismem a nominalismem, jakožto jedna z nejdůležitějších dob w dějích filosofie scholastické wůbec, měl, jak se zdá, welké místo i w Pražském obecném učení. Ani jeden ani druhý směr nemohl z tak rozsáhlého ústawu býti wylaučen w ten spůsob jako w některých jiných menších universitách w říši německé.

Realismus, který se w jistém spůsobu skloňowal ku pantheismu, a proto tehdáž církwi uwodín býwal w podezření, a místy skutečně zapowídán,*) mezi jinými horliwého měl w Praze zastawetele Stanislawa Znojemského, jednoho z nejwýtečnějších tehdejších pracowníků w tom oboru, kteréž wůbec splodila Pražská universita.

Stanislaw ze Znojma sepsal zwláštní dílo pod titulem „Universalia realia" **) obsahující obranu práwě hlawních zásad wšeho realismu, že totiž wšeobecné idey nejsau pauhé wýtwory myslícího ducha lidského, pauhá slowa, jak říkali nominalisté, nýbrž že mají swůj skutečný byt i bez ducha lidského, kterýž že je práwě teprw pojímá, netwoří.

Hned we předmluwě prawí, žeť jsau sice mnozí mužowé we filosofii proslulí, kteří twrdí, že nemůž to býti, aby co byly obecné formy wěcí, ježto někteří nazýwají universalia; jiným wšak že se zdá, že musí tak býti; nebo prý i oni, kteří to twrdí, že wěci obzwláště jsaucí (singulares existentes) oněch forem na sobě nemají, kdykoli tak usty činí, wšak srdcem musí je jim přidáwati, a wždy w myšlení swém je w nich poznáwají. A wšak netoliko rozum že takowé formy poznáwá, než i smysl tělesný; nebo přirozeným spůsobem dříwe pozorujem, že ta neb ona podstať jest barwitá, než wíme, že má tu neb onu barwu, a dříw, že je čerwená, než že má ten neb onen stupeň čerwenosti. Pročež ačkoliw, jak dí, mnoho bylo w pominulých časích o tom na jednu i druhau stranu uwažowáno z hluboka i z wysoka, aby se objasnila prawda o té wěcí; nicméně i na ten čas že není nepříslušné, příčiny a důwody, pokudby se namítly, proti sobě i wedlé se klásti, a okem nepodjatým

*) K. p. w Heidelberce. Wiz Gesch. der rhein. Pfalz v. Dr. L. Häusser pag. 303. 412. 413.

**) Rukopis bibl. univ. Praž. VIII. E. 11.

wážiti, jestli že by snad pán prawdy ráčil křiwý saud w té wěci odkryti, a šířeji pootewříti prawau cestu. „Pročež přistupme,“ dí, „před trůn milosti s důwěrau mysli swé, tu i onde prosíce, hledajíce a tlukauce, jsauli čili nejsau w myšlení božím formy wěcí idealní, obecné.“ Načež přistupuje k důkazům, že jsau ona universalia realia, a kdož je zapírají, že uwodí pauhé nějaké zdánliwosti sofistické. Mnozí zajisté prawowěřící mužowé žeť powažují to i za newyhnutedlné k spasení, wěřiti w ony formy idealní; nebo prý byl by welmi newěřící před bohem ten, kdo by jemu chtěl smyslowý tento swět upříti; ale auhrnek oněch ideí, toť že jest swět prwoobrazný (mundus architypus), mnohem wzácnější tohoto swěta smyslowého; protož kdoby směl tento prwoobrazný swět bez patrného důwodu upírati bohu, nebylliby též newěřící před bohem?

Ostatně není dílo owšem psáno ze žádného nowého hlediště, než sestawuje na nowý spůsob to, co o tom předmětu rozličně bylo přemítáno od starších scholastických filosofů.

W jiném díle, které psal o témž předmětu, nadepsaném „Tractatus de universalibus,“ zahajuje se hned ze začátku odwoláním ke stolici apoštolské, w jejíž oprawu a kázeň poraučí, w čemžkoliw by pochybil. Neboť prý mnozí nowější proti wěcem obecným a bytostem powšechným tak jsau zapáleni, že se neostýchají i při stolici apoštolské o to usilowati, aby tyto wzácné wěci z mocnosti oné stolice z oboru církwe byly wypowěděny a od myslí wěřících naskrze zapuzeny.“

Ještě w jiném díle, jak se zdá, též od Stanislawa Znojemského sepsaném, *) předkládá skladatel týž předmět w určitých následujících otázkách s odpowědmi a průwody: Jsauli universalia? Jsauli tělesná čili bez těla. Jsauli při wěcech samých mimo duši lidskau? Jsauli oddělena od wěcí jednotliwých, čili také jsau w jednotliwém? Jsauli tělesná čili bez těla? W úwodu jmenuje sám sebe prawdy peripatetické, jížto jest Aristoteles kníže, střídmým wyznawačem (professor), a newzdělaným žákem dle náwodu slawného

*) Rukopis bibl. univ. Praž. V. E. 12.

peripatetiky wykladače Alberta Welikého. Obmezenost swého stanowiště naznačuje sám wysokým se zakazowáním, že nic nechce bráti ze sebe, než wšecko z prwozákladů Aristotelowých a jiných uznané wážnosti starých filosofů, tak že míní wésti důkazy pro et contra, a odporné důwody rozřešowati wýrokem Welikého doktora.

Že se takto pokroky žádné nečinily we filosofii, nýbrž jen wždy staré wěci býwaly opakowány, nebyla w tom owšem wina Pražské university samé. Řada slawných scholastiků předešlých dwau století, od Anželma Kanterburského, Abaelarda, Tomáše Aquinského a t. d. až po Duns Skota, a což bylo wíce powěstných oněch jmen, sotwa se čtrnáctého století dotknula. Ani w Praze ani w oněch universitách starších, kdež byli kwětli tito mužowé, ani tím méně w nowějších universitách německých nebylo we čtrnáctém století žádných, kteří by se jim byli mohli wyrownati. Byla práwě scholastika již učinila, seč byla. Prwé pak než mohlo na něco nowého nastaupeno býti w tom oboru, potřeba bylo rozličných jiných wýwinů ducha lidského, kteříž na sebe mezi tím dlauho čekati nedali.

W grammatice a rhetorice, jakožto wedlé filosofie ostatních dwau hlawních částech trivia, ku kterým mimo to také poesie se počítala, nebylo ještě ani známky prawého studia starowěkých klassiků w tom spůsobu, jak je později w žiwot uwedl humanismus 15. a 16. století. Prawidla mluwnice latinské přednášela se dle grammatiky Prisciana, a za wzory čítala a wykládala se díla Boethia, jakož De consolatione a neprawě jemu připisowané dílo De disciplina scholarum, pak středowěkých skladatelů básně didaktické Graecismus a Labyrinthus od Eberharda de Bethune z 12. století, Poetria nova od Gottfrida Angličana z 13. století, a nepochybně mnohé jiné podobné práce, o kterých se zmínka neděje wýslowná. Aristotelowa rhetorika byla obyčejná školní kniha o umění téhož jména.

We wědách mathematických jmenují se nejužíwanější knihy: w arithmetice šest knih Euklidowých, a tak nazwaný Algorismus neb také prosto Arithmetica, to jest nawedení ku praktickému počtářstwí, jakýchž wíce bylo sepsáno od roz-

ličných spisowatelů středního wěku; w geometrii Tractatus de sphaera čili sphaera materialis, dílo sepsané we 13. století od Jana de Sacrobosco čili z Halifaxu w Angličanech a jiné dílo od neznámého skladatele, řečené Sphaera theorica; w astronomii na předním místě slawné dílo Ptolomaeowo Almagestum, pak tak nazwaná Theoria planetarum, Almanachum čili naučení o kalendáři, konečně dílo nedosti jistého skladatele, nadepsané Computus cyrometricalis, od některých připisowané též Janowi de Sacrobosco, kteréž obsahowalo naučení, jak se časowé wýročních swátků, kdy který připadá, na prstech mohau wypočítati. Perspectiva communis Johannis Pisani, dílo od Angličana složené roku 1280, které se rowněž často připomíná mezi uměními ku quadruvium patřícími, obsahowalo nějaké naučení w optice.

S astronomií byla tehdáž, jako i mnohem ještě později, w uzkém spojení astrologie. Při weřejných disputacích oblíbeny byly mnohé otázky k tomu se sklonující, jakož: Zdali tělesa nebeská mohau působiti we wůli a w rozum lidský od těla ještě neodlaučený? aneb: Může-li z pohybowání planet, pauze přirozeného, prawdiwě a s jistotau hwězdář předpowídati wěci, které se nadpřirozeně mají díti? Rozum namítal proti druhé této otázce, že z onoho pohybowání, jakožto přirozeného, nemohau následowati účinkowé nadpřirození, a protož tedy že jich také nelze z toho předpowídati. Naproti tomu ale uwodilo se a něco platilo, že, jak se čte w knihách hwězdářských, Albumazar o sto let napřed prorokowal dle hwězd o panenském porodu Kristowě, prawě: „Wystupuje w prwním obraze panny panna krásná, ctná, čistá, prostowlasá, a w krátkém čase porodí a kojiti bude pacholátko, kteréž jistý národ jmenowati bude Ježíš.“ Podobně předpowídal prý Hermes, hwězdář weliký, dáwno napřed obecnau potopu swěta, kteráž se stala za času Noe. Což poněwadž obé jest účinek nadpřirozený, následuje z toho, že přec jest možná, předpowídati z planet o takowých účincích.

Z podobných polí středowěké wědy byly otázky, zdali skutkowé čarodějníků mají swau moc ze wplywů těles nadnebeských, zdali možno jest zlato spůsobiti uměním a t. d.

I chiromantika byla umění, o kterém se knihy psaly, a učené přednášky držely. *)

O muzice, která se též jakožto jedno ze sedmera swobodných umění wzdělávala, hlawní dílo, kterého se užíwalo, bylo sepsané od Jana de Muris w Paříži okolo roku 1330, kteréž se zkrátka nazýwalo Musica Muri.

O jednotliwých professořích, we kterém kdo předmětu hlawně pracowal, zpráwy se z toho času téměř žádné nezachowaly, leč náhodau sem tam některé zmínky, které málo swětla dáwají. Tak ku př. roku 1395 M. Jindřich Perchtink a M. Kristian Boyzenberk obdrželi powolení ku konkurrencí na Vetus ars, M. Jindřich z Rybnic na knihu Physicorum, Mikuláš Stoer Priorum a Bernard Fleisch na traktat Petra Hispana.

Asi okolo téhož času žili mužowé, o kterých poněkud M. Jan Hus w jednom kázání swém (r. 1409) nějakau w tom ohledu zpráwu zachowal, kdež jmenuje nějakého mistra Wojtěcha jakožto rhetora wybraušeného, Jenka hbitého mathematica, mistra Mikuláše z Rakowníka wýtečného poetu a Petra ze Stúpna hudebníka líbezného. **)

Co nahoře řečeno bylo o welké přewaze filosofie proti ostatním šesti swobodným uměním, kterak tato ostatní wšecka byla mnohem méně wážena než ona, wyswítá nejpatrněji z poznamenání knih předepsaných pro dosažení gradů bakalářského a mistrského.

Knihy, kterými se musil wykázati nastáwající bakalář, že je slyšel, byly: summulae magistri Hispani, vetus ars, priorum, posteriorum, elenchorum, physicorum, de anima a tractatus de sphaera, tedy kromě posledního geometrického díla wšecka ostatní obsahu filosofického. Pro grad mistrský předepsány byly z oboru filosofie wšecky knihy wyšší fysiky, logika Aristotelowa, ethicorum, politicorum, oeconomicorum, de sensu et sensato a de somno et vigilia, z ostatních pak wěd sex libri Euclidis, sphaera theorica, perspectiva communis a něco dle libosti z muziky a z arithmetiky.

*) O předmětech tohoto druhu wiz ku př. rukopis bibl. univ. Praž. X. H. 18.

**) Rukopis bibl. kapituly Praž. O. LXXI.

Za tak nazwané knihy řádné; čili o kterých řádné lekcí se držely, předepsány byly přede wším jiným wšecky knihy Aristotelowy, pak ale též knihy geometrické, astronomické a hudební.

Méně powěděti umíme o spůsobu učení w ostatních třech fakultách za 14. století.

O fakultě práwnické w Praze to jediné je jisté, že se hlawně pracowalo w práwě duchowním, a mnohem méně w práwě Římském, podobně jako i w Paříži, kdež se práwa Římského skoro přednášelo jen tolik, kolik newyhnutedlně potřebí bylo k lepšímu wyrozumění duchowního. Fakulta práwnická sama nazýwá se proto welmi často *facultas juris canonici*, aneb zase universita práwnická *universitas dominorum canonistarum* studii Pragensis. Také byli, jak jest wýše zmíněno, graduowaní w práwě duchowním přednější w řádu než graduowaní w práwě swětském.

Wěc byla, aspoň co se králowstwí českého týče, sama w sobě přirozená, protože dle zřízení zemského práwo Římské při žádných saudech, ani zemských ani městských, nemělo průchodu, owšem pak od starodáwna důležité bylo práwo duchowní, dle kteréhož při saudě arcibiskupa Pražského, slawném tehdáž a mocném po celé zemi, rozepře se jednaly. W podobném stawu nacházel se wšak tehdáž nejwětší díl zemí w celé říši německé, kdež pak nikde Římské práwo nemělo té důležitosti jako w Italii a jiných wlaských zemích. Práwa domácí, zemská a městská, kterých známost pro saudní praxi byla nejpotřebnější, nepowažowala se tehdáž ještě za důstojná učených universitních přednášek.

W prwních časích po založení učení Pražského byla ostatně w největší wážnosti authentická sbírka nálezů církewních čili decretum Gratiani, jakožto wlastní základ téhož práwa duchowního; méně se drželo na pozdější dekretaly. Tak se ku př. zachowalo psaní císaře Karla k jednomu z prwních professorů práwnických, kterým jej horliwě chwálí za to, že opustiw „mrzké ony hašteřiwé hádky“ (dimissis frivolis illis altercationum disturbiis), kterých, jak prawí, plni jsau tak nazwaní libri decretalium, ke čtení dekretu, jakožto přece předmětu theologického, bystrotu důwtipu swého

obrátil. *) Později wšak byla při fakultě práwnické řádně placená professura dekretalů. Od krále Wácslawa zachowal se i list, kterýmž toto místo, když bylo uprázdněno, uděluje doktoru Jiřímu z Bora, jenž byl předtím přednášel decretum Sextum et Clementinum. **) Decretum Sextum přednášel předtím také Fridrich Paganus, okolo roku 1374.

We fakultě theologické byly hlawní knihy, činící základ wšeho učení, předně biblí, a za druhé Petra Lombarda Libri sententiarum, slawné dílo z druhé polowice 12. století, obsahující celau dogmatiku křesťanskau, a w celém křesťanstwě od oné doby wždy největší wážnosti požíwající. K welikému počtu učených mužů z rozličných zemí a národů, kteří sepsali wýklady o tomto díle, patří též z Pražské uniwersity Konrad Soltow, sepsaw roku 1385 otázky o celém obsahu knih Lombardowých. ***)

O spůsobu lékařského umění toho času w učení Pražském wydáwají swědectwí díla mistra Albika, žiwotního lékaře krále Wácslawa IV, a jiná některá w rozličných rukopisích zachowaná, o kterýchž my wšechen saud zanechati musíme zběhlým w tom oboru.

2.

Zmáhání se českého národu w uniwersitě.

Hlawní chyba pro pozdější budaucnost Pražského učení, kterau mělo wíce neb méně obecnau se wšemi toho času uniwersitami, a zwláště německými, záležela u weliké nepraktičnosti we wšem tomto tak wypsaném spůsobu učení. Málo toho, co tak se we školách přednášelo, hodilo se ke wšeobecnému lidskému wzdělání, aniž to wšecko postačowalo ke wšem rozličným potřebám rozličných stawů, aby si z toho každý dle powolání swého nějaký prospěch pro swé žiwobytí mohl wzíti; nýbrž wšecko směřowalo hlawně jenom k účelům církewním, a wedlo se proto jednostranně. Ústaw

*) Wiz Hofmann II. 224—225.
**) Rukopis archiwu Třebonského I. 3. pag. 83.
***) Sauwěký rukopis bibl. uniw. Praž. I. D. 23.

takowý nebyl wlastně jměním národu, nýbrž jednoho stawu toliko, totiž duchowního.

Duchownímu stawu patřila wýhradně přední fakulta theologická; w práwnictwí pracowalo se, jak ukázáno, skoro wýhradně pro saudy duchowní, a mimo to jen we práwě cizím, w zemi žádné platnosti nemajícím, tak že se saudcowé a řečníci swětští wždy jenom z praxí musili učiti; we fakultě artistské tráwilo se nejwíc času filosofií, naskrze zas we službě wědy bohomluwecké stojící, a krom toho mnohými wěcmi málo záživnými, které práwě jen pro školu měly platnost; o fakultě lékařské konečně, byť pak to učení bylo jaké bylo, přece i tu weliký, neli největší, počet studujících a lékařstwí prowozujících byli duchowního stawu.

Znamenitau tuto dílem jednostrannost dílem prázdnotu zakrýwala národu, který málo myslil, zewnitřní sláwa hlučných učených hádek, jimž laik nerozuměl, wznešených titulů a důstojenstwí, welikých swobod a nadání, i což k tomu bylo podobného. Dospěl-li wšak národ k wětšímu probuzení, a počal-li lépe powažowati prawé swé potřeby, musilť pak brzy pozorowati rozličné nedostatky. Ústaw takowý nestál pak w čele nebo středu národního wzdělání, nýbrž mimo ně co nějaký nástroj cizoty; a čím wíce domácí ono wzdělání rostlo ku předu, tím wíce wywinowal se i skutečný spor mezi jedním a druhým.

Během čtrnáctého století přišla i národnost česká w takowý spor s Pražskau universitau, a to takowým spůsobem který naposledy newyhnutedlně wedl k rozpadnutí slawného ústawu.

Národ český chowal w sobě hned w nejstarším čase, do kterého paměti sáhají, tak zdrawé a silné zárodky wzdělanosti, jako kterýkoli jiný národ kmene slowanského neb německého. Nejstarší české básnictwí, jak pohanské tak křesťanské, ač w dosti slabých zbytcích našemu času dochowané, rowněž na praslowanských základech wywinuté nejstarší práwo české, jsau nejhlawnější nám známí pukowé oné práwě národní wzdělanosti, kterau s sebau přinesl národ tento za příspěwek na pole duchowních pohybů a wýwinů w dějích ewropejských.

Přitom, jak jest již při počátku tohoto díla dotčeno, nebyla tato národnost sama w sobě protiwná přijmutí obecné křesťanské čili, jak brzy potřeba bylo ji jmenowati, wšeewropejské wzdělanosti; nýbrž sobě welmi záhy tato wzdělanost našla do země cestu, a dychtiwě byla hledána a pojímána. Chyba se w to brzy wlaudila ta, že ona wšeewropejská wzdělanost we průwodu swém také wedla cizí národnost, německau, české odpornau, a bažící po odstranění jí, a sebe usazení w místo její. Tau přísadau působila pak ona wšeewropejská středowěká wzdělanost ne pauze blahodějně, nýbrž skutečně i záhubně w národ, k sobě ji přijímající.

Během 13. století umlklo staré národní básnictwí před marností hraček a mod rytířských, spolu s jazykem a obyčeji německými ke dworům českých králů a pánů přinášených. Jeden to wýjew škodliwě potlačené národní wzdělanosti. Druhá proměna, která se téhož času počala zmáhati, a w prwní polowici 14. století wrchu swého dosáhla, týkala se celého postawení městského stawu w Čechách, a měla w průwodu swém zawedení německého jazyka z welké části až w nejbližší potřeby praktického žiwota.

Z politických příčin, pro sesílení totiž králowské moci proti šlechtě, učinili poslední panowníci z rodu Přemyslowa městskému stawu přístup ke sněmům, a zwelebili jej zawedením municipalního zřízení, zrowna jednoho z nejhlawnějších wýwinů tehdejší wšeewropejské wzdělanosti. S podiwnau wšak maudrostí to bylo wykonáno, která sobě rowné nalézala jen w podobném jednání některých neslawných knížat slezských, polských a jiných oněch časů, poněkud též we překotných wzdělawacích plánech asi Petra Welikého a podobných některých mocných panowníků nowoewropejských. Místo co by byli hleděli wlastní národ wychowati k wyššímu politickému žiwotu pomocí wýborného onoho plodu přespolního, panowníci oni powolali walný počet německých osadníků do měst českých, jim ku pohodlí zawedli německé práwo jejich, a české obywatelstwo témuž podrobili, tím pak spůsobem a jinými přízněmi nowě příchozí nad starodáwnými obywateli pány učinili.

Onit zajisté, sami již nejwíc německy jsauce wychowáni, šli za náklonností srdce swého, i také za pomíjejícím ziskem, který za tak štědrá privilegia přicházel do komory králowské; na swůj národ pak uwalili tisíceré zlé jak we pozemských požitcích tak u wyšších duchowních potřebách. Jazyk a obyčej německý panowal nyní při saudech a auřadech městských, německy mluwilo se w lepší měšťanské společnosti, německým jazykem kázalo se w kostelích, německy nepochybně i mládež w nižších farních a jiných školách byla wyučowána. Wšecko tak naléhalo na utištěnau českau národnost, jakoby mělo již něco takowého nastaupiti, čeho w blízkém sausedstwu Polabském, někdy slowanském, tehdá již z nejwětšího dílu poněmčeném, žiwý obraz stál před očima.

Nicméně kořeny, ze kterých pučela peň, některých owšem ratolestí swých odtud nawždy zbawená, ukázaly se předce býti pewné a zdrawé k wyrážení nowých puků. Uprostřed welkého hrnutí se wšeho k cizině, dáwali se předce i w nejhorších časích slyšeti rázní hlasowé jednotliwých wlastenců, kteří horliwě taužili jednak na křiwdu národnosti české učiněnau a nastáwající tím wětší nebezpečenstwí pro budaucnost, jednak kárali zplanělost mrawů, přirozeným spůsobem z takowého smíchání lidí, poměrů a obyčejů wyplýwající.

Podobní hlasowé čím dále tím wíc množili se, a neminuli se konečně s welikým účinkem. Jejich polem byla nejprwé hlawně literatura, která od powěstné kroniky wlasteneckého rytíře Dalemila nowého rázu nabyla. Na místo starého, z jaré zdrawoty národního ducha wykwetawšího básnictwí nastaupili spisowé mnohem prosaičtější, byť bez weršů, byť we werších psaní, kteří se ale ku potřebám tak těžkých časů wýborně hodili, majíce za hlawní zřetel powýšení mrawní síly národu, uswědomowáním wyšší člowěčí důstojnosti.

Měloli se takowé uswědomění a mrawní sesílení dowésti na dobrém základu, potřebí bylo owšem nastaupiti na cestu jinau, než byl spůsob škol wždy totéž a zas totéž opakujících. Cokoliw dobrého a podstatného obsahowala w

sobě školská wěda, muselo wybaweno býti z twrdé šlupky, do které to byla během časů zabalila mrtwá učenost, a musilo to býti obráceno w záživnau strawu pro lidi wšechněch stawů, taužící po obecném lidském wzdělání. Jen tím spůsobem, když kde myšslení ta wyrostilo z oněch těžkých paut, a stalo se obecným jměním národů, bylo asi možná nabyti i we wědě samé nowého obratu, wedaucího ku pokrokům.

Rytíř Tomáš Štítný, w druhé polowici čtrnáctého století, byl ten muž, který tuto dráhu nejrázněji nastaupil, swými spisy pro lid sám psanými záslühu w tom ohledu největší sobě spůsobil, a jiným myslícím hlawám swítil slawným příkladem.

Mezitím byli wšak wystaupili také mužowé jiného druhu, za tauž wěcí jiným spůsobem pracující, nadšení kazatelowé, Milič a mladé duchowenstwo za ním jdaucí, kteří počali žiwým slowem wléwati jiného ducha w lid, malé i welké kárajíce ze wšelikých křehkostí a neřádů, z duchowní netečnosti a darebnosti. Tehdáž počali se také zrakowé lidu obraceti na nedostatky církewní, a tím nejprwé položen začátek ku pozdějšímu nowému směru, kam se pak najednau obrátilo celé toto z národu pošlé duchowní hnutí. Tehdáž konečně počala se procitlá národní wědomost w obywatelstwu měst žiwě jewiti ráznějším zase hájením swých práw a dobýwáním se k rownowáze s obywatelstwem německým, kteréžto hájení potom při začátku 15. století, když německá strana nechtíc upustiti od panstwí swého k násilí přikročila, úplnau její porážkau se skončilo.

Obecné učení Pražské neměło naskrze žádného aučastenstwí při tomto běhu, který wzalo duchowní wywinutí národu českého; nýbrž naopak jemu wšecko toto hýbání a procitowání naskrze bylo nelibé a protiwné. O Tomáši Štítném nechtělo učeným pánům dokonce jíti do hlawy, že se opowážil wšecko tajemstwí cechu w lid pronésti sprostau srozumitedlnau češtinau, tak aby i nelatiníkům bylo lze maudrým býti. Mělť příčinu stěžowati sobě, kterak naň „rechnie a wrčí pyšní anebo hlúpí, ježto wše hyzdie, jemuž nemohú sami rozuměti, ježto hyzdie knihy české, ač i dobré, snad chtiec, aby jen sami byli múdří widieni.“ Rowněž nejwíc

žalob proti Miličowi a Matiášowi z Janowa a křiwá jich kaceřowání pocházela od audů fakult učení Pražského? Nebylo diwu, když naproti tomu i národ český brzy žádné prawé lásky neměl k obecnému učení, a kazatelowé jej w tom potwrzowali, zřejmě s kazatelnic wykládajíce wšemu swětu slabé stránky školské maudrosti, a odkrýwajíce swětské žádosti hrdých hlasatelů wědy, kterak ji mnohým hlukem o dost malé wěci snižují za nástroj swé zištnosti a marné ctižádosti.

Že obecné učení samo nebylo účastníkem a snad wůdcem národních oněch duchowních snah, to byla owšem wěc welmi přirozená, protože ono práwě již dle zřízení swého a jiných poměrů nebylo a nemohlo býti ústawem národním, jsauci z nejwětšího dílu w moci a pod spráwau cizozemců. Toto zawíralo w sobě již prwotní rozdělení universit a fakult na čtyry národy, dle kterého se hlawně řídilo wšecko wolení k úřadům školským. Podlé toho rozdělení byli tři národowé cizí proti jedinému českému; počtem pak byl ještě mimo to národ český ze wšech nejslabší, tak že dle matriky juristské saudíc, w čase od roku 1372 až 1389 jediný národ saský obnášel wíc než třetinu wšech immatrikulowaných audů university, po něm hned polský národ něco míň nežli čtwrtku, o málo méně baworský, český pak jen o něco wíc nežli šestý díl.

Od roku 1399 tyto poměry poněkud se proměnily zároweň se znamenitým ubytím studentů již prwé zmíněným. Mezi wšemi čtyrmi národy ubylo totiž nejwalněji baworského, čehož příčinu lze hledati w založení dwau nowých universit w Rýnských stranách we krátkém čase po sobě, totiž Heidelberské a Kolinské, pak w různicích zrowna tamějších kurfirstů duchowních s králem Wácslawem, a konečném powstání Rudolfa falckého proti Wácslawowi. Od roku 1390 až do 1408 obnášel národ baworský jen dewátý díl celého počtu immatrikulowaných, naproti tomu nyní národ saský skoro polowici, národ polský skoro $1/3$, národ český wždy jen něco míň než $1/5$ celého počtu. *)

*) S strany těchto poměrů wiz již nahoře zmíněný článek o počtu studentů Pražských w Časop. Česk. Mus. 1846. str. 212 sq.

Co se wšak dále národností samých dotýče, bylíť poměrowé tito ještě poněkud jinačí; neb rozdělení ono na národy, jak widěti jest podlé udaných od nás nahoře mezi nimi hranic, bylo pauze zeměpisné. W skutku byli dwa národowé, baworský totiž a saský, pauze němečtí, kromě leda několika málo Krajinců, Korutanců neb Štyřanů, jichž nejwíce se zdržowalo při učení Wídenském. Naproti tomu, co se nazýwalo národem polským, kterého hranice ještě i hořejší Sasy a Durynsko objímaly; i tu byl wetší počet Němců než wlastních Polanů, *) pročež práwem o třech při učení Pražském německých národech mluwíwalo se proti jednomu českému, a i ten ještě nebyl wšechen národně český, obsahuje w sobě též české audy z německého obywatelstwa Čech, Morawy a králowstwí uherského. Na wáhu české národnosti padaly naproti tomu owšem sympathie s Polany a jinými Slowany w universitě, jejichžto wždy přátelské s Čechy společenstwí w pozdějších událostech patrně se projewilo.

Jak málo obecné učení dle těchto poměrů spůsobno bylo k saudružení s duchowními snahami národními, tak s druhé strany nebylo se čemu diwiti, když čím wíce národ procitowal, tím zřejměji zmáhalo se úsilí o proměnění onoho stawu wěcí w učení samém; čímž konečně ústaw zbýti musil swé ewropejské obecnosti, a býti jen práwě ústawem pro jedinau zemi. Časowé přiwedli totéž we wšech zemích ewropejských, že místo welkých středowěkých towaryštew učitelů a žáků z celého křesťanstwa nowý wěk nezná nežli wyšších školních ústawů jednotliwých států neb národů.

Usilowání o proměny při universitě, které žádala zmáhající se národnost wůbec, počalo se w universitě samé tuhými rozepřemi mezi čtyrmi národy; kdež národ český usilowal zwýšiti podíl swůj při požitcích a při spráwě obecného učení.

Rozepře tyto podobaly se naskrze oněm třenicím we městech českých mezi českými a německými obcemi o podíl při spráwě městské, kteréž jak řečeno, při začátku

*) Mimo jiné dotwrzuje to také wyznání m. Jeronyma při koncilii Kostnickém. Von der Hardt. IV. pag. 758.

15. století úplným oněch wítězstwím se skončily. Jako we městech úřady konšelské, tak w universitách a fakultách Pražského učení wšecky úřady nejwíce jen Němci měli w rukau swých, a wedli wšecku správu jak nad obecným učením samým tak nad nižšími školami w králowstwí, jemu poddanými. Mezi 35 děkany fakulty artistské od roku 1368 až do r. 1384 bylo jen pět z národu českého, mezi nimiž kolik skutečných Čechů a kolik Němců, nelze určiti. *) Mezi dwanácti rektory university juristské od roku 1372 až 1384 byli dwa z národu českého, prwní Jindřich ze Stwolenky roku 1378, druhý Mikuláš Geunherůw, pocházející wšak z německé rodiny, jedné z nejbohatších w Praze, který za ten čas dwakrát zwolen byl za rektora (w roku 1381 a 1384.) Rowněž bylo nejwíce míst kollegiatských w rukau Němců, a z nich dostáwali se na kanownické a jiné bohaté praebendy, netoliko které přiwtěleny byly k učení Pražskému, než i při jiných kapitolách a kostelích. Čeští prý mistři a jiní graduowaní, chtělili se obžiwiti, musili obyčejně se spráwau nižších škol po wsích a po městečkách býti spokojeni. **)

Roku 1384, za rektorstwí Kunrada Soltowa, zwoleného o Sw. Hawle toho léta, strhla se welká newole mezi národem českým a druhými třemi o kolleje, aby ty nezůstáwali Němci osazeny. Wěc, o kterau byla rozepře, přišla konečně s jedné i druhé strany před samého krále a raddy jeho, též před arcibiskupa Pražského jakožto kancléře učení; i jestiť patrné, že ačkoli dle posawadního řádu, při učení Pražském zawedeného, wšecko bylo w pořádku, přece již i při dwoře a jinde smýšlelo se o té wěci jakožto o křiwdě domácímu národu učiněné, že tak statky nákladem celé země spůsobené naskrze jen cizozemci mají w užíwání.

Arcibiskup Jan z Jenšteina wydal rozsudek dne 2 Prosince téhož roku, německým třem národům naskrze odporný, že mají totiž jen Čechowé, a teprw, kdyžby se jich

*) Děkanowé tito byli: M. Fridmannus 1368, Nicolaus de Gewiczka alias de Moravia 1369, Blasius Lupus 1376, Johannes de Moravia 1383, Nicolaus Luthomysl 1384.

**) Wyznání m. Jeronyma w Kostnici. Von der Hardt IV. pag. 737

nedostáwalo, osoby z jiných národů přijímány býti do kollejí. Na tom se owšem Němci nespokojili, nýbrž odwolání učinili ku papeži, kteréž odwolání šlo we jménu Soltowa, jakožto rektora university, a w němž hájili swobody university proti arcibiskupowi; neb že jemu w té wěci žádné práwo nepřináleží, nýbrž že oni, universita, od žádného nejsauce odwislí, mají práwo statuta sobě sami dělati neb je wykládati. *) Toto owšem bylo prawda, ale obecně uznaná potřeba proměny w tak neobmezených swobodách cizozemské korporace, uprostřed národu postawené, byla rowněž prawdiwá.

Mezitím přišlo k zjewnějším kyselostem a nepokojům mezi stranami. Majíce Němci ještě posud wšechnu moc w rukau swých, hleděli jí w nejwyšším stupni užiti ku přinucení Čechů, aby upustili od swých žádostí. Tedy wyhlásil Soltow wšeobecnau zápowěd wšech čtení w universitě pod nejtěžšími pokutami, w statutech dopuštěnými. Čechowé wšak na zápowěd nedbali, nýbrž ozbrojeni dali se nalezti u weřejných školách we kolleji, a wykonáwali čtení, hádání i wšeliké jiné školní skutky bez přestání. Od hrubších lidí bylo i hruběji sobě počínáno. Někteří přestrojiwše se, aby nebyli poznáni, rektora i jiné nejhlawnější odpůrce seprali, a bezpochyby jiných wýtržností se dopustili.

Tehdáž jednalo se práwě o přenešení kolleje Karlowy do domu Rotlewowa, a jen několik dní po onom rozsudku arcibiskupowu mezi národy (9. Pros.) wydána byla od papeže bulla, kterau jemu w moc dal potwrzení králowského listu na to wydaného we jménu stolice apoštolské. Rozepře wšak, která tu nastala mezi arcibiskupem a universitau, nepochybně byla příčinau, že se skutečné potwrzení ještě skoro o celý rok pozdrželo.

Konečně nemohše Němci nic poříditi ani při arcibiskupowi ani při dwoře, musili se nakloniti k mírnějším prostředkům, i tak učiněna konečně přátelská smlauwa mezi kollejí Karlowau s strany jedné a národem českým s druhé

*) Důležitau tuto listinu uwodí Balbin w Bohemia docta pag. 76. dle rukopisu někdejší Jesuitské kolleje w Praze; pohříchu wšak jen příliš malý zlomek z ní podáwá.

strany. Smluwci w listině jmenowaní byli Mikuláš Puchník arcibiskupský official, a sám Kunrad Soltow, bezpochyby ještě za swého rektorstwí. Dle tohoto narownání mělo w kolleji Karlowě wždycky pět kollegiatských míst dáno býti Čechům, a šesté býti nerozdílné, tak aby z dwanácti míst, k úplnosti kolleje patřících bylo deset českých, a dwě otewřeny jak Čechům tak ostatním třem národům. Dle tohoto počtu ustanoweno w poměru též s strany kolleje krále Wácslawa.

Jiné narownání mezi národem českým a kollejí Karlowau učiněno roku 1390 (20. Dub.) za příčinau přijmutí do kolleje mistra Kunrada Benešowského, jehož rodního místa, ležícího we Slezsku, w knížetstwí Opawském, Čechowé nechtěli uznati za přináležící k jich národu. W rozepři, která z toho pošla, zwoleni byli Bartoloměj Torglow a Albert Engelšalk za prostředníky mezi Kunradem Benešowským s jedné a kollegiaty i jinými mistry českými se strany druhé, kteříž wynesli rozsudek, aby pro tentokrát Kunrad Benešowský w kolleji zůstal; napotom ale aby nikdo z jeho rodního místa pocházející nebyl počítán k národu českému, lečby kdy stolice apoštolská sama jinač o tom nalezla. Poněwadž wšak hned na to při nejprwnějším uprázdnění připadalo osazení dwanáctého místa w kolleji, kteréž mělo dle předešlého narownání býti nerozdílné, ustanowili prostředníci, aby na to místo hned nejprw zwolen byl mistr z národu českého; kdyžby podruhé prázdno bylo dwanácté místo, aby byl zwolen Bawor, potom Sas, pak opět Čech, potom Polan, pak Bawor, pak zas Čech, a tak wždy w tom pořádku aby to dwanácté místo bylo osazowáno jednau z národu českého, a dwakráte z cizích národů. S strany ostatních míst, aby we wšem zůstalo při narownání prwé učiněném skrze Puchníka a Soltowa.

Nemohlo jináče býti, nežli že toto a osazení nejslawnějších dwau kollejí a tudy i třetí kolleje Wšech Swatých, jakožto ku Karlowě připojené, z největšího dílu samými Čechy též s strany osazowání úřadů uniwersitních a fakultních nezůstalo bez následku, protože obyčejně osoby kollegiatské užíwaly největší wážnosti. Takéť skutečně n. p.

při fakultě artistské mezi 48 děkany od roku 1385 až 1408 již 15 osob, tedy skoro třetina, bylo Čechů, a podobně i při rektorském úřadě hojnější než prwé jich počet se nachází.

Mimo to sílila se téhož času národní strana při universitě i některými založeními od saukromých osob wlasti milowných, kteráž založení dílem zrowna slaužila ku podpoře mistrů neb žáků českého národu, dílem dáwala jemu příležitost w lid wůbec působiti, a tak u wětší míře účastna se stáwati toho, w čem se hlawně tehdáž pohybowal duchowní žiwot národu.

Tohoto naposledy řečeného spůsobu bylo založení kaple Betlemské w Praze, a připojení jí w jisté míře k universitě. Půwod toho založení byl Hanuš z Milheima, rytíř, dwořenín a jeden z milostníků krále Wácslawowých. Úmysl, we kterém přikročil k swému dílu, pocházel naskrze z oněch národních směrů, kterým byli spisowatelé a kazatelé již při tak weliké části národu průchod spůsobili.

Milosrdný pán a smilowník, prawí w předmluwě zakladací listiny (1391, 24 Kw.), kterýž semenem slowa swého potrawu zanechal bojícím se jeho, tak ustanowil nařízeními swatých otců, aby slowo boží nebylo wázáno nikterak, nýbrž kázání jeho že má býti skutek mezi wšemi nejswobodnější, poněwadž jest církwi jeho swaté a audům jejím nejprospěšnější. Protož žeť swatí otcowé starého i nowého zákona, a wedlé nich i sám spasitel náš, stále a udatně w tom až do smrti swé pracowawše, že to jest skutek nejlepší, dostatečně ukázali; a protož wstaw Kristus z mrtwých, a zjewiw se učedníkům swým, tu přede wším jiným kázání slowa božího za powinnost jim uložil. We městech Pražských, prawí dále, že jsau sice místa mnohá ke službám božím zřízena, ale ta nejwíce zaměstnána jsau wykonáwáním jiných swatých skutků, tak že k wykonáwání onoho nejpřednějšího úřadu, kázání slowa božího, žádné místo obzwláště není ustanoweno, nýbrž kazatelé jeho, a zwlášť obecného jazyka českého užíwající, nejwíce po domích a kautích — rozuměj saukromých kaplích, kterých se tehdáž znamenitý počet nacházel we městě — nuceni jsau se rozcházeti, což jest wěc neslušná.

Chtěw tedy Milheim w této wěci nějaký prostředek

učiniti, wystawěl kapli swatých Mlaďátek, jinak Betlem od něho nazwanau, při níž ustanowil kazatele čili spráwce, jehož hlawní powinnost aby byla, kázati českým jazykem, a sice w každau neděli a každý swátek, ráno i odpoledne, po učiněném k tomu sezwonění, kromě w čas adventní neb postní, kdež toliko ráno powinen měl býti kázati. Při tom úřadě aby zachowáwal jen tolik, by přílišným prodlaužením nezdržowal lid od jiných služeb božích, ku kterým měli choditi do farních kostelů. Ke čtení mší nezawázal kazatele ničím jiným, než jeho wlastním swědomím, tak aby tím pilněji úřadu kazatelskému oddati se mohl.

Ku pořádnému nadání kaple zjednal sobě powolení králowské, aby směl třicet kop ročního platu k ní přiwtěliti, kteréžby dílem sám jí wěnowal, dílem jiní za příkladem jeho (1391, 13 Zář.) Mocí tohoto powolení, do desk wloženého, darowal Milheim k wýžiwě kazatele 9 kop bez 10 grošů platu ročního na lidech we wsi Újezdci blíž Unhoště w kraji Rakownickém, kteréž později na jinau wes řečenau Přerow přenesl (1395, 27 Kw.) *)

Co by časem wíce příjmů přirostlo darowáním jiných osob neb jakým koliwěk jiným spůsobem, o tom nařídil, aby se dostáwalo kazateli jen potud, pokudby neměl 20 kop ročních příjmů. Wětšího platu neměl míti nikdy, nýbrž i s strany ofěr, kteréžby přinášeli přicházející do kaple, nařídil Milheim, aby se nedostáwaly kazateli, pro wystříhání se lakomstwí, nýbrž aby byly skládány do pokladnice, a obracowány na oprawu neb jiné potřeby kaple, na opatření potřebných knih pro kapli a pro kazatele k jeho studiím, aneb konečně ke zjednání z nich časem wětšího ročního platu. Kdyžby časem 20 kop platu bylo dowršeno, měly nowé příspěwky obraceny býti k nadání druhého kazatele, a kdyžby i ten měl 20 kop platu, na wýžiwu některého chudého studenta theologie při též kapli. Takowý student aby měl pak nejwýš pět kop ročně, a když by již wíc bylo, aby byl nadán druhý student, a tak wždy wíce, čím by se wíc příjmy zmáhaly.

*) Wýpis z desk zemských zachowaný w rukop. fakulty filos. B. 7. f. 237 pv.

Kazatele předního, kterýž měl wždy býti hlawním spráwcem, zawázal ostatně ku přísnému osobnímu přebýwání při kapli, aby nečinil, jako prý mnozí, kteří nehledají, co jest Kristowo, nýbrž co jejich jest, a berauce obrok a užitky o úřad a práci nejméně se starají; protož chtěl, aby kazatel pro nawštíwení jiných beneficií, ježto by snad měl, nesměl od wykonáwání swého úřadu se wzdáliti, nýbrž jen w čas newyhnutedlné potřeby, a s powolením arcibiskupa neb wikářů jeho.

Prwního kazatele do kaple Betlemské Milheim sám ustanowil, pro budaucí pak časy nařídil, aby wždy tři mistři nejstarší z kolleje Karlowy, kteřížby byli národu českého, přijmauce k sobě na radu purkmistra Starého města Pražského, jemu neb jeho potomkům tři osoby k tomu ponawrhli, kteréž by drželi za nejschopnější ku kazatelskému úřadu, z kterýchž by pak on neb potomci jeho wybrali toho, kdož se jim nejlépe bude líbiti. Též tři starší mistři spolu s kazatelem aby také nad studenty oněmi w Betlemě měli moc, řád a spůsob jich ustanowení nařízowati. Též aby byly tři klíče od pokladnice, z nichžto jeden aby měl pod swým opatrowáním kazatel, jeden podáwající a jeden oni tři mistrowé, a dle jich společného usnešení aby se s penězi nakládalo dle nařízeného spůsobu.

Jiný muž, podobně jako Milheim smýšlející, Kříž kramář, měšťan Pražský, darowal byl městiště, na kterém kaple měla wystawena býti, maje úmysl i wíce učiniti k zwelebení toho díla, a zwláště také druhého kazatele nadati, na kterého myslil Milheim, i také některým studentům byt a wýžiwu při kapli wykázati. Městiště ono, prwé řečené Skalské, na místě nynějšího domu pod číslem 255 na Betlemském plácku, odtud jmeno swé majícím, hraničilo s welkým piwowárem při domě Křížowě, nynějším čísle 239, kterýmž domem Kříž dopustil obywatelům kaple procházeti od kostela sw. Jiljí; malý pak dworeček při kapli hraničil se hřbitowem při někdejším farním kostele sw. Filippa a Jakuba, kterýž, jak se podobá, stál na místě zadnější části nynějšího technického ústawu (číslo 240.)

S strany hranic a služebností mezi kaplí Betlemskau

a Křížowým domem, též s strany rozdělení příbytků mezi kazatelem Milheimowým a budaucím Křížowým učiněna byla zwláštní listina pod pečetí Jana z Pomuka, arcibiskupského wikáře (1391, 22 Kwět.) Též učiněno bylo narownání mezi Milheimem a Oldřichem, farářem sw. Filippa a Jakuba, w jehož farním okresu kaple byla založena, a kterému by se byla tím stala ujma na ofěrách a jiných příjmích jeho. Milheim zawázal swého kazatele, aby faráři za náhradu ze příjmů kaple každoročně 90 grošů platil (1291, 10 Dub.)

Založení takto dokonané potwrdil král Wácslaw mimo ono powolení na 30 kop platu ještě zwláštním listem králowským (1391, 2 Zář.), a též učinil arcibiskup Jan z Jenšteina, prohlásiw kapli Betlemskau, k níž základní kámen wložil, za skutečné duchowní beneficium (1391, 27 Čw.) Mimo to Wácslaw, biskup Nikopolský, pozdějšího arcibiskupa Olbrama swětící biskup, poswětil kapli za swobodné pohřební místo we jménu swatých Matěje a Matauše apoštolů. Ku powzbuzení pak lidu k slyšení tu slowa božího ohlásil čtyřicetidenní odpustky každému, kdož by tuto kapli nawštiwě, otče náš a zdráwas Maria w ní se pomodlil (1394, 25 Ř.) Purkmistr konečně a radda Starého města Pražského odpustili Křížowi dwě kopy grošů, kteréž powinen byl zaplatiti za propuštění městiště od práwa městského pod duchowní, a oswobodili totéž místo ode wšech městských daní a powinností (1392, 6 Července.)

Kříž kramář přistaupil po nedlauhém čase též ke skutečnému ustanowení druhého kněze při kapli Betlemské, ačkoli w proměněném trochu spůsobu, než jak byl prwotní w tom úmysl. Wlastně totiž Milheim, jak dílem řečeno, rád by byl widěl, aby byli dwa kněží při kapli, kteří by se střídali w kázání, a mimo to aby se třeba někdo našel, kdoby nadal třetího jako pauhého kaplana neb oltářníka, který by jiné služby boží zastáwal. S strany takowého kaplana ustanowowal zakladací list, aby na každý spůsob wšech rozličných zwláštností, tehdáž pro zisk zawoděných, při službách božích se wystříhal, tak aby nebyl kazateli na překážku, nýbrž jím, kazatelem, aby se sprawowati musil. S ohledem na druhého takowého kazatele wydal Křížowi zwláštní pojištění,

že jemu chce w oněch 30 kopách od krále powolených přede wšemi jinými zachowati místo, aby takowého druhého kazatele mohl nadati (1391, 8 Čwce.) Nepochybně wšak, protože se žádný třetí nenalezal, kdoby chtěl nadati oltářníka, učinil to pak Kříž sám, založiw oltář swaté Markéty, swaté Kateřiny a jiných swatých panen, a nadaw k němu kněze osmi kopami ročního platu na některých winicích we Braníku blíž Prahy a na wsi Ledči.

Powinnost toho kněze neměla tedy býti střídati se s předním správcem w kázání, nýbrž aby každau neděli a swátek w roce, w postě pak a w adventu každý den zpíwal mši o blahoslawené panně Marii, při kteréž wšak aby zkracowal neb prodlužowal zpěwy dle nařízení kazatele, jak by se jemu kdy hodilo dle jeho kázání. Týž kazatel měl naň dohlížeti, aby swých powinností nezanedbáwal; také měl oltářník spáti w jizbě, we které se chowaly knihy a jiné wěci přináležící ku kapli, a od též jizby měl kazatel swůj wlastní klíč míti. Když by oltářník i mimo ony určené dni chtěl mši čísti, ukládal mu zakladací list Křížůw, aby w tom kapli Betlemské přednost dáwal, a aby nečetl w jiných kostelích, leč ze zwláštní pobožné náklonnosti; za plat ale aby toho naskrze nesměl učiniti. Podací práwo na beneficium, za které úřad tohoto kněze potwrzen byl od arcibiskupského vikáře, zůstawil Kříž sobě a dědicům swým, tak aby wždy nejstarší z nich je wykonáwal (1396, 8 Led.) Z přičinění jeho bylo založení kaple Betlemské později (1408) také potwrzeno od papeže Řehoře XII.

Mimo toto nadání oltářníka wywedl Kříž za žiwobytí swého ještě také úmysl swůj s strany založení tu nějaké bursy studentské, o kteréž se s jistotau wí roku 1406. Toho roku darowal kněz Matěj ze Mladé Boleslawě, mistr swobodného umění, studentům Betlemským 10 kop platu ročního w Drachowě na twrzi a jiném zboží, kteréž kaupil téhož dne (20 Zář.) od Kříže za 100 kop gr. zůstawiw sobě toliko užíwání 8 kop, a jistému Michalowi paustewníku dwau kop toho platu do swého žiwota. *) Kříž kramář, a

*) Zápisy w deskách zemských. III. E. 21. 22.

po jeho smrti starší tři mistři kolleje Karlowy národu českého, měli míti práwo studenty do kaple usazowati, a kazatel kaple Betlemské byl nad nimi spolu spráwcem a dozorcem.

Křížůw syn Wácslaw darował později pro tytéž studenty přední část domu swého wedlé kaple s komnatau nad domowními dweřmi, jizbau při zemi a sklepem pod tauž jizbau, i jizbami nad ní položenými a palácem w té přední části domu, tak že mohla bursa dosti weliká býti (1419). *) Týmž studentům nalezá se w knihách městských také odkaz jedné kopy ročního platu na masném krámě Peška Černého, po Jindrowi z Knína jim připadlý (1410) **), kterýž byl také jinau kopu grošů zjednal obywatelům Betlema roku 1401 na mlýně někdy Martina Turnowského a na domě řečeném Turnowském. Za tuto kopu platu mělo Jindrowi a po jeho smrti kněžím Betlemským každý týden 18 pecnů chleba býti wydáwáno, každý pecen po halíři.

Prwní kazatel brzy wysoce slawné w dějinách českých kaple Betlemské, od Milheima samého podaný, byl kněz Jan Protiwa z Nowé wsi (1391, 5 Čwce), kterýž pokud powědomo, ještě roku 1395 ten úřad sprawowal Wedlé něho aneb wedlé jeho nástupce postawil Kříž za prwního swého oltářníka Matěje z Tučap (1396, 8 Led.), kterýž tam byl, pokud powědomo, až do roku 1403. Léta 1401 (12 Bř.) jmenuje se co kazatel mistr Štěpán z Kolína, jeden z nejpřednějších mužů při universitě, byw tehdáž již kanowníkem Wšech Swatých, také co horliwý milowník wlasti chwalnau o sobě pamět zanechaw. ***) Po složení od něho kazatelského úřadu podán byl od Milheima mistr Jan Hus, a potwrzen ku kapli od arcibiskupského vikáře roku 14 One2d 14 Března.

Dobrý zdar kaple Betlemské za těchto slawných kazatelů, který se neminul s welkau láskau obecného lidu k tak blahodějnému založení, byl, jak se zdá, wlastní příčinau

*) Kniha Starého m. Praž. od r. 1413 fol. 202.

**) Kniha Star. m. P. od r. 1404. fol. 221.

***) Hus jmenuje jej w jednom kázaní swém (rukop. kapit. Praž. O. LXXI.) zelator patriae ferventissimus.

některých rozepří toho času s nowým farářem Sw. Filippa a Jakuba, Mikulášem Czeislmeistrem. Příčinu owšem zawdaly k tomu ony nowější wěci při kapli zawedené, pohřbíwání mrtwých a zwláštní oltář, čehož obého ještě nebylo za času narownání s předešlým farářem Oldřichem, ana tím některá wětší ujma musila přicházeti we příjmích farního kostela. Jan Eliac, arciděkan Plzenský w kostele Pražském, kollegiat kolleje Karlowy a professor theologie, zwolen byl od stran za přátelského smluwce; jehož wýrok byl předně, aby faráři místo předešlých 90 grošů každoročně tři kopy byly placeny, a též cobykoli odkázáno bylo ku kapli od osadních jeho kostela, toho aby polowice připadla farnímu kostelu. Coby wšak darowal kdo za žiwa, aneb coby odkázali ku kapli osadní jiných kostelů, též wšecky oféry a sbírky do pytlíčka aby zůstáwali kapli. Swobodný pohřeb též byl kapli zanechán, a s strany mší ustanoweno, aby směla zpíwaná mše býti w kapli jen ranní, před kázáním, později ale aby nebyly mše čteny než tiše, kromě we zwláštní kaple Betlemské swátky, totiž w den Mláďátek, swatých Matěje a Matauše, swatých čtyr doktorů, o poswícení, a den přenešení swatého Wácslawa (4 Března), též při pohřbích aby černé mše směly býti zpíwány.

Jiné takowého spůsobu darowání k národu českému byla kaple Božího těla, čili swatých Šťastného a Zbožného, na dobytčím trhu Pražském, čili na rynku Nowého města Pražského. Kapli tuto bylo roku 1382 krásným stawitelským dílem spůsobilo powěstné tak řečené bratrstwo se znamením obruče, počítající mezi audy swými mnohé nejznamenitější osoby duchowní, též stawu rytířského a městského. Wedlé kaple samé byla jiná prostranná a wysoká budowa na spůsob čtwerhranné wěže, do kteréž byli přestěhowáni slawní oni ostatkowé říští a jiní od Karla IV z rozličných končin sebraní, kteříž se tehdáž powažowali za jeden z nejpřednějších pokladů králowstwí českého, a k nimž bylo husté přicházení lidu a ofěr skládání. Z wnuknutí wlasteneckého ducha, který již prowíwal wšechny mysly w národu, uzawřelo towaryšstwo w roku 1403, bohatau tuto kapli se wšemi hojnými wždy se množícími příjmy da-

rowati českému národu při universitě, aby wýhod těchto užíwati mohl ke swému prospěchu, a též wšechna spráwa kaple aby jemu byla poručena.

Od národu českého postawen byl mistr Jan Hus ku přijmutí tohoto darowání, jemuž kapli postaupili na místě bratrstwa heitmané jeho, slowutní panošowé, Zachariáš ze Swinař, Číč z Lopuce a Petr Kwas ze Wšenor (28 Čw.) Toliko práwo podací s strany duchowních dwau spráwců při kapli bratrstwo sobě pozůstawilo, totiž, jak se zdá, pauhau formu praesentací, neboť usazowání a ssazowání kněží při kapli jako i jiných úředníků listina wýslowně přidáwá mistrům a studentům národu českého.

W tom stawu, jak kaple postaupena byla od bratrstwa, leželo na ní jediné břímě odwádení čtwrtého dílu ofěr faráři swatého Wácslawa na Zderaze, w jehož byla osadě, mimo což jemu z odkazů neb jiných darowání wýslowně pro oprawu stawby neb pro ozdobu kaple činěných žádný podíl nenáležel. Ačkoli wšak toto hned prwé bratrstwu s obručí dwěma bullemi papeže Bonifacia (1397, 22 Led. 9 Pros.) bylo stwrzeno, přece neušli mistři a studenti čeští podobným rozepřím se Zderazským farářem, jako měla kaple Betlemská s farářem Sw. Filippa a Jakuba. Hned prwního roku po odewzdání kaple (1403) musili kaplani čili duchowní spráwcowé, když jemu onu čtwrtku ofěr skládali, wzíti wyswědčení na to od práwního písaře před swědky pozwanými, že jemu peníze dáwali, on ale, nepowědomo z jakých příčin, spokojiti se s nimi a jich přijmauti nechtěl.

Roku 1406 obdržel národ český powolení od krále Wácslawa na 110 kop ročního platu na jakýchkoli statcích zemských swobodných k nadání několika beneficií při též kapli, kteréž měly nowě zřízeny býti pro mistry, bakaláře neb studenty toho národu. Newí se, zdali tato beneficia z ušetřených peněz kaple čili od nowých dobrodinců měla býti nadána, aniž kolik jich a jakým spůsobem skutečně bylo uděláno. Listina mimo ono powolení nic jiného neprawí, než že král sobě a budaucím králům českým wymínil mistrů neb studentů podáwání na ta beneficia, a wšak ku před-

cházejícímu wždy náwrhu od národu. Léta 1409 kaupili mistři k též kapli Božího těla pět kop platu ročního od Wítka z Černčic, proboštа S. Jiljí, na dědictwí jeho w Bohuslawicích kraje Hradeckého (5 Července). *)

Již před darowáním kaple Božího těla měl národ český také zwláštní kollej jen pro swé audy ustanowenau. Pohříchu nám o založení jí (mezi léty 1399 a 1403), nepochybně také z rostaucí probuzenosti národní pošlém, naskrze nic není známo, ani o wnitřním jejím zřízení a o počtu mistrů kollegiatů neb, jak se zdá, i studentů, wýžiwau w ní opatřowaných. Položení této kolleje Národu českého, aneb z krátka jen collegium Nationis nazwané, bylo roku 1403, kdež se ponejprw jmenuje **), na místě nynějšího generalního kommanda (číslo 587), které tehdáž domů několik obsahowalo, wedlé samé kolleje krále Wácslawa. Byl to dům již nahoře při popisu polohy kolleje krále Wácslawa jmenowaný, který ještě roku 1399 patřil kramáři Jindřichowi Malému. ***) Roku 1407 (13 Kw.) darowal této kolleji kněz Wácslaw z Chotětowa také swůj dům wedlejší s druhé strany, mezi oním domem Malého a Hankowým (t. j. hlawní částí generalního kommanda) ležící. †)

Mimo to patřil tehdáž národu českému také dům na Příkopě na Nowém městě u Černé Růže řečený (č. 853), ††) na kterýž se mistrům a studentům wztahowaly papežské a králowské listiny, dáwno nyní ztracené. Roku 1402 měli o něj práwní rozepři s Jakubem z Kaplic, farářem, před purkmistrem a konšely Nowoměstskými. Z uctiwosti wšak k listům papežským a králowským radda tu wěc na wyšší práwo wznesla, totiž na krále samého †††), aniž co dále o té wěci jest powědomo, nežli že dům zůstáwal wždy w držení mistrů a studentů.

*) Zápis we dskách zemských VI. B. 24.

) Monum. univ. Prag Tom. II. P. I. p. 406. *) Ibid. p. 376.

†) O tomto darowání wiz wýtah z listiny w Balbinowě Bohemia Docta Pars I p. 29; o poloze kolleje zápisy we knihách městských: we Staroměstské od r 1404 fol. 107, fol. 291. a we Staroměstské od r. 1427 fol. 8 fol. 85.

††) Nyní Beseda měšťanská.

†††) Lib. sent. aureus novae civit. Prag. B. 7.

3.

Rozmnožení práw, swobod a statků učení Pražského za krále Wácslawa.

Co se takto národ český wždy wíce zmáhal a sílil, a tím k welikým budaucím proměnám w učení Pražském již prwní silné počátky byly učiněny, mezitím pracowalo učení samo úsilně ještě wždy o pewnější ustanowení a stwrzení práw a swobod swých, a nabytí nowých králowských a papežských milostí.

Jedna z nejpřednějších takowých papežských milostí, po které taužilo učení Pražské dle příkladu jiných universit, ano i jiných tehdejších duchowních korporací, bylo tak nazwané konservatorium, čili ustanowení jistých wysoko postawených duchowních osob za konservatory university. Práwo neb powinnost takowých konservatorů byla, saudili we jménu apoštolské stolice samé wšecky rozepře mezi audy university a jinými osobami duchowními i swětskými, we kterýchby mistři, bakaláři neb studenti nebyli pohnanými, nýbrž půwody, o jakékoli škody neb křiwdy sobě učiněné.

Takowého konservatoria bylo učení Pražské hned za císaře Karla dosáhlo na nějaký čas, a bylo to privilegium wšem jiným osobám, kteří tak se studenty něco měli, nad míru obtížné; neb často potahowáni byli k saudům wzdáleným, i wen z dioecezí, když konservatoři byli duchowní w cizích zemích w důstojenstwí postawení. Konšelé Pražští wymínili si proto wýslowně we swé umluwě učiněné s rektory obau universit r. 1374, aby audowé universit toho práwa neužíwali proti měšťanům, leč kdyžby napřed žalobu swau konšelům přednesli, a oni jim nechtěli učiniti za sprawedliwé. Tehdáž teprw aby rektor dal půwodowi wyswědčení, signetum nazwané, že je aud university, s kterým se pak obrátiti mohl ku konservatorům.

Roku 1383 udělil učení Pražskému podobné konservatorium papež Urban VI (31 Srp.), a sice na 20 let pořád zběhlých, ustanowiw za konservatory probošta Mo-

hučského, děkana Wratislawského a děkana Wšech Swatých na hradě Pražském, s tím wyměřením, aby jedenkaždý pro sebe, nebo dwa nebo wšichni tři společně práwo měli sauditi we jménu apoštolské stolice, s wymezením wšeho dalšího odwolávání. Poněwadž pak dle nařízení papeže Bonifacia VIII nikdo za hranice swé dioecezí neměl pohoněn býti k saudu dále než na den cesty, ustanowil papež Urban wýjimku, aby audowé university protiwníky swé i na dwa dni cesty směli pohoniti za hranice.

Od krále Wácslawa IV obdrželo učení Pražské písemní privilegium na swau zwláštní jurisdikcí, kteráž se sice hned od počátku učení rozuměla mezi jinými práwy dle příkladu Paříže a Bononie udělenými, nicméně, jak již ukázáno, často ještě w ní sáháno bývalo od jiných saudů. Nyní nařídil král pod pokutau sta hřiwen čistého zlata, aby takowé rušení jurisdikcí od žádného jiného práwa se nestáwalo, a zwlášť od konšelů Starého, Menšího a Nowého měst Pražských, nýbrž aby mistři, doktoři, studenti i jich každodenní sluhowé zachowáni byli při práwu rektora, a kdyžby který aud neb poddaný university při zlém činu byl postížen, aby sice směl od jiných saudců býti zajat, ale hned aby wydán byl rektorowi ku potrestání.

Týmž listem oswobodil Wácslaw wšecky nadřečené osoby i také wšecky příjmy a důchody university od wšelikých daní a zemských powinností. (1392, 22 List.) Přitom při wšem stalo se přece hned roku 1393, že podkomoří králowský Sigmund Huler několik studentů jal pro výstupky, kterých se byli dopustili, a dwa z nich se swolením krále stíti kázal. Bylo to o jednu wěc wíce, o něž pak byly rozepře mezi králem a arcibiskupem, kterýž jakožto kancléř učení, toho se ujal, a na Hulera klatbu uwrhnul.

Ostatně wymáhání papežských a králowských listů k utwrzení a rozmnožení swobod stálo tehdáž wíce peněz, než universita stačila z obyčejných důchodů swých zaprawowati, i musila proto přikračowati k mimořádným prostředkům, aby peněz nabyla.

Roku 1389 za rektorstwí Jana Winklerowa (7 Dub.) uzawřela radda mistrská, aby byla každoročně mezi swatým

Hawlem a božím narozením wybírána sbírka ode wšech audů university, a sic od mistrů po groši, od bakalářů a studentů po půl groši. Z té sbírky aby se předewším polowice obracela na zaplacení dwaceti kop grošů, kteréž byla universita přinucena wypůjčiti si od fakulty artistské, a ostatní polowice teprw aby se chowala pro potřeby university.

Za rektorstwí Bartoloměje Torgelowa (23 Čwce.) uložila radda téhož roku daň na wšecky, kteříby chtěli gradu dosáhnauti, tak totiž aby každý mimo taxy z toho powinné k fakultě, ještě polowici tolika zaplatil k universitě.

Mimo to ustanoweno 31 Července, aby každý aud university powinen byl do roka sbírky tolik dáti, kolik za týden wydáwá za strawu, kteréž peníze aby se čtwrtletně wybíraly, a sic tak dlauho, pokudby rektor a radda uznáwali za dobré. Předešlá daň, za rektorstwí Winklerowa ustanowená, měla wšak zato minauti, a dluh k fakultě artistské zaprawowán býti z této daně nowé, jakž ustanoweno zwláštním uzawřením raddy dne 8 Října téhož roku. Ostatní peníze, jak z daně graduandů tak z této obecné, měly býti obracowány na opatření některých privilegií a jiných prostředků, jak prawí nález, potřebných k zachowání a zwelebení university, k snadnějšímu obhájení proti křiwdám a k obraně audů university při práwích jednoho každého.

Za takowýmito potřebami ustanowila radda hned téhož roku, aby také držáni byli zwláštní dwa jednatelé čili syndikowé university, jeden w Římě, a jeden w Praze, i ustanoweni byli we schůzce mistrů dne 30 Září při dwoře Římském za syndika mistr Jan Gatzickow, a w Praze mistr Ludwík, obadwa mužowé jinak neznámí.

Daň onu, na wšecky audy university uloženau, zrušila pak radda we schůzce roku 1391, dne 2 Prosince, tak wšak, aby mohla zase obnowena býti, kdyžby nastala potřeba.

K lepšímu utwrzení práw obecného učení a k srownání ho s některými cizozemskými ústawy we mnohých swobodách, kterých posud nemělo, zdálo se universitě wždy ještě leccos zapotřebí. Co se k. p. týkalo jurisdikcí rektorowir byla sice dáwno skutečně wykonáwána, a posledně

jak ukázáno, i listem královským stwrzena; a wšak na mnoze nedostáwalo se silných prostředků exekucí. Kde bylo k. p. potřeba klatby církewní ku přinucení někoho, aby učinil dle práwa, rektor žádné moci neměl jí uwalowati, a byloby se musilo to pohledáwati při obecném práwě duchowním čili biskupském. Podobně bylo s práwem, dáti někoho do wězení, i zdá se, že zwlášť osoby duchowní proti tomu se wzpauzeli, aby měli zatýkáni býti od rektora. Poněwadž pak, jak praví kniha statut universitních, pro wěci malé, buďže se týkalo peněz neb hádek, měšťanům a řemeslníkům, kteří míwali se studenty činiti, obtížné býwalo, obraceti se k biskupowi, dílem pro zaneprázdnění swé, dílem pro welké autraty a dlauhé průtahy při saudech duchowních; z toho powstáwaly časté rozepře mezi studenty a měšťany, přicházelo k pranicím a bojům se zbraní; což nemohše snášeti konšelé, přinuceni býwali, jímati studenty, a tak celé universitě působiti nepokoj a překážky w lekcích, disputacích a jiných skutcích školních. Z toho přicházely prý znamenité škody celému učení, a mnozí starší a wzácnější audowé university raději odcházeli.

Jiná potřebná wěc byla swoboda pro duchowní, mající beneficia, kterých jak ukázáno, welké množstwí při učení se zdržowalo, aby nebyli swými beneficiemi wázáni, nýbrž aby i při nich jsauce zachowáni, zdržowati se mohli w Praze a tu studowati. Neb i při některých jiných universitách byla podobná swoboda. Také se nezdálo na tom býti dosti, že conservatorium universitě udělené pauze na čas dáno bylo, a jiné rozličné wěci potřebowaly dle obecných pojmů toho wěku lepšího sprawení.

Roku 1393 uzawřela universita z těch a podobných příčin o nowá některá privilegia ucházeti se u papeže, a sic předně, aby měl rektor práwo, studenty pro jich wýstupky neb winy uwězňowati a w klatbu uwrhowati; za druhé aby studenti, majíce beneficia, pro swau nepřítomnosť za příčinau studií přece směli z nich bráti příjmy, a sic po deset let; za třetí, aby rektor university s děkanem Wšech Swatých a starším mistrem w theologii, i také každý z nich o sobě práwo měl propauštěti studenty z winy pro

násilné sažení na duchowní osobu aneb těžké ublížení duchowním, tak aby nemusili studenti při apoštolské stolici o to práce a peněz wynakládati, se škodau při swém učení.

We schůzce mistrů, držané dne 8 Července, která o tyto wěci uzawřela pracowati, ustanoweny byly čtyry osoby, kteréžby se dále radily o spůsob, jakby se toho mělo dosáhnauti: mistr Menso z Bekhuzen národu bavorského, mistr Mikuláš Kubín národu polského, mistr Mikuláš z Litomyšle českého a mistr Jindřich z Rybenic saského. W jiné schůzce dne 12 Července přidáni k nim ještě jiní čtyři mistři, též každý z jiného národu, Albert Engelšalk (b.), Jan Isnerůw (p.), Henik z Hildesema (s.) a Přibislaw z Jesenic (č.). Byl pak hned předešlého roku (1392) učiněn nález, kdyžby bylo oč potřeba jednati w záležitostech university, že má každý aud, kterému by to bylo uloženo, bez odporu takowé jednání nebo poselstwí podniknauti, a z toho se newymlauwati, pod pokutau, která by sic dle uznání university samé wyřčena byla. K zaprawení potřebných wydání powoleno w jiné schůzce (1394, 23 Bř.), aby směl rektor dle uznání oněch osmi mistrů, pokudby bylo potřeba, universitu zawázati až do dwau set zlatých uherských.

Jednání samo při dwoře Římském přijal na sebe mistr Blažej Lupus, děkan Wšech Swatých, kterýž slíbil rektorowi i osmi mistrům wěrně se přitom zachowati (1394, 5 Dub.), a jemuž za odměnu práce wyplaceno hned napřed 30 zlatých uherských. Jiných 30 zlatých wyplatil mu rektor na místě university na zaplacení od papežských pečetí. Coby wíce nad to musil wydati, slíbila mu universita nahradit podlé wlastního jeho udání, tak aby se zawázati mohl až do oněch 200 zlatých, ku kterým se jemu zase rektor zawázal we jménu university. Kdyžby wymohl při apoštolské stolici wšech oněch punktů, a zwláště prwních dwau jmenowaných s strany jurisdikcí rektorowy a s strany beneficií, slíbili mu mistři wděčnými se prokázati zwláštním darem od university.

Dosažení wšech oněch žádaucích milostí protáhlo se

od tohoto wyprawení mistra Lupa přece wíc než tři léta. Prwní dwě bully toho se týkající wydal papež Bonifác IX zárowen dne 11 Čerwence roku 1396, jeden doktorům, mistrům a studentům samým, kterauž bullau dowolil beneficiatům, aby se směli za příčinau studií pět let w Praze zdržowati, kromě některých wyšších důstojenstwí při kostelích kathedralních a kollegiatních; druhau pak děkanům Wratislawskému, Lubeckému a Wšech Swatých, kteréž ustanowil za exekutory toho privilegia, a aby audy obecného učení při něm ochraňowali. Doloženo wšak bylo w obau bullách, že to udělení nemá míti moci než do wůle apoštolské stolice.

Roku 1397 wydal wšak papež nowau bullu dne 26 měsíce Ledna, a prodlaužil onen čas wyměřený beneficiatům ještě o tři roky, tak aby každý bez ujmy důchodů ze swých beneficií osm let pořád nebo s přestáwkami w Praze se mohl zdržowati, a mezitím úřad swůj zastáwati skrze wikáře. Mimo to zrušil papež také předešlau wýjimku s strany oněch wyšších důstojenstwí w kostelích kathedrálních a kollegiatních. Téhož pak dne udělil nowé privilegium s strany konservatorů, ustanowiw k tomu zase probošta Mohučského a děkany Wratislawského a Wšech Swatých, wšak neuděliw toho na wždy, jak byla žádost mistrů, nýbrž na nowých 25 let, při čemž předešlé privilegium zbaweno wší platnosti, a přidáno od papeže jináč jen tolik, aby směly žalowané osoby i na tři dni cesty býti pohoněny za hranice swé dioecezí.

Ku konci téhož roku prošla pak teprw bulla papežská s strany upewnění jurisdikcí rektorowy (1397, 31 Pros.), očež byl i král Wácslaw u papeže se přimlauwal. *) Tedy ustanowil papež, aby napotom žádný aud Pražského učení, pokud by se tu w Praze za příčinau studií zdržowal, k žád-

*) Od krále Wácslawa nalezá se také přímluwné psaní ku papeži Bonifaciowi s strany wzdálení se od beneficií k wůli studiím, w rukopise archiwu Třeboňského C. 3. fol. 63, a wšak bez datum, tak že newyswítá, zdali patří k tomuto jednání čili k nějakému pozdějšímu, když snad papež dle učiněné klausule zase zrušil privilegium, a muselo o nowé dosažení býti jednáno.

nému práwu biskupskému nesměl býti potahowán, nýbrž we wšech rozepřích, jak civilních tak i kriminalních, o statky mowité nebo nemowité, aby saudil rektor s raddau swau, byť by i sám nebyl postawen u wyšším duchowním důstojenstwí, dost na tom, kdyžby měl některé menší swěcení; také aby rektor měl práwo kterékoli audy university, jakéhokoli stawu, řádu, důstojnosti nebo přednosti, naprawowati a trestati, i také uwězňowati, a k tomu jakýchkoli wězení we městě Pražském užíwati, weřejných nebo saukromých; konečně aby měl práwo jak na neposlušné audy university tak též na osoby jim křiwdu činící uwalowati církewní pokuty suspensí, exkommunikací, interdikt a jiné jakékoliw, tak aby we wšem měla universita swau zwláštní řádnau jurisdikcí. *)

Mezitím, prwé ještě nežli o tuto poslední bullu papežskau bylo pracowáno, strhlo se o zaplacení tax za ony dwa listy, beneficií a konservatoria se týkající, pokud tomu lze z pauhých úředních zpráw wyrozuměti, dosti žiwé jednání w universitě.

Taxy ony obnášely sto a jeden zlatý, a we schůzkách mistrů dne 16 a 23 Čerwna o to držaných ustanoweno bylo, aby se zaprawila tato summa mistru Jindřichowi Ruvowi, který, jak se zdá, místo Blažeje Lupa později w toto jednání se byl uwázal, z nowé obecné sbírky wšech audů university. We schůzce hned brzy potom w sobotu dne 30 Čerwna držané zwoleni byli čtyři mistři k wyměření sbírky, kolik by každý aud měl powinen býti platiti, a jakým způsobem by měla býti wymáhána. Mistři takto wywolení byli: z národu polského Jan Winklerůw, z českého Mikuláš z Litomyšle, z baworského Jan Artsen z Langefeldu, a ze saského Helmold ze Soltwedla.

Zdá se wšak podlé wšeho, že welká část university proti takowé sbírce mnoho namítala; protože privilegia, o která se tu jednalo, wíce byla k užitku jen některým oso-

*) Mimo original w universitním archivu nalezá se také sauwěký přepis této bully w knize archivu města Pražského „Liber Vetustiss. privilegiorum“ na str. 104, poněwadž i městskému auřadu musela býti we známost uwedena, aby se dle ní mohl zachowati.

bám. Jednak totiž nezáleželo na swobodném užíwání beneficií welké wětšině studentů, beneficií žádných nemajících; jednak pak co se týkalo konservatoria, i bez toho mohl wětší díl býti, poněwadž bylo hlawně ku prospěchu jen bohatším, majícím o swé statky co činiti před saudy.

Usnešení čtyr mistrů, hned téhož dne prohlášené, bylo, aby každý mistr z kolleje Wšech Swatých powinen byl dáti 16 grošů, každý mistr z kolleje Karlowy 12, a z kolleje krále Wácslawa 8 grošů, jiní pak audowé university, aby dali tolik, kolik obnáší jednoho každého wydání za týden. Na to byli ptáni wšichni mistři w kolleji Karlowě shromáždění, jeden za druhým, po starších sedíce, od rektora Mikuláše Majnušowa z Jawora, a každý obzwlášť hlasitě před celým sborem se musil ozwati, zdali nálezu čtyr mistrů přiswědčuje. Prwní byl mistr Menso z Bekhusen, professor theologie; kterýž odpowěděl, že hned onen nález skutkem chce schwáliti, a složiw 16 grošů, jakožto podíl swůj, hned na hotowě, ze schůzky se odebral. Po něm přiswědčili Jan Winklerůw, Jan Eliae, Mikuláš z Litomyšle, Jan z Hildeshema, Matěj z Lehnice, Kunrad z Benešowa, Albert Engelšalk, Petr Redin, Petr Pozern, Jan z Mýta a Jan z Münsterberka i jiní wšichni mistři tu přítomni.

S strany ostatních mistrů, bakalářů a studentů opatřeno bylo nálezem oněch čtyr mistrů, aby hned pozejtří, to jest w pondělí, swolána byla obecná schůzka wší university, kdežby s strany sbírky bylo učiněno napřed napomenutí wšechněm shromážděným, a privilegia wšem aby oznámena byla; načež mělo se státi rozdělení podlé národů, a s každým národem obzwlášť býti jednáno skrze starší mistry w jednom každém; ti aby napomínali swé, aby se té sbírce dobrowolně podrobili; a když by to neprospělo, aby bylo přikročeno k pokutám, zápowědi školních skutků, nebo že jim nemají slyšená čtení platiti ke zkauškám pro grady, a že mají wylaučeni býti od užíwání těch swobod.

Mimo nespokojenost, která dle udaných příčin musila býti wůbec při těch, kterým na udělených swobodách mnoho nezáleželo, přišla pak k tomu také stížnost národu saského; který jakožto ze wšech čtyr největší, těžce nesl, že z usta-

nowených tří konservatorů žádný nebydlil jemu dost na blízce neb w jeho wlasti, ješto ostatní tři národowé každý jako swého měl konservatora, český národ w Praze, polský we Wratislawi a baworský w Mohuči.

Schůzka o to dne 7 Července ustanowila, aby národu saskému na náklad university dáni byli dwa subkonservatoři w místech jemu příležitějších, kdež by je universita sama zjednala. S tím wšak Sasowé se nespokojili, žádajíce subkonservatory míti ne wždy na stejném místě, nýbrž brzy zde brzy jinde dle potřeby, a také předkládajíce, že je dwau málo pro jich národ. Konečně byli zwoleni tři mistrowé z ostatních tří národů, aby s nimi smlauwali, totiž mistr Menso z Beklusen, Jan Winklerůw a Mikuláš Litomyšlský (9 Července.) Tak jest pak učiněno narownání mezi universitau s strany jedné a národem saským s druhé strany, aby měli Sasowé od každého z hlawních tří konservatorů dwa subkonservatory, kteří wšak aby byli od university ustanoweni w místech určitých, leč když by je národ saský na swé wlastní útraty chtěl jinde míti. (11 Července.)

Na kontribucí uložené wšem audům university zůstalo se skutečně, a ustanoweno w pozdějších schůzkách (21 a 24 Čwce.) také s strany nowě přistupujících audů a s strany immatrikulowaných, kteří práwě w ten čas nebyli přítomni, aby i ti obojí powinni byli sbírku složiti, a sic nowě připsaní audowé pod wymazáním z matriky, nezaplatili aspoň za měsíc po intitulowání. S strany nepřítomných ustanoweno, aby rektor ohlásil při každé obecné schůzce celé university, že kdo z takowých nezaplatí w osmi dnech nejprwé příštích, wylaučen má býti od užíwání těch swobod a nepřipuštěn toho půl léta ke zkaušce, a tak i podruhé, pokud nezaplatí.

Mimo to uzawřeno we schůzce dne 28 Července, aby žádný užíwati nesměl konservatoria neb oswobození od bydla při swém beneficii, bez zwláštního signetu od rektora. Za signet k wůli užíwání konservatoria, když by ho kdo potřebowal, ustanoweno platu od mistra groš, od bakaláře dwa groše, od studenta tři groše, a sic mimo kontribucí, kterau každý bez rozdílu musil platiti. Kdo by kontribucí nezaplatil, ustanoweno, aby powinen byl dáti za signet tolik, co se

platilo od prwního konservatoria, totiž dewět grošů, aneb aby napřed složil kontribucí a pak zaplatil za signet. Toto uzawření mělo oznámeno býti též konservatorům a od nich subkonservatorům, se žádostí, aby žádnému newydáwaly obsílky, pokud se signetem newykáže. O ostatní wěci, které bylo s strany toho ještě potřeba ustanowiti, a o které byla welká rozdílnost hlasů mezi mistry, nařízeno konečně osm mistrů s plnau mocí, aby dle swého uznání učinili nález, ačkoliw to nebylo bez odporů některých, zejména mistra Jana z Hildeshema, Arnolda ze Starhradu a Henika z Hildeshema, kteří chtěli, aby prwé od těch mistrů oznámen byl náwrh, a o ten aby se hlasowalo.

Dne 24 Srpna ustanoweno od těchto osmi mistrů nowě, aby bez signetu žádný konservatoria neužíwal, a sic pod pokutau půl zlatého, kterauž kdoby nezaplatil, že má měn býti za křiwopřísežníka, wšak jen tehdáž, kdyžby bezelstně signet obdržeti mohl. Pakliby práwě nemohl, a konservatoria užil bez signetu, že má toliko powinen býti, hned potom bez meškání zaplatiti za signet. Nowě přistupující audowé aby powinni byli při intitulowání mezi jiným na to přísahati, že se dle toho zachowají. Týchž osm mistrů ustanowili také, aby original privilegia wšem třem konservatorům byl poslán ku přečtení.

Málo předtím bylo jiných osm ustanoweno k jednání a radění s strany dobytí privilegia týkajícího se jurisdikcí rektorowy, o jehož pozdějším obdržení již napřed jsme powěděli. Pohříchu podrobnější zpráwy o tom přetrženy jsau mezerau několika listů w knize statut, na kterých se musely nacházeti.

Úřad rektorský, privilegiem krále Wácslawa a posledním tímto papežským w saudní swé moci wíce než předtím upewněný, nabyl wětší důstojnosti také nowým oswobozením, uděleným od papeže Innocentia VII roku 1405 dne 13 Ledna. Z příčiny delšího uprázdnění stolice arcibiskupské w Praze po smrti arcibiskupa Olbrama ze Škworce, kteréž trwalo od 2 Kwětna 1402 až asi do Října 1403, musila totiž při začátku tohoto roku obyčejná zkauška na mistrowstwí býti wynechána, protože učení Pražské kancléře nemělo.

Papež Innocenc VII ustanowil proto k žádosti university, aby budaucně, když stolice arcibiskupská prázdna bude, rektor sám práwo měl zastaupiti místo kancléře, a zkaušeným licencí a názew mistrowský uděliti.

Není pochybno, že wedlé těchto swobod, týkajících se poměru university k církwi a ke státu, téhož času učení Pražské a kolleje i jiné odwěsky jeho také na statcích a důchodech swých se zwelebowaly, ačkoli zpráwy o tom zachowané nad míru jsau řídké a neauplné.

O oswobození university od zemských daní skrze krále Wácslawa již prwé zmínili jsme. Podobné oswobození byla, jak též wýše jest podotknuto, kollej krále Wácslawa dostala od swého zakladatele (1399). Kolleji Karlowě wešla do desk zemských wes Psáry w kraji Kauřimském (1403) *), we které již za císaře Karla některé zboží jí přináleželo. Také o některých platech we Postřižíně a Bělušicích, roku 1403 nabytých, zachowala se pozdější zpráwa. **) Kolleje Wšech Swatých i Karlowy welkým dobrodincem, kteréž prý kšaftem swým hojně obmyslil, jmenuje se mistr Jan Artsen z Langefeldu, ***) slawná až asi do roku 1404 osoba we wšech znamenitějších jednáních Pražského učení.

Kollej císaře Karla přišla ty časy w rozepři s králem Wácslawem o některé statky we wesnicích swých Drahelčicích a Nenačowicích, kteréž od poplatných lidí k wlastnímu jmění skaupila. Podlé práwa připadly tyto statky, poněwadž se kaupě stala bez králowského powolení, na komoru králowskau, a král Wácslaw darowal swé práwo Ješkowi Malému, dohližiteli nad silnicemi w králowstwí českém. Probošťowi a mistrům kollegiatům nezbýwalo nic jiného, než s obdarowaným nějak se srownati; kterýž pak swé práwo jim postaupil, a na to obdrželi teprw powolení od krále (1392. 17 Led.)

Nejznamenitější rozmnožení učení Pražského a jeho

*) Wiz Balbini Bohemia docta p. 55.

**) Rukopis professora Šnabla G.

***) Balb. Boh. doct. pag. 37. též Monum. univ. Prag. Tom. I. P. II. 369.

statků, mimo zakládání ku prospěchu českého národu činěná, bylo toho času založení kolleje Litewské od Hedwiky, polské králowny. Rozjímajíc, jak prawí w zakladací listině (1397, 10 List.), kterak od počátku panowání jejího w zemích litewských a jiných sausedních, lid, který byl prý kráčel posud w temnostech pekelné smrti, ze slepoty newěry k swětlu, bohu prawému, počal se obraceti, a wodau swatého křestu již z wětšího dílu nowě narozen, swato-swaté Římské a obecné církwe jednotu pewně zachowáwá, a již mnozí synowé litewští a jiných těch krajin, rosau swatého ducha pokropeni, ke skolastickému katolickému učení jako jelen ku pramenům wodním žížnice běží, a jako noworozeňátka po mlíce, neb jako šťastná žena Kananejská po drobtech slowa božího, které padají se stolu slawné a přeplýwající swaté theologie, dychtí: protož hledíc na tuto jejich dychtiwost, že chtěla, pokud by w tom nejwíce bylo její možnosti, k tomu se přičiniti, aby netoliko oni oswíceni byli jasností umění a ctností, nýbrž aby slunce sprawedlnosti Kristowy od nich jakožto od zlatých štítů se odrážejíc zářilo na wšecky hory litewské a jiných těch končin.

K upewnění tedy křesťanstwí w Litwě, nowě na wíru obrácené, po mnohém, jak prawí, přemítání toho a některých nocech bděním stráwených, uzawřela králowna w Praze kollej, čili wlastně bursu, založiti pro mladé Litwany, aby tu při jednom z nejslawnějších učilišť w křesťanstwě w theologii studowali. K tomu konci wyžádala od krále Wácslawa powolení ku kaupí domu, we kterém by studenti měli bydlo, a k zjednání pro jich wýžiwu a potřeby dwau set kop ročního platu na statcích we králowstwí českém ležících (1397, 20 Čerwence). K zakaupení domu buď na Starém neb na Nowém městě Pražském i také k zjednání toho platu ustanowila králowna swé plnomocníky a spolu prokuratory toho ústawu muže naskrze dostatečné, slawného tehdáž mezi kazateli Pražskými mistra Jena Šeknu, řádu Cisterckého, swého dworského kaplana a faráře Přemancowského, Kříže kramáře spoluzakladatele kaple Betlemské a Něpra jiného měšťana Pražského. Prozatímní sídlo litewských studentů bylo až do roku 1413 w domě při kapli Jeruzalemské, který Kříž kra-

mář k tomu cíli najal od opata av konentu kláštera Cistercienského we Zbraslawi. *)

4.

Rozepře o sady Wiklefowy.

Čím dál tím hůře stahowaly se mezitím bauřky okolo učení Pražského, kterými mělo w základech swých otřeseno býti a proměněno w ústaw docela jiné powahy a jiných poměrů.

Příčina ležela hlawně u wyloženém již stawu wěcí mezi obecným učením a národem českým, jehožto duchowní směry wždy wíce naskrz obracowaly se k uskutečnění žádaucí oprawy církwe, kdež pak obecné učení wšem takowým snahám odporowalo, a jsauci dle celku swého nenárodní, we swém posawadním stawu ani nemohlo zůstati, leč by byla oprawa od samých představených církwe přišla. Prwní následek nenárodnosti w složení jeho byly záhy wypuklé různice mezi čtyrmi národy o užíwání práw a statků; z duchowního pak hnutí, které wždy wíce pojímalo mysli wšeho lidu, přišlo brzy, že w národu českém při universitě poznenáhlu zmáhala se strana, nowým těm wěcem přízniwá, která hleděla obecné učení samo w ony směry potáhnauti, a we zřízení jeho spůsobiti takowé proměny, kterými se napotom státi musilo i ústrojem nowého snažení.

K tomu přihodila se brzy wěc nowá, která wšemu předešlému tím wětší podnět dala, přinešení do Čech knih Wiklefowých a začátek učiněný jimi k rozepřím na poli křesťanské dogmatiky.

Rozepří toho druhu nebylo předtím žádných, ačkoliwěk stěží by bylo i sice bez nich zůstalo. Nebo jako wšude jinde, kde se jednalo o oprawy w církwi, tak i tu záleželo we přirozené powaze wěci, že se přecházelo z uwažowání praktických potřeb též do tříbení theorie; tu pak při milownících oprawy welmi zřídka kdy se shledáwala ta opatrnost, které bylo potřebí proti pokušení příliš mocnému,

*) Monum. Univ. Prag. Tom. II. P. II. p. 3.

lákajícímu, wystaupili z mezí samého učení, a tak zdánliwě jako oswoboditi se od tížících paut, překážejících oprawám. Straně oprawám odporné nebylo naproti tomu obyčejně nic milejšího, jak přesazení boje na pole dogmatiky, poněwadž tu wítězstwí její prostředkem auktority bylo mnohem snadnější.

Odtud přicházely již prwé žaloby proti Miličowi a Matiášowi z Janowa, newztahující se tak na jejich skutky aneb mínění o potřebě oprawy, nýbrž přičítající jim kacířské učení, které dílem na ně nemohlo býti dokázáno, dílem od něho napomenuti bywše, rádi upustili.

Podobně byla i w Angličanech hned za žiwobytí Wiklefa žaloba zdwižena proti jeho učení, a 24 artikulů z knih jeho wytažených odsauzeno na provincialní synodě w Londýně za kacířské (1382.) Nicméně w učení Pražském knihy tyto hned za žiwobytí skladatele se znaly a přednášely; neb jednak ustanowení synody Londýnské nemělo w Čechách platnosti, za druhé pak dle statut fakultních požíwaly knihy Wiklefowy i zwláštní přednosti, jakožto knihy sepsané od wýtečného mistra učení Oxfortského.

Straně stojící o oprawu nebyly ostatně wítány z počátku pro dogmatické w nich odchýlky, nýbrž pro směr, rowněž proti nepořádkům w církwi čelící. S strany odchýlek oněch těšili se wždy tím, že jsau oni bludní artikulowé wybráni z nich nepravě, a že w nich leží we spojení s celkem smysl jiný, než se přikládal skladateli od žalobníků. Naproti tomu strana oprawě odporná tím wíce na knihy Wiklefowy obracela pozornost, čím wíce nacházely u protiwníků obliby, čím wíce tedy bylo naděje, zápowědí jich poraziti protiwníky.

Roku 1403 dne 28 Května powoláni byli wšichni mistři university Pražské skrze rektora k obecné schůzce, aby o učení Wiklefowě učinili společné uzawření. Půwod swolání byla kapitola Pražská, která když práwě po smrti Olbrama ze Škworce arcibiskupská stolice prázdna byla, sama chopila se wěci, žádajíc rektora skrze dwě osoby z prostředka swého, Jana Kbela arcibiskupského officiala, a Wácslawa arciděkana Bechyňského, aby s strany artikulů Wiklefowi přičtených otázku k mistrům učinil.

Tedy we schůzce předložil rektor mistr Harraser napřed žádost kapitoly; potom dal skrze písaře čísti artikule Wiklefowy, kteříž byli psáni na dwau listech pergamenowých, na jednom starých 24 článků koncilia Londýnského, na druhém nowé artikule wytažené z knih Wiklefowých a udané kapitole od mistra Jana Hubnera, auda university Pražské, rodem Slezáka, jichž bylo jedenadwacet.

Hned prwní tři z artikulů wztahowaly se na swátost oltářní, znějíce, že hmotná podstata chleba zůstáwá we swátosti oltářní i po poswěcení, a že Kristus we swátosti není totožně, prawě a skutečně we wlastní tělesné přítomnosti. Jiný artikul twrdil, že o ustanowení mše od Krista w ewangeliích žádný základ není. Jiný potřebu zewnitřní zpowědi popíral, když toliko jest prawá lítost hříšníka.

O moci kněžské při swátostech twrdilo se w artikuli čtwrtém, že pokud jest biskup we smrtelném hříchu, neswětí na kněžstwí, a pokud je kněz we smrtelném hříchu, nekřtí a nepůsobí swátosti oltářní; jinde přidáno k tomu, že wůbec kdo we smrtelném hříchu jest, přestáwá na ten čas býti biskupem, duchowním představeným neb swětskau wrchností, a jestliže kdo je ustanowen k zatracení, již napřed modlitba jeho nic neplatí.

Mnohem wíce artikulů týkalo se swětských statků duchowních osob: že jest to kacířstwí, a proti písmu swatému i nařízení Kristowu, aby mužowé duchowního stawu pozemské statky drželi; kteří mocnářowé a jiní pánowé swětští církew jimi nadali, že jsau zle učinili a z nawedení ďábelského; protož že mají také práwo, dle zdání swého zase je kněžím odníti, též obecný lid, chceli farářům swým desátky platiti, že může, nechceli, nemusí, neb že ty jsau pauhá almužna.

Ještě twrdší wýroky byly o řeholích mnišských: že jsau ty naskrze proti wšemu křesťanskému učení, a wynález ďábelský, a jak zakladatelé jejich, tak, kteří do nich wstupují, že stejnau měrau těžce hřeší. O mniších žebrawých byly wšak zase dílem w odporu s tím úplným zawržením čteni artikulowé, že nemají žebrati, nýbrž místo almužny prací rukau swých se žiwiti.

Jiní artikulowé směřowali proti mocnosti papežské,

kterauž prý radil skladatel naskrze zrušiti a žíti dle spůsobu Řeků pod wlastními zákony, nazýwaje církew Římskau školau satanáše, a prawě, že není potřeba k spasení, wěřiti, že je církew Římská wznešená nad ostatními církwemi we swětě. Obzwláštní články zawrhowaly platnost klatby papežské a odpustků papežských; obzwláštní byly proti přísahám při saudech swětských, že jsau proti zákonu božímu, a proti modlitbám za jednotliwé osoby, že jsau tolik platné jako modlitby wšeobecné; obzwláštní také proti universitám a obyčejům jejich; neb že jest wšechen w nich řád o studiích, o kollejích, o promocích a t. d. marné pohanstwí. Nadto pak nade wšecko nejpodiwněji zněl artikul Londýnský: „že bůh musí ďábla poslauchati,“ a artikul Hubnerůw „že wšecko děje se z newyhnutedlnosti.“

Po přečtení těch artikulů zdwihl se nemalý spor we schůzce mezi přátely knih Wiklefowých, a druhau stranau stojící o jich odsauzení. Nejwíce oněch upíralo skutek, žeby to bylo oprawdu smýšlení Wiklefowo. Mistr Mikuláš z Litomyšle prawil Janu Hubnerowi do očí, že wytáhl články z knih křiwě, neprawě a lžiwě, a že tam tak nestojí. Mistr Jan Hus doložil, žeby takowí kaziči knih hodnější byli upálení, než kaziči šafránu Berlin a Wlaška, kteří nedáwno byli w Praze upáleni.

Naproti tomu Stanislaw ze Znojma, mistr kolleje Karlowy, známý onen realista, jehož žákem i Hus byl, hájil wšech 45 artikulů, že nejsau ani bludní ani kacířští, jehož dokazowání slyšewše prý někteří ze starších mistrů, snášeti toho nechtěli, a ze schůzky odešli. Konečně wšak když přišlo ke hlasowání, wětšina hlasů artikule odsaudila, i jest uzawřeno, aby žádný mistr ani jiný aud university jich neučil ani netwrdil, buď tajně neb weřejně, pod pokutau zrušené přísahy. *)

Že toto uzawření university nepůsobilo tak, jak půwo-

*) Listina o celém jednání w této schůzce w rukopise archivu Třebonského A. 16. f. 88. sq. et 192 sq. Mimo to wyprawuje o ní Chron. Univ. při r. 1403, též Von der Hardt IV. 652 a Hus w „Depositiones testium“ w rukop. česk. museum: Spůsob concilium Kostnického p. 1—15, též w rukop. Budišinském Nro. 24.

dowé jeho se nadáli, ukázalo se brzy z pozdějšího chowání jejich. Po dwau létech na to (1405) držela kapitula Pražská za dobré, se žalobami swými obrátiti se k samému papeži, i učinil papež Innocenc VII napomenutí k arcibiskupu, aby rozmáhání se bludů Wiklefowých a jiného kacířstwí přítrž činil.

Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka powolaw synodu celé dioecezí (1406), kázal kněžstwu shromážděnému ohlásiti přísné nařízení swé, aby žádný se neopowážil kázati neb twrditi sad Wiklefowých aneb o nich se hádati, pod těžkými pokutami, kteréž na to wysadil.

Hned téhož roku a nejprwé potom bylo mnoho osob duchowních i swětských wysýcháno před saudem arcibiskupowým, kteří byli u podezření Wiklefstwí, mezi nimiž i domácí kaplan Kříže kramáře, hospodský u téhož a jiní laikowé. Na žádného wšak nemohlo nic jistého býti dokázáno, a wšickni byli od saudu propuštěni za newinné. Z hlawních zastawatelů knih Wiklefowých měl jediný Stanislaw ze Znojma saudní opletání, napsaw we smyslu Wiklefowě traktat s strany zůstáwání chleba we swátosti, z čehož jej známý bratr Štěkna obwinil, on pak boje se trestu, traktat zapřel, že od něho nepochází. Ostatní, ačkoli w započatém díle wždy směleji sobě počínali, nezawdali wždy žádné příčiny k stíhání.

Mezi nimi mistr Jan Hus již tehdáž co hlawa wynikal. Bylť zajisté, ačkoli dosáhl jen we fakultě artistské gradu mistrského, w theologii pak jen pauhým bakalářem zůstáwal, nicméně jeden z nejpřednějších audů obecného učení, jak na stolici professorské, tak w obecných jednáních university. Již před powěstnau onau schůzkau o sady Wiklefowy byl při fakultě artistské úřad děkanský (1401, 15 Ř. — 1402, 22 Dub.) a při universitě spojených tří fakult rektorský úřad (1402 Říj. — 1402 Dub.) zastáwal. Jakožto kazatel kaple Betlemské (od 14 Bř. 1402) stal se miláčkem českého lidu, ačkoli w kárání wšelikých neprawostí žádnému stawu swětskému ani kněžskému neodpauštěl. Přitom byl muž wysokým stawům známý, a při samém králowském dwoře jakožto zpowědník králowny Žofie u wážnosti; u

představených pak duchowních stál w té míře we cti, že i w raddě arcibiskupské nemálo wážilo slowo jeho.

Hned téhož roku po odsauzení sad Wiklefowých (1403) sepsal Hus traktat o swátosti oltářní, podobný staršímu r. 1401 od něho složenému, we kterých obau bez chwálení i zawrhowání Wiklefa, nicméně takowé zdání swé přednesl, které se s Wiklefowým učením o zůstáwání podstaty chleba a wína i po poswěcení dobře shodowalo.

Hlawní úmysl traktatu byl, wywrátiti některá hrubší pojetí o swátosti oltářní, čili, jak on prawí, některá twrzení pohanů na potupu té swátosti pronášená, jako na příklad, žeby to neb ono opowržené zwíře shltiti mohlo boha křesťanského, kdyžby se jemu swěcená hostie dostala. Prawí, žeť jest trojí wěc rozeznáwati při wečeři páně, předně pauhau swátost bez obsahu jejího, to jest, hostii swěcenau, která že sama o sobě není tělo a krew Kristowa; za druhé swátost i obsah swátosti zárowen, a to že jest prawé tělo a prawá krew Kristowa we swátosti oltářní; konečně obsah swátosti bez swátosti čili bez hostie, což jest jednota Krista pauze s nadsmyslowým tělem swým, čili církew křesťanská. Swátost onu samu, čili swěcenau hostii, tu jedinau že widíme očima, a pojímáme smysly zewnitřními, k widění naproti tomu a pojímání těla a krwe Kristowy že jen duchowní oko čili wíra postačuje. A tak ani nemůže tělo Kristowo od zwířete býti shlceno, nýbrž jen hostie, as jako prý zůřiwý lew pauze tělo člowěka sežere, nikoliw pak duši jeho, ač we každé části jsaucí; aniž pak audů těla Kristowa láme kněz při mši, nýbrž jen hostii swěcenau, as jako prý paprslku slunce nezlomíme, když roztlučem kámen nebo sklo křišťálowé. Podobně prý též hříšný člowěk, když přijímá swátost, požíwá pauze tělesně hostie, a to jest jemu k wěčnému zatracení.

Tím wším tedy nezapíral sice skutečné a zázračné přítomnosti těla Kristowa, tak jakoby we swátosti oltářní po poswěcení nebylo nic wíce než chleb, a wšak artikul Wiklefůw o zůstáwání podstaty chleba byl od něho patrně přijat w tom smyslu, že jest tu pak podstata chleba i podstata těla Kristowa. Ano transsubstanciací we smyslu tehdejší

církwe, čili jak on prawí kanonistů a dekretistů, že podstata chleba a wína se proměňuje, tak že pak již přestáwá býti podstatau chleba a wína, a jest podstatau těla a krwe Kristowy, zjewnými slowy w traktatu swém zawrhuje, že není takowé.

Druhému artikuli z kněh Wiklefowých, na který se tehdáž obzwláštní wáha kladla, že kněz we hříchu jsa, nepůsobí swátosti oltářní, odpíral Hus i jindy zřejmě, i také w traktatu tomto řeč naň obrací. Prawí totiž mezi jiným, že jest hrubé rauhání, když prý někteří kněží wychlaubají se mocí swau, že oni každý den působí boha, myslíce we mši swaté. Nebo ne kněz, nýbrž bůh, kterýž není bůh od dneška, působí přítomnost swau we swátosti, když jest poswěcena od kněze, a protož neříká se, že kněz působí tělo a krew pána Krista, nýbrž swátost že působí; a tak že bůh tu působí hlawně, a kněz služebně, z čehož pak nenáleží jemu, ať jest dobrý nebo zlý wůbec žádná chwála, nýbrž jen ze swatosti mrawů jeho.

Není známo, zdali traktat tento již tehdáž, brzy po wyjití swém na swětlo, od někoho držán aneb wydáwán byl za kacířský, aneb jaký saud se pronášel o jeho srownáwání nebo nesrownáwání se s Wiklefem. Tolik je jisté, že před duchowní swau wrchností skladatel jeho wždy stál čistý, a w kárání neřádů a zlých obyčejů kněžských požíwal i ochrany.

Kázalť o hrdosti, ctižádosti, lakomstwí, urputnosti, obžerstwí a smilstwí kněžském, jakožto o neprawostech nad míru rozšířených a zkázau samé církwi hrozících, ne na obyčejných kázaních we kapli Betlemské toliko, ale i před celau universitau o wýročních slawnostech jejích, jakož w den památky císaře Karla zakladatele učení, (1404, 5 Pros.), i před arcibiskupem w synodách kněžstwa Pražské dioecez (1405, 23 Ř. 1407 18 Ř.), a jiných příležitostech podobných.

Když roku 1407 při synodě w domě arcibiskupowě a u přítomnosti arcibiskupa držané (18 Ř.) mezi jiným kázáním též wybírání platů za udělowání swátostí prohlásil za kacířské; wystaupil hned po jeho kázání doktor Adam, wikář arcibiskupůw, a wšemu sboru schwálil řeči jeho.

Roku 1405 kázal i Stanislaw ze Znojma w synodě, kdež ještě žiwěji než Hus líčil rozkošné a marné žiwobytí kněží. Též předchůdce Husůw w kapli Betlemské, mistr Štěpán z Kolína, kanowník a kollegiat Wšech Swatých (1403), mistr Štěpán z Pálče (1407) a mnozí, jichžto spisů nedochowalo se, kázali ku kněžstwu i k lidu kárawě o nedostatcích církewních; nejprudčeji snad ze wšech mistr Jakaubek ze Stříbra, w jehož kázáních odsauzené artikule Wiklefowy docela zjewně se ozýwaly.

Roku 1407 kázal Jakaubek před obecným lidem w kostele u swatého Michala na Starém městě o statcích a swětském panowání duchowenstwa. W těch zajisté že záleží hlawní kořen wšeho zlého, které se w církwi rozmnožilo skrze duchowní; nebo pokud těch nebylo, že zůstáwala církew bez porušení a we swornosti; jak ale počali kněží milowati to, co jest těla a swěta, tu upadli w rozličné kacířstwí, a swornost i dobrý řád w církwi počal hynauti. Protož bylo jeho zdání, žeby měli papež, biskupowé a jiní praelati i wšechno kněžstwo swětských statků a swětského panowání odříci se, a postaupiti je ramenu swětskému, spokojíce se se střídmým wychowáním, aby měli potrawu a oděw, tak aby nabyli swé předešlé swobody od swěta, a aby mohli statečně wykonáwati swůj úřad duchowní. Poněwadž ale bez wykořenění tohoto prwopočátku zlého není pomoci zkaženému stawu wšech wěcí, protož že jest to hřích smrtelný každého kněze, kterýžby se zarputile držel swětských statků a od nich nechtěl upustiti. Kristus pak žeť prawil: horšíli tě prawá ruka twá, odwrz ji od sebe. Prawá ruka církwe zajisté že jest staw duchowní, a od toho pohoršení wychází. Nu, tak že jest powinnost lewice čili swětského stawu, přede wším swětských wrchností, aby přiložili ruce k oprawě, a kdyžby po dobrém nic platno nebylo, aby mocí zbawili duchowní staw paut jeho, to jest pozemských statků, a aby mu zanechali slušnau obžiwu. Práwo nade wšemi statky swětskými žeť bez toho přináleží králi, a w tom powinni jsau duchowní jeho poslauchati, nadto pak že jest powinnost krále, hájiti slabé poddané swé před auskoky duchowních, kterými je statků bezpráwně zba-

wují. Powinnost konečně wěrných duchowních pastýřů že jest, prawiti toto křesťanskému lidu, a napomínati ho, aby o to skutkem usilowal, toliko aby se to stalo w duchu lásky a mírnosti.

Čím žiwěji takto mocnější wždy a mocnější strana národu českého w universitě sobě počínala, tím užší bylo sice spojení mezi ní a wětšinau národu českého wůbec, která šla za týmiž úmysly, naproti tomu tím širší byla wždy roztrž mezi ní a ostatní universitau, zwláště přespolními národy, kteří, poněwadž jim owšem na stawu církwe české nic nezáleželo, při wšech nowých wěcech žádného účastenstwí neměli. I nescházelo proto též nájíždek na nepořády w učení samém, jak co se týkalo nemrawného žiwobytí audů učené obce, tak i samých řádů a obyčejů w řízení jejím.

Mistr Štěpán z Kolína při kázání kněžstwu samému držaném (1403, 24 Čw.) haněl kněží, kteří se w universitě proto zdržowali, aby pod záminkau učení prowozowati mohli bujnosti a rozkoše we hlawním městě; kteří prý knih nenáwidí, kostky w zalíbení mají, před čteními we školách utíkají, wíce při weřejných diwadlech než we spasitelném učení čas tráwí, společnosti newěstek pilněji hledí nežli nešporních pobožností, pilněji podezřelých lehkomyslností než wážnosti mrawů, a oddáni jsauce zahálce, mimo mši a hodinky k ničemu myslí nebýti zawázáni.

Mistr Jan Hus o témž wytýkal, jak to ohawné jest, protože k wůli tomu žádají o powolení, aby se směli wzdáliti od swých beneficií, aby pod pokličkau učení mohli páchati Sodomskau neprawost.

Jindy káral to před synodau kněžskau, jak přewrácené a marné jsau úmysly welkého množstwí těch, kteří se wědám oddáwají: kolik že je mathematiků a astrologů, kteří chtí wěděti, jen aby wěděli, což mrzká zwědawost jest; kolik theologů, kteří chtí wěděti, jen aby jiní o nich wěděli; což mrzká marnost jest, podobni těm, o kterých spasitel prawí, kterak milují přední místa na wečeřích, a přední stolice w shromážděních, a pozdrawowání na trhu, a aby byli nazýwani od lidí mistři, mistři (Mat. 23. 67.); kolik juristů a

mediků, kteří wěděti chtějí aby wědění swé prodali za peníze neb důstojenstwí, což mrzká zištnost jest! málo těch, kteří by wěděti chtěli, aby sami sebe wzdělali aneb jiné mohli wzdělávati.

W kázání swém roku 1405 w synodě držaném (23 Ř.) prawí, kterak nemaudře učinili pastýři, mistrowé a doktorowé, kteří wšecko swé usilowání, wšecko swé wědění obrátili na lakomstwí, přiwodě slowa swatého Pawla ku Korintským (1. Kor. 1. 20.): „kde jest maudrý? a kde učený? a kde chytrák tohoto swěta;“ kde maudrý? to jest theolog, který zákon boží a nejwyšší maudrost zpytuje; kde učený? to jest jurista, který zákony lidské ustawičně má na mysli; kde chytrák swěta? to jest artista, který sbírá wšecku řeč a ji w prawidla uwodí, jako grammatikus, wšechnu lepost wýmluwností přiozdobuje jako rhetoricus, wšechnu prawdu rozsuzuje, jako logicus, wšechen počet směřuje jako aritmeticus, wšechen počet zwuků w sauhlas uwodí jako musicus, wšechen běh nebeských hwězd ustanowuje jako astronomus, šířku a objem země i wýšku nebe rozměřuje, jako geometricus? Nemaudře wšichni že činí, jestliže boha nade wšecko nehledají.

Mistr Jakaubek w pozdějším jednom swém kázání, jak o jiných wěcech tak i o této mnohem ještě důrazněji mluwil.

Strana druhá nebyla wšak mezitím méně pilná, a usilowala brzy o nowé kroky ku potlačení Wiklefstwí, a což s ním sauwiselo. Roku 1408 dne 20 Kwětna byla držána nowá schůzka o artikule Wiklefowy, a sice jen národu českého, jakožto jediného, we kterém o ně byla rozepře. Dům národu českého u Černé Růže byl místem shromáždění, i byli přítomni audowé obau stran, předsedící mistr Kliment ze Mnichowic, farář we Wraní, toho času rektor university, mistr Jan Eliae, arciděkan Plzenský, mistr Petr ze Znojma a Stanislaw ze Znojma, mistr Ondřej z Broda, kollegiat Wšech Swatých, M. Jan Hus, mistr Štěpán z Pálče, Jakaubek Stříbrský a jiní mistři a doktorowé, jichž bylo wšech 64 mimo 150 bakalářů a studentů okolo tisíce.

Po přečtení týchže powěstných 45 artikulů Hus a

přátelé jeho prostému odsauzení jejich se protiwowali, prawíce, že jsau mezi nimi mnohé, které, když se jim dobře rozuměti chce, swau prawdu mají. Konečně zůstalo se na tom, aby žádný aud národu českého nesměl oněch artikulů držeti ani jich učiti, pod trestem wylaučení, wšak tak aby se tato zápowěd wztahowala toliko na smysl jejich kacířský, bludný nebo pohoršliwý. Mimo to zapowěděno, aby traktáty Wiklefowy, řečené Dialogus, Trialogus a De eucharistia nesměli w učení Pražském čteny býti od pauhých bakalářů.

Brzy před tauto schůzkau byla také před arcibiskupským saudem nowá pře o kacířstwí zdwižena proti Matějowi z Knína řečenému Pater, muži, jak se zdá, ještě mladému, kterýž teprw r. 1404 promovowán byl na mistrowstwí swobodného umění. Jan Eliae a Jan Cifra kanowník Pražský byli jej obžalowali z bludného myšlení o zůstáwání chleba we swátosti, načež wzat jest do žaláře w domě arcibiskupském, a nepropuštěn, až učinil slawné odwolání před arcibiskupem, kapitolau a mnohými mistry a doktory k tomu swolanými. (1408, 14 Kw.) Matěj z Knína dal sobě wšak o tomto jednání sepsati wyswědčení tří písařů, kteří přitom byli, též potwrzené od některých swědků, mezi nimi i Klimenta ze Mnichowic, rektora university wýše zmíněného, že se to odwolání a odpřisáhnutí od něho stalo z přinucení a ze strachu žaláře a jiných muk, kterými prý jemu hrozili vikářowé a dwořané arcibiskupowi. Nedlauho po tom příběhu umřel prý.

Wíce jiných osob žalowáno bylo před generalním vikářem doktorem Janem ze Kbela brzy po onom shromáždění českého národu, jakož Mikuláš z Welenowic řečený Abraham, farář u sw. Ducha na Starém městě, Sigmund z Jistebnic, bakalář swobodných umění, a jiní někteří.

Wýslechu Abrahamowa byl i Hus přítomen jakožto přísedící, i stala se hádka mezi ním a Kbelem o přísahu, kterau Abraham k žiwému bohu činil, vikář pak žádal, aby přísahal na ewangelium a na krucifix. Husowi zdálo se, že zbytečně týrá Abrahama, a bránil jej, žeť jest wíce přísahati k stwořiteli než ke stwoření; z čehož ale

Kbel rozhněwal se, a prawil mu, že je tu k slyšení, ne k oprawowání (1408, 3 Čw.). Abraham byl na to odewzdán bratru Jaroslawowi, biskupu Sareptskému, jakožto inquisitorowi kacířstwí, a dán do wězení. Hus se přimlauwal zaň, aby byl propuštěn a uznán za newinného; a když arcibiskup Abrahama wypowěděl ze swé dioecezí, psal jemu Hus list plný wýčitek, že poškwrněných wšelikými neprawostmi nekárá, nýbrž ti swobodně chodí, ale kněží pokorní, bojující proti hříchům, a chutě naplňující rozkazy představených, nejdaucí po lakomstwí, nýbrž z darma pro boha se obětující úřadu kazatelskému, jako kacíři se zawírají a wyhnanstwí trpěti musí pro kázání božího ewangelium. Ten byl počátek nepřízně mezi Husem a arcibiskupem.

Arcibiskup nespokojil se také s rozhodnutím českého národu o artikulích Wiklefowých, že zapowěděny byly toliko pod wýminkau, totiž jen w neprawém, kacířském smyslu swém. W synodě držané dne 17 Čerwence dal od sebe k žádosti krále Wácslawa prohlášení, že po učiněném pilném wyšetřowání úředním nyní wíce žádný bludař ani kacíř w celé zemi se nenachází; wšak přitom nařídil také, aby kazatelowé tím pilněji wykládali lidu transsubstantiací, jakožto nejtěžší předmět bludů, tak sice, že jakž wyslowena jsau slowa kněze, hned od té doby w hostii podstata chleba již nepozůstáwá, než jen tělo Kristowo, a jakž slowa jsau wyslowena nad kalichem, podobně nepozůstáwá podstata wína, než jediné krew Kristowa.

Mimo to pak nařídil arcibiskup, aby wšickni mistři, bakaláři, študenti, neb kněží i jiní wěřící, kteří mají jaké Wiklefowy knihy w rukau swých, jemu je w jistém ustanoweném čase w komoře pokladní we dwoře arcibiskupském složíce, k ohledání wydali. K radě některých audů uniwersity, proti Husowi stojících, doktora Jiřího z Bora, mistra Ondřeje z Broda, mistra Jana Eliae a Adama z Nežetic, kanowníka, uzawřel byl arcibiskup nad těmi knihami nowé saudní jednání zawésti, a we kterých by byly nalezeny bludy, ty spáliti.

Mistr Jan Hus motu rozkazu se pokořil, a přinesl swé

knihy Wiklefowy, prawě k arcibiskupu, že jej žádá, najdeli w nich některý blud, aby jej poznamenal, že on rád weřejně to míní wyznati, že jest blud. Tak učinili i jiní za příkladem jeho, i sešel se z měst Pražských znamenitý počet knih, nad kterými saud měl činěn býti. Toliko pět študentů Pražského učení wydati swé knihy zpěčowalo se, jichž jména byla Přibík z Húzna, Hroch z Podwekl, Michal z Drnowic, Petr de Valentia a Jan z Landšteina. Ti we jménu swém i wšech, kteřížby s nimi chtěli držeti, to jest wůbec we smyslu strany Husowy, učinili odwolání k papeži proti oběma rozkazům na synodě od arcibiskupa ohlášeným: proti rozkazu týkajícímu se wykládání transsubstantiací, že jest to kacířské, učiti, žeby po poswěcení nebylo w hostii nic jiného než tělo Kristowo, a w kalichu nic jiného než krew Kristowa; proti rozkazu druhému, s strany wydání kněh Wiklefowých, že jest to rozkaz naskrze nemaudrý, přitom upřímo čelící proti práwům a privilegiím Pražského učení.

Tehdáž počalo také reptání w lidu, a méně wážní zawěšowali proti arcibiskupowi, kanowníkům a oněm rádcům arcibiskupa hrubé potupné listy po ulicích. (1408, 4 Srp.)

5.

Rozepře o tři hlasy a wystěhowání přespolních národů.

Když takto náboženská rozepře, do kteréž brzy celý národ český měl potažen býti, stála w prawém začátku, zrowna tehdáž zasáhla do wěcí Pražského učení neočekáwaným spůsobem weliká dwojice papežská, celé křesťanstwo pohybující, kteráž dáwnau rozepři mezi českau a cizími národnostmi přiwedla k rozhodnutí.

Po smrti Innocentia VII (1406, 6 List.) zwolen byl od Římských kardinálů za papeže Řehoř XII, kterýž w dopisu welmi laskawém uwedl spůsob zwolení swého we známost i Pražské universitě, spolu s oznámením, kterak učinil náwrh protiwníkowi swému w Avignoně Benediktowi, aby obadwa papežowé z důstojenstwí swého se poděkowali, a kardinalowé Římští a Avignonští aby společně wolili no-

wého papeže jediného. Rektora a universitu jakožto milé swé syny žádal, „aby se wynasnažowali wšemi silami, a jemu w tom díle pomocni byli, by tak církwi dlauhým neduhem sklíčené skutečný spasitelný prostředek mohl býti učiněn“ (1406, 10 Pros.) *]

Netrwalo wšak dlauho, i omrzelo jej ohlášení jeho o brzkém nastáwajícím sjednocení církwe; mimo to pak opowrhnul krále Wácslawa podáwaným sobě přátelstwím, a přidal se jako předchůdcowé jeho k Ruprechtowi wzdorocísaři. Tedy nebylo králi Wácslawowi nic milejšího, jako když obau papežů kardinalowé, po dlauhém od oněch protahowaném zbytečném jednání, konečně swých pánů zanechali, a w jedno sebrali se, pokládajíce wšemu křesťanstwu obecné koncilium do města Pisy, aby tu konečné narownání wšech wěcí bylo učiněno. Wšickni dobře o církew smýšlející we wšech zemích křesťanských, a zwlášť oprawy církwe žádostiwí, žehnali tomu skutku kardinalů, a w koncilium Pisanské wšecky swé naděje skládali.

Tedy wida toto král Wácslaw, a maje příležitost odplatiti Řehořowi nepřátelské jeho chowání, uzawřel následowati příkladu krále francauzského, a pokudby koncilium Pisanské nebylo pohromadě, ani jednomu ani druhému papeži w králowstwí swém nezachowáwati poslušenstwí, nýbrž s kardinaly wejíti we smlauwu. Tomu wšak počínání králowu postawili se Zbyněk arcibiskup a kněžstwo jeho na odpor, nechtíce od poslušenstwí Řehořowa upustiti. Když pak král na Pražské učení to wznesl, aby od něho rozhodnuto bylo, stala se rozepře mezi národem českým a ostatními třemi národy, kdež národ český k žádosti krále swolowal, ostatní pak tři národowé odporowali naskrze, tak že rektor mistr Hening Baltenhagen, nemoha králi učiniti po wůli, propustil schůzku beze wšeho uzawření (1408, asi w Prosinci).

Toho času byl král Wácslaw se dworem swým w Kutnéhoře, nawrátiw se z cesty, kterauž byl konal w Lužici a we Slezsku. Do onoho města přišlo k němu slawné poselstwí od krále francauzského a od Pařížského učení w též záležito-

*) Original toho listu w arch. kapit. Pražské.

sti, dwojice papežské se týkající. Tedy powolal král rektora a jiné mistry university Pražské k sobě, aby jemu konečné mínění swé oznámili. Mezi nimi wypukla nyní bauře, dáwno prwé se připrawowawši, ku které wšak teprw příležitá chwíle nastáwati zdála se.

Mistrům českým wzešla naděje, žeby nyní, při nelibosti, we které král cizí mistry musil míti, národu swému snadno dobyti mohli wětšího podílu moci w universitě; i chystali se přikročiti k dílu. Cíl jejich žádostí byl, aby se posawadní poměr mezi domácími a přespolními obrátil, tak aby místo cizích napotom Čechowé we wšech jednáních tří hlasů užíwali, a přespolní národowé společně aby se spokojili jedním.

Strana oprawy milowná byla owšem původ toho úmyslu, w níž o to Hus sám a mistr Jeronym Pražský, přítel jeho, přední slowo wedli; a wšak naděje wyhrání spojila s nimi i předešlé protiwníky jejich w národu českém, tak že i Jan Eliae a Ondřej z Broda pilně o to s nimi státi chtěli a s Husem obnowili přátelstwí. Tedy obáwajíce se cizí národowé nějaké sobě škodliwé proměny, skrze posly swé w Kutnéhoře sami wěc před krále přednesli, o ochranu při swých posawadních třech hlasích žádajíce.

Král, ačkoliw k neposlauchání papeže Řehoře jediný národ český jemu byl powolný, nicméně rowněž zpráwu měw o rozepři wzniklé mezi Husem a arcibiskupem, která jemu při kardinalích Pisanských k žádnému rozmnožení příznĕ slaužiti nemohla, byl nejprwé mrzut; a když před něj Hus jakožto jeden z poslů předstaupil, wytýkal jemu zle, že mu spolu s Jeronymem zbytečné zaneprázdnění činí, samé rozepře působí; jestliže jiní toho nepřetrhnau, kterým na tom záleží, že chce on sám se w to wložiti, a třebas ohněm wěc rozhodnauti. Mistrům německým dal odpowěd, že je w tom, co žádají, dobře míní opatřiti.

Strana česká nedala se wšak odstrašiti, nýbrž hledíc napřed mocných přátel swých u dworu, mezi nimiž Mikuláš z Lobkowic, nejwyšší písař Horský, byl nejpřednější, krále brzy zas udobřila, předkládajíc také, že co žádá, není zrowna proti samému založení Pražského učení, (we kte-

rém owšem o třech hlasích cizinců nic wýslowně nestálo), nýbrž i s úmyslem císaře Karla jakožto zakladatele dobře se srownáwá; neb žeť on chtěl učení Pražské spůsobeno míti podlé wzoru Pařížského, kdež prý ne cizí národowé, nýbrž francauzský tří hlasů, a ostatní dohromady jen jednoho užíwají.

Wíc ještě než to platil konečně prospěch králowský, poněwadž Němci s strany dwojice církewní wždy od swého neupauštěli, a tak třemi swými hlasy při universitě úmyslu krále kladli překážku, kdež naopak udělením tří hlasů národu českému wšechen odpor proti žádané neutralnosti mezi oběma papeži mohl pojednau býti zdwižen.

Wýsledek jednání bylo konečně psaní králowské k rektoru a universitě, dne 18 Ledna roku 1409 w Kutnéhoře prošlé, jehož obsah byl asi následující: „Ačkoliwěk každý člowěk každého člowěka powinen jest milowati, předceť potřebí jest, aby toto milowání pocházelo z lásky zřízené; pročež cizinci přednost dáti proti domácímu, že není prawé; nebo prawá láska že začíná wždycky sama od sebe, a tak na přátely podlé posloupnosti přirozeného přátelstwí dále se rozšiřuje. Poněwadž pak prý hodnowěrná zpráwa dochází krále, že národ německý, w králowstwí tomto českém žádného obywatelského práwa nemající, we wšech wěcech, o kterých se při učení Pražském jedná, tři hlasy sobě přiosobil k užíwání, ješto národ český, prawý této země dědic, toliko jeden má a ho užíwá: pročež powažuje to král za nesprawedliwé a welice neslušné, aby prospěchů obywatelů zemských cizí a přespolní lidé w hojnosti měli požíwati, oni pak škodliwým nedostatkem cítili se sklíčeny; i nařizuje rektorowi a universitě a naskrze míti chce, aby napotom národ český při wšech radách, saudech, zkauškách, woleních a jakýchkoliwěk jiných nadáních a zakládáních, podlé toho zřízení, kterého národ francauzský w universitě Pařížské a též jiní wšichni národowé w Lombardii a w Italii užíwají, ke třem hlasům wšemi spůsoby připustili, a jej při tomto privilegium na budaucí wěčné časy zanechali w pokoji a bez překážky.“

Psaní toto králowské bylo mistrům wšech čtyr národů

ohlášeno teprw we schůzce držané dne 26 Ledna, mistr Jan Hus dostal wšak již dříwe přepis cestau saukromau, leže toho času w těžké nemoci, i překwapil ním radostně Jana Eliae a Ondřeje z Broda, když jej nawštíwili; přičemž prosil je, kdyby on umřel, aby wěrně stáli o sprawedliwost a oswobození swého národu.

Němci mezitím spokojiti se uzawřením králowským nemínili, nýbrž wyhledáwali cesty, jakby se ta wěc ještě zwrátiti dala. Tedy učinili ku králi žádost pod pečetmi wšech tří národů, polského, baworského i saského (6 Un.), předkládajíce, kterak rozdělení university na tři národy jest wěc stará, hned od počátku obecného učení, a wždycky ti čtyři národowé we wšem stejného práwa užíwali; kterak pokud se to bez porušení zachowáwalo, za žiwobytí císaře Karla, zakladatele učení, ze wšech krajin swěta weliké množstwí studentů do Prahy se hrnulo; potom prý (r. 1384) když po jeho smrti ona různice mezi národem českým a ostatními třemi wznikla, která se skoncowala s nemalau škodau těchto národů, žeť již od toho času hned tak welký počet studentů jako prwé nepřicházel. Pak jestližeby toto psaní králowské, newí prý se, z čího náwodu prošlé, mělo platnost míti, žeby byla wěc jim welice těžká a nesnesitedlná, směřující k zkáze a zahlazení těch tří národů, ze kteréžby také zrušení celé university newyhnutedlně musilo přijíti. Protož že jest jejich žádost, aby při těch obyčejích a statutech, kterých od počátku učení Pražského užíwali, a zwláště pak při narownání mezi národem českým a jimi (r. 1384) učiněném byli zachowáni, od kteréhož i pro swé přísahy upustiti nemohau, poněwadž i oni i Čechowé nejednau na ně přísahali, jakož pak prý, co se w onom rozkazu králowském o třech hlasích národu českého zawírá, jest wěc naskrze neobyčejná, ani při učení Pařížském ani při kterémkoli učení w Němcích platnosti nemající. Konečně jestliže národ český nějakau křiwdu myslí trpěti, když s ostatními třemi postawen je w rownosti, že oni se tím spokojiti chtějí, aby král, pokudby se to s oněmi přísahami a narownáním srownáwalo, český národ naskrze oddělil od nich, tak aby měl swau zwláštní raddu, zwláštní saudy,

zwláštní zkaušky a wolení auředníků, zkrátka tedy zwláštní universitu, a ostatní tři národowé též zwláštní. Dle toho náwrhu bylo by pak w učení Pražském něco podobného wzniklo jako w Bononii universita citramontanská a ultramontanská.

Důwody w této žádosti uwedené byly potud prawé, žeť se rozkaz králowský o třech hlasích s prwotním úmyslem založení obecného učení owšem nesrownáwal. Neboť měloli učení we středowěkém smyslu býti obecné, wšem národům křesťanským stejně otewřené, pak nesměl mezi domácími a přespolními žádný rozdíl činěn býti. Takowý obecný ústaw zpřičowal se wšak, jak ukázáno, prospěchům národu českého čím dále tím hůře, tak že král, ačkoliwěk wíce podlé okamžité potřeby jednal, přece hlawně zadost učinil přání welké wětšiny národu, dáwno již předtím se jewiwšímu.

Udělení tří hlasů obsahowalo samo w sobě úplnau proměnu celého obecného učení; neb se musilo rozuměti samo sebau, že cizinci, pozbudauce welikých posawadních prospěchů, již w tom množstwí jako předtím přicházeti nebudau; za to wšak zase musil wšechen mnohostranný wplyw, který měla universita na národ řízením nižších wzdělawacích ústawů w celém králowstwí, přicházením audů jejích k duchowním beneficiím a swětským úřadům, i jiným wším spůsobem, z rukau posawad nejwíce cizinců přejíti na domácí, a tak universita wlastně jměním národu státi se.

Naproti tomu Němci zakládali naději swau na hmotných požitcích, myslíce něco tím dosáhnauti, že po ubytí welkého množstwí audů musila následowati znamenitá ujma na měšťanských žiwnostech. Tedy učiniwše mezi sebau písemnau umluwu, nejwětší část audů cizích tří národů přísahau se zawázali, že se nařízení o třech hlasích národu českého podrobiti naskrze nemíní, nýbrž o to při králi a jiných osobách, na kterých by záleželo, wšemožně chtí pracowati, aby toto nařízení, které jest proti jejich přísahám a wztahuje se k zrušení university i ke zmatku králowstwí českého, bylo zdwiženo. Což kdyžby se nestalo, aby oni při swém posawadním chwalitebném obyčeji byli zachowáni, že pak chtějí z učení Pražského wyjíti, a k němu nikdy wíce ne-

přicházeti, leč by řečení tři národowé ke swým práwům a swobodám, tak aby žádný podwodně o swé nepřišel, byli nawráceni. To wšecko jeden každý naplniti slíbil pod pokutau klatby, zbawení cti a propadení sto kop grošů českých, leč jestliže by ode wšech tří národů jednosworně jinak bylo ustanoweno.

Jednání o tři hlasy trwalo takowým spůsobem ještě wíc než tři měsíce; jedna i druhá strana jezdila často za králem, brzy na Točník brzy jinam, kdež práwě byl sídlem swým; wšak již král a radda jeho we swém prohlášeném předsewzetí zwiklati se nenechali.

Němečtí národowé užíwali mezi tím časem wždy starého obyčeje, a nechtěli přewahy moci nad celým učením nijak pauštěti z rukau. Examen na mistrowstwí we fakultě artistské, který se odbýwal okolo hromnic, byl toho roku opomenut, a nepraw í se nikdež, z jakých příčin. Ke zkaušce bakalářské o postě zwoleni byli examinatoři podlé starého spůsobu, z každého národu jeden (23 Un.); zkaušku wšak samu čeští mistři překazili, odwolawše se na králowský list, dle kterého tři examinatoři měli býti Čechowé.

O swatém Jiří, když přišel čas k wolení rektora a děkana fakulty artistské, Němci wždy ustaupiti nechtěli. K wolení nepřišlo, nýbrž starý rektor Henning Baltenhagen znamení moci rektorské nedal z rukau, a zůstáwal při úřadě. Starým děkanem fakulty artistské byl Albert Warrentrappe z Münsteru. Takž musilo konečně k wykonání wůle králowské předsewzato býti důrazné wkročení.

Dne 9 Křětna powoláni byli mistři wšechněch čtyr národů z rozkazu králowského do kolleje Karlowy; kdež do schůzky přišel jakožto posel králowský pan Mikuláš z Lobkowic, s ním wšichni konšelé Starého města Pražského a we průwodu welký zástup ozbrojených. Tu musil Henning Baltenhagen w jizbě fakulty artistské wydati klíče od pokladnice, pečet rektorskau a matriku uniwersity; rowněž wzata pokladnice fakulty artistské a klíče od knihowny, konečně we dwoře kolleje Karlowy weřejně čteno mistrům nařízení králowské, aby přijali mistra Zdenka z Labauně, králowského tajemníka, za rektora, a mistra Šimona z Tiš-

nowa za děkana fakulty artistské, jakožto osoby pro tentokrát od krále samého k tomu ustanowené.

Národ český rád se nařízení královskému podrobil; cizí národowé i tu odporowali; p. Mikuláš z Lobkowic ale, jakožto listu králowského exekutor, obadwa zwolené usadil w jejich úřady, a na wšelijaký odpor žádného nebral ohledu. Tedy widauce přespolní tři národowé prawdu, mistři, bakaláři a studenti zadost učinili swé přísaze, a sebrawše wěci swé, hned ty dni po oné schůzce u welikém počtu, as pěti tisíců, z Prahy se wybrali, a do wlastí swých se obrátili.

ODDÍL III.

Wzdělání wíry české pod obojí w učení Pražském až do zawření kompaktat s konciliem Basilejským.

(1409—1436.)

1.

Rozepře mezi Husem a arcibiskupem Pražským.

Mistři a studenti němečtí, wystěhowawše se z Prahy, 1409.
rozešli se nejprwé po rozličných krajinách říšských, odkud který byl domowem, a odebrali se potom do jiných obecných učení, již prwé w Němcích založených, kteráž tudy wětšího wzniku musila nabyti. Mnozí byli prý na cestě olaupeni a jinak zle s nimi naloženo, jak wyprawuje sauwěký kronikář a spoluaud učení Pražského, radost maje ze škody jejich. *) Wšichni prý také, jak jiný prawí, „kdož jsau z Prahy byli wyjeli a wyšli, s prawau wěrau dlauho jsau po Praze taužili.“ **)

Neb zajisté byla nawždy zahynula sláwa ústawu, spojowawšího w sobě celé téměř učené Německo a jiné sausední národy, wydržowaného krom toho zcela na útraty národu českého, který až posud mnoho měl z něho hmotné

*) Breve Chronicon belli Hussitici ze Šannatowy pozůstalosti; w přídawku. Srow. Von der Hardt II. 450.

**) Staří letopisowé čeští w Script. rer. Bohem. T. III. 12.

1409. i duchowní škody a nejméně užitku. Jinde w Němcích nebylo nikde místa, kde by se co podobného w té welkosti bylo nechalo sestřediti, jak ukazowaly již předešlé rozličných knížat pokusy, a tak owšem ani materialní prospěchy nemohly se pro dychtiwé jich wyrownati předešlým, kterých se w Praze dostáwalo.

Nějwětší počet wystěhowanců Pražských sebralo se brzy w Lipsku, kdež ještě téhož roku 1409 Fridrich a Wilém lankrabí durynští a markrabí mišenští w tom práwě úmyslu založili nowé obecné učení, které téhož léta potwrdil dne 9 Září papež Alexander V., od koncilia Pisanského zwolený.

Čtyry a čtyrycet býwalých audů university Pražské zapsáno bylo w pamětní knihu nowého učení jakožto prwní jeho zakladatelé a ředitelé. Mezi nimi byli znamenitější professorowé theologie: mistr Jan z Münsterberka, Mikuláš Stoer, Henning Baltenhagen, Wawřinec Heilsberg, Petr Storch, Henning z Hildesheima, Jan z Frankenšteina, Burkart Balingen, Jan Hofman, Hermann z Altorfa, Jan Cach a Jan z Wünšelberka; doktorowé práw: Jan ze Slinic a Albert Warrentrappe, poslední německý děkan fakulty artistské w Praze; doktorowé mediciny: Vincenc Wyaw, Helmold ze Soltwedla, Anželm z Frankenšteina, Mikuláš Fabri z Žegana a Lambert z Osnabruka. *)

Skoro wesměs byli to audowé někdejších národů saského a polského při Pražské universitě, a sic tohoto posledního jen části německé, kdež naproti tomu část slowanská sworně s Čechy zůstáwala. Mnohem menší počet bylo audů někdejšího národu baworského, kterýž we swých wlastních krajinách měl několik nowějších universitních ústawů. Mistr Henning Baltenhagen, poslední německý rektor university Pražské, byl jeden z prwních kollegiatů tak nazwané wětší knížecí kolleje, hned roku 1409 od markrabí mišenských založené. Prwním rektorem university Lipské byl již zmíněný Jan z Münsterberka, professor theologie (1410.) Roku 1413

*) Poznamenání wšech 44 osob wiz w Lebensgeschichte Friedrichs des Streitbaren von Johann Gottlob Horn, Leipzig 1733. p. 752.

byl rektorem mistr Jan Hofman ze Swídnice, předchůdce 1409.
Warrentrappa w děkanstwí artistském při Pražském učení (1408.)

Za Jana z Münsterberka byla složena prwní statuta Lipské university (1410), z wětšího dílu od slowa k slowu dle Pražských nápodobena. Dle Pražského příkladu rozdělowala se universita též na čtyry národy, kteříž byli mišenský, saský, baworský a polský.

W Praze mezitím byl prý též žel po wystěhowaných studentích, jakž nebylo se jináč nadíti pro požitky, které jimi musily ujíti. Nejwíce wšak, jak se zdá, týkalo se to zwlášť zase jen německého obywatelstwa Prahy, které wždy ještě wšecky obchody a průmysl hlawně mělo w rukau swých, kdež naproti tomu obec česká z welké porážky Němectwí wůbec, které z toho musilo následowati, welikau radost měla. Toho owšem jist, směl Hus we krátkém čase po odjití Němců kázati před českými swými posluchači: „Dítky! pochwálen buď bůh wšemohaucí, žeť jsme zapudili Němce, a máme, oč jsme se zasadili, a jsme wítězi; a zwláště děkujte panu Mikuláši Augustinowu (totiž Lobkowickému), poněwadž jest to wymohl ku prosbám našim u krále;“ (slowa, jakž je uwedl Wácslaw z Woděrad písař w udání swém proti Husowi při sboru Kostnickém.)

Dne 27 Září roku 1409, ještě za rektoratu Zdenka z Labaunč, jmenowaného od krále Wácslawa, byl králowský list z uradění wšech mistrů učení Pražského od slowa k slowu wepsán do knihy statut universitních, kdež spolu uzawřen bližší spůsob, jakýmby dle toho listu budaucně mělo býti jednáno, a stará statuta, pokudby se s tím potýkala, aby byla proměněna neb doplněna.

Dle toho ustanoweno jest s strany wolení rektora, aby budaucně národ český jmenowal wždy ze sebe tři woliče, a ostatní tři národowé dohromady jednoho. Rozdělení na čtyry národy mělo wůbec, jakž wýslowně položeno do statut, zůstati při předešlém spůsobu. Od těchto čtyr osob měl rektor wolen býti bezprostředně, s pominutím starého nařízení, dle kterého prwotní čtyry woliči národů nejprwé sedm, a ti teprw jiných pět osob wolili. Když by mezi

1409. čtyrmi oněmi woliči nastalo stejné rozdělení hlasů, tak že by nebyla wětšina, měl hlas předešlého rektora rozhodnauti, jemuž woliči, tak jak nařízowala i stará statuta, měli přísahati, že se w tom wěrně zachowají. Podobně proměněna statuta s strany wolení raddy universitní, tak aby ode tří národů přespolních zwoleno bylo šest osob, z každého národu dwě, z národu pak českého 18 osob; z kterýchžto wšech aby nowý rektor sám sobě wybral osm mužů, dwa z národů cizích, a 6 z českého. Též když by bylo potřebí raddu zdwojnásobniti osmi osobami z fakult, aby každá fakulta jmenowala ze sebe šest osob, a ze wšech těch čtyrmecítma aby rektor wybral šest Čechů a dwa z národů přespolních.

Mimo to bylo w též schůzce uzawřeno, aby budaucně každý nowý rektor při swé rekommendací powinen byl, mezi jinými wěcmi přísahati též wěrnost českému králi a králowstwí, a totéž aby přísahal každý student při swé intitulací. *)

Wšecka tato uzawření schwálena byla we wšeobecném shromáždění celé university, držaném u weliké síni kolleje Karlowy dne 13 Října; dle nichž o swatém Hawle téhož roku ponejprw wolení rektora před se wzato. Prwní rektor tak wolený byl mistr Jan Hus, sám hlawní půwod nowého pořádku. **) Jakožto bakalář theologie držel tehdáž přednášky o knize Sententiarum Petra Lombarda, kteréž sem tam w rukopisích se nalezají. ***) Rozepře již wzniklá mezi

*) Wiz Monum. Univ. T. III. 43. Statuta tak změněná nalézají se we zmíněném již rukopise univ. bibl. Pražské XIV. A. 4. též wydána od Feiertaga Pragae 1796.

**) Jediná saučwěká zpráwa o rektorstwí Husowě r. 1409 nalezá se w rukopise kapituly Pražské O. LXXI. fol. 196 pv. ku konci jednoho kázání jeho: Et sic ex omnipotentis Dei misericordia ejusque genitricis virginis Mariae finitus est sermo iste, quem fecit Reverendus M. Johannes Hus sacrae theologiae baccalaureus formatus, quem praedicavit ad S. Clementem in exequiis imperatoris ex parte universitatis in adventu anno domini 1409. Et eodem tempore ipse idem magister extitit rektor universitatis. Že není omylně psáno 1409 místo 1403, kdež Hus ponejprw byl rektorem, za to ručí zmínka w tom kázaní o Janowi Štěknowi jakožto nebožtíku, kdežto žiw byl ještě roku 1405.

***) K. p. w rukopise univ. bibl. Pražské IV. T. 12. O čase

ním a arcibiskupem byla odtud hlawní děj, do kterého i budaucí osudowé celé university byli zapleteni. Widauce protiwníci Husowi konec přízně, kteréž až posud byl požíwal u arcibiskupa, hleděli užiti příležitosti, aby wznikajícímu žáru nedali uhasnauti, i složili ještě před počátkem rozepře o hlasích (1408) stížnost k arcibiskupowi, we jménu duchowenstwa města a dioecezí Pražské, žádajíce o ochranu proti urážkám jeho.

Obsah této stížnosti wztahowal se na některé wěci hned před rokem, některé i dáwněji zběhlé, o kterých by aspoň hned při synodě 17 Července držané, kdež se o kacířstwí jednalo, byla se měla zmínka státi:

Předně že mistr Jan Hus, kazatel kaple Betlemské na Starém městě Pražském, roku 1407 w měsíci Červenci, na kázání přede wším lidem obojího pohlawí mezi jiným říci se nestyděl proti ustanowení církwe swaté a wýpowědem swatých otců, s pohoršením jak lidu tak duchowenstwa, že kdožkoli od osadníků swých, a zwláště chudých, za zpowěď, oběru aneb za swátosti církewní, totiž wečeře Páně a křestu, za swaté oleje, zwonění, pohřby atd. žádalby peníze, a od takowého žádání upustiti nechtěl, jest kacíř; nečině přitom ani rozdílu, bralyliby se peníze před udělením swátosti nebo po udělení; čímž prý patrně wyhlásil jest wšecky faráře za kacíře.

Za druhé, že w témž onom kázání, učiniw zmínku o mistru Petrowi Wšerubowi tehdáž zemřelém, mezi jiným se wztahem naň prawil: Newzalbych celého swěta za to, bych měl umřiti s tolika a takowými obroky. Byl pak prý mistr Petr dobrý křesťan a wěrný zastawatel wíry, který žádných bludů nerozséwal, jako on Hus, kterýžto před časy tak se nechal slyšeti, žeby chtěl, aby duše jeho byla někdy tam kde Wiklefowa," kdežto Wiklef o swátosti oltářní učil patrnému kacířstwí, a toho kacířstwí „zbytkowé bohužel posud prý zůstáwají při mnohých w tomto městě" (unde remanentiae adhuc remanent heu apud multos in hac civitate).

těch přednášek wiz w rukopise též bibliotheky III. G. 16 w traktatu Husowě: De sacramento corporis et sanguinis domini f. 11—14.

Za třetí, že ačkoli roku přítomného (1408) dne 16 Června w synodě bylo zapowěděno wýtržně kázati proti duchowenstwu, řečený mistr Jan Hus nicméně tak činí, a swým wýtržným a utrhačným kázáním proti celému duchowenstwu toho dowedl, že jest u wětší nenáwisti lidu, než bylo kdy předtím.

Na tyto artikule odpowěděl Hus dílem ausměšně: S strany prwní žaloby, že jest křiwá w rozličných kusích; za jedno, že jest on nemluwil nic přede wším lidem, protože nebyl wšechen lid w Praze toho dne, žeť nemluwil ani před Římskými ani před Jerusalemskými; že také s strany platů wybíraných od kněží nemluwil nic proti ustanowení církwe, nýbrž dle skutečného naučení koncilia Triburského, při čemž nic nezáleží na rozdílu, wybírajíli se peníze před udělením swátosti nebo po udělení; konečně že z jeho kázání nenásleduje naskrze to, aby byl wšechny faráře wyhlásil za kacíře; žeť on zajisté zná mnohé faráře, kterým není hoden rozwázati řeménka u obuwi jejich, a kterých pleše pro swaté jejich obcowání rádby chtěl líbati, kteří wšak nikdy peněz newybírají tím spůsobem, nýbrž z wlastních, když potřebí jest, poskytují.

Co se druhého kusu týče, s strany mistra Wšeruba, že protiwníci osekali řeči jeho; že on jmenowaw mnohé mistry zemřelé, chtěw powzbuditi lid ku pomnění na smrt, aby nehřešili, také to prawil: Hle, mistr Petr Wšerub také umřel, i modlete se k bohu za duši jeho, neb mám naději w milosrdenstwí boží, že jest oslawen, a také bojím se, že jest zatracen; saud jest boží. A poněwadž bylo při tom kázaní mnoho duchowních, protož že chtěw je wystříhati od lakomého hromadění obroků, doložil: Newzal bych celý swět za to, abych měl umříti při tolika a takowých obrocích; ne pro wychlaubání se, ale, že bůh jest swědek, w dobrém úmyslu k napomenutí duchowních. Co se Wiklefa týče, i tu že osekali jeho řeči; neb že to prawil též pauze w naději, žeby chtěl býti tam, kde jest duše Wiklefowa, jakož nepřináleží sauditi lidem, jestli kdo oslawen neb zatracen. Kdež ale protiwníci prawí: zbytkowé wždy bohužel zůstáwají při mnohých w tomto městě, žádá arci-

biskupa, aby pozorowal, kterak toto jejich twrzení srownáwá se s wlastní jeho wýpowědí na nedáwno minulé synodě, že po učiněném pilném wyšetřowání nenachází se nikdo bludící o welebné swátosti w tomto králowstwí. Když oni myslí, že zbytkowé wždy zůstáwají, aby je ukázali, a bude se jim wěřiti, že prawdu mluwí; neukážíli, pak že padají sami do jámy, kterau jemu kopají; neb že oni jsau pak ti, kteří kaceřují a rozkřikují tuto dioecezí a město Pražské.

Konečně na třetí kus že jest krátká jeho odpowěd, že ani neučinil proti rozkazu ani wýtržně nekázal proti duchowenstwu. Neb wýtržně kázati jest křiwě, pochlebně nebo bojácně kázati; ale dle písma a zakona božího i církewních přikázání odkrýwati neprawosti kněžské k naprawení lidu i duchowenstwa, že jest kázati prawě, slušně, bez pochlebenstwí a bez bázně; jinak žeť by se sice říci mohlo i o spasiteli swěta, že kázal wýtržně proti kněžstwu, prawě ku předním kněžím a k fariseům a zákonníkům: Wy z otce ďábla jste atd.

Jak dalece arcibiskup na onen čas tauto odpowědí Husowau se spokojil, není dále powědomo; w Římě wšak w rozepři s přátely jeho před stolicí apoštolskau přednesl wůbec stížně, že w králowstwí českém, we městech Pražských i w markrabstwí morawském bludowé a kacířstwí wznikli jsau z knih Wiklefowých, též z neprozřetelných kázání, kteráž se dějí w kaplích we městě a dioecezí Pražské; kteréžto poslední doložení proti kapli Betlemské bylo zaměřeno; žádaje přitom o potwrzení swého rozkazu s strany předložení sobě Wiklefowých knih wydaného. *)

Prwé nežli z Říma wyšel wýrok, zwikláno bylo panowání Řehoře XII příběhy Pisanskými, o kterých již nahoře zmínka jest učiněna. Král Wácslaw ku kardinalům shromážděným w Pise poslal k jednání swých záležitostí některé audy učení Pražského, Maurice Rwačku z Prahy, professora theologie, Jana z Reinšteina řečeného Kardinala, Stanislawa ze Znojma a Štěpána z Pálče, kteřížto dwa poslední, newí se čím půwodem, za příčinau wíry upadli tam w nesnáze.

*) Opera Hussii I. p. 109.

— Hned na cestě do Pisy zastaweni byli w Bononii z rozkazu kardinala Baltazara Cossy, zbaweni wěcí swých a uwrženi do žaláře (w Říjnu 1408.) Na zpráwu o tom došlau nemeškala universita Pražská snažným listem ku kardinalům o ně se zastati, jakožto milé swé syny a audy wysoce zaslaužilé i dobře zachowalé. Mimo to mistr Jan Hus, Jan z Jesenic a mistr Křištan z Prachatic pracowali horliwě zwláštními swými prostředky o jich propuštění. Přímluwné psaní university podepsáno bylo ještě od posledního německého rektora Henninga z Baltenhagen (1408. 5 Pros.) *) Po wystěhowání studentů byli konečně propuštěni na swobodu a wrátili se do Prahy k swým přátelům.

1409. Při Stanislawowi Znojemském jednalo se ze jména též o traktat jeho o swátosti oltářní, kterážto wěc k saudu poručena byla kardinalowi Burdegalskému. Z jeho rozkazu dle rady Bononských theologů musil traktat onen sprawiti a doplniti, načež prý uznán byl konečně za bezchybný, a na to jemu později otewřený list wydán od papeže Alexandra V. **)

Alexander V byl nowý Římský papež, místo obau předešlých rozdílných papežů zwolený od koncilia Pisanského (1409, 15 Čw.) I tohoto slawného sboru přítomni byli mezi jinými posly krále Wácslawa také znamenití audowé university, Jeronym Seidenberk a Jan Nas, doktorowé práw a raddowé králowští. ***) Zwoleného papeže owšem uznala universita bez překážky po wystěhowání protiwných tomu národů německých; s arcibiskupem ale, držícím se wždy Řehoře XII, nastala králi znamenitá nesnáz, až pak jej prostředky dílem násilnými donutil, že uznal Alexandra (1409, 2 Zář.)

Jakž toto uwedeno bylo w pořádek, nemeškali protiwníci Husowi a rádcowé arcibiskupowi, rozepři proti přá-

*) Kopie tohoto listu w rukop. bibl. Wídenské 4937. f. 24.

**) Zmínku o tom činí Páleč we spisu swém proti Husowu traktatu řečenému Quidamon r. 1413. Wiz w rukopise Univ. bibl. Pražské IV H. 17. f. 1 - 52 pv.

***) Mocný list poslům daný 1409. 15 Břez. w rukop. bibl. Wídenské 5097. f. 139.

telům a straně jeho před saudem nowého papeže dále wésti. Úmysl jejich byl, jakž wyswítalo hned ze předešlé žaloby, netoliko knihy Wiklefowy wůbec odstraniti, ale i na Husa obzwlášť, ačkoliw on ještě zjewně s arcibiskupem se nesaudil, ukázati kacířstwí, aneb aspoň jemu zameziti další kázání. 1409.

Učiněna tedy napřed nowá žaloba k arcibiskupowi, ku předešlé podobná; nebo w ní wšecky předešlé kusy byly též obsaženy, a nowí někteří přidáni: Předně, že jest řekl jednau na faře u Sw. Michala na Starém městě Pražském u přítomnosti některých mistrů a kněží, že kněz, jsa we smrtelném hříchu, nepůsobí swátosti těla Kristowa ani jiných swátostí podáwá. Když prý od některých byla jemu proti tomu wedena místa ze swatých otců a zwláště ze Řehoře, prawil prý: Což Řehoř? ten byl prlenec! wiz jeho spisy, kdo chceš, a najde každý, že we wšem prlenčil. Dále žaloba, že w domě Wácslawa Smolaře u přítomnosti jednoho mistra a kněze a několika laiků, když byla zmínka učiněna o utopení doktora Johánka vikáře, a uwěznění Puchníka officiala a Bohuslawa děkana Pražského, kdež mezi jinými řečeno bylo, žeby byl měl wyhlášen býti interdikt, mistr Jan Hus pohoršliwě prawil: Welkého cos, že ti popowé jsau uwězněni; powězte příčinu, pročby se měla zastawiti chwála boží? A když mu bylo řečeno, že tak ustanowili církewní zákonowé, a tak drží Římská církew, on, udeřiw prý silně na stůl, prawil: Římská církew? tam zasadil Antikrist nohu swau, kterýmž jest těžko hnauti. Také že prawil na kázání: Nemůže předstawený duchowní žádného klíti, koho napřed neklel bůh. Že swým kázáním působí nenáwist mezi Čechy a Němci. Že kázáním swým také lid tak popudil jistého dne, že z jeho kázání wyběhli, a s welikým hlukem přihnali se před dwůr arcibiskupůw, a weliký powyk učinili, až pak je arcibiskup snažně musil napomínati.

Žalobu tuto artikulowanau kázal arcibiskup dodati Husowi s tím nařízením, aby na jedenkaždý artikul odpowěděl zkrátka slowem: *wěřím, newěřím*, *ano* neb *ne*, a sic před mistrem Mauricem Rwačkau, professorem swatého písma, jakožto k wyšetřowání té pře od arcibiskupa nařízeným.

1409. Newí se, jestli tak Hus učinil, čili nic; wšak z pozdějšího času zachowal se spis od něho saukromý, we kterém na ony artikuly odpowídá. Některé z nich, zwláště, které se wztahowaly na saukromé řeči Husowy, udal byl proti němu kněz Jan Protiwa, někdy saudruh jeho w úřa u kazatelském při kapli Betlemské, později farář u sw. Klimenta na Pořičí, i posmíwá se jemu Hus, jak dlauho si pamatowal některé wěci až do té doby, kdež tak dlauho nic o tom nepronášel, jako k. p. důwěrné howoření o doktoru Johánkowi, při kterém owšem ptá se jeho, wili jaký důwod, žeby tehdáž byly měly býti zastaweny služby boží; aneb s strany působení swátosti od kněze hříšného, což prý před patnácti léty jednau řekl, načež odpowídá, že to jest hrubá lež, a wšechen lid wí, že wždycky toho opak kázal; též i s strany skutečného kázání w týž kacířský smysl, kteréž kázání dle Protiwowa swědectwí držel prý u Sw. Michala asi r. 1389, kdež on tehdy ani knězem nebyl, a tomu podobně.

S strany sw. Řehoře, praví, že w dobrém smyslu mluwil o welkém tomto swatém doktoru, a slowo *prlenec* že znamená dobrého rýmowce (optimum ricmisatorem); neb že jemu mezi jinými swatými otci jeho spisy wždycky obzwláště se líbily, nejen dle obsahu, ale i s ohledu libosti slow, že řeči w dobrém rytmu klade.

Žeby o církwi Římské byl mluwil opowržliwě, zamítá; jemu zajisté že církew Římská, dle sw. Jeronyma, sw. Augustina a jiných swatých slowe sbor wšech křesťanů, držících wíru Kristowu, které učili swatí apoštolowé Petr a Pawel w Římě; pak že Antikrist, to jest člowěk zlý čili hlawa zlých lidí, zasadil nohu swau w církwi, a zwláště při dwoře Římském, aby wywrátil wíru Ježíše Krista, to že jest wěc obecně známá, a od swatých mužů doswědčená. S strany klatby duchowní že byla slowa jeho, že sprawedliwě klíti nemůže duchowní představený, koho bůh napřed neklnul. Konečně nenáwist mezi Čechy a Němci že nikdy nepopauzel, nýbrž zajisté že jest jemu dobrý Němec milejší, nežli špatný Čech, a byťby ten byl wlastní bratr jeho.

Co se týkalo punktů předešlé žaloby a zwlášť o ká-

zání jeho, že se nemá nic bráti od udělowání swátostí, 1409.
kdež w nowé žalobě také to bylo uwedeno, že to kázal i při weřejné synodě kněžské, (rozuměj roku 1407): odwoláwá se na generalního vikáře Adama, jenž tehdáž práwě weřejně schwálil jeho řeči, on pak sám že swé kázání písemně dal tehdáž arcibiskupowi, a nikdy jemu nebylo nic řečeno od něho ani od jeho officiálů neb jiných představených, žeby w onom kázání mělo býti něco bludného.

Mimo wšecky tyto artikule žalobní kázal wšak arcibiskup, aby se Hus wykázal s strany wyzdwižení kaple Betlemské, jakým práwem w ní káže lidu, ne swému nýbrž cizímu, a z čí moci w té kapli drží se slawné služby boží se zpěwy od něho i jiných duchowních. Otázka byla dosti diwná při tom tak nedáwném kaple Betlemské, teprw před 18 léty, založení a s tolika rozličných stran stwrzení, jakož od nás nahoře w širokosti jest powěděno. I odpowěděl Hus krátce, že wyzdwižení kaple Betlemské záleží na potwrzení arcibiskupa Jana, kterýž sám prwní kámen položil, na oswobození krále Wácslawa a na bulle papeže Řehoře XII, ku potwrzení jí teprw před rokem udělené. Aby pak ku kázání powinen byl každý choditi jen do swého farního kostela, na to že nikdež zákonu nestáwá.

Zatím rozepře w Římě wisící, pokud nebyla přízeň mezi arcibiskupem a papežem, zdála se straně přátel Husowých býti přízniwa. Následkem odwolání, zadaného od nich hned za Řehoře XII, odewzdána byla pře od papeže Alexandra Jindřichowi Krumhartowi z Westerholce, děkanu kostela sw. Ondřeje w Rýnském Kolíně; kterýž we jménu stolice apoštolské na arcibiskupa Pražského wydal obsílku (1409. 7 Pros.) a odpowěděl na wěci, z kterých jej winili, mezi nimiž obwinění z kacířstwí w rozkazu jeho s strany transsubstantiací nepochybně bylo nejhlawněji míněno. Pokudby dle obsílky této w Římě se nepostawil, měly wšecky jeho postupky proti straně Husowě býti neplatny. *)

Prwé než lhůta této obsílky prošla, wyprawil wšak arcibiskup posly swé do Říma, Jinocha kanowníka a bratra

*) Opera Hussii I. 113.

1409. Jaroslawa minoritu, biskupa Sareptského, s mnohými dary ku kardinalům i k papeži, aby přednesli nowě, kterak wšechny nepokoje w zemi hlawně pocházejí z artikulů Wiklefowých, kterak z náwodu Wiklefitů hyne wšechna poslušnost ku předstaweným duchowním; neb že církewní tresty za nic powažují, a učí, že sprawowání kněžstwa přináleží moci swětské; čímž prý i mnohé pány zemské přiwedli na swau stranu, a samého krále Wácslawa popudili k odejmutí kněžstwu mnohých statků pozemských, (což se wztahowalo na některé statky od krále Wácslawa z pokuty wzaté, když arcibiskup s kněžstwem swým nechtěl upustiti od papeže Řehoře.)

Tato wýprawa poslů a jejich jednání při papežském dwoře dály se prý tak chytře a tajně, že prokuratoři strany Husowy, kteří se w Římě zdržowali, dříwe nic nedowěděli se, až najednau wyšel wýrok papežůw, kterým kommissí danau děkanowi Kolinskému zrušil, a při na sebe zpátky potáhl. Na to byla obsílka proti arcibiskupowi wydaná též zrušena, a dána jemu zwláštní bulla, kterauž úmyslu a žádosti jeho úplně bylo učiněno zadost (1409, 20 Pros.)

Poněwadž totiž, jak bulla prawí, dle hodnowěrných zpráw, we městě Pražském, w králowstwí českém a markrabstwí morawském i jiných některých krajinách některé kacířské sady znamenitě se rozmohly, tak že mnohých wěřících srdce jimi jsau welice zprzněna; protož pro welké množstwí těch takto zprzněných že jest wůle papežowa, rychlým prostředkem to předejíti. Tedy dáno jest předně od papeže plnomocenstwí arcibiskupowi, aby pojma k sobě na radu čtyry mistry theologie a dwa doktory práw, wšecky bludy a kacířstwí w dioecezí swé hleděl wymýtiti, a zwláště rozšiřowání sad Wiklefowých aby zapowěděl pod klatbau, a knihy Wiklefowy aby wytrhnul a rukau wěřících. Mimo to nařídil papež opět dle žádosti arcibiskupa, aby bylo od něho zapowěděno wšecko kázání w kaplích a jiných místech, kromě kostelů kathedralních, kollegialních, farních a klášterních, byť byly kaple i od papežů stwrzeny neb oswobozeny. O kacířstwí, obsaženém w onom rozkazu arcibiskupa s strany transsubstantiací, nebylo wíce řeči, nýbrž wšechen

process proti němu byl náhle přetržen a zanechán beze 1409.
wšeho dle práwních forem potřebného skoncowání.

Mistr Marek z Hradce, hlawní prokurator odwoláwajících, musil we swém i jejich jméně před Mataušem biskupem Vabrenským, místokancléřem papeže, učiniti prohlášení, že toto nařízení papežské schwaluje, arcibiskupa Zbynka jakožto saudce w té při od stolice papežské nařízeného přijímá, a sebe i ty, od kterých jemu dána byla moc, saudu jeho podrobuje. *)

Bulla papeže Alexandra přišla do Prahy teprw roku 1410.
1410 dne 9 Března, přinešena od Jakuba, faráře z Winařic, kterýž později také zpráwu o exekucí jí nesl do Říma. Arcibiskup, nadíwaje se, že mocí této bully i od krále a pánů zemských nepotká se se žádným odporem, nemeškal dle znění jejího usaditi kommissí čtyr mistrů theologie a dwau doktorů církewního práwa, aby knihy Wiklefowy wzali w uwážení. Žádný owšem nepochybowal, že druhá část bully, týkající-se kázání w kaplích, čelela hlawně proti Husowi a kapli Betlemské; on sám spatřowal w tom proti sobě spiknutí od farářů a mnichů, aby jemu, kdyžby rozkazu papežského musil poslechnauti, we farních a klášterních kostelích nedopustili kázati, a tak jej sobě učinili neškodným. **) Protož přidaw se nyní weřejně ku přátelům swým, kteříž byli wedli při s arcibiskupem u Římského dwora, proti bulle Alexandrowě k témuž papeži učinil odwolání, jakožto obdržené s přerušením práwních forem, prostředky pokautními a křiwým papeže zprawením.

Mezitím doktoři theologie a práw w kommissí nad knihami sedící předložili zdání swé arcibiskupowi w spůsobu powšechném, že owšem knihy Wiklefowy obsahují kacířstwí, a zwláště o swátosti oltářní.

O tom když se powěst roznesla po Praze, a jedni radost měli, druzí nowě se nepokojili a reptali; položena byla obecná schůzka university dne 15 Črwna za rektorstwí mistra Jana Ondřejowa, řečeného Šindel, doktora lé-

*) O takowém prohlášení Marka z Hradce mluwí arcibiskup w rozsudku swém wydaném 16 Čerwna, o němž níže.

**) Prawí tak Hus we swé Postille.

1410. kařstwí; kdež téměř jednohlasně, wyjmauc prý leda ony doktory, kteří byli od arcibiskupa zwoleni za kommissaře *), uzawřeno, že universita nikterak s arcibiskupem Pražským Zbynkem a praelaty jeho w tom se nesnáší, aby měly knihy mistra Jana Wiklefa býti spáleny, nýbrž že wšecka universita chce o to jíti ku králi a jej žádati, aby takowému spálení knih překazil, z kteréhožby přijíti musil zmatek universitě, králi i wšemu králowstwí.

Nazejtří wšak toho dne (16 Čw.) arcibiskup již konečný swůj rozsudek ohlásil w obecné synodě kněžské, kteráž držána byla w domě arcibiskupowě na Malé straně, poradiw se napřed s týmiž mistry a doktory theologie a práw, s biskupy suffragany, s děkanem a kapitulau kostela Pražského i jinými praelaty, we zwláštní raddu k wůli tomu sebranými. W synodě přítomni byli někteří praelati, opatowé, priorowé klášterů a jiné duchowenstwo, též mistři, doktoři a študenti i lid swětský, nepochybně w hojném počtu shromážděný. Arcibiskup seděl na saudné stolici, a hned po kázání, kterým synoda byla otewřena, kázal rozsudek sepsaný čísti, jehož obsah byl následující:

Předně, poněwadž wšecky knihy Wiklefowy, k saudu předložené, dle uznání kommissí i také wlastního arcibiskupowa přeswědčení, patrně w sobě obsahují kacířstwí; protož že on arcibiskup z moci od stolice apoštolské sobě propůjčené, ty wšecky knihy odsuzuje, a aby s očí wěřících tím lépe mohly býti wzdáleny, že jest jeho wůle aby byly spáleny ohněm. Jmenowitě pak odsauzeny knihy, nadepsané Dialogus, Trialogus, De incarnatione verbi domini, De corpore Christi major et minor, De trinitate, De ideis, De hypotheticis, Decalogus, De universalibus realibus, De simonia, De fratribus discolis et malis, De probationibus propositionum, De attributis, De individuatione, De materia et forma, De dominio civili, Super evangelia sermones per curriculum anni. Coby se týkalo ostatních knih, které ještě nejsau předloženy, že sobě arcibiskup rozsudek na budaucí časy pozůstawuje. Poněwadž

*) Dle Husowa wyprawowání před koncilem Kostnickým. Wiz Von der Hardt IV. 311.

pak Přibík z Húzna, Hroch z Podwekl, Michal z Drnowic, 1410.
Petr de Valentia, Jan z Laudšteina a prokurator jejich mistr Marek z Hradce rozkazu se protiwili, a knih Wiklefowých, kteréž měli, newydali, protož arcibiskup ještě na zbyt lhůtu šesti dní jim přidáwá, aby do toho času ty knihy w komoře pokladní we dwoře jeho složili pod pokutau klatby, kterau sice po wyjití těch šesti dní wšichni spráwcowé kostelů, jak farních tak klášterních, dalšího rozkazu nečekajíce, s kazatelnic w každý den nedělní a swáteční, jakž obyčej jest, mají prohlásiti, a tauž pokutu klatby propadnauti má každý, kdožby wěda někoho knihy Wiklefowy majícího, w šesti dnech jeho u arcibiskupa neudal. Dále arcibiskup zapowídá, aby žádný artikulů Wiklefowých, již prwé odsauzených, weřejně ani tajně nedržel, jim neučil ani jich nehájil, pod ztracením, kdyžby jich slawně neodwolal, swých beneficií, zbawením schopnosti k nabytí jiných a konečně pod uwězněním osoby takowého pomocí swětského ramene, totiž Wácslawa krále Římského; neb že jemu ta wěc od stolice apoštolské obzwláštně jest poručena. Konečně pod pokutau klatby zapowídá arcibiskup wšemu duchowenstwu mocí apoštolské bully na to wydané, aby se nikdo neopowážil we městech Pražských na místech saukromých lidu kázati, nýbrž aby odtud nesmělo nikdež kázáno býti leč w kathedralních, kollegialních, farních neb klášterních kostelích a jejich hřbitowech, jakž obyčej byl od starodáwna podlé práwa. —

Rozsudek tento měl býti wšemu duchowenstwu w dioecezí a provincii Pražské oznámen, aby se wšichni k wykonání jeho přičinili; jakož dle toho nařízení i w Olomauci pro tamější dioecezí weřejně ohlášen a čten byl dne 27 Července. Na rozsudku podepsáni byli jakožto swědkowé Jan Kbel, kanowník kostela Pražského, generalní vikář, a Mikuláš Zeiselmeister, doktor práw, arcibiskupůw official, Matěj arciděkan Litoměřický, sekretář arcibiskupůw, a weřejní písařowé čili notarowé Jan z Dubé, kanowník kostela swatého Jiří na hradě Pražském, a Mikuláš ze Znojma, kanowník u sw. Apollinaříše. *)

*) Listina o celém tomto jednání arcibiskupa někdy u p. Bočka,

1410. Prohlášení, mezitím učiněné od university proti spálení knih, a žádost s strany toho wznešená na krále měla ten účinek, že poslal král některé osoby k arcibiskupowi, aby se přeptali, co míní učiniti. Arcibiskup, boje se krále, dal jim za odpowěd, že bez wůle jeho nic nemíní s knihami Wiklefowými začíti. *) Na to k žádosti krále k tomu přiwolil, že k wykonání rozsudku nepřistaupí, pokudby nepřišel do Prahy markrabě Jošt morawský; neb se mělo za to, že on, jakožto muž učený, dowedlby ještě nalezti w té wěci nějakého prostředku.

Universita zatím nelenila, a prohlásila se nowě, i také listem pod swau pečetí w známost uwedla wšem obywatelům králowstwí českého a markrabstwí morawského i jiným wěřícím, že s tímto rozsudkem arcibiskupa Zbynka s strany spálení knih srozuměna není, aniž míní swým mlčením tohoto *zlého činu* (criminis) státi se účastna (21 Červná.) **)

Hus a přátelé jeho chopili se mimo to nowého prostředku proti arcibiskupowi, obnowiwše ještě jednau swé odwolání ku papeži, za příčinau smrti Alexandra V (✝ 3 Května 1410) a nastaupení Jana XXIII, (17 Května) za wýmluwu swého odwolání, poněwadž proti bulle papežské čelelo, wzali sobě jako předtím, že papež Alexander špatně zprawen byl, když bullu wydal; nebo prý „řečený pan Zbyněk arcibiskup této bully neprawé a pokautní dosáhl přílišnými a nehodnými prosbami, křiwými zpráwami a špatným přimlauwáním s nějakým wětrem pochlebenstwí a lži, i také proti řádu práwa, protože wydání té bully bylo na ujmu lhůty těch, kteří byli již prwé se odwolali proti arcibiskupowi, a od Jindřicha Krumharta obsílku naň wymohli;“ nebo nejen že bulla wyšla před projitím lhůty té obsílky, ale strana, proti které šlo odwolání, totiž arcibiskup, mocí též bully ustanowena jim, druhé straně, za saudce. Mimo to že jest welké podezření, neníli tato bulla dokonce podwržena napodobením figur a písmen papeže a jeho mí-

*) Von der Hardt. IV. 311, kdež dostatečně newyswítá, dalli arcibiskup tuto odpowěd ještě před ohlášením swého rozsudku čili po něm.

**) Listina w rukop. cís. bibl. Wídenské 4902 f. 63.

stokancléře, obau nyní již zemřelých; pročež oni nemíní dle 1410.
jejího obsahu poslušně se zachowati, pokudby w tom ohledu od stolice apoštolské samé s jistotau nebyli zprawęni.

Proti rozsudku arcibiskupowu byly námitky jejich: Předně že rozsudek ten ohlášen byl po smrti papeže Alexandra, kdež podlé práwa, poněwadž pře mezitím nezůstala bez proměny (jakož byli oni se proti Alexandrowě bulle odwolali), smrtí jeho ztratila bulla swau platnost. Za druhé, že jest proti rozumu, zapowídati a páliti knihy logické, filosofické, moralní, mathematické a fysické, jakéž jsau mnohé z oněch Wiklefowých, w nichž žádní bludní artikulowé státi nemohau. We starém zákoně Mojžíš a Daniel žeť knihy aegyptských a chaldejských newěřících a pohanů měli, a we wší jejich učenosti byli wzděláni, ačkoli powěr jejich nenáwiděli; a swatá církew w nowém zákoně též nařízuje nejen knihy pohanů ale i kacířů čítati, ne abychom bludy jejich drželi, ale abychom je wěděli jak zamítati, a coby w nich bylo dobrého, abychom toho ke swému wzdělání užili. Z té samé příčiny čítají se knihy Aristotelowy a jiných pohanských mudrců we wšech universitách, od stolice apoštolské stwrzených, ačkoliw i proti hlawním článkům křesťanské wíry čelí, a bludy i kacířstwí nesčíslné obsahují. Neb jakby pak mohli mistři a doktorowé křesťanští zastáwati církew proti subtilnostem kacířů, kdyžby měly wšecky knihy, we kterých se nalézají bludowé, dle mínění arcibiskupa Zbyňka býti spáleny. Pak zajisté že sám magister Sententiarum, sám Origenes a jiných swatých doktorů spisowé muscli by ohněm zahynauti; neb i w nich přicházejí wěci, které nedrží církew za prawé. Mimo to že arcibiskup slowa bully papežské, kteráž prawí, aby knihy Wiklefowy s očí wěřících byly wzdáleny, w krutějším smyslu sám sobě wyložil, chtěje je spáliti, kdež podobná nařízení wždy spíše w mírnějším smyslu mají býti rozumína. Také ačkoli arcibiskup prawí, že knihy Wiklefowy bedliwě jsau od doktorů i od něho čteny a uwáženy, wšak že to hned pro krátkost času ani prawda býti nemůže, poněwadž spisowé tito jsau tak mnozí a obšírní.

Konečně s strany zápowědi kázání w kaplích wyložili

1410. odwoláwající obzwlášť o kapli Betlemské, z jaké welké potřeby a od jakých osob jest tato kaple založena, jakými listy králowskými, arcibiskupskými a papežskými stwrzena, a w jaké oblibě jest wšemu lidu we městech Pražských, u welikém počtu k poslauchání slowa božího k ní se hrnaucímu. Takowáto zápowěd že se jim zdá býti proti zjewnému příkladu spasitele a proti písmu swatému, dle kterých kázání slowa božího zrowna má býti skutek nejswobodnější; neb že Kristus pán kázal we školách i w ulicích, na cestách, na moři, na horách, w polích i na paušti, a učedníkům prawil: Jdauce po celém swětě, kažte ewangelium každému stwoření.

Ohlášena a opráwněným notárem university, tehdáž Michalem synem Mikulášowým z Prachatic, we spis uwedena byla tato appellací w kapli Betlemské dne 25 Červwna. Osoby w ní jmenowané byly: prwní mistr Jan Hus, urozený Zdislaw ze Zwířetic, mistr swobodného umění a študent we práwích, slawného rodu pánů z Wartenberka, Jan z Brandýsa, Beneš z Lysé, Petr ze Sepekowa, Petr de Valentia, Michal z Drnowic a Jan z Landšteina, dílem bakaláři dílem študenti učení Pražského, píšíce se we jménu wšech jiných mistrů, bakalářů a študentů téhož učení, jakož i pánů, rytířů, měšťanů a jiných osob jakéhokoliw stawu, s nimi w tom držících a se srownáwajících.

Přibík z Húzna a Hroch z Podwekl, jsauce mezi těmi, na které pro předešlé odwolání od arcibiskupa byla uwalena klatba, k této appellací nepřistaupili, a byli klatby zproštěni. *) —

Tehdáž Hus neodpustil straně sobě protiwné i na kázáních swých w kapli Betlemské, wykládaje lidu bully papežské nesprawedlnost, a že praelati křiwě donesli do Říma, že w Čechách mnohých srdce jsau kacířstwím zprzněna. „Lhau, lhau!“ křičel hlasitě wšechen lid rozdrážděný a w nepokoj uwedený těmi běhy, které již nemalých wěcí celého národu začaly se dotýkati.

Nicméně arcibiskup na žádné odpory nic nedbaje,

*) Chron. Univ. Ms.

jednak že markrabě Jošt dlauho do Prahy nepřicházel, 1410.
jednak prý také boje se, aby bulla od nowého papeže newzala nějakau proměnu, konečně dne 16 Července přistaupil ke skutečnému wykonání swého rozsudku, swolaw praelaty, kanowníky a jiné duchowenstwo u welikém počtu w domě swém na Malé straně, kterýž odewšad byl zawřen a osazen žoldnéři. Tu u přítomnosti arcibiskupa a celého shromáždění uwrženy jsau knihy Wiklefowy w oheň, u prostřed dwora k tomu přistrojený, na počet asi 200 swazků. Když hořely, zwoněny byly hrany po wšech kostelích Pražských jako za mrtwé, a nad nimi zpíwali Te Deum laudamus, „myslíce, jak píše kronista, že mají konec wšeho nátisku, a z dopuštění božího teprw byl začátek.“ *)

Třetí den na to prohlásil arcibiskup klatbu na Husa, Zdislawa ze Zwířetic a ostatní, kteří spolu s nimi se byli odwolali, jakožto protiwníky swého rozsudku a bully papeže Alexandra, kteraužto klatbu we wšech kostelích w celé dioecezí kázal slawně oznámiti.

Patrné jest z běhu těchto událostí, že tehdáž ještě wždy při wšech rozepřích církewních w Čechách nejednalo se hlawně o spory theoretické na poli křesťanské dogmatiky, nýbrž o praktické potřeby.

Co se týče knih Wiklefowých, kdyby bylo na ničem jiném nezáleželo, než na odstranění 45 artikulů z nich wytažených, ani jedné ani druhé straně nebylo by mohlo hrubě záležeti na jich spálení neb zachowání. Straně arcibiskupowě ne, protože měl arcibiskup prostředky dostatečné, obyčejným duchowním saudem i k trestu potáhnauti ty, kteří nějaký blud drželi; nebylo potřebí celau uniwersitu jako korporací bauřiti proti sobě protrhowáním její swobody w učení a její jurisdikcí, zwláště poněwadž bez toho spisy Wiklefowy byli spisowé učení, lidu samému nepřístupní, kdežto učenějším dost bylo na tom, wěděti, co drží církew za neprawé; a k tomu i we čteních we školách uniwersity samé bylo dost příležitosti, wykládati knihy, co w nich jest škodného, co užitečného.

*) Chron. Univ. Ms.

1410. Straně Husowě nezáleželo na artikulích; neb ona sama znala se posud k žádnému artikuli Wiklefowu, žeby jej chtěla držeti w jakémkoliwěk smyslu církwi odporném; tak aspoň sám Hus zakazowal se a odříkal se wšeho, co mu žalobníci přičítali bludného; též národ český w universitě w podobný smysl byl swé zdání pronesl w onom shromáždění nad pětačtyřiceti artikuly drženém. Pokud kteří jednotliwí muži činili wíce toho, byliť potahowáni k duchownímu saudu, a karáni, aniž z toho mohli jiní wšichni býti winěni.

Mnohem wíce záleželo jedné i druhé straně na ostatním obsahu knih Wiklefowých, pokud se totiž wztahowaly na tehdejší staw církwe a potřebné oprawy w jejím zřízení a sprawowání; kterýžto spor owšem byl mnohem ostřejší, a následkowé jeho, pokud se nepowedlo jej smířiti, musili býti welicí a bauřliwí. W tom ohledu nejednalo se o rozepři mezi těmi a oněmi několika osobami, před práwem wisící; neb ani Hus ani arcibiskup s osobami we spisech jejich jmenowanými nebyli celá strana jedna neb druhá, o jejíž wítězstwí neb ztrátu se jednalo, nýbrž zajisté jednalo se již patrně o budaucnost celého národu i celé církwe české.

Žádost o oprawu církwe, wyslowená a oživená w Čechách za času Miliče, Štítného a Matiáše z Janowa, pěstowaná pak neustále mladším jejich pokolením, byla se již stala přední myšlénkau wětšiny celého národu, a jím počala hýbati. W jakém slaučení toto zároweň bylo s nowě se zdwihající národností samau, též kterak oba tito směrowé, národní i církewní, wždy užší swazky splítali mezi národem a universitau, ukázáno jest již nahoře. Wystěhowání přespolních národů bylo zajisté powažowáno za weliké wítězstwí národnosti české nad Němectwím. Odtud byla universita newyhnutedlně pautána wíce na národ než předtím, kdež její ráz byl hlawně jen wšeswětský. Oč probuzen byl lid státi w ohledu na církew, w tom nyní i wětšina university s ním se srownáwala, a již w čelo se jemu stawěla, tak že skutečně toho času strana Husowa proti arcibiskupowi byla wětší část university a národu českého.

Strana druhá byla na počet slabší, ale toho času wždy 1410
welmi silná swým postawením. Jestiť zajisté pochopitedlné, že potřebná oprawa církwe žádala mnoho obětí, mnoho sebe samého zapření, a tak potýkala se owšem se zisky welikého počtu osob, w posawadním stawu wěcí dobře sobě libujících. W tom postawení nacházela se weliká část duchowenstwa, zwlášť wyššího, wznešení praelati, proboštowé, kanowníci, proti kterých přílišnému bohatstwí a welikým praebendám mnoho se psalo a mluwilo, skoro wšecko kněžstwo klášterní, protože zwláště jemu mnoho se wytýkalo nepořádů, takéž z kněžstwa nižšího znamenitý počet takowých, kterým bylo líto upustiti od některých důchodů nedosti slušných neb sprawedliwých, aneb nelibo býti upomínánu k pilnějšímu a platnějšímu zastáwání duchowního úřadu; některá část šlechty, zwlášť wyšší, jejíž synowé byli prwní w naději na wšecka bohatá beneficia; weliké owšem množstwí lidí swětských wšeho druhu a zaměstnání, ode wšech těchto osob záwisících; skoro celé obywatelstwo německé, které dle již wyloženého swého stawu w Čechách nemělo smyslu pro ony nowé wěci, a propukajícím nepřátelstwím národním ještě wíce bylo rozhorleno; w universitě samé wětší část audů fakulty theologické a práwnické, jakožto osoby obzwláště schopné a opráwněné k nejdůležitějším, také nejwýnosnějším, duchowním úřadům; na nichž zajisté spočíwala největší síla té strany, jakožto rádcích a wůdcích, majících nejwětší známosti w učení církwe a duchowních zákonech.

Sám arcibiskup Zbyněk nebyl od strany Husowy nenáwiděn, nýbrž měli jej wždy za muže dobrého a dílem oprawě přízniwého, toliko nezběhlého w učení a přístupného zlé radě; tím wíce stěžují na Jiřího z Bora, Ondřeje z Brodu, Jana Eliae a jiné professory práw a swatého písma, též některé kanowníky a úředníky konsistoře arcibiskupské jakožto půwody wšech rozepří.

Knihy Wiklefowy staly se učeným milé, ne pokud se dělily od církewního učení, nýbrž že równěž káraly církewní neřády, jakž nebylo w Čechách již neobyčejné. Pokud ony se srownáwaly neb nesrownáwaly s učením církwe, nato

1410. milowníci jejich z wětšího dílu málo brali ohledu, aneb hleděli w nich nalézati jen wšechen smysl s církwí se srownáwající, žádné kacířské sady Wiklefowy nehájíce, než upírajíce, žeby byl on psal to neb ono we smyslu kacířském.

Naproti tomu straně druhé wysoce mnoho na tom záleželo, aby dokázala naopak, že jest kacířstwí w knihách Wiklefowých. Pokud totiž knihy Wiklefowy a kázání českých kněží čelela proti neřádům w církwi a ku potřebě oprawy, nebylo lze jich zapowěditi anebo práwně jim překážeti, protože špatný staw wěcí a potřeba ona nedala se nikterak zapříti. Protož wymyslili doktorowé práw a theologie prostředek pohodlnější: obrátiti přísnost zákonů církewních proti knihám i osobám udáním na ně kacířstwí.

Bullu Alexandrowu považowali za swé wítězstwí; neb nyní měly knihy Wiklefowy s obsahem kacířským i nekacířským býti zahlazeny, přísným naložením s nimi a jejich milowníky měli přátelé nowých wěcí odstrašeni býti, a zápowědí kázání w kaplích nelibí kazatelowé zároweň odstraněni. Bylo wšak w takowém spůsobu jednání wíce chytrosti než opatrnosti; neb newážili přitom síly a postawení strany protiwné, za kterau, jak ukázáno, stála wětšina národu. Bylo dosti zle, že již nejwyšší duchowní úřad w Čechách stal se stranau w té wěci, tak že strana oprawu žádající již jinam swé zraky obraceti musila. Nyní bylo jednání proti ní, a tím samým proti žádaucím oprawám začaté, potwrzeno i od wyššího práwa; lid místo odstrašení tím wíce popuzen, zwláště také w národním ohledu; neb co znamenalo obywatelstwu českému w Praze zničení kaple Betlemské, snadno jest sobě pomysliti z toho, co nahoře powěděno o příčině založení této kaple a okolnostech, w jakých se prwé jazyk český nalézal w kostelích.

Možnost smíření na zákonné cestě wisela ještě na nowém odwolání k nejwyšší duchowní moci w křesťanstwě. Co mělo potom býti, kdyžby milowníci oprawy, spoléhajíce na swau sílu a swůj, jak jim se widělo, dobrý úmysl, ani této moci nemínili po dobrém poslechnauti, toho protiwníci jejich nepowážili, a w tom wězel teprwé

počátek welikých bojů a přewratů, které již pak nebylo tak 1410.
snadno zastawiti.

Upálení knih a ohlášení klatby proti Husowi wzbudilo wšeobecnau nespokojenost w Praze, ano zjewné bauře lidu proti arcibiskupowi a duchowenstwu. Strany proti sobě rozhořčené pronásledowaly se potupnými řečmi i písněmi i skutky násilnými. Král sám mocně w to wkročiw, a wýtržnosti takowé přísně zapowěděw, nicméně arcibiskupowi nařídil, aby osobám, kterým byly knihy wzaty, učinil náhradu; w čemž když on poslechnauti nechtěl, jemu i raddám jeho zastawil příjmy, a tím je pokutowal. Mistr Jan Hus, nedbaw na arcibiskupowu zápowěd, kázal w kapli Betlemské bez překážky, prawě, že w této případnosti wíce musí poslauchati boha než lidí. Také hned ještě téhož měsíce Července, když knihy Wiklefowy byly spáleny, ohlásil a držel disputací w kolleji Karlowě, že traktat Wiklefůw De trinitate žádných bludů w sobě neobsahuje, wyzwaw k tomu weřejnau intimací wšechny, kteří by co tomu protiwného chtěli twrditi. Dle příkladu jeho, a hlawně prý z náwodu mistra Jeronyma Pražského, *) též jiní mistři jiné Wiklefowy knihy u weřejných disputacích hájili proti rozsudku Zbyňka arcibiskupa a wšem odporujícím: dne 28 Července mistr Jakaubek ze Stříbra Decalogus, dne 29 mistr Šimon z Tišnowa De probationibus propositionum, 30 Zdislaw z Wartenberka, jinak ze Zwířetic, De universalibus, dne 31 Července mistr Prokop z Plzně traktat De ideis. **) Hádání tato byla wedena nejen důwody ale i wtipy bezohlednými, s mnohými narážkami na neřády duchowenstwa. ***)

Husowo odwolání odewzdal byl papež Jan XXIII ještě dříwe, než o spálení knih zpráwa přišla jeho dworu, čtyřem kardinalům, mezi nimiž byli Odo de Colonna, Jindřich Neapolský a Raynald de Brancatiis. Z rozkazu této kommissí swoláni byli wšichni doktoři a mistři theologie učení Bononského, též Pařížského a Oxfortského, kteří práwě byli

*) Von der Hardt IV. 655.

**) Rukop. cís. bibl. Wídenské 7650. f. 98 ab.

***) Invectiva contra Husitas w rukop. kapituly Pražské D. 51. fol. 305. Wiz citát sem patřící u Palackého III. I. 255.

1410. w Bononii přítomni, w domě Odona de Colonna, za děkana fakulty theologické Tomáše Utinského, přewora kláštera dominikanského w Bononii, aby dali swé dobré zdání, coby mělo s knihami Wiklefowými býti učiněno.

Někteří ke spálení přiswědčowali, mezi nimi tehdáž také bratr Petr z Uničowa řádu sw. Dominika, doktor swatého písma, kterýž později weřejně w Čechách učiniti musil odwolání wšeho, co tu mluwil neb jednal. Wětšina wšak shromážděných byla proti spalení knih, podlé jejíhož zdání konečně nalezeno, že spálení takowé nemá míti místa, poněwadž by bylo na potupu učení Oxfortskému, jehož byl Wiklef mistrem, též ke zmatku učení Pražskému a králowstwí českému, konečně žeby byla wěc nerozumná řečené knihy páliti, w nichž mnoho se nalezá dobrého a užitečného (w Srpnu.)

Mezitím byl wšak též arcibiskup wyprawil posly swé do Říma, opět bratra Jaroslawa, biskupa Sareptského, a Jakuba Pražského kanowníka, kteří se swé strany wšemožně o to usilowali, aby spálení knih bylo potwrzeno. Žalowali we jménu arcibiskupa také na Husa, že kázal mnoho bludů a kacířstwí, žádajíce, aby pohnán byl ke dworu papežowu. Tedy odewzdal papež celau rozepři Odowi de Colonna, aby wyšetřil, jestli udání jejich je prawé, a kdyžby se tak shledalo, aby Husa osobně obeslal. Kardinal wšak jednal kwapně, a obran Husowých proti arcibiskupowu udání nepřipustiw k slyšení, wšechno posawadní jednání arcibiskupa stwrdil, jemu nařídil, aby u wykonání swého rozsudku pokračowal dále, a jeho přitěžowal až i pomocí ramene swětského. Na Husa pak zároweň wydal obsílku, a položil mu lhůtu, do kteréž se měl osobně před stolicí apoštolskau postawiti (25 Srpna).

Dříw než o těchto wěcech zpráwa přišla do Čech, přišel do Prahy legat papežský Antonin de Montecatino, w jiných záležitostech ku králi Wácslawowi poslaný, zwlášť aby slawně oznámil zwolení papeže Jana XXIII. Tedy obrátil se král na něho také s strany Husowy rozepře, a psaní jemu dal ke čtyrem kardinalům, jimž byla rozepře poručena, žádaje jich, aby rozsudek s strany spálení knih a kázání w kaplích zrušili, k libosti jemu i celému králowstwí českému (12 Září). Téhož obsahu psaní učinila ku kardi-

nalům králowna Žofie (12 Září), a jiným swým listem 1410
obrátila se k papeži samému se snažnau žádostí o to, a zwlášť také o potwrzení kaple Betlemské, jakožto jí i wšem obywatelům králowstwí českého w slyšení slowa božího wysoce užitečné; neb že onen rozsudek a zápowěd kázání wyšla z křiwého udání nepřátel toho králowstwí (12 Září). Králowna Žofie psala ještě i třetí list jednomu z oněch kardinalů, snad Colonnowi samému, na kterém w té wěci nejwíce záleželo, opakujíc skoro tatáž slowa, kterých Hus užil we swém odwolání, že slowo boží nemá býti wázáno, nýbrž kázati se má na weřejných místech, i w ulicích, na střechách, a kdežkoli toho potřebí jest dle powahy posluchačů (16 Září).

Příkladu krále a králowny následowala též universita, jsauci sama toho welice účastna, též purkmistři a konšelé wšech tří měst Pražských, Starého, Nowého a Menšího, pánowé zemští, jako pan Lacek, nejwyšší purkrabí, a Petr bratří z Krawař, pan Mikuláš z Potšteina seděním na Žampachu, pán z Michalowic a jiní někteří, listy swými ku papeži rowněž o wyzdwižení bully Alexandra se zasazujíce. Purkmistr, konšelé a starší Staroměští hájili kapli Betlemskau, jakož že dílem jim také usazowání jednoho kazatele do ní přináleží, jež oni na útraty swé obce sobě pořídili, i žádali papeže o potwrzení předešlých privilegií té kapli udělených; oznamowali též, jak mnohé a weliké zlé to spálení knih a zápowěd kázání spůsobiła, totiž rozepře a hořkosti ano wraždy w jejich městě (16 Září). Pan Lacek a pan Petr bratří z Krawař prawili zjewně, že se w kázání ewangelia žádný kostel farní ani klášterní newyrowná oné kapli, we které mnoho tisíc lidí k slyšení slowa božího se shromažďuje. Předkládali také, jaké by to bylo zlé, kdyžby dle rozsudku oné bully ani w zámeckých kaplích ani w polním ležení w čas wálky, když toho nejwíce jest potřebí, nemělo býti kázáno.

Sotwa ale tyto listy odešly, již přinešen byl do Prahy rozsudek kardinala Colonny, dle něhož Hus obeslán byl do Bononie dne 20 Září. *) Král Wácslaw ihned psal nowě

*) Breve Chron. Lips.

1410. papeži Janowi, opakuje swé předešlé žádosti, i aby tento nowý rozsudek od papeže byl w nic obrácen. Že jest jeho wůle, aby wšechna rozepře s strany Wiklefowých knih we králowstwí jeho dokonce minula, neb že na žádného z obywatelů této země dokázáno není, žeby z příčiny těch knih držel některý blud neb kacířstwí. Také že chce, aby kaple Betlemská zůstawena byla při swých swobodách; aby nepřišli podawatelé o swé podací práwo, a mistr Jan Hus, jeho milý kaplan, aby w ní napotom jako předtím pokojně mohl kázati. Konečně kdo má co jemu wytýkati, aby jej z toho winil w zemi před universitau učení Pražského nebo před jiným saudem domácím; neb že to jeho králowstwí příslušné není, aby takowého w kázání slowa božího zaslaužilého muže w osidla nepřátel jeho měl wydati (30 Září). Přátelé Husowi zajisté obáwali se, aby se jemu od mnohých jeho nepřátel, wystěhowáním německých študentů daleko široko rozptýlených, nestrojily nějaké úklady na cestě.

W podobný smysl psal král zároweň také Odowi de Colonna (30 Září); žádal ho, aby swůj rozsudek a obsílku wzal zpátky, a pokudby to mohlo býti, aby sám přišel do Čech a tu mistru Husowi dal dostatečné slyšení, tak aby sám na wlastní oči mohl wšecky wěci spatřiti. Králowna Žofie opět také psala kardinalům (2 Října), žádajíc o jejich přičinění w té wěci, důwěrně jim dáwajíc na srozuměnau, jestliže oni nesrownají tu wěc, že pán její král Wácslaw s ní a s pány zemskými sám míní učiniti prostředek.

Tehdáž zdržowali se w Italii ještě wždy poslowé krále Wácslawa, wyslaní ku koncilii Pisanskému, doktorowé Jan Nas a Jeronym Seidenberk. Onoho z nich učinil král swým plnomocníkem k bližšímu jednání těch wěcí, poslaw jemu ku pomoci a s širším naučením mistra Jana z Reinšteina řečeného Kardinala. O Jeronymowi Seidenberkowi byl král zprawen, že on sám w Římě napomáhal spálení knih a dosažení obsílky na Husa, i psal mu hněwiwě, jestli toho sám zase nenaprawí, že jemu to míní těžce wzpomenauti swým časem (30 Září). Janowi Nasowi nařídil, aby papeži powěděl ústně, žeby král swau mocí dobře mohl wšecky potupitele swého králowstwí pokárati, ale že to snáší, spo-

léhaje se w tom pokorně na apoštolskau stolici. Žádali také 1410
král a králowna, aby papež na jejich útraty třeba zwláštní legaty swé wyprawil do Čech, aby pak naprawili, coby mělo býti napraweno, a kdyžby se při kom shledaly bludy, aby byl potrestán, že sám král chce tomu pomáhati.

Mistr Jan Hus se swé strany poslal ku papežskému dworu tři prokuratory, mezi nimiž přední byl obzwláštní přítel jeho mistr Jan z Jesenic. *) Peníze na cestu a zaprawení útrat byly, jak se zdá, od mocných přátel sebrány. Z řečníků čili advokatů uprávněných při papežském saudu, ježto jim byli službami swými nápomocni, jmenují se Ardicino, Marcus de Caniculo, Augustin, Petrus de Ancorano a mistr Jan de Scribanis.

Tedy sepsali jisté artikule omluwné, proč mistr Jan Hus sám osobně před stolicí apoštolskau státi nemůže, nýbrž že oni mají od něho plnau moc, na wšecko, coby se proti němu předneslo, na jeho místě dáti odpowěd. Tyto artikule když kardinalowi Odonowi de Colonna podali, on pak žádného na ně nechtěl míti ohledu, učinili prokuratoři proti tomu nowé odwolání ku papeži, kteréž on odewzdal auditorowi swého dworu Janowi de Thomariis.

Wšecken při tak wzácných přímluwách wždy špatný zdar wěci připisowala strana Husowa úplatkům arcibiskupowým. Nebo prý opět Zdeněk Dlauhý, kanowník, a doktor Kuneš, jednatelé arcibiskupa w Bononii, darowali papeži Janowi koně a koflíky i prsteny, též kardinalům de Ursinis a Colonnowi weřejně prý drahé prsteny dali, aby odwoláwajícím nebylo dáno slyšení a od obsílky Husowy neupauštěno.
Tedy nedbaw Odo ani na odwolání ani na to, že papež sám byl odwolání přijal a jinému poručil, když lhůta obsílky jeho prošla, neuprositedlně wydal na Husa práwo stanné, a wyřknul nad ním pro neposlušnost klatbu, kterauž i před dworem papežským i jinde dal weřejně ohlásiti. (w Unoru 1411.) Dle toho byla i w Praze ohlášena 1411.

*) W měsíci Listopadu zjednal Jan z Jesenic w Bononii listinu na wýpowěd tamějších theologů s strany Wiklefowých knih. Monum. Univ. T. II. P. I. p. 428.

1411. klatba proti Hosowi we wšech kostelích, kromě u sw. Michala na Starém městě, kdež byl farářem mistr Křištan z Prachatic, a u sw. Benedikta též na Starém městě (15 Března.) Když pak se nezdálo na klatbě dosti, ohlásil arcibiskup interdikt w celém městě Pražském, tak aby we wšech kostelích služby boží byly zastaweny, čehož příčina byla hlawní, že konšelé Pražští k rozkazu krále ony statky arcibiskupa a duchowních některých zastawili.

Následek bylo tím wětší rozjitření lidu a ostřejší kroky krále Wácslawa samého proti duchowním. Tím, jak se zdá, byl papež nejwíce k tomu přiweden, že konečně rozepři celau wzal i z rukau kardinala de Colonna i onoho auditora, a ustanowil nowau kommissí, kardinala Aquilejského, kardinala Brancasa, kardinala Benatského a Františka Zabarellu Florenckého.

Kardinal Aquilejský umřel, dříwe než ta kommissí byla wyjednána, a druzí kommissaři zanechali wšechnu wěc Zabarellowi; kterýž počaw od začátku, artikule omluwné s strany nestání Husowa, od Colonny odmrštěné, připustil, a dle obyčejného řádu práwa ustanowil lhůtu k jich prowedení. Průwody byly dány skrze dostatečné swědky, že, co w artikulích obsaženo jest, w prawdě se tak wynachází; načež wšecky spisy a akta té pře byly uwedeny w rejstřík a připraweny ku konečnému rozsudku. W tom z neznámých příčin papež najednau wzaw rozepři z rukau Zabarelly, odewzdal ji kardinalowi Brancasowi; ten pak nedbaje na snažné a mnohé žádosti a nabíhání Husowých prokuratorů, ani obsílku nechtěl zpátky wzíti, ani klatbu, jak řád práwa žádal, zrušiti, ani wůbec nic dalšího hned w té wěci činiti, nýbrž skoro půl druhého roku podržel rozepři za sebau beze wšeho rozhodnutí.

Rozepře česká byla, jak je snadno sobě pomysliti, toho času daleko široko rozhlášena i w jiných křesťanských zemích, k čemuž znamenitě musilo přispěti wystěhowání přespolních mistrů a študentů. Jisté jest, že jimi wěc česká také při papežském dwoře postawena byla we mnohem nepřízniwější swětlo, nežby snad sice byla býwala; a oni nepochybně byli z wětšího dílu ti osobní nepřátelé na ce-

stách číhající, pro které Hus prawil že se bojí putowati do 1411.
Říma, jak jemu kázáno bylo papežskau obsílkau.

Mimo to tehdáž také mistra Jeronyma Pražského cesty nemálo k tomu přičinily, že se wěc ještě hůře rozkřičela za hranicemi.

Mistr Jeronym Pražský, studowaw hned za mládí w Oxfortě, byl w powěsti, že nad jiné horliwěji přinášel a rozšiřowal w Čechách knihy Wiklefowy, seznámiw se s nimi w Angličanech. Jsa mistr učení Pražského, Kolinského a Heidelberského, we wšech těchto místech byl hádky zdwihl o ony knihy, a upadal proto w podezření bludů a kacířstwí. W Paříži chtěli jej kancléř (Gerson) a universita tamějšího učení přinutiti k odwolání bludů, které dle mínění jejich obsaženy byly we weřejné jeho determinací, mezi nimiž nejhlawnější byla sada, že bůh nic nemůže zničiti. On wšak maje o tom tušení, prwé než k tomu přišlo, tajně z města utekl. *) Taktéž w Heidelberce wšecko na sebe rozhněwal, hlásaw od tamějších mistrů a doktorů naskrze zawržený a netrpený realismus. Když se naň opět strojili s odwoláním, kázal o tom nejprwé obecnému lidu, a pak tajně odešel; universita pak hned toho roku (1406) učinila nález, aby budaucně každý cizí mistr, kdyžby chtěl učiti, napřed spisy swé předložiti musil děkanowi ku prohlédnutí. **)

Roku 1410, brzy po upálení kněh Wiklefowých wzal 1410.
před sebe cestu do Uher, a přišed do Budína, kázal we slawném shromáždění, u přítomnosti krále Sigmunda, též mnohých biskupů a praelatů, i zastáwal zase rozličné sady Wiklefowy, čímž weliké pohoršení spůsobil. K tomu ke wšemu přišel na něj stížný list arcibiskupa Zbyňka, dáwající o něm wýstrahu; pročež král ihned arcibiskupowi Ostřehomskému nařídil, aby jej kázal wsaditi do wězení. ***) W patnácti dnech na to byl ale z rozkazu krále zase propuštěn z wazby, a odebral se odtud do Wídně.

Powěst o minulých jeho bězích a podezření kacířstwí

*) Von der Hardt. IV. 646.

**) Von der Hardt. IV. 681. Häusser Gesch. der rhein. Pfalz I. 303.

***) Von der Hardt IV. 636. 673.

1410 bylo jej zde již předešlo, a z náwodu některých mistrů a jiných audů university Wídenské Ondřej Grillemperk, official biskupstwí Pasowského, farář w Láwě, nemeškaje kázal jej jmauti a před swůj saud postawiti, jakožto obwiněného z držení a rozšiřowání kacířstwí.

Při prwním wýslechu Jeronym wšem udáním, písemně proti němu předloženým, odpíral, načež official k wedení pře proti němu představil prokuratora fisku, jemuž položil rok k wedení swědků proti obžalowanému. Swědkowé jednohlasně wyznali proti Jeronymowi, a w přítomnosti jeho složili tělesnau přísahu ke stwrzení swých wýpowědí. Tu prý dal se w přetwařowání, slibowal swé bludy naprawiti a odwolati, aby officiala obměkčil; kterýž widěw jeho proměnu, uložil mu přísahu u přítomnosti mnohých doktorů theologie a práw i jiných audů university, že pod trestem klatby, pokudby jeho pře nebyla skončena, nemíní se z Wídně wzdáliti, nýbrž na obeslání officiala wždy hotowě k saudu státi.

Když tuto přísahu složil, byl propuštěn na swobodu, načež jemu official laskawě ponawrhnul, aby pro lepší bezpečnost před swými protiwníky a ulehčení sobě autrat do jeho wlastního domu se přistěhowal, že jemu na čas trwání té rozepře byt a strawu zadarmo chce popříti. Mistr Jeronym wšak zdwořile se za to poděkowal, prawě, že na ten čas pomoci takowé ještě nepotřebuje. Mezitím oznámil příhodu swau písemně přátelům swým Pražským, kteříž nemeškali wšech možných prostředků užíti jemu ku pomoci. Universita sama psala universitě Wídenské psaní welmi rozhorlené, a křiwdu mistrowi swému učiněnau hořce jí wytýkala. *) Také psali rektor a mistři purkmistru a konšelům města Wídně list přímluwný za toho „znamenitého a mohutného“ swého spoluauda, taužíce na těžkau křiwdu spůsobenau jemu zlostí a nenáwistí některých mistrů a studentů w jejich městě, a žádajíce o pomoc jejich proti takowým nátiskům saukromých jeho nepřátel (3 Září.) **) Jiným listem oswědčowali officialowi samému dobré zacho-

*) List tento w rukop. arch. Třebonského A. 16. f. 211—212.
**) W rukop. cís. bibl. we Wídni 4902. f. 119.

wání mistra Jeronyma, děkowali mu za prokázanau jemu 1410.
laskawost, a žádali, aby pak k dobrému začátku také slušný přidal konec a nečinil po wůli pošetilým, kteří we slepém wzteku na smrt jej wydati usilují. *)

Jeronym wšak mezitím, nedbaw na přísahu a záwazek swůj, užil prwní příležitosti, a prwé než proběhla lhůta nowého stání před saudem ku přednešení obran proti swědkům, utekl podtají z Wídně, a dostal se šťastně do Morawy. Z hradu Bítowa pozdrawil officiala posměšným psaním, w němž oznámil jemu, že wesel a w dobrém spůsobu zdrawí, uprostřed milých přátel zde na Bítowě se wynachází. Aby odpustil, že nezdržel swůj slib, poněwadž byl jemu násilně wynucen. Práwu že se nemíní wyhýbati; než samému státi mezi tolika sty nepřátely, žeťby snad official sám, jestli jej skutečně miluje, jemu neradil. Na ten čas že prowázek jest rozwázán, a on na swobodě; ale žeť může protiwníky i swědky jemu poslati do Prahy a tu se s ním sauditi, anebo před stolicí Římskau, kde obě strany stejně mnoho mají známosti. Ostatně aby wěděl, že byl na cestě w kostele jeho w Láwě, a pamětliw jsa jeho dobroty, že pozwal sobě tamějšího školního učitele a písaře městského, i jinak ke službám jemu hotow jest (12 Září.)

Z toho psaní official tím wíce se rozhněwaw, wydal ještě jednu obsílku proti Jeronymowi, kterau kázal přibiti na dweřích kostela Wídenského u sw. Štěpána, dáwaje jemu na zbyt lhůtu osmi dní ku postawení se před saudem, aby odpowídal ze zrušení swé přísahy a ze swého útěku. Když Jeronym owšem nepřišel, wydal na něj official klatbu, a oznámil ji listem swým též arcibiskupowi Zbyňkowi (30 Září), od něhož jest následkem toho rowněž wyhlášena klatba na Jeronyma, a taktéž k žádosti Grillemperka učiněno od biskupa Krakowského.

Téhož času zajímala universitu Pražskau ještě i jiná rozepře s arcibiskupem, jejíž wlastní příčina a konec pro nedostatek paměti zůstáwá w temnosti. Roku 1410 dne 24 Ledna byl totiž mistr Zdeněk z Labauně, děkan Wšech Swatých a sekretář králowský, powěstný onen rektor w čas

*) W rukop. Třebonském A. 16. f. 212.

1410 rozepře o hlasy ustanowený, nenadále přepaden w domě Jana kustosa Pražského, z rozkazu Staroměstských konšelů, zatčen skrze místorychtáře a jednoho písaře městského, přišedších se znamenitým počtem ozbrojených, a za bílého dne wšemi ulicemi jako zločinec weden na radnici, kdež jej wsadili do místa obyčejného pro zloděje a jiné zločince. Druhého dne na to (25 Ledna) weden byl do domu arcibiskupowa, a tam wsazen do wězení, kdež jej Ojíř, arcibiskupský korrektor kněžstwa, nemilosrdně dal mučiti, newí se, jaké z něho chtěw wytáhnauti tajemstwí nebo prowinění. Na to když Zdeněk se žalobau se obrátil ku papeži, odewzdána jest tato rozepře auditorowi jménem Jan Abicier, jenž k žádosti Zdeňkowě wydal na Ojíře i na Pražské konšely obsílku, aby se buď sami buď skrze plnomocné postawili w Bononii před saudem jeho (1411, 12 Led.) *)

1411. Zrowna okolo tohoto času (w Lednu 1411) učiněno bylo mezi učením Pražským a Staroměstskau raddau nowé narownání, o jehož příčině newí se jistě, ale podobá se, že sauwiselo s rozepří tauto university s arcibiskupem a městem powstalau o Zdeňka. Král Wácslaw nařídil tehdáž, aby do raddy městské nemuseli choditi wšichni mistři university tak jako k němu samému, nýbrž aby k wůli jednání s městem wždy jen 12 neb 16 jich s rektorem na radnici se wyprawowalo. Což když se k wůli onomu potřebnému narownání stalo, řečeno jest universitě od města skrze purkmistra Jana Oertla, že jako wždy konšelé byli podpůrci a obhájci university, chtějí býti i budaucně, a sic tak, kdyžby kdo z audů university w čem prowinil, aby trestán byl od university; kdyžby pak ublížil který měšťan audu university, aby saud o to patřil k raddě městské, a ona swé pokutowala. **)

Mezi Husem a arcibiskupem wzala konečně rozepře dlauho trwawší nenadálý obrat k dobrému skrze politické běhy mezi králem Wácslawem a bratrem jeho Sigmundem, kteříž po mnohých předešlých různicích, a zwlášť o korunu

*) Abicierowa obsílka w rukopise kapituly Pražské neznamenaném f. 261.

**) Monum. hist. Univ. Prag. Tom. III. p. 41.

císařskau w Říši učinili mezi sebau smíření. Následkem toho 1411
měl také král Sigmund Jana XXIII uznati za prawého papeže, držew se posud ještě Řehoře XII. Z toho ohledu hleděl tedy papež nejspíše sám také spůsobiti lepší přátelstwí s Wácslawem w ohledu na Husa; pročež posel Sigmundůw hrabě Stibor ze Stibořic, wojwoda sedmihradský, wedlé jiných wěcí hlawně přičiňowal se také o obnowení pokoje církewního.

Tedy přišlo konečně k tomu, že strany mezi sebau se saudiwší zůstaly na přátelských umluwcích, s jedné strany zejména Šimon z Tišňowa jakožto rektor učení Pražského, Tomáš z Lysé děkan fakulty artistské, Jan Hus spolu se wšemi, kteří se s ním byli odwolali proti arcibiskupowi, Jan Gaudentinský doktor w lékařstwí, Štěpán z Pálče a Michal z Malenic bakaláři w theologii, mistři Jan z Reinšteina, Marek z Hradce a Martin z Prahy, s druhé strany Zbyněk arcibiskup we jménu swém a swého duchowenstwa. Za umluwce zwoleni byli král Wácslaw a radda jeho, we kteréž měli býti také Rudolf kníže saské, Stibor wojwoda sedmihradský a Lacek z Krawař nejwyšší hofmistr, wšak tak, pokudby tito tři nemohli až do skončení té pře zdržeti se w Praze, aby pak král s ostatní swau raddau sám mohl učiniti wýpowěd (1411, 3 Čwce.)

Skutečná wýpowěd stala se dne 6 Července. Mimo tři pány napřed jmenowané byli raddami králowskými: Wácslaw patriarcha Antiochenský, Konrád biskup Olomucký, Sulek probošt Chotěšowský, Wácslaw z Donína, Bohuše kommendor Manětinský, Zmrzlík mincmistr a Mikuláš z Ožic. Wýpowěd wztahowala se na wšecky newole mezi králem, arcibiskupem, duchowenstwem, městem i universitau wzešlé bez rozdílu. Pokud se týkalo Husa a university, nařízeno bylo, aby obě strany ode wšech práwních rozepří upustili a prokuratory swé powolali zpátky, arcibiskup pak aby klatbu, na které osoby jakau wydal, zese odwolal, a interdikt zdwihl; pak aby o tom o wšem učinil psaní ku papeži do Říma, jehož forma byla mu určitě předepsána, w němž oznámiti měl, že w zemi české o žádném bludu newí; a které záwady byly mezi ním a mistrem Husem i jinými, o ty že

1411. jest narownáno králem a raddau jeho; pročež že prosí, aby swatý otec wšecky klatby a jiné tresty, pro obwinění kohokoli z bludu wyšlé, zase wzal zpátky, a mistra Jana Husa od osobního se postawení w Římě oswobodil. S strany protržení jurisdikcí university spálením kněh Wiklefowých wyřkli umluwci, že má učení Pražské zůstaweno býti při swých práwích a swobodách, kteréž má od papeže, od císaře Karla a krále Wácslawa, bez překážky.

Wýpowěd tato desíti pečetmi umluwců stwrzená čtena byla we schůzce znamenitého počtu pánů, rytířů, panošů, konšelů a jiných sausedů mest Pražských i wší university we dwoře králowě. Wšecky kusy, w ní obsažené, měly do suchých dní před wánoci aneb na nejdél do suchých dní w postě příštího roku býti wykonány.

2.

Hus proti papeži a auktoritě církewní.

Naděje míru, která rozkwétala z této smlauwy, zanikla w krátkém čase. Arcibiskup Zbyněk psaní, které slíbil psáti ku papeži, a kterým měla wšecka práwní rozepře w Římě býti zastawena, nepsal, wymlauwaje se na rozličné příhody po oné smlauwě zběhlé, že jest jimi zrušena, pročež i on že powinen není jí držeti.

Mistr Jan Hus, ačkoli těmi příhodami i w nejmenším nebyl winen (nebo pocházely nejwíce od obecného lidu a králowské čeledi), nicméně maje sám nésti nejtěžší toho následky, podnikl nowý krok ku bezprostřednímu smíření papeže, pokornau žádostí naň obrácenau. Žádost tuto četl napřed we slawné schůzce wší university učení Pražského w jizbě fakulty artistské u weliké kolleji (1 Září), čehož na swědomí pečet university k ní přiwěšena.

Wyznáwal w ní předně pewnau wíru swau, že jest Kristus prawý bůh a prawý člowěk, že celý zákon jeho tak pewné jest prawdy, že ani žádné jota ani žádný punktík z něho nemůže klamati, konečně že swatá jeho církew na pewné skále jest založena, které brány pekelné nepřemohau, pročež úmysl jeho není nic kázati neb činiti, coby

wůli Kristowě a swaté církwi obecné bylo protiwné; neb 1411.
že křiwě naň udáno jest při stolici apoštolské od protiwníků prawdy, žeby byl učil lid, že w swátosti oltářní zůstáwá podstata přirozeného chleba; křiwě, že když se pozdwihuje hostie, tehdy jest tělo Kristowo, a když se zase postawí, již není; křiwě, že kněz, jsa we hříchu smrtelném, nepůsobí swátosti, křiwě, žeby měli páni swětští duchowním odejmauti statky swětské, a desátky žeby se neměly platiti; křiwě, že odpustky nic nejsau; křiwě, žeby byl radil, aby duchowenstwo mečem bylo káráno; křiwě wůbec, žeby byl učil neb kázal jakékoliw bludy neb kacířstwí, a lid jakýmkoli spůsobem odwodil od prawdy. Také že prawda není, jakoby on byl býwal příčina wypuzení Němců; neb že oni šli dobrowolně, nechtěwše se podrobiti rozkazu králowu. Dále wyložil příčiny, proč se proti Zbyňkowi arcibiskupowi odwolal, zwláště z ohledu na kapli Betlemskau; a proč osobně postawiti se nemohl w Římě; neb že úklady o hrdlo jeho byly strojeny jak doma, tak mimo králowstwí české, zwlášť od Němců. Pročež nyní s arcibiskupem smluwau přátelskau smířen jsa, že pokorně žádá, aby od postawení se před papežem byl oswobozen, a též jiných následků zbawen, které z té rozepře proti němu powstáwaly.

Sotwa ale toto ohlášení jeho se stalo, málo dní na to přišlo králi Wácslawowi psaní od arcibiskupa Zbyňka, dané z Litomyšle (5 Září), kterým on ze zmíněných příčin zjewně umluwy s králem a protiwnau stranau se odříkal, a spolu oznamowal, že se míní odebrati ku králi Sigmundowi uherskému, a žádati jej o prostřednictwí.

Toho času přišel do Prahy w poselstwí od krále anglického mistr Jan Stokes, licentiat we práwích, poslán wlastně ku králi Sigmundowi uherskému, jakožto wolenému králi Římskému, wšak, newí se, z jakých příčin, několik dní také w Praze se pozdržel.

Někteří mistři, uslyšewše o jeho příští, odebrali se do jeho obydlí, aby jej nawštíwili a s ním promluwili, načež z rozkazu rektora uniwersity wyslány jsau k němu jiné některé osoby, aby jej pozwali do kolleje, by jej tu tím počestněji mohli uwítati. Stokes nepřišel, a to, jak slyšeti

1411. bylo, z nawedení rytíře Hartunga Gluxa, jenž byl w tom poselstwí jeho průwodce; brzy pak také proslýchalo se, že wedeny byly od nich rozličné řeči na ujmu cti této země, a zwlášť dotýkající se stawu náboženstwí.

Někteří mistři, tím uraženi, nemeškajíce pojali s sebau písaře, a šli nowě do obydlí Stokesa, kdež tázali se ho, zdali při tom, co řekl, tak státi míní. Stokes postawil nyní swau řeč w ta určitá slowa: že kdožkoliby četl knihy mistra Jana Wiklefa aneb w nich studowal, byťby jakkoliw nadán byl od přírody aneb jakkoli utwrzen w dobré wíře, během času upadnauti musí w kacířstwí. Také tázán byw o Wiklefowi, co se o něm w Angličanech smýšlí, odpowěděl, že Wiklefa w Angličanech mají za kacíře, a cožkoli knih jeho může se nalezti, pálí se a učení jeho rowněž odsauzeno jest za bludné a kacířské.

K obraně university a milowníků knih Wiklefowých oznámil nyní Hus weřejným listem, který také na dům Stokesůw dal přibiti: poněwadž jistý cizozemec, jménem Jan Stokes, přebýwaje w tomto domě, twrdil jest, že kdobykoliwěk četl knihy mistra Jana Wiklefa atd. upadnauti musí w kacířstwí, pročež že on, mistr Jan Hus dne 13 Září, jinak w neděli po narození panny Marie, proti takowé jeho řeči weřejně se míní postawiti, a jeho k zastáwání swé sady zwe k slawnému hádání do weliké síně kolleje Karlowy.

Proti tomu Jan Stokes teprw ten den, když mělo hádání býti, též přibiti dal otewřené ohlášení, a sic na dweřích hlawního kostela Pražského: že jest on přišel sem do Prahy za jinými příčinami; wšak jestližeby se mistru Janu Husowi, prawícímu se býti bakalářem w theologii, aneb komukoli z následowníků neb towaryšů jeho líbilo, přijíti do Paříže neb ke dworu Římskému nebo k některému powolenému obecnému učení, oběma stranám jednostejnému, tu že on hotow jest řeči swé hájiti. Ostatně že řeč jeho byla ta: kdyby wěděl někoho, kdoby čítal neb studowal w knihách Wiklefowých, aneb kdoby držeti aneb napomáhati chtěl jeho učení, žeby mu chtěl pro boha i také ze slušné lásky k bližnímu raditi, aby od toho upustil; neb že dobře zná tak weliké zlé z takowého čtení, žeby sotwa lze bylo najíti

člowěka, i dobře spůsobného k dobrému, kterýby w nich 1411.
stále studuje, prodlauženým časem nezapletl se w kacířstwí. A kdožby tak chtěl učiniti, nemaje peněz, že on mu dá na cestu (13 Září).

Na to ohlášení Hus nedbaje, držel proto přece swau determinací o tom oznámenau, we kteréž předložil důwody, proč knihy Wiklefowy za kacířské nedrží, ani o Wiklefowi té naděje není, aby byl býwal kacíř, dle prawidla, že we wěcech pochybných slušné jest raději lepšího se nadíwati, než horšího. Mimo jiné uwedl ke zmatení Stokesa, jakož nechtěwšího se w Praze hádati, žeby w Angličanech ještě tím méně swau wěc twrditi se opowážil; neb jestliže tak nebezpečné jest knihy Wiklefowy čísti, následuje z toho, že se i w universitě Oxfortské sotwa který aud nalezá, kterýby již nebyl zapleten w kacířstwí, a jestliže Wiklef byl kacíř, žeť byl kacíř i obrance jeho wéwoda Lancasterský, nebožtík otec anglického krále.

Spoléhal Hus také na list university Oxfortské, před několika léty přinešený do Prahy, w němž universita Oxfortská wyswědčení dáwá mistru Janowi Wiklefowi o jeho powždy dobrém zachowání a katolickém učení. Byl wšak tento list, (jehož datum roku 1406 dne 5 Října), jak se později ukázalo, podwržený, jejž přinesli dwa studenti z Angličan, a Husa i Jeronyma ním podwedli, tak že onen na kázání i tento s kathedry nejednau jej weřejně čtli a uwodili za swědectwí. *)

Brzy po této hádce, wíce školské než weřejné, umřel nenadále Zbyněk arcibiskup w Uhřích, prwé než swého

*) Stokesowa intimací nalezá se w rukop. arch. Třebonského A. 16 fol. 114 Husowa determinací w rukop. bibl. Pražské III. G. 11. f 148, wytištěna w *Opera Hussii* I. 135. — Podwržený list Oxfortský přichází w rukop. bibl. Pražské XI. E. 3. f. 1; wiz o něm také *Von der Hardt* IV. 328. 413. 644. Prokop, písař Nowoměstský, w kronice swé prawí, že k zhotowení toho listu wzat byl list prawý, jinému doktorowi od university Oxfortské na wyswědčení dobrého chowání wydaný, w němž toliko jméno proměněno; což ale s obsahem listu samého naskrze se nesrownáwá. Ostatně jest důležité, že i katolický Prokop písař wěří, že Hus, Jakaubek a prý ostatní drželi jej za prawý, a tedy bezelstně w tom ohledu jednali.

1411. úmyslu s strany srownání církwe české mohl dosáhnauti (28 Září); na jehožto místo za arcibiskupa wywolen a stwrzen mistr Albík, známý onen žiwotní lékař krále Wácslawa a spisowatel w lékařstwí.

Odtud domácí rozepře kněžské na delší čas utichly, ne sice skutečným narownaním, ale že nowý arcibiskup nepříliš sobě wšímal jich. Rozepře před saudem papežowým wisící w Římě, stála, jak již nahoře ukázáno, bez pohnutí; kardinal Brancas, na kterém w tom záleželo, ani tak ani onak nerozhodl, jakkoli od Husa a prokuratorů jeho často bylo na něj naléháno.

Mezitím, a sice, jak jináče sauditi nelze, hlawně následkem tohoto zdlauhawého a neupřímného jednání, stala se poznenáhlu weliká proměna w myšlénkách Husowých, jejíž následky wšeho tehdejšího nadání byly wětší a rozsáhlejší.

Dotčeno jest již nahoře, jak nebezpečná byla wěc, že rozepře, týkající se tak wysokých žádostí celého národu, musila tak daleko přijíti, že naděje w šťastné rozhodnutí jí jen na nejwyšší auktoritě w církwi a to již na dost slabém základu spočíwala. Čím wíc a wíc tato naděje, při tak prodlauženém jednání, hasla, tím wíce počínal se Hus ohlížeti s přátely swými již po jiném prostředku, kterýmby žádané oprawy i pak měly průchod, kdyžby nejwyšší wrchnost církewní sama připustiti jich nemínila. Od oprawy tiché, řádné a wšeobecné počali zraky obraceti k násilnému proražení s oprawau i proti wůli představených církwe, a třebas jen w té jedné zemi, bez ohledu na to, jak mezitím jinde bude; základowé to pozdějšího disciplinarního i dogmatického odtržení církwe české od obecné církwe křesťanské.

1412. Počátek byl od neważení sobě moci papežské pro nehodnost papeže Jana XXIII. Hned při začátku roku 1412, při obyčejné disputací de quolibet, řečeno bylo newí se od koho ze strany Husowy, i také prý potom we spis položeno, že onen největší Antikrist, jenž přijíti má při skončení swěta, za těchto dní jest w držení nejwyššího důstojenstwí w církwi, a užíwá nejwyšší moci nade wším lidem swětským i duchowním, to jest, že žádný jiný není, než papež. Pročež že nemají Kristowi wěřící jeho poslauchati

nýbrž jemu se protiwiti, jakožto auhlawnímu nepříteli a odpůrci Krista *). Newí se, zdali mimo protahowanau práwní rozepři Husowu příčina tak prudkého rozhorlení byly papežské bully nedáwno předtím wydané proti Ladislawowi králi Neapolskému, čili jaké jiné nehodné skutky papeže Jana, kterých owšem bylo mnoho, ježto později byly i příčinau nečestného konce jeho. 1412.

Ladislaw, král Neapolský, byl nejpřednější podpůucr ssazeného papeže Řehoře XII, jejž usilowal mocí wálečnau uwésti do Říma. Tedy wydal Jan bullu roku 1411, dne 9 Září, jíž nařízowal wšem patriarchům, arcibiskupům, praelátům i jiným předstaweným církewním, aby w kostelích swých ohlásili, že jest král Ladislaw uwržen we klatbu jakožto křiwopřísežník, odtrženec, rauhač, zpět upadlý kacíř a kacířů podpůrce, na něhož proto wšecky pokuty upadají, proti těmto těžkým zločinům wyměřené. Wšichni křesťané mají se jeho a příwrženců jeho za žiwa we wšelikém jednání wystříhati a s nimi žádného obcowání nemíti, ani po smrti církewního pohřbu jim nedopauštěti. Kdoby proti tomu učinil, a takowému tělu dopřál pohřebu, že sám upadá w klatbu, od které nemá prwé býti oswobozen, pokudby toho těla sám wlastníma rukama newyhrabal ze země a neodwrhnul.

Dále wyzýwal papež wšecky mocnosti a osoby křesťanské, swětské i duchowní, aby jemu wšemi silami swými byli nápomocni ku pronásledowání téhož krále Ladislawa a příwrženců jeho, i konečnému jich zahlazení, začež wšem hříchů swých upřímně litujícím a je wyznáwajícím, kteříby k obraně papežské země buď osobně ku křížowé wálce se dali nalezti buď skrze jinau osobu na swém místě aneb peněžitými prostředky učinili pomoc, hojné odpustky uděluje, jako těm, kteříby k dobytí hrobu syna božího kříž swatý na sebe přijali.

K rozhlášení těchto odpustků a wybírání pomoci w diecezích a provinciích Salcburské, Pražské a Magdeburské ustanowil papež Tiema děkana Passowského, a jistého Pace de

*) Řeč o tom we spisu fakulty theologické proti Husowi wrukopise archiwu Třebonského A. 16 f. 115—118.

1412. Bononia, licentiata we prawích, s tau mocí, aby směli postawiti i jiné osoby na swém místě, kteřížby odpustky kázali a lid napomínali ke zjednání jich sobě (2 Pros.).

Plnomocníci papežští přinesli tyto odpustky do Prahy asi we měsíci Kwětnu r. 1412, kdež ani při králi Wácslawowi ani při arcibiskupowi se žádným odporem se nepotkali, kromě že arcibiskup wyměnil, aby kněží lidem na zpowědi newyměřowali, kolikby kdo podlé statku swého za odpustky měl dáti, nýbrž že na weřejných místech postaweny byly truhly, do kterých se peníze dáwaly.

Naproti tomu Hus a strana jeho, jichžto smýšlení o swrchowanosti papežské, jak dotčeno, již tak znamenitau wzalo proměnu, mínili tuto ponejprw skutečně jíti swau wlastní cestau, a wůli papežowě postawiti se na odpor.

Jejich úmysl byl přiměti k tomu universitu, aby se rozkazu papeže zprotiwila: pročež swolána schůzka university, a předložena otázka, zdali papežská bulla zawazuje mistry a študenty ku příspěwkům proti králi Ladislawowi Neapolskému.

O to již napřed se uradiwši fakulta theologická, z jednohlasného usnešení wšech mistrů učinila weřejné ohlášení, že se rozkazům králowským ani papežským bullám, od krále, arcibiskupa a kapitoly jeho přijatým, nikterak protiwiti nemíní, ani těch listů apoštolských sauditi, nemajíc k tomu žádné moci, nýbrž že mistři chtí jakožto pobožní synowé rozkazů apoštolských býti poslušni, a těm, kteří by jináče chtěli činiti, dle možnosti odpírati.

Děkan fakulty theologické toho času a hlawní půwod toho ohlášení byl Štěpán Páleč, až potud milý přítel Husůw, odtud největší jeho nepřítel. Ještě při času smlauwání s arcibiskupem Zbyňkem byl stál horliwě při straně Husowě, wydaw zwláštní traktat o interdiktu arcibiskupowě, že jest nesprawedliwý a žádné platnosti nemající. *) Mezi tím časem wšak, když se wěc počínala týkati samého papeže a wyšších wěcí, dostal strach před usilowáním o oprawy, a postawil se w čelo strany, proti které předtím byl

*) Wiz Chronicon Univers. Prag. Ms.

bojowal. S ním rowněž učinil i Stanislaw Znojemský, 1412
někdy ohniwější zastawatel Wiklefowých sad než Hus a jiní přátelé jeho; taktéž mnozí jiní posawadní opraw zastawatelé, tak že na okamžení i wětší část celé university k ohlášení fakulty theologické přistaupila.

Wíce jak se zdá, bylo těch, kteří takto jednali z jiných ohledů, nežli z přeswědčení; neb i Páleč w důwěrné rozprawě před samým Husem, když byla řeč o jistých artikulích od papežských legatů s strany odpustků wydaných, prawil, že obsahují bludy makawé; nicméně u weřejnosti, jak powěděno, jináč se zachowal. Dle příkladu jeho učinil též mistr Brikcí ze Žatce, tehdáž děkan fakulty artistské, kazatel, kterýž prwé weřejně w kolleji prawil, žeby raději wolil umřiti než ony artikule ohlásiti, potom wšak následowaw Pálče jinak se rozmyslil. *)

Na toto jednání fakulty theologické a university mistr Jan Hus nic nedbaje, oznámil weřejnau disputací u welké síni w kolleji Karlowě k jistému dni brzy po sw. Witu (15 Čerw.): „Zdali dle zákona Kristowa slušno a radno jest, ke cti boží a k dobrému křesťanského lidu, i také ku prospěchu tohoto králowstwí bully papežowy o wyzdwižení kříže proti Ladislawowi králi Neapolskému a přátelům jeho Kristowým wěřícím schwalowati.“

Intimací zawěšena byla po wšech dweřích kostelních a klášterních téměř po celé Praze, od hradu až k Wyšehradu, též na branách městských i jiných weřejných místech, kudy chodilo nejwíce lidu; i zwáni byli wšickni doktorowé, mistři, licentiati, bakaláři, studenti, mnichowé, kněží, i kdožbykoli chtěli odpírati, aby se w ustanowený den k tomu dali wynajíti.

Mistři theologie, chtíce i to předejíti, poslali dwa z prostředka swého k arcibiskupowi, se žádostí, aby tuto disputací z moci swé přetrhnul; arcibiskup wšak to učiniti se ostýchal. Od něhož když předwolán byl Hus, a wyslancowé papežští u přítomnosti arcibiskupa jeho se tázali, míníli poslechnauti rozkazů apoštolských, odpowěděl chladně, že za-

*) Hus w traktatu De ecclesia. Wiz Opera Hussii I. 283.

1412. jisté od srdce rád míní naplniti *apoštolské* rozkazy. Z čehož když wyslanci jewili arcibiskupowi swé potěšení a spokojenost, wyswětlil slowa swá, že nemíní tím naprosto rozkazy papežské, nýbrž wůbec učení apoštolů Kristowých, a rozkazy papeže Římského jen potud, pokudby se s rozkazy a učením apoštolů srownáwaly. *)

Když tímto spůsobem nic nebylo pořízeno, fakulta theologická ještě jednau, téhož dne, když měla disputací již býti držána, zawěsila na weřejných místech nowé ohlášení, kterým zapowídala pod pokutau wšem swým bakalářům, aby žádný proti bullám papežowým nic twrditi ani dokazowati se neopowážil.

Disputací přes to přese wšecko w určitý čas měla swůj průchod. Husowa řeč čelela naskrze proti bullám papežským, jednak co se týkalo odpustků samých, že jsau w neprawém smyslu představeny, jednak co do účelu wyhlášení jejich, konečně, co do spůsobu, jakým se udělují. Hned počátek řeči neohradil tenkrát podlé obyčejného spůsobu, žeby swá twrzení podrobowal oprawě církwe Římské neb obecné, nýbrž pauze písmem swatým a zákonem Kristowým; rozkazů papežských, pokudby se se zákonem Kristowým nesrownáwaly, prawil zjewně, že wěřící nejsau powinni poslauchati.

Mezi přítomnými mistry jedni odporowali, druzí za prawdu řečem Husowým dáwali, nejdůrazněji ze wšech těchto mistr Jeronym, řečí dlauhau a wýmluwností ozdobenau. Jeho záwěrek byl, že chce ihned také jíti na radnici před konšely, a jim neprawost odpustků těchto odkryti. Již studentů weliké množstwí wstalo, chtíce s ním jíti; což stěží zastawil mistr Marek z Hradce, tehdáž rektor university. Studenti zalíbení swé z řeči Jeronymowy toho dne na jewo dali, we mnohem wětším počtu než samého Husa k domowu jeho jej prowodiwše.

Hlawní punkta, ježto Hus při bullách papežowých wytýkal, a hned brzy potom we zwláštní menší spis ku pohodlnějšímu přehlédnutí uwedl, byla následující: Předně že jme-

*) Wyprawuje toto Hus w traktatu swém proti Stanislawowi ze Znojma. Wiz Opera Hussii I. 331. ꝛc.

nuje papež Ladislawa a Řehoře kacíře, sprawedliwým saudem 1412.
božím zatracené; kde že jest důkaz, že je zatratil bůh? Za druhé, že je zatracuje papež i s potomky jejich až do čtwrtého kolena, tedy i lidi ještě nenarozené. Dále že powzbauzí papež k boji proti křesťanům, což nesrownáwá se s mírným evangelium Kristowým. Že uděluje bulla odpuštění hříchů, nečiníc rozdílu, jsauli ti toho hodni, kteří se odpustků činí účastny, ješto w tom spůsobu žádný s jistotau wěděti nemůže, jsauli jemu co platny. Že žádné modlitby, žádné milosrdné skutky, ani kázání slowa božího, ani čtení mší místa w této bulle nenalézají, než jediné peníze za odpustky. Že kdo nic nedá, byťby jakkoliw byl dobrý, neobdrží těch odpustků; a wšak prý to welmi dobře; neb že prawým wnuknutím božím sprawedliwí se wynímají z těchto lžiwých odměn. Mimo to že wšichni, kdož co dají, stejnau mají odměnu, totiž úplné zbawení pokuty a winy. Že bulla plat wysazuje za odpuštění hříchů, proti rozkazu Kristowu: darmo jste wzali, darmo dáwejte. Že není žádná zmínka, aby se lidé wystříhali hříchů aneb žiwi byli dobře, nýbrž že znějí odpustky pauze: wšem, kteří hříchy swé wyznají a jich litují, což k odpuštění hříchů není dostatečné. Také že tauto bullau ruší papež wšecky předešlé odpustky, mezi kteréž patří k. p. odpustky od papeže Alexandra V, teprw nedáwno na pět let, posud neprošlých, udělené; což jaký nesmysl, aby jedno odpuštění hříchů mělo druhému překážeti na tom samém člowěku. Konečně ani obyčejná záwěrka papežských bull neušla posměšnému wtipu Husowu: „Protož žádnému člowěku nebuď dowoleno, tento náš list rušiti, aneb skutkem opowážliwým jemu na odpor se postawiti. Kdožby pak zkusiti toho se opowážil, we sprawedliwý hněw boha wšemohaucího a swatých Petra a Pawla apoštolů jeho wěz že upadne“! Což kdyby Kristus, prawý člowěk, aneb některý swatý s nebe sstaupil, a těchto takowých wěcí w bulle obsažených wšech neschwálil, zdali též upadne we sprawedliwý hněw boží a swatých dwau jeho apoštolů? Naproti tomu bulla předešlého papeže Alexandra o odpustcích že rowněž zawírala se oněmi slowy, a tento člowěk, papež, zrušiti jí nowým swým listem že se neostýchal!

1412. Tato disputací Husowa byla w praktickém ohledu začátek čili wyhlášení skutečné revolucí proti církewní wládě; w theoretickém ohledu spočíwala na zásadě již protestantské, na zawrhnutí totiž auktority papežské čili předstawených církewních wůbec a odwoláním se mimo auktoritu takowau na zákon boží čili písmo swaté a rozumowý wýklad jeho. — Hned po wykonaném tomto jednání jewilo se žiwěji než předtím rozjitření lidu, a zmáhalo se odtud wždy wíc a wíce, až ani duchowní ani swětská wrchnost nebyla s to, aby jemu meze uložila. Dwořenín králowský pan Woksa z Waldšteina dowolil sobě bully papežské potupným spůsobem wezti wšemi třmi městy Pražskými, nepořádným ženským na krky přiwázané, a konečně pod pranéřem spáliti, na posměch upálení kněh Wiklefowých, které se dwě léta předtím stalo. Lehkomyslný mistr Jeroným byl s ním účasten toho skutku, a weliký shon lidu měl z toho smích, na důkaz, jak hluboce snížena byla moc papežowa w očích jeho.

Někdo jiný učinil sobě žert z wýběrčích odpustků, položiw do truhly, postawené w kostele sw. Wíta, místo daru za odpustky potupný list na hlasatele jich, s nadpisem: Wám Asmodeistům, Belialistům, Mamonistům a předně wšem doktorům, jichž dojde přítomný list. Záwěrek byl: Wíce wěřiti sluší jedinému mistru Husowi prawdomluwnému, než haufu praelatů lžiwému (20 Čw.) *). Hus sám neopomíjel i potom skoro na každém kázání swém w Betlemě napomínati lid, aby za ty odpustky peněz nedáwali.

K stížnosti duchowních musil konečně král Wácslaw sám přísně zakázati podobné wýtržnosti, a wůbec protiwení se bullám papežským, ačkoliw i to nemělo žádného účinku. W neděli dne 10 Července, když kazatelowé w rozličných kostelích, jak obyčejně, odpustky lidem schwalowali, a k nim je pobízeli, tři mladíci, Martin, Stašek a Jan, hlasitě při samém kázání jali se jim odpírati, jeden na hradě Pražském, druhý u matky boží w Týně, třetí w kostele sw. Jakuba. Konšelé Staroměští, jsauce tehdáž z wětšího dílu Němci, a na nowé wěci z příčin již prwé ukázaných wů-

*) W rukopise archivu Třebonského A. 16 f. 114.

bec nemilým okem patříce, chtěli se přísně držeti králowa 1412.
rozkazu, a kázali mladíky zajmauti, a wsaditi do šatlawy.

Z toho druhý den (11 Čwce.) na to nespokojenost lidu tím wíce se jewila. Tedy hned ráno, když powěst o zajatých rozešla se po městě, mistr Jan Hus, chtěje snad wětší zlé předejíti, spolu s jinými mistry a jejich studenty u welikém zástupu, as dwau tisíc osob přišel před radnici Staroměstskau, prose konšelů, aby jej předpustili, aby s nimi měl promluwení. Ještě wětší zástup obecného lidu sehnal se, dychtiwi jsauce wěděti, co z toho neobyčejného průwodu dále bude. Konšelé pustili konečně Husa před sebe jen s několika mistry druhými; kterýž prosbu swau přednesl, aby mladíkům oněm nic nečinili, ohled wezmauce na to, že co činili, učinili z jeho nawedení, pročež že on sám hotow jest trpěti za ně pokutu. Konšelé dali odpowěd dobrau, že se zajatým nic nemá státi, toliko ady mistři se swými pokojně domů se odebrali. Sotwa ale Hus i ostatní se rozešli, konšelé lidu sobě wíc newšímajíce, mladíky wywedli, zástupem oděnců německých obstaupené, a u prostřed pobauřeného města, na samém rozhraní mezi městy Starým a Nowým stíti je kázali.

Místo odstrašení spůsobilo to wšak tím horliwější pohnutí lidu. Odprawení hned přijati jsau za mučedníky; jejich těla wložena w prostěradla bílá, a zástup mistrů, bakalářů a studentů, w jichž čele byl mistr Jan z Jičína, přidruživše se k lidu, wzali je a nesli we slawném průwodu do Betlema. Tu zpíwal nad nimi Jičín slawnau responsoř: Isti sunt sancti; i pochowali je s pláčem a lkáním i radostí, se wšemi smíšenými city nábožnosti, jako swaté pro prawdu zemřelé.

Lid byl bezbranný, ale branná moc strachowala se rozpálení jeho, a nikdo neodwážil se rušiti jeho počínání. Wýjew tento ukazowal zřetedlně, w čích rukau se již bylo octlo konečné rozhodnutí, budauli měti církewní wěci w Čechách zůstati při starém spůsobu čili jaké wzíti proměny k horšímu nebo k lepšímu.

W universitě mezitím učená hádka o to wždy šla

1412. před se, a den ode dne wíc a wíce se zaplétala, den ode dne wedla se s wětší prudkostí a náruživostí.

Fakulta theologická brzy po disputací Husowě o wšem tom jednání nowý spis proti němu složila, stěžujíc na jeho neposlušnost, a zastáwajíc práwo papežowo, udělowati úplné odpuštění hříchů, i žádati wěřící o pomoc k obraně města a kostela Římského, jakožto sídla swatých apoštolů Petra a Pawla, náměstků Kristowých. *) Konečně obrátila se ku králi Wácslawowi se žádostí o přísné wkročení do této wěci pro zachowání cti swé a pro dobré zemské a dobré duchowenstwa i lidu tohoto králowstwí.

Příčinu wšeho zlého spatřowala fakulta wždy w učení a kázání sad Wiklefowých, a jediný spůsob pomoci proti tomu že jest, aby předešlá uzawření proti těmto sadám učiněná od university Pražské a národu českého i též od theologické fakulty, z rozkazu krále nowě byla ohlášena, a sic tak, aby je nařídil ohlásiti arcibiskup při swolání celého kněžstwa se srozuměním praelatů kapituly Pražské a jiných kapitol, jakož i university i wšech jednotliwých doktorů a mistrů Pražského učení, pod trestem klatby a jinými pokutami, kteréby král se swau raddau za dobré držel ustanowiti. A kdožbykoli z doktorů, mistrů, bakalářů, studentů, kněží neb laiků s takowým uzawřením nebyl spokojen, aby byl wypowěděn z českého králowstwí.

Ku pět a čtyřiceti sadám Wiklefowým, žádala wšak fakulta, aby s ohledem na nowější různice ještě také sedm následujících artikulů bylo přidáno: Předně, kdo o swátostech nebo klíčích církwe jináče smýšlí než církew Římská, že jest kacíř. Za druhé, prawení o Antikristu, že za těchto dní žiw jest a panuje, že jest blud patrný. Rowněž prawení, že ustanowení swatých otců a chwalitební obyčejowé w církwi nemají býti držáni, jestliže o nich nestojí w písmě swatém; že ostatky swatých nemají od Kristowých wěřících ctěny býti: že duchowní nerozhřešují ani hříchůw odpauštějí, nýbrž pauze oznamují, že ten, jenž se zpowídal, jest rozhřešen; žeby papež nemohl w čas potřeby osobně

*) W rukop. arch. Třebonského A 16. f. 115.

wěřících Kristowých powolati anebo časné pomoci jich žá- 1412.
dati k obraně stolice apoštolské nebo země neb města církwe Římské a ku poražení protiwníků křesťanstwa, a za to wěřícím, prawě hříchů swých litujícím a z nich se zpowídawším uděliti úplného hříchů odpuštění. Naproti tomu sedmý artikul aby byl držán za prawdu, že rozkaz králůw a Pražských konšelů, aby žádný proti kazatelům odpustků ani proti papežským bullám nemluwil, byl rozumný a sprawedliwý.

Artikulowé tito byli přednešeni na Žebráce dne 10 Čerwence před raddau králowskau, we kteréž byli patriarcha Antiochenský a biskup Olomucký, Janek z Chocenic heitman knížetstwí Wratislawského a Swídnického, mistr Zdeněk z Labauně probošt Wšech Swatých, dwa konšelé a dwa z obce Starého a tolikéž z Menšího měst Pražských, i jiné některé osoby. Čteny byly skrze Sigmunda, předního písaře Staroměstských.

Následkem tohoto uradění byla z rozkazu krále Wácslawa brzy na to držána jiná hlučná schůzka na Staroměstské radnici dne 16 Čerwence. Sezwáni byli mimo konšely městské a starší obecní wšichni faráři Pražští a jiné duchowenstwo, též doktoři a mistři obau stran k slyšení wůle králowy, kteráž byla dle žádosti theologické fakulty, aby nikdo 45 artikulů Wiklefowých ani šest nowých od fakulty wytčených netwrdil, pod pokutau ztracení wšech statků a wypowědení z králowstwí.

Se strany protiwníků Hosowých wedli přední slowo Štěpán Páleč a Stanislaw ze Znojma, s nimiž předešlí odpůrci jejich, nyní společníci, Jan Eliae, Ondřej Brodský, Jiří z Bora, Šimon z Tišňowa a jiných wíce. Se strany Husowy přítomni byli Marek z Hradce Králowé, rektor uniwersity, mistr Fridrich Epinge, mistr Prokop z Plzně a jiní. Hus sám nepřišel k té schůzce. (Předtím byla od něho fakulta theologická žádala, aby wydal přepis pojednání swého proti bullám papežským, které byl zhotowil ke swé disputací; nebo byl žádal král Wácslaw, aby doktoři nechtěli pauze zapowídati, nýbrž aby hleděli také wywrátiti důkazy Husowy; on wšak odepřel to, i nemohla fakulta nic proti

1412. tomu sepsati.) Radnice byla w čas schůzky osazena ozbrojenými, snad z obáwání před lidem, aby nechtěl něco nemilého předsewzíti proti schůzce.

Účinek shromáždění nebyl nicméně naskrze žádný. Artikulowé Wiklefowi a nowí byli opět čteni, a zápowěd jich oznámena jakožto bludných a kacířských. Mistr Marek wšak se stranau swau žádal důkazy ze swatého písma, že jsau skutečně bludní a kacířští; jemuž Páleč za odpowěd uwedl ze starého zákona: kdožby ale byl pyšný a nechtěl uposlechnauti nálezu saudce, aby zemřel smrtí. Přátelé Husowi nedawše se nicméně ustrašiti, poslušnost rozkazu králowu slíbiti se zpěčowali, nýbrž směle tudíž zapsali se, že k uzawření fakulty theologické neswolují. Položili také sami schůzku university w kolleji, a zwali stranu protiwnau, aby se tam dala nalézti jakožto na místě příslušnějším k ukázání prawdy mezi nimi.

Schůzka ona sama byla předmětem ausměšků Husa a strany jeho. Nazýwalť ji synodau radnickau, doktory radnickými, přirownáwaje z bible shromáždění kněží a mistrů farizeů a zákonníků i starších lidu; že lehko tu bylo Pálči wésti swau při s hrůzau zbraní a pomocí wšech praelatů a wšech Němců „protiwných prawdě Kristowě." *)

Schůzka university proti této radnické držaná uzawřela wětšinau hlasů, že zápowědi artikulů Wiklefowých hotowa jest přiswědčiti, wšak ne prwé, než když doktoři theologičtí dokáží ze swatého písma bludnost jejich, podlé slow sw. Augustina, že, cožkoli člowěk mimo swaté písmo pozná, jestliže škodné jest, w něm se odsuzuje, pakli jest užitečné, w něm se nalezá.

Hus sám jal se nyní o některých artikulích Wiklefowých weřejná čtení držeti u weliké síni w kolleji Karlowě, a hájiti je důkazy swatého písma, jakož zwláště článek o swobodném kázání a slyšení slowa božího; o statcích duchowních, že je smějí knížata swětská kněžím pro některé přestupky odjímati; že desátky jsau pauhá almužna; w ji-

*) Zmínky o této schůzce na radnici nalézají se porůznu w rozličných polemických spisích z těch let, i také w postille Husowě, poněkud mezi sebau se doplňujíce a wyjasňujíce.

stém smyslu i o to, že žádný není pánem swětským, žádný 1412.
praelatem, žádný biskupem, pokud jest we hříchu smrtelném. *)

Naproti tomu držel Štěpán Páleč okolo téhož času, kázání u sw. Hawla, we kterém se snažil lid odwrátiti od kněh Wiklefowých, twrdě, že dobře může Wiklef držán býti za kacíře, ano že nebyl ještě nikdy zarputilejší kacíř jak Wiklef; nebo prý Arius, Sabellius a jiní, ač byli kacíři, ale byli bludaři zjewní, tak že zjewně poráženi byli písmem swatým; tento pak bludy swé welmi chytře a skrytě položil, ohradiw je písmy, tak žeby ten musel býti welmi mistrný a wtipný, kdoby chtěl bludy jeho poznati a nenechati se swésti. Spisowé jeho že pro mnohé lidi tak jsau sladkostí napuštěni, že jest jim sladko pro ně i na smrt jíti, jakož prý widěli jsme při oněch, kteří pro ně směle swé hlawy nastawili meči, a to že jest welké znamení kacířstwí; nebo prý kdožby mezi *námi* byl nalezen, snad jeden nebo žádný, aby se wydal na smrt pro wíru? A zas naproti tomu, jak prý slabá jest wíra jejich, přátel Wiklefowých, že s ní nikam jíti se nedůwěřují; neb kdyby šli do Říma nebo kamkoli do Němec, kdyby od ní nechtěli upustiti, byliby upáleni; ale my prý wšudež se swau wírau můžeme jíti, kamkoli chceme atd. **)

Mezitím wšecko namáhání strany Pálčowy čili fakulty theologické, aby swé protiwníky přemohla pomocí swětského ramene, bylo marné; zwláště pak zápowěd krále Wácslawa wydaná pod pokutau wypowědění z králowstwí, zůstala planau pohrůžkau; nebo když wětšina university, mocnau stranu lidu za sebau mající, na zápowěd nedbala, nikdo se neodwážil na wykonání pokuty nastaupiti.

Doktoři theologie wymohli ještě jedno sročení s protiwnau stranau w Žebráce před raddau králowau, ku kterémuž i Hus se dal najíti.

Tedy nejprwé sešly se obě strany w domě farářowě w Žebráce, kdež jal se Páleč čísti stížnosti doktorů proti

*) Opera Hussii I. 139 sq.
**) Chron. Univ. Ms.

1412. Husowi, od něho a Stanislawa ze Znojma společně we spis uwedené: Že má fakulta a děkan její moc poručiti bakalářům swým, aby swé spisy ukázali ku přehlédnutí; nebo jestliže kdekoli jinde bludné učení škodí, jistě we školách theologických nejwíce. Toho že Hus, jsa bakalářem theologie, učiniti se zpěčowal, ačkoliw byla i wůle králowská, by spisy ukázal, proti kterým fakulta se swé strany měla psáti. Z toho samého že již upadá w podezření zlého učení a zawádění sprostého lidu, protože tají swé učení. Kdež pak žádá, aby mistři prawdiwost bullí papežských dokázali písmem swatým, že se jim zdá býti ze sekty armenské, kteříž také chtí se zakládati pauze na písmě a nic na auktoritě církewní. A kdež pochybuje, by papež mohl dáti úplné odpuštění hříchů, dosti zle, že w tom ohledu wíce spoléhati chce na hlawě swé a několika málo bludařů aneb na kacířstwí Waldenském, než na wíře církwe Římské a celého křesťanstwa, po mnohá století až do toho dne zachowalé. Neb žeť dal Kristus Petrowi moc, udělowati odpustky, tedy že má ji i papež, jakožto náměstek Petrůw a Kristůw na zemi; ano hned we starém zákoně Samuel, Josua a jiní swatí mužowé napomínali a wodili lid židowský proti nepřátelům pohanům; natož pak smí též činiti papež a jiní předstawení církwe proti kacířům a odpůrcům. Protož žeť jsau i kanony, kterými dowoleno jest biskupům bojowati, tím wíce tedy napomínati lid křesťanský k boji, a za takowau zásluhu udělowati odpustky.

Na wšecky tyto stížnosti Hus dle smyslu swého později písemně dal odpowěd: zwláště coby se týkalo newydání spisů, že on nic tím neskrýwal swého učení; neb že mluwil weřejně jak w kolleji tak přede wším lidem w Betlémě, oni pak že s strany oněch odpustků jináč mluwili po kautech a jináč u weřejném shromáždění.

Nato, když se postawily strany před králem Wácslawem, a král i radda jeho na Husowi toho žádali, aby spisy wydal, prawil, že je položiti chce před raddau tudíž na Žebráce, wšak tak, aby se on i strana protiwná zawázali k stejné pokutě, totiž upálení, on když we spisech jeho dokáží blud, oni, když neukáží. Doktoři ulekše se, žádali za

wystaupenau, aby se směli uraditi; načež wstaupiwše opět před 1421.
králowskau raddu, dali za odpowěd, že chtí jednoho ze sebe wydati na ten záwazek. S čímž ale Hus se nespokojil, prawě, poněwadž wšickni společnau rukau stojí proti němu jedinému, ješto on jiného žádného nepotahuje na swau stranu, že musí i trest upálení padnauti buď na něj jednoho nebo na ně na wšecky. To když raddowé králowští slyšeli, prawili prý: Pěkně se mezi sebau srownejte; a schůzce konec učinili. *)

Ten byl práwě konec naděje w pokojné narownání cestami domácími. Widauc duchowenstwo Pražské, že w Čechách nic pořiditi nemůže při wrchnosti swětské ani duchowní, aniž získati pro sebe lid, kterýž se přídržel strany hlásající oprawu, uzawřeli se obrátiti znowa na nejwyšší wrchnost duchowní w křesťanstwě, i složili stížnost ku papeži, w níž jemu předkládali, že odpustky, wydané proti Ladislawowi králi Neapolskému a wzdoropapeži Řehoři, w králowstwí českém od wěřících Kristowých radostně a s welikau pobožností byly přijaty; že ale jistý syn neprawosti, mistr Jan Hus, Wiklefista, klíčů církewních potupitel, ku pohoršení lidu i duchowenstwa proti oněm odpustkům opowážil se štěkati, a swé škodliwé zámysly we spisech rozšiřowati po rozličných krajinách králowstwí českého, polského a uherského, též markrabstwí morawského; čímž weliký počet wěřících od poslušenstwí a jiných dobrých skutků jsau odwedeni. Pročež prosí swatého otce, aby bděl nad stádem swým; neb že zůřiwí wlci do něho se wedrali; již že potřebí jest pomoci jeho proti welikému zlému, kteréž jim hrozí od onoho muže a jeho přiwrženců.

Prokurator jejich při dwoře Římském byl rodilý Němec Michal z Německého Brodu, řečený de Causis, farář od sw. Wojtěcha w Jirchářích. **)

Nadarmo byli prokuratoři Husowi w Římě za tak drahný čas ustawičně nabíhali na kardinala Brancasa, aby pak w rozepři sobě poručené k něčemu přikročil. Konečně

*) Hus wyprawuje toto we spisu swém proti doktorům; w rukopise bibl. Praž. III. G. 6. f. 116 pv.—168.

**) Depositiones testium.

1412. owšem, když nyní přišla nowá žaloba, dal jim z krátka naučení, aby na něj wíce nechodili; neb že jich wíce nemíní slyšeti, a tak že je nařízení papežowo. Když nepřestali předce se snažiti, někteří, a zwláště Jan z Jesenic z náwodu Michala de Causis jsau dáni do wězení i wěcí swých zbaweni. Byli naposledy rádi, když s nepořízenau domů se mohli wrátiti.

Husa, čili spíše přátel a přízniwců jeho, byla tato rozepře při dwoře Římském stála na jedenácte set zlatých Florenckých. *) Nyní odkázal ji papež zase nowému kardinalowi Petrowi de Angelis; kterémuž Michal de Causis přednesl žaloby kněžstwa artikulowané, wšecky ony kacířské sady wytýkané Husowi hned prwé w rozepři před arcibiskupem, které on stále zapíral, i také nowé stížnosti o nejnowějším jeho počínání, zwláště s strany odpustků.

Žádalť Michal we jménu kněžstwa, aby na základu těchto žalob wyhlášen byl Hus za arcikacíře, odbojníka a neposlušného apoštolských rozkazů, aby zbawen byl kazatelského úřadu, a jinými tresty pokárán na tak těžké winy wysazenými. Mimo to žalowal také pana Woksu z Waldšteina, pana Jindřicha Lefla z Lažan, Jana Sádlo ze Smilkowa, Jana Řitku a jiné znamenité osoby, co zjewné podpůrce kacířstwí, žádaje, aby před stolici Římskau osobně byli powoláni.

Bez ohledu na tyto žaloby wydal kardinal Petr, nejprwé jen na základě předešlé rozepře, rozsudek těžký a strašliwý proti Husowi, obnowiw a stížiw newykonanau klatbu kardinala de Colonna, tak a na ten spůsob, aby po projití šesti dní po ohlášení rozsudku wšichni wěřící od řečeného mistra Jana Husa w jídle, pití, mluwení, kaupi a prodeji, obcowání, do příbytku přijímání, ohně neb wody poskytowání a wšech jiných milosrdných skutcích weřejně i saukromě se wystříhali, a nejen jeho, nýbrž i domácích čili čeledi jeho aby k službám božím nepřipauštěli, pod trestem též klatby na každého, kdožby jináče učinil. Kdyžby Jan Hus

*) Uwádí toto Páleč w odpowědi swé na Husůw traktat řečený Quidamon. Wiz w rukop. bibl. univ. Pražské IV. H. 17. f. 1—52.

aneb towaryši jeho dwacet dní w tomto trestu setrwali a 1412.
se neobrátili, má tato klatba ode wšech správců kostelních znowa býti stížena oznámením w kostelích každau neděli a swátek, swíčky rozswítíc a na zemi uwrhnauc. Také kdežby se pak Hus neb towaryši jeho zdržowali, w tom městě, městečku, wsi, hradě mají tak dlauho, pokudby tam byl, i také ještě den po jeho odjití služby boží býti zastaweny. Kdyžby k nowému napomenutí i pak we 12 dnech se neobrátil, má takowá zápowěd služeb božích ještě jednau býti obnowena, tak aby po odjití jeho z místa ještě tři dni trwala, w kterýžto čas nemá swátostmi býti posluhowáno krom wečeře páně nemocným, a služby boží při zawřených dweřích býti držány, wyobcowaní pak od nich býti wzdáleni. Kdyžby Hus w té klatbě zemřel, nemá míti církewního pohřbu; pakliby byl pohřben, aby zase byl wyhrabán.

Mimo tento rozsudek kardinala de Angelis wyšla hned také bulla papeže Jana následkem žalob Michala de Causis beze wšeho dalšího slyšení strany protiwné, nařizující, aby Husowi žádný w kacířstwí jeho nenadržowal ani jeho podporowal, nýbrž aby jej wěřící jali a k saudu odewzdali arcibiskupowi Pražskému nebo biskupowi Litomyšlskému, aneb aby jej sami saudili a upálili; dále aby kaple Betlemská zbořena byla a se zemí srownána, by w ní kacíři swé daupě míti nemohli, poněwadž w ní škodliwé učení se rozsíwalo a odtud welké množstwí wěřících zprzněno kacířstwím. S strany přízniwců Husowých, zejména od Michala udaných, nařízeno, aby byli napomenuti, a kdyžby we 30 dnech se neobrátili a neodpřisáhli, že mají býti w klatbě a we 40 dnech osobně w Římě se postawiti před apoštolskau stolicí.

Prwní, co dle obsahu těchto bullí musilo nastaupiti, byl interdikt na celau Prahu, pokud se Hus we městě zdržowal, kterýž interdikt kněží jemu protiwní bez meškání jali se zachowáwati.

Němci Pražští chtěli dle rozkazu bully sáhnauti také na jeho osobu, i sebrali se se swolením konšelů hlučně o samém poswícení (2 Říj.) wšichni w odění a s meči, samostřely, sudlicemi i jinau zbraní, majíce za swého wůdce Bernarda Chotka. Tož sběhli se k Betlemu, když práwě Hus

1412. kázal, a chtěli jej jmauti; než lid na kázání shromážděný ač bezbranný, s takowau prudkostí jim se opřel, že se zahanbením spěšně musili ustaupiti. Tedy shromáždili se brzy nato na radnici, a uzawřeli bulle za dost učiniti, co se týkalo rozboření kaple Betlemské; česká obec wšak, od nich o swolení tázána skrze rodilého Čecha, jménem Holubáře, opřela se a přiwoliti nechtěla; načež oni o swé wůli toho učiniti nedůwěřowali se.

Za zwláštní potěchu slaužil Husowi tehdáž list z Angličan přišlý, psaný z Londýna od nějakého Richarda Vicze, Wiklefisty, we jménu jeho i jiných toho učení se přídržejících, kterým Husa, Jakaubka a wšecky milowníky oprawy chwálí za jejich počínání, a wyzýwá k stálosti u přetrpowání wšelikého protiwenstwí (20 Září.) *) Hus nemohl se zdržeti, učiniti zmínku o tomto psaní na kázání, kdež dle udání jeho bylo toho dne shromážděno as deset tisíc lidí. Prawilť: Hle! nejmilejší bratr náš Richard, towaryš mistra Jana Wiklefa we prácech ewangelických, učinil wám epištolu tak posilňující, že já, kdybych neměl žádného jiného písma, chtělbych se proto zasaditi o Kristowo ewangelium až do smrti, a učiním tak s pomocí pána našeho Krista Ježíše. Také psal odpowěd do Angličan s pozdrawením „církwe Kristowy w Čechách církwi Kristowě w Angličanech“ s wynášením Angličan a jak mnoho dobrého země česká powinna jest anglické. Nebo prý tau měrau člowěk nepřítel byl wtrausil kaukole do tohoto králowstwí, že těžko a málo kde zjewowalo se zrnko pšenice; ale již lid, který chodil we tmách, spatřil welké swětlo prawdy Kristowy, a drží se jeho král, králowna,

*) W Opera Hussii I. 126, kdež toto psaní jest wytištěno, stojí sice datum Anno domini MCCCCX; podlé obsahu zdá se wšak, že to mylně; nebo slowa w něm: „Unum est, super quo vehementer gaudeo, quod in regno vestro et alibi corda vestra corundam adeo amaverit, quod etiam usque ad carceres, exilium et *mortem* gaudenter sustinent verbum Christi“ wztahují se patrně na poprawené pro odpustky. Též w odpowědi Husowě některá místa, upomínající na podobné sady w Postille při wyprawowání událostí roku 1412ho dotwrzují to, jakož i takowá, která již patrněji protestantský ráz na sobě nesau, než se srownáwal s jeho myšlením r. 1410. W rukop. bibl. Praž. XI. E. 3 f. 112 pv. nalezá se list onen bez roku, pauze s udáním dne.

páni, rytíři i wšechen lid obecný, nechtě nic slyšeti než 1412.
písmo swaté, zwlášť ewangelia a epištoly.

Tehdáž Hus neohlížeje se nic na klatbu papežskau ani na zastawení šlužeb božích, smýšlení swé w tom ohledu také weřejným spisem projewil, obsahujícím odwolání od papeže na Krista, jakožto saudce wyššího a nejsprawedliwějšího.

K žádosti krále Wácslawa odebral se wšak ještě před adventem téhož roku *) z Prahy, pro uwarowání wíce podobných bauřliwých běhů, jaké se byly staly o kapli Betlemskau. Král Wácslaw slíbil mu wšemožně o to pečowati, aby rozepře jeho s duchowenstwem byla narownána, načež by zase zpátky na swé místo se mohl nawrátiti.

Universita Pražská dělila se od wystěhowání přespolních národů, jak již ze předešlých těchto dějů widěti jest, na dwě strany náboženské místo předešlých národních. Jedna strana, menší, byla fakulta theologická, druhá, proti ní s Husem stojící, obsahowala wšecku ostatní obec učení Pražského.

Z tohoto rozdělení stran powstala o swatém Hawle toho roku (16 Října) také rozepře při wolení rektora, na němž w tento čas bauřliwý nemálo záleželo. Doktoři theologie chtěli míti nějakého mistra Mikuláše Kakabusa, bakaláře we práwích, a když widěli, že se swým neprorazí, od wolení odešli; druhá strana, zůstawši sama, zwolila mistra Křištana z Prachatic, důwěrného přítele Husowa, tehdáž faráře u sw. Michala na Starém městě. Theologowé, widauce konečně nemožnost odporu, s druhými se smluwili, a Křištana též uznali za rektora.

Za jeho rektoratu držel ještě téhož roku mistr Jan z Jesenic, doktor práw učení Bononského, slawnau disputací w kolleji, kterauž dokazowal, že klatba od papeže na Husa wydaná čelí proti předpisům práwa duchowního, a proto že jest neplatná a nijaká (18 Pros.)

Spor, takto den ode dne wíce se rozmáhající, k jehož

*) Čas tento wyswítá z toho, že již před adwentem psal Hus z wenkowa epištolu Pražanům. Wiz Opera Hussii I. 122.

1412 spokojení obyčejné prostředky moci církewní patrně již nepostačowaly, obrátil mezitím nowě zřetel moci swětské na sebe; nebo wěc, o kterau se jednalo, počínala se dotýtika wšech záležitostí zemských a rušiti pokoj zemský.

Na sněmě ku konci roku 1412 držaném uzawřeno od krále a od stawů, aby byla swolána provincialní synoda, kterážby wyhledala prostředky k upokojení roztržek. Tedy
1413. učinil král sám i dle žádosti a rozkazu jeho Konrád biskup Olomaucký, tehdáž administrator arcibiskupství Pražského na místě Albíkowě, později pak skutečný arcibiskup Pražský, swolání k tomu sněmu kněžskému na wšecko duchowenstwo králowstwí českého a Pražské dioecezí (3 Ledna), kteréhožto sněmu místo mělo býti w Českém Brodě o swátku hromnic nejprwé příštím. Úloha wyslowena byla w ta slowa: „Aby příčina škodliwé roztržky, w duchowenstwu králowstwí českého dáwno powstalá, pro kterau toto králowstwí a obywatelé jeho w rozličných zemích sausedních těžce nařčeno jest, byla odstraněna, a z kořene wymýtěna.“ — Přednostami synody měli býti Konrád biskup Olomucký a Jan biskup Litomyšlský společně, wezmauce sobě na radu doktory práw a písma swatého.

Místo we Brodě Českém držána byla tato synoda w Praze w domě arcibiskupowě, a sic pauze předseděním biskupa Konráda. Čteny nejprwé (6 Unora) byly náwrhy čili dobrá zdání obau stran, mezi nimiž rozepře hlawně se hýbala, jakým spůsobem příčina roztržek w duchowenstwu mohlaby nejspíše býti odstraněna a wyhubena.

Rada Husowa a strany jeho *) byla, aby předně stwrzen a za prawý wyhlášen byl wýrok mezi arcibiskupem Zbyňkem dobré paměti a Husem i rektorem a mistry učení Pražského učiněný, spečetěný a tehdáž od obau stran slawně we dwoře arcibiskupowě přijatý a schwálený. Aby králowstwí české zachowáno bylo w poměru k obecné církwi při wšech práwích, swobodách a obyčejích, kterých i jiné země a králowstwí užíwají. Dále aby mistr Jan Hus, jehož

*) Spis tento začíná se: Pro honore Dei et evangelii ipsius libera praedicatione, salute populi, et infamia sinistra et mendosa regni Bohemiae ꝛc.

prý Zbyněk arcibiskup před raddau králowskau ze žádného 1413.
zlého činu newinil, připuštěn byl k tomuto shromáždění kněžstwa, a kdožby koliwěk chtěl jemu wytýkati blud neb kacířstwí, aby wytknul, wšak tak, aby se zawázal podstaupiti stejnau pokutu, kdyžby toho neprowedl. Pakliby tudíž nikdo nechtěl se postawiti, ať jest učiněn rozkaz králowský po wšech městech, též biskupský po wšech farářích, aby ohlášeno bylo, že mistr Jan Hus hotow jest z wíry swé počet složiti; kdožby tedy chtěl co proti němu přednésti, aby se zapsal w kancelláři arcibiskupském, by o tom weřejně řeč wedl před oběma stranama. Kdyžby i tím spůsobem nikdo se nenašel, ať pak powoláni budau ti, ježto jsau wznesli na papeže, že w králowstwí českém, we městech Pražských, w markrabstwí murawském mnohých srdce jsau zprzněna kacířstwím, ať to ukáží; a když nepostačí, ať jsau potrestáni. Také aby byla učiněna otázka ke wšem doktorům theologie a práwa duchowního, též ke wšem kapitolám kanownickým, každé obzwláště, aby jmenowali, jestli koho wědí bludného neb kacířského; a řeknauli, že žádného newědí, ať na to dají písemné wyswědčení. Což když se stane, učiň král i s arcibiskupem zápowěd pod pokutami, aby jeden druhého nekaceřowal ani nejmenowal bludným, nechceli toho naň dokázati; i wyzdwihni král daň od duchowenstwa k zaprawení útrat slawného wyslanstwí do Říma, s nímžby na wlastní autraty šli také ti, kteří králowstwí před dworem Římským potupili, aby je zase očistili. Konečně žádá Hus, aby w ten čas, když on bude tu při shromáždění přítomen, nebyl kladen interdikt; neb že jest proti obecným konciliím i proti ustanowením církwe swaté.

Naproti tomu zdání složené od Páleče a Stanislawa ze Znojma we jménu jiných některých mistrů theologie, bylo následující *):

Podstata roztržky, o kterau se jedná, že pochází od jistého nakaženého duchowenstwa (ex parte quorundam de clero pestifero) a sice ze tří hlawních příčin: Nebo předně

*) Začátek spisu: Quia Serenissimus princeps et dominus, dominus Wenceslaus, Romanorum et Bohemiae rex, pro honore suo et regni sui ꝛc.

1413. obec duchowenstwa w králowstwí českém o sedmi swátostech, o moci klíčů, o pokutách církewních, o řádech, obyčejích a ceremoniích kostelních, o práwích a swobodách církwe, ctění swatých ostatků a odpustcích, swěceních i řeholích duchowních smýšlí wěrně a powždy tak jako církew Římská; kteréžto církwe Římské papež jest hlawa a tělo jest sbor kardinalů, jakožto zjewní nástupci předního apoštola swatého Petra a sboru ostatních apoštolů Kristowých w úřadě církewním, aby rozeznáwali a rozsuzowali wšecku podstatu wíry katolické, bludy kárajíce a naprawujíce, i w tom we wšem, co se oné podstaty týká, aby měli péči o wšecky jiné církwe a wěřící Kristowy na swětě. Neboť k řízení církwe obecné že musí wždy zůstáwati takowí zjewní nástupci w úřadě sw. Petra a sboru apoštolského, aniž mohau nalezeni aneb wymyšleni býti jiní takowí nástupcowé na zemi, jako papež, jsaucí hlawa, a sbor kardinalů, jsaucí tělo církwe Římské. Naproti tomu někteří z duchowenstwa w králowstwí českém tomuto smýšlení odporují, nechtíce wěřiti, že křiwé jest učení Wiklefowo a jiných o sedmeru církewních swátostí a jiných wěcech nahoře řečených, protiwné církwi obecné, a prawíce, že odsauzení 45 artikulů jest neprawé a nesprawedliwé.

Druhá příčina: že obec duchowenstwa w králowstwí českém, tak jako obec wšeho duchowenstwa na swětě a wšeho křesťanstwa, se Římskau církwí za prawé drží, že w každé wěci wíry a církwe státi se má podlé mínění a ustanowení stolice apoštolské a církwe Římské, kteréž hlawa jest papež, a tělo sbor kardinalů; někteří ale z duchowenstwa w králowstwí českém, papeže a sboru kardinalů málo sobě wážíce, k tomu přiswědčiti nechtí, než jediné písmo swaté w takowých wěcech chtí míti za saudce, kteréž dle wlastních hlaw swých wykládají.

Třetí příčina: že obec duchowenstwa w králowstwí českém za prawé drží dle nawedení písma swatého i swatých doktorů, že stolice apoštolské a představených církwe powinni jsau nižší poslauchati we wšem, kdež nezabraňuje se nic naprosto dobrého ani neporaučí se nic naprosto zlého, nýbrž něco prostředního, což dle místa, času, osoby

neb mury může býti i dobré i zlé; někteří pak z ducho- 1413.
wenstwa českého nechtí tomu přiswědčiti, nýbrž hledí, což jejich síly jest, lid wěřící nawésti k neposlušnosti proti představeným duchowním a k newážení důstojenstwí papežského, biskupského, kněžského i duchowního, nedbajíce řeči sw. Augustina: Poslušenstwí wíce jest platné, než wšecky jiné ctnosti mrawní.

Žeť pak jest wěc wůbec jistá, že přední čest a sláwa wšech křesťanů w tom záleží, aby we wšech wěcech wíry a we wšem, co se týká církwe, s obecnau matkau, církwí Římskau, jednostejně drželi, kteraužto přední oslawau králowstwí české i králowé, knížata, páni, rytíři, wládykowé a wšecka obec duchowenstwa i lidu toho králowstwí netoliko nedáwno, ale po wšechny časy obzwláštně byli ozdobeni a jí slawně se stkwějí. Protož aby této obzwláštní ozdoby králowstwí toto nebylo zbaweno, ani jaké skwrny neneslo, nýbrž při ní bylo zachowáno i rozmnoženo, že jest spůsob pomoci lehký, aby se zapowědělo pod pokutami těžkými, duchowními i swětskými, aby w tomto králowstwí nikdo jináče newěřil a nesmýšlel, než jak wěří církew Římská, a aby žádný neprotiwil se představeným církewním, kdež nedotýče se zápowědi čistě dobrého ani příkazu čistě zlého atd. Kdožby pak z duchowenstwa nalézti se dal tomu býti odporným, a žeby se nakloňowal k učení Wiklefowu a podobnému, aby držán byl za auhlawního nepřítele přední cti krále a králowstwí, aby kárán byl trestem duchowním, a kdyžby se nechtěl nechati naprawiti, aby odewzdán byl ramenu swětskému, a nikdo aby takowého nesměl zastati neb brániti.

Poněwadž pak 45 artikulů Wiklefowých již dáwno obzwláště zapowěděno jest od university Pražské, od národu českého a od fakulty theologické téhož učení, i také nowě we schůzce z rozkazu krále držané na Staroměstské radnici; pročež aby zápowědi tyto pod wypowěděním z králowstwí a pokutau klatby byly zachowány, a rowněž zápowěd šesti oněch artikulů jiných, w též schůzce na radnici wyhlášených za bludné.

Konečně co se týče práwních rozsudků wyšlých proti

14 *

1413 Husowi, poněwadž i ti od obce duchowenstwa českého jsau přijati a zachowáwáni, aby i těm byla učiněna poslušnost, zwláště protože i w nich nepřikazuje se nic čistě zlého ani nezapowídá se nic čistě dobrého; a wůbec nepřináleží duchowenstwu českému o tom sauditi, jestli klatba, proti Husowi wydaná od stolice apoštolské, sprawedliwá nebo nesprawedliwá, dost na tom, že jest z moci apoštolské proti němu wydána.

Mimo tento spis Stanislawa a Pálče zadala wšak fakulta theologická sama ještě zwláštní swau radu k synodě, owšem se zásadami oněch dwau hlaw jejích naskrze se srownáwající. *)

Radila fakulta předně k očištění university Pražské, aby byla učiněna schůzka wšech doktorů a mistrů Pražského učení w domě arcibiskupowě, a tu aby jedenkaždý u přítomnosti arcibiskupa a některých jiných praelatů přísahau se zawázal, že nedrží žádného z oněch 45 artikulů Wiklefowých, že o sedmi swátostech a jiných wšech článcích wíry tak wěří jako církew Římská, jejíž hlawa jest papež a tělo sbor kardinalů, a že uznáwá powinnost poslušenstwí apoštolské stolice a představených církwe; což wše aby rowněž weřejně ohlášeno a nařízeno bylo wšem jiným audům university pod trestem křiwé přísahy, klatbau a wypowěděním ze země. K očištění celého králowstwí wůbec aby arcibiskup k témuž přidržel duchowenstwo při shromáždění w synodě, a aby též nařídil ohlásiti a nařiditi na kázání we wší zemi, tak aby žádný swětský ani duchowní nedržel nic bludného. Co se pak týče mistra Jana Husa, aby mu bylo zapowěděno kázání, pokudby neměl rozhřešení od stolice apoštolské, a odtud aby též ani zjewnau ani skrytau přítomností swau w Praze nepřekážel službám božím. Čemuž kdyžby se chtěl i se swými podrobiti, pak že oni hotowi jsau říci, že jsme sworní we wěcech wíry, a že chtí pak psáti ke dworu papežowu, jak nejlépe budau moci.

*) Začátek spisu: Pro primo, quod quilibet ex doctoribus et magistris universitatis studii Pragensis ꝛc.

Z toho wšeho, dokládala fakulta, widěti jest, že o spů- 1413.
sobení míru a swornosti námi nic neschází, nýbrž jimi, protože k tomuto nechtí přistaupiti, kdežto každý rozumný člowěk poznati může, že tu nehledáme nic swého, nýbrž chwálu boží a čest krále a králowstwí; nebo prý my témuž také se podrobujeme, a to wšecko napřed chceme plniti.

Jan biskup Litomyšlský, jemuž spisowé obau stran byli posláni ku přehlídnutí, we zdání swém písemně daném *) biskupu Konrádowi radu doktorů a fakulty theologické zúplna schwalowal, a radu Husowu zamítal dokonce, jakožto neslušnau, a ne k očištění králowstwí, nýbrž jen k jeho nějaké chytré omluwě se wztahující. Sám se swé strany radil, aby byl zwolen zwláštní místokancléř učení Pražského, jenžby měl práwo, bludy mistrů i studentů wyhledáwati a trestati, Husowi pak a towaryšům jeho aby bylo zabráněno kázání, a předně aby wzdáleni byli od kaple Betlemské, kdež nekáží lásku, jak žádá kázání slowa božího, nýbrž působí rozdwojení.

Naproti tomu mistr Jakaubek ze Stříbra we shromáždění university, které z rozkazu králowa k témuž cíli swoláno bylo zároweň se synodau kněžstwa, zdání swé dle přímého a krátkého obyčeje swého přednesl, kteréhož obsah asi tento byl: **)

Kdež táže se král, jakým spůsobem mohl by zjednán býti pokoj a swornost w duchowenstwu a lidu, a jakby skwrna, kterau králowstwí toto zprzněno jest, mohla býti naprawena; žeť jest dwojí pokoj neb swornost, jeden swětský čili pohanský, kterýž záleží w pozemském štěstí a pokojném oplýwání statky tohoto swěta, jiný pak pokoj a jiná jednota zwláštní, křesťanská, jednota w Kristu Ježíši, totiž aby wšeho sboru wěřících bylo jedno srdce a jedna duše dle zákonu ewangelia, mimo nějž žádného není lidem spasení. Tento pokoj a tato jednota že zajisté w duchowenstwu i w lidu znamenitě jest porušena. A protož k napra-

*) Začátek spisu biskupa Litomyšlského: Visis et revisis magistrorum facultatis theologicae consiliabilibus et magistri Johannis Hus ꝛc.

**) Začátek spisu Jakaubkowa: Quaeritur a domino rege in congregatione magistrorum universitatis ꝛc.

1412 wení jí žeby měli král i wšichni obywatelé tohoto králowství pilně se přičiniti hubením kacířstwí swatokupeckého, cizoložstwí, rufianstwí, přílišného oplýwání statky zemskými a panstwí swětského při kněžích, aby swobodněji konati mohli swůj kněžský úřad a žiwi byli dle prawidla swatého ewangelium, rowněž pak ostatní lid křesťanský aby řádně chodil za swým powoláním, a wšichni obyčejowé neřádní při lidu, čelící zjewně proti zákonu Kristowu, aby byli wymýtěni, začnauc od prwního, totiž krále, až do posledního laika. Kdyžby toto w králowstwí českém dobře bylo opatřeno, pak pokoj tělesný a swornost i dobrá powěst we swětě, pokud jí potřebí jest ke spasení duchownímu, s pomocí boží lehčeji že se bude moci nabyti, dle onoho písma: Nejprwé hledejte králowstwí božího a sprawedliwosti jeho, ostatní wše bude wám přidáno.

Poněwadž pak mistr Jan Hus se swými wždycky wěrně pracowal o zawedení w zemi onoho dobrého řádu dle ewangelia, a w tom potkal se s odporem mnohých kněží, protož aby w jistý určený čas jim odpowídal na to, cožby mu chtěli wytýkati. Kdyžby ale pokoj duchowní w dobré míře srownati se nemohl s pokojem tělesným a se ctí swětskau, a nemohloby obojí zárowen býti w králowstwí českém, ať pak aspoň pokoj a swornost dle zákonu Kristowa hledí se zachowati; nebo potom pohanění a kaceřowání nic škoditi nebude.

Naděje we spůsobení pokoje a swornosti w zemi při tak rozdílném smýšlení jedněch i druhých owšem musila hynauti. Rozbroj w lidu, psal toho času Hus k mistru Křištanowi, rektorowi university, by měl na ten čas minauti, newěřím tomu. Již musí se naplniti proroctwí Kristowo, že nepřichází, aby přinesl pokoj, ale meč, kterým rozdělí otce od syna a matku od dcery atd., a proroctwí Pawla, kterýž prawí, že nedojde konce syn neprawosti, dokud nepřijde roztržení. S strany nařčení krále a králowstwí, když král bude dobrý a obywatelé králowstwí aspoň někteří když budau dobří, což prý nám škodí? neb i Kristus se swými wywolenými byl w nejwětším nařčení, což wíce jest než trpěti od Stanislawa a od Pálče.

Příčina rozepře dle jeho zdání že jest trojí: předně 1412. odsauzení artikulů, za druhé olaupení skrze odpustky, a nyní třetí přidána „w raddě farizejské," kdež položeno jest, že on se swými spolukazateli jsau kněžstwo nakažené, bludně wěřící o swátostech, za druhé onen prý kacířský punkt, že nemohau nalezeni býti na zemi jiní takowí náměstkowé jako papež a sbor kardinalů, za třetí, že papež jest hlawa, a sbor kardinálů tělo církwe, konečně že se má poslauchati stolice apoštolské we wšem, kdež se neporaučí nic čistě zlého ani zapowídá se co čistě dobrého. To wšecko žeť jsau tak welicí bludowé, jakých on nikdy nerozséwal. Nebo jakž prý může se ještě wíce wynášeti Antikrist nade wše božské, jak tím, že nemůže bůh dáti lepších náměstků církwi swé než papeže a kardinaly! Kdyby prý byli řekli, že nemůže bůh dáti špatnějších náměstků, blížší by byli prawdy wýpowědi swé.

Rady fakulty theologické, prawil w jiném psaní ku Křištanowi, že nepřijme, kdyby stál před ohněm sobě připraweným; a když jemu lze není wyswoboditi prawdu naskrze, aspoň nepřítelem prawdy býti že nemíní.

On i mistr Jan z Jesenic také zwláštní traktaty sepsali proti radě Stanislawa a Pálče i theologické fakulty, důwody jejich wywracujíce. *)

Synoda kněžská rozešla se mezitím, ani newí se jak, owšem beze wšeho konce platného. Král Wácslaw, mrzut jsa z jejího tak špatného prospěchu, ještě jednoho nowého prostředku uchopil se, ustanowiw kommissí složenau ze čtyr osob, aby strany proti sobě stojící nowě wyslechli, a konečně mezi nimi wýpowěd učinili, kteráby mohla spůsobiti jednotu w kněžstwu a upokojení králowstwí. Osoby tu kommissí skládající byli Albík, arcibiskup Pražský, tehdáž ten titul ještě mající, poněwadž Konrád skutečný zastawatel úřadu, nebyl w důstojenstwí ještě potwrzen od papeže, mistr Zdeněk z Labauně probošť u Wšech Swatých,

*) Začátek repliky Jesenicowy: Primo fundamentum doctorum, super quo fundant omnia sua scripta et consilia ɔc. Husowa krátká replika tak se začíná: De clero pestifero ibi objiciatur, quod per hoc infamant regnum. Ergo ostendant clerum pestiferum ɔc.

1413. a Jakub děkan kostela Wyšehradského, jakožto králowští raddowé, konečně mistr Křištan z Prachatic, rektor university.

Kommissaři tito položili stranám rok na faře u sw. Michala Staroměstského, jakožto w obydlí mistra Křištana; kdež od fakulty theologické postawili se Stanislaw ze Znojma, Štěpán z Pálče, Petr ze Znojma a Jan Eliae, professoři theologie; se strany Husowy Jan z Jesenic, spolu jakožto prokurator mistra Jana Husa, Jakaubek ze Stříbra a Šimon z Tišnowa. Obě strany zawázali se uposlechnauti wýroku králowských kommissarů, jakožto přátelských umluwců, pod pokutau 1000 hřiwen stříbra a wypowěděním z králowstwí.

Tedy když napřed jednáno bylo o srownání u wíře, mistr Zdeněk z Labauně we jménu jiných kommissarů učinil stranám otázku: chtíli w učení o swátostech a jiném wšem, co se týče katolické wíry a církwe, státi při ustanowení a rozhodnutí církwe Římské?

K tomu napřed odpowěděli doktoři theologie, že owšem chtí, wšak tak, aby přidáno bylo: to jest, té církwe, jejíž hlawa jest papež (nyní Jan XXIII.), a tělo sbor kardinalů; kteréžto církwe wšecky wýpowědi jsau prawé a katolické, wýpowědi pak Wiklefowy proti nim čelící jsau křiwé a bludné.

Od druhé strany podal doktor Jan z Jesenic odpowěd we spis uwedenau, kterauž celý staw rozepře objasňují w ten smysl: Přede wším jiným že strana jejich nikdy se neodřekla wýroku, hned roku 1411 mezi universitau a arcibiskupem Zbyňkem učiněného, od kteréhož proto ani nyní w ničemž ustupowati nemíní. Nyní wšak nowě že jest spor mezi nimi a kapitolau Pražskau, doktory, praelaty a jiným duchowenstwem, jakožto stranau protiwnau, pro neslušné odsauzení osekaných 45 artikulů Wiklefowých we spisech jejich při nedáwno pominulé synodě weřejně čtených, we kterýchžto spisích také to křiwě se twrdí, že jest w králowstwí českém jisté nakažené duchowenstwo, w rozličných wěcech wíry špatně smýšlející. Tedy w tom we wšem, co se týče osobního ublížení a jiných těchto rozepří mezi oběma stranami wzniklých, že se oni podrobují wýroku této kommissí a wšem pokutám, kteréby koliwěk byly

wyřčeny a uloženy. Co se pak týče základu wíry jejich, 1413.
wyznáwají, že ustanowení a nařízení swaté matky církwe Římské a obecné wždycky byli poslušni, a též napotom chtějí při nich státi a býti poslušni we wšech wěcech, we kterých wěrní a upřímní křesťané při nich státi a jich poslušni býti mají a jsau powinni. Aneb tak wyznáwají, že při ustanoweních té swaté církwe Římské, jejíž hlawa jest Kristus, wykupitel náš, a náměstek jeho jest Římský papež, státi chtějí potud, pokud wěrní a upřímní křesťané při nich státi mají a jsau powinni.

Obsahowala tato sama w sobě newinná slowa wíce, nežli na prwní pohled jest patrné. Strany proti sobě stojící byly již we hlawních základech tak daleko od sebe, že žádná schůzka na swětě nepostačowala k tomu, aby pojednau byly mohly býti srownány; neb byl tu osudný spor o platnost auktority welmi hrubě pojaté s jedné strany, a práwo subjektiwního rozumu nedost jasně zdwižené s druhé strany, čili dle nynějšího spůsobu mluwení spor mezi ultramontanstwím a protestantismem.

Jedna i druhá strana cítila tuto welikost rozdílu; proto záleželo jedné i druhé tak mnoho na slowích. Mistři strany Husowy hleděli se co nejwíce ohraditi slowy wšeobecnými, ze kterých, wytržených ze spojení příběhů, newyswítá skutečně nic smýšlení církewnímu odporného. Naproti tomu doktoři theologie tolik chtěli býti určití we wýrazu, že swau definicí církwe až příliš uzkau a zrowna necírkewní hlásali blud makawý.

Nemohlať nesnadnost rozepře i kommissarů králowských tajna býti; ale wětší byla žádost jejich učiniti zadost králi, a pokoj mezi stranami jakýž takýž spůsobiti, když nemohl býti w nejwnitřnějším smýšlení, aby aspoň byl we zjewném chowání; jakož wůbec záleželo králi hlawně na upokojení země, hýbáním stran znepokojené.

Tedy prohlásil Zdeněk z Labauně we jménu druhých umluwců, že kommissí widí, že strany dobře u wíře se srownáwají, totiž owšem w tom, že obě wěřiti chtí dle ustanowení církwe Římské, tak jak každý wěrný křesťan powinen jest wěřiti. Poněwadž tedy o této wěci není mezi

1413. nimi neswornost, nýbrž swornost, že toto míní králi oznámiti, a nazejtří aby se strany opět postawily, a we spisech přinesly swé osobní stížnosti, že pak o ty má býti narownáno.

Proti tomu wšak theologowé odpor učinili, prawíce, žeť nemůže tu býti řeči o žádném narownání we wíře, ano že oni nejsau a nebyli nikdy stranau proti straně, co se týče wíry křesťanské; jejich přednešení w synodě že bylo dobré zdání čili rada; kteráž jestli se líbí, dobře; jestliže pak oni mohau nalezti lepší prostředek, jim že bude mílo; ať jej ohlásí w obci, a my přeslechnem jej, jako jiní, a budeli nepostačitelný nebo neplatný, nepřiwolíme k němu. To slyšíce kommissaři, na ten čas schůzce konec učinili.

Druhého dne, w sobotu, tázali se tedy theologů nowě, chtíli státi při tom, jak wčera bylo wyřčeno. Doktoři stáli na swém, a předložili spis od Stanislawa ze Znojma složený, we kterém základ wíry swé s strany církwe Římské w týž smysl wyslowili, jako wčera; jestliže chtí protiwníci tak w ten smysl se s nimi srownati, pak že jsme sworní. Kommissaři domlauwali jim pro neustupnost. Páleč wšak předkládal snažně, že rozepře o wíru bez porownání důležitější jest než o ublížení osobní; že není na tom dosti, by kdo srownáwati se chtěl we wíře dle zákona Kristowa; to že každý, když tázán bude, chceli wěřiti katolicky, prawiti bude, že chce; ale že potřebí jest sestaupiti k jednotliwému; pak že se bude widěti, jsmeli sworní nebo nesworní. Slowa strany protiwné, že wěřiti chtějí dle ustanowení církwe Římské, tak jak powinen jest každý wěrný křesťan wěřiti, žeť jsau slowa pěkná, ale jed w nich ukryt jest; nebo když to se přisadí, budau oni moci dle libosti o tom neb onom prawiti, že tu nemusí se držeti ustanowení církwe, že jest to takowé, w čem wěrný křesťan není powinen ustanowení církwe Římské držeti.

Kommissaři tázali se tedy obau stran krátce, chtíli po wyslyšení těchto řečí státi při wýroku, který oni nyní učiní, a dle něho se zachowati. I tomu doktoři theologie odporowali, prawíce, že nemají k tomu plnomocenstwí od fakulty; než aby jim to uzawření dáno bylo písemně; že

swolají fakultu, a když uzawření bude rozumné, že je fakulta schwálí a přiswědčí. 1413.

Z toho kommissaři rozhněwali se, a doktorům twrdě domlauwali; že w šesti dnech wznese se to na jejich hlawy, když podwoliwše se prwé rozsudku jejich, nyní z toho se wytahují; neb že oni krále jináče sprawiti nemohau, než že strana druhá wšemu jest powolna, co královská kommissí uzná za dobré, oni pak wšemu se protiwují.

S tím schůzka bez pořízení se rozešla; král Wácslaw pak pozbyw trpěliwosti, wypowěděl Pálče, Stanislawa, Petra ze Znojma a Jana Eliae, jakožto protiwníky míru zemského, z králowstwí. Wůle králowská byla listowně oznámena fakultám theologie, práw a swobodného umění, s nařízením, aby je od sebe wylaučili, a na jejich místa w kapli Wšech Swatých i w kollejích dle řádu w tom zachowáwaného jiné osoby z prostředka swého králi předstawili a usadili; také aby w kolleji i jinde weřejně bylo oznámeno, kdobykoli narownání, kteréž ona kommissí učiní, chtěl se protiwiti, že se potkati má s tauž pokutau, wypowědění z králowstwí, zbawení swých beneficií a wylaučení z university.

Páleč nicméně neopomenul, hned, jak se zdá, po odjití swém z Prahy spěšným psaním napomenauti fakultu, aby w jednání s umluwci králowskými užíwala největší opatrnosti. Wyložil celé jednání swé a swých tří towaryšů, a že s nimi lstiwě od kommissarů bylo nakládáno; aby jim newěřili, a též praelaty o tom zprawili, jak se wěc skutečně wynachází. Radil, aby se na žádné powolání nestawěli, ani w jaké jednání se pauštěli, aby nebyli rowněž do tenat zapleteni, a raději aby se skryli, by jich obeslání od rektora neb jiných nemohlo dojíti. Není pochybnosti, že se kollegowé w Praze skutečně dle rady jeho zachowali.

S druhé strany i mistr Jan Hus, když mu mistr Křištan listowně předložil sadu theologů, že papež jest hlawa církwe a kardinalowé tělo, s otázkau, zdali přitom státi chce; zůstáwal při swém; neb že ta celá definicí jest léčka jemu nastrojená, aby musil wšecko, co papež proti němu uzawřel, uznati za dobré a sprawedliwé, owšem jakožto wýroky hlawy církwe neomylné. O byť prý spokojeni byli žakowé

1413. Antikristowi, že swatá církew Římská jsau wšichni wěrní a swatí křesťané, rytěřující u wíře Kristowě, které učil swatý biskup Římský Petr, ale předně a hlawně biskup Kristus. A kdyby, jakž možno, Řím i s papežem a kardinaly spropadl se jako Sodoma, předceť prý zůstane ona swatá církew Kristowa.

W jiném konečném psaní ku Křištanowi wyložil swé smýšlení o papeži w krátkosti asi těmi slowy: W tom míním státi, že držím papeže za náměstka Kristowa w církwi Římské; ale nechtí mi to wěřiti. Též w tom stojím: Když jest papež určený k spasení a koná swůj úřad pastýřský, následuje Krista we mrawích, tehdy jest hlawa té části církwe rytěřující, kterau řídí; a řídíli jako hlawa dle zákona Kristowa celau církew rytěřující, tehdy jest prawý náčelník pod arcihlawau pánem Ježíšem Kristem. Žijeli ale Kristu protiwně, tehdy jest zloděj, laupežník, wcházející jinudy, a jest wlk drawý, pokrytec a mezi wšemi žiwaucími nejwětší Antikrist; i majíť se dle napomenutí Kristowa owčičky takowého wlka wystříhati. Také to držím: Cokoli swatá církew Římská nebo papež s kardinaly ustanowí neb nařídí wěřiti neb činiti dle zákonu Kristowa, to chci pokorně jako wěrný křesťan ctíti a přijmauti, ne wšak, coby nadto ustanowil papež s kardinaly nebo poručil; neb tomu jsem již učinil na odpor a trwám w odporu, a proto jsem w klatbu dán. *)

Smlauwání a jednání úřední mezi stranami utichlo nyní naskrze. Tím žiwěji weden byl spor mezi učenými w písemných traktatech; w lidu pak docela a swobodně rozšiřowal se duch auktoritě církewní odporný, již tehdáž rychle nabýwaje té síly, kterau w málu létech na to wšechna wálečná moc sausedních národů nemohla zkrotiti. Idey reformatorů o naprawení kněžstwa odejmutím jemu přílišného množstwí příjmů a statků pozemských sem tam násilně we skutek byly uwedeny.

Husowo wybytí z Prahy slaužilo k wětšímu podobných

*) I jednání před králowskau kommissí na faře u sw. Michala i psaní tato Husowa padají asi do měsíců Března neb Dubna, totiž dokud trwalo rektorstwí Křištana, we kterémž on byl od sw. Hawla až do sw. Jiří 1413.

myšlének rozšíření; neb je hlásal nyní po wsech a po polích 1413.
zástupům lidu wenkowského, dychtiwě za ním chodícího.

Z Kozího hrádku w Austí nad Lužnicí, kdež nejprwé se zdržowal, přišel brzy po těchto jednáních (okolo 21 Čerwna) nicméně také do Prahy, a newelmi skrýwaje swau přítomnost, pobyl, pokud se mu líbilo, aniž kněží proto služby boží stawili, než když počal w Betlémě kázati; načež ale hned zase z Prahy se obrátil.

Tehdáž sepsal a we hlawních sadách na stěně w kapli Betlemské napsati dal traktat, řečený: O šesti bludech, w němž sestawil některé hlawní punkty, o něž byl s kněžími we sporu; předně *o stwoření*, to jest, že se mnozí kněží neprawě wychlaubají swým důstojenstwím, jakoby při swátosti oltářní boha twořili, a tak žeby prý byli důstojnější než matka boží, která jen jednau Krista, žiwého boha, porodila; druhé *o wěření*, že někteří chtí w pannu Marii nebo w jiné swaté nebo w papeže tak wěřiti jako w boha, kdež jiné jest, w někoho wěřiti (což jediné bohu přináleží), jiné o někom aneb někomu wěřiti; třetí *o odpuštění hříchů*, že hříchů neodpauští kněz, nýbrž sám bůh, a kněz jest pauhý ohlašowatel; čtwrté *o poslušenstwí*, „že mnozí lidé mnějí, by měli swých starších, jakožto biskupů, pánů, otců a jiných wládařů duchowních i swětských we wšem poslauchati, cožkoli přikáží, buď zlé, buď dobré,“ což s wůlí boží se nesrownáwá, jehož sluší wíce poslauchati než wšech lidí na swětě; páté *o klatbě*, kteráž jest wyobcowání z církwe, že nemá býti než pro smrtelný hřích, a jeli pro jinau příčinu na koho uwalena, že mu nic neškodí, ale prospíwá k spasení duše jeho; šesté *o swatokupectwí*, jakožto největším kacířstwí, zasluhujícím wěčné zatracení.

Okolo téhož času sepsal byl Hus, we wětší prázdni, které požíwal na Kozím hrádku, nejhlawnější dílo swé, Traktat o církwi. Nepochybně přinesl jej s sebau již hotowý do Prahy, kdež pak weřejně pronuncirowán čili diktowán byl w domě Betlemském, což dokonáno 8. Čerwence. *)

*) Zpráwa tato nachází se w sauwěkém přepisu traktatu de ecclesia w rukop. bibliotéky university Pražské V. G, 11. p. 112: Expli-

1413. Zwláštní příčina k tomu spisu byly již wyprawowané rozepře s theology; proti jejichž definicí a wýkladu o církwi, jakožto sestáwající z papeže co hlawy a sboru kardinalů co těla, Hus swůj smysl hleděl wyložiti a utwrditi. Wyložilť w něm zajisté hlawní základy swé theorie, dle které až posawad, a zwláště za posledních dwau let byl skutečně jednal a církewní auktoritě se stawěl na odpor; i můžeť tento spis dobře powažowán býti za přední symbolický spis odpadlé potomně církwe české. Učení jeho o základech wíry a moci církewní bylo w krátkosti následující:

„Swatá církew obecná čili katolická jest towaryšstwo wšech předurčených k spasení, nejen přítomných, ale i minulých a budaucích. Jest tedy jen jedna a jediná od počátku až do skonání swěta. Ona jest choť Kristowa neporušená, kterau jmenujeme jakožto nejpřednější a nejwyšší stwoření we wyznání wíry hned po nejswětější nestwořené trojici; i angelé nebeští jsau část čili audowé její. Dělíť pak se na církew trojí: wítězící čili požíwající sláwy nebeské, rytěřující čili zápasící na zemi, a spící, w očistci; kteréžto části její we spolek spojeny jsau swazkem lásky, jedna w druhau působíce a se neopauštějíce.“

„Hlawa církwe obecné jest Kristus, a církew jest tělo mystické, to jest řízené mocí a působením Krista, hlawy swé, a spojené a srostlé swazkem předurčení. Každý předurčený jest aud tohoto těla mystického, kterýmžto audům Kristus dáwá hnutí a smysl. Jako w těle člowěčím, tak owšem i w církwi jsau někteří audowé ušlechtilejší, jiní méně ušlechtilí; ale jako tělesní audowé duši, tak wšichni audowé církwe slauží Kristu beze wší žárliwosti a wynášení se jednoho nad druhého. A jako jsau při těle některé části

cit tractatus intitulatus de ecclesia, compilatus a Reverendo magistro Johanne Hus, baccalaureo formato in sacra theologia, quem pronuntiaverunt publice in Bethleem anno domini 1413 et finiverunt eodem anno proxima feria 5. ante festum sancti Spiritus. Hunc etenim tractatum praedictus magister Hus fecit contra consilium doctorum, quorum pro tunc fuit dux Stephanus Palecz et Stanislaus de Znojma, et ceteros ante in tractatu nominatos. ꝛc.

nahodilé, jsaucí w těle, ale nejsaucí části těla, kteréž proto 1413.
se zase wywrhují, tak lidé předwěděni k wěčnému zatracení jsau w církwi a trpí se w ní na čas, ale nejsau audy církwe, byť pak nazýwali se křesťany. Nebo žádné místo, ani zwolení od lidí, ani které důstojenstwí nečiní žádného audem církwe obecné, než jediné předurčení od boha. A tak bez zwláštního zjewení nemůž nikdo wěděti, jestli skutečně audem církwe, ani o jiném nemůže toho wěděti, než jen w naději jsme wšichni křesťané audowé církwe Kristowy."

„Tím méně může býti wíce hlaw církwe obecné mimo Krista prawého člowěka, kterýž we člowěčenstwí swém wznešen jest nade wšecky swaté a chory nebeské. Jako člowěk jest Kristus hlawa církwe w ní jsaucí (intrinsecum), jako bůh pak hlawa mimo jsaucí (extrinsecum), tak že w tom spůsobu on jest prawý prostředník mezi církwí a božskau trojicí. Krom toho nemůže mezi církwí obecnau žádná jiná hlawa býti pomyšlena, leč pozemský náčelník (capitaneus) čili náměstek (vicarius) Kristůw nad církwí rytěřující, kteráž není církew obecná, než toliko částečná; a tak tato částečná církew, rytěřující, má w jistém smyslu tři ředitele: náčelníka pozemského, Krista člowěka a Krista boha; prwní podřízen jest druhému, druhý třetímu."

„Swatá církew obecná jmenuje se také apoštolská nebo Římská církew; z čehož nenásleduje, že každý papež, který práwě jest, a sbor Římských kardinalů činí celau církew obecnau. Nebo swatá apoštolská církew jest ta, která nikdy neustaupila od prawé wíry Kristowy a apoštolů a w ní mýliti se nemůže; žeť pak papežowé mylní byli, ukazují církewní dějowé. Ale církew Římská, to jest w Římě sídlo swé mající, byla z počátku církew částečná, towaryšstwo wšech křesťanů, stojících pod poslušenstwím Římského biskupa, tak jako Jerusalemská pod Jerusalemským, Antiochenská pod Antiochenským. Prwotně kwětla církew w Jerusalemě, později wíce w Antiochii; nicméně církew obecná jméno swé wzala od Říma z trojí příčiny: předně, protože Kristus wěděl, že místo newěřících Židů národowé pohanští, stojící pod panstwím Římským, wyučeni budau jeho wíře swaté; druhé, že wíce mučedníků wítězilo w tomto městě

1413. než we kterémkoliwěk jiném na swětě; třetí, zrowna proto, aby se wědělo, že ne místo, ne starožitnost, než wíra pewná jest základ církwe Kristowy; a tak toliko dle jména jedno jest církew Římská a církew obecná, a Kristus zůstáwá wždy jednau hlawau církwe, jediným prawým papežem. Římský papež čili biskup dle powahy církwe obecné není a nemůže býti hlawau její; možná, žeť pak ani není audem církwe; nýbrž jest náměstkem Petra we spráwě církwe rytěřující, jestliže následuje mrawy Petrowy; pakli nic, spíše jest náměstek Jidášůw."

„K spasení, a tedy aby někdo byl audem církwe Kristowy, newyhnutedlně potřeba jest wíry, ku kteréž musí býti dwojí wěc: předně prawda, která oswěcuje rozum, za druhé auktorita, která ducha posilňuje. Kdo má býti spasen, musí býti wěřící; wěřící ale jest, kdo we wíře od boha wlité se newiklá, nýbrž pewně drží se prawdy, jakožto dané od boha, a za ni hotow jest dáti i žiwot swůj; a w tomto spůsobu powinen jest každý wěřiti wšecku prawdu, kterau duch swatý položil w písmě swatém. Toto jest nejwyšší auktorita u wíře; ne tak řeči swatých doktorů aneb bully papežské, kterýmž sluší dáti wíru jen potud, pokud prawí něco ze swatého písma, aneb co má základ w písmě; papež Římský s dworem swým jest mylný."

„Podobně jest s mocí, náměstkům Kristowým udělenau na zemi, čili s klíči církwe. Předně není tato moc hmotná čili swětská, nýbrž duchowní; a tedy klíčowé církewní jsau předně známost učení swatého písma a umění rozeznání, za druhé moc saudní, již duchowní saudce přijímati má hodné a wylučowati nehodné z králowstwí, to jest církwe. Tuto moc nad církwí může we wlastním smyslu míti jen swatá trojice, jakožto předurčující k spasení, a tak wnitř jsaucně jen Kristus, kterýž jest bůh a člowěk; wšak představení církwe mají tuto moc nástrojně čili služebně (instrumentalem sive ministerialem.) Neztratíť nikdo milosti jináč než hříchem; a k nabytí jí potřebí jest lítosti, ku kteréž obměkčuje bůh, a wyznání, po kterémž z neskončeného milosrdenstwí swého bůh propauští z wěčného zatracení, kteréž propuštění oznamuje kněz, konečně zadost učinění

a očištění, kteréž ukládá kněz. Má tedy každý kněz čili 1413.
představený církewní moc swázání a rozwázání, ale nic nemůže býti swázáno aneb rozwázáno na zemi, coby nebylo napřed swázáno aneb rozwázáno na nebi. Z rozumných pak příčin něco propuštěno jest wšem představeným jednostejně, něco wyšším toliko zůstaweno."

Ostatní část traktatu o církwi jest polemická, proti učení odpůrců Husowých, a zwláště proti radě fakulty theologické čelící; i widěti jest owšem, že pole hádky bylo dosti široké, tak že se akta rozepře ani s jedné ani s druhé strany nedala pojednau zawříti.

Ještě prwé než traktat Husůw wstaupil u weřejnost, sepsali Stanislaw a Páleč se swé strany repliky, wztahující se na jednání na faře Swatomichalské, o kterém Hus we swém traktatu zmínky ještě byl neučinil. Replika Stanislawowa šla hlawně proti Jesenicowi a řečem jeho před onau králowskau kommissí; Pálčůw traktat, nám neznámý, zdá se, že otáčel se silně o slowa: *quidam autem de clero pestifero*, w radě fakulty theologické častěji opakowaná, za kteráž jej Hus we swé odpowědi jmenuje *fictor quidamista*, Páleč pak tuto odpowěď jeho *Quidamon*, to jest *Quidam daemon;* nebo prý takowý nějaký zlý, ne swatý duch že dal jemu k ní wnuknutí.

S jedné i druhé strany byly řeči wždy širší i wždy ostřejší. Hus sám za odpowěď swým protiwníkům sepsal tři traktaty, wedlé sebe jako w jedno postawené, prwní onen Quidamon proti Pálčowi, druhý proti Stanislawowi, třetí proti spisu fakulty theologické zadánému králi Wácslawowi na Žebráce. We wšech těchto spisech nejostřeji narážel na celý žiwot Pálče a Stanislawa Znojemského, zwláště na přewrat we smýšlení a jednání jejich, od jejich cesty do Pisy ku koncilii až do powěstné schůzky radnické a co následowalo, wytýkaje jim nestálost a zrádu nad skutečným wlastním přeswědčením pro strach před lidmi. Odpowěď Pálčowa w náružiwosti slohu dostatečně jemu se wyrownala. *)

*) Replika Stanislawowa začíná se slowy: Alma et venerabilis facultas theologica studii Pragensis ꝛc. Husůw Tractatus de Ecclesia: Cum quilibet viator debet fideliter credere ꝛc; traktat proti Pálči: Quia

1413. Mezi tímto časem konal mistr Jeronym Pražský welikau cestu do Polska do říše litewské k žádosti krále Wladislawa polského a welikého knížete Witolda we wěcech mezi církwí řeckau a Římskau w těch krajinách. Powěst o jeho jednání a chowání w Krakowě, we Witepsku, w Pleskowě a na jiných místech, kdež buď disputowal o sadách Wiklefowých buď přízniwě se měl ku kostelním řádům řeckým, daleko široko roznesla se, a přispěla k wětšímu popuzení duchowenstwa okolních krajin proti českému opraw milownictwí.

Do Čech psal o něm z Krakowa Albert, biskup tamější, Wácslawowi patriarchowi Antiochenskému, napomínaje k dobrému na něj pozoru (1413, 2 Dub.)

Též do Wídně o tom zpráwa přišla, odkudž psal dále mistr Jan Sywort, professor theologie, biskupu a kapitole Záhřebské, dotýkaje wůbec mistrů a studentů university Pražské, jakožto bludného učení následowníků, majících med w ustech, ale w srdci jed, proti němuž léku není.

Zwěděwši o tom Pražská universita, uznala za dobré, stížné psaní s strany toho psáti universitě Wídenské, oznamujíc, žeby přinucena byla, obrátiti se na samého wéwodu aneb heitmana země rakauské i také užiti swého konserwatoria proti utrhačům, jestližeby s rozličného takowého ubližowání audům jejím nesešlo (1413, 8 Čerwence). Hus tehdáž, jak nahoře zmíněno, prodléwaw w Praze, psal obzwláštní list Sywortowi samému, zle se jeho dotýkaje jakožto utrhače a tajností w srdci skrytých křiwého wykladatele (1413, 1 Čerwence.)

Již předtím byli prý z náwodu některých mistrů Wídenských někteří audowé university Pražské we Wídni po-

magister Stephanus Palecz, doctor theologiae, olim amicus meus et socius praecipuus, nunc vero captiosissimus adversarius ɔc; proti Stanislawowi: Jam restat ad scriptum magistri Stanislai de Znojma, doctoris theologiae, accedere, quod sic incipit ɔc; proti spisu doktorů čtenému na Žebráce: Superest octo doctorum facultatis theologicae scriptum discutere, quod Stephanus Palecz, tunc decanus facultatis ɔc. Pálčowa odpowěd: Jesu Christi servus et suae legis discipulus, vitam ejus imitando, legem ipsius studet totis viribus conservare ɔc.

haněni, uwrženi do wězení a jináče zle s nimi naloženo, 1413.
jakož se přihodilo ku příkladu jistému mistru Janowi Corwikowi z Prahy, o kterého hned před rokem nebo před dwěma léty universita Pražská listowně se ucházela, aby byl z wězení propuštěn (10 Břez. 1411 nebo 1412.) Nezdá se wšak, že i tentokrát co pořídila swými stížnostmi. *)

Wnitř university panowal již weliký nepořádek, nejwíc pro rozepře mezi fakultami, které po wypowědění předních čtyr professorů theologie, jak se zdá, tím wíce se roznítily.

We fakultě artistské o swátcích swatodušních nikdo se nepřihlásil k obyčejnému examenu na bakalářstwí, i musel býti opomenut. Taktéž stalo se s obyčejným examenem na mistrowstwí při začátku roku 1414, a s bakalářskými exa- 1414.
meny o postě, o letnicích a o suchých dnech před sw. Wácslawem téhož léta.

Zwláštní těžkosti zkaušela disputací de quolibet, nepochybně proto, že w ní o wěcech ty doby běžných mnoho mluweno býwalo, jakž pohoršliwý příklad o Antikristu při roce 1412 uwedený dostatečně ukazuje. K roku 1414 žádný se k disputací nechtěl přihlásiti co quodlibetarius, i zwolen byl pak mistr Šimon z Tišnowa (1413. 14 Čw.). Disputací byla wšak w určitý čas, totiž při začátku roku, překažena. Snad byla spolu příčinau také přítomnost Husowa w Praze; neb zůstáwal w Betlemě od wánoc roku 1413 až do welkonoc **), ačkoli weřejně newystupowal, aspoň w žádných jednáních uniwersitních. Fakulta odložila disputací nejprwé do sw. Jiří; potom wšak přece zas držeti jí nemohla, a Šimon z Tišnowa musil zůstati quodlibetariem k roku budaucímu.

*) Stížný list university Pražské psaný do Wídně 1413, 8 Čerwence nalezá se w rukop. cís. bibl. Wídenské 4299. fol 232, též w rukop. univ bibl. Pražské I G 11. f. 304. W témž posledně jmenowaném rukopise jest také list Husůw k Sywortowi, a odpowěd uniwersity Wídenské ku Pražské, bohřichu wšak tohoto posledního jen krátký začátek. List university s strany Corwicka, psaný nepochybně k officialowi biskupstwí Passowského, nalezá se w rukopise cís. bibl. Wídenské 4902 f. 120 sq.

**) O swé přítomnosti w Praze tento čas wypraw je sám w Postille.

1414. Mistr Jakaubek wzal si okolo tohoto času příčinu k horliwému kázání proti mrawům a obyčejům mistrů a jiných graduowaných i wůbec proti řádům university.

Wšecko učení a žiwobytí školníků že jest odwráceno od lásky Krista, o jehož zákonu nerádi přemýšlejí, kázání jeho lidu lstiwě překážejí, swým obcowáním pak naskrze jej zapírají. Theologowé a práwníci že wíce sobě wáží wýmyslů lidských nežli zákona Kristowa, a když jimi hledají zisku, to sobě pokládají za pobožnost. Jakéž prý nawedení k následowání Krista po uzké cestě může dáti wšecka nauka o nabýwání beneficií a hromaždění statků zemských i hájení se při nich, kteráž obsažena jest w papežských dekretalech! Podobně učení lékařů wztahují prý se až příliš jen na pohodlí těla; k němu zřetel obracují jako již k nejwyšší blaženosti, což přiwodí přílišné šetření jeho, wyhledáwání mlsných potraw a - nápojů, aby se tělu neuškodilo, tudyž zanedbání duše a náboženstwí; ano mnozí lékaři i ke hříchům často radí, jako prý proti šestému přikázaní k nabytí zdrawí tělesného. Filosofowé že až příliš mnoho zakládají sobě na nějaké maudrosti marné a pohanské, ano i na uměních powěrečných, jako nigromantii, geomantii a jiných již od prwopočátku zákonem božím zapowěděných.

Z takowého úplného odwrácení očí od zákona božího žeť pak arci pocházejí ty ustawičné hádky a různice w universitě, ustawičná zaneprázdnění před saudy pro obdržení beneficií a hájení se proti osobnímu pohanění neb ublížení, příliš mnohá záwist a nenáwist mezi graduowanými a jinými školníky, konečně wnitřní a wždy wětší zkáza celé university, fakult a wšech audů wesměs!

A jakž prý skoro wšecko kněžstwo bohatstwím a rozkošemi a sláwau swětskau náramně jest zaslepeno proti prawdě, a wšemi spůsoby hledí hlasatele její potlačiti, přece prý nejwíce winni jsau mistři a jiní školníci, jakožto chytřejší tohoto swěta, kteří hájí Antikrista we swatokupeckém kacířstwí a líčí jej swými wybraušenými důkazy, doloženími a křiwými wýklady. Jako Mahomed, když chtěl založiti wymyšlený zákon swůj, dwa měl w tom přední pomocníky, jednoho práwníka, zběhlého we starém zákoně, a

druhého mnicha Sergia, křesťanského theologa, tak prý 1414.
i nyní wysocí praelati, držíce církew pod swau mocí, s jedné strany mají juristy, znatele swětských práw, totiž papežských a císařských, s druhé theology, jmenující se swatého písma professory, kteříž zakrýwají a wymlauwají jejich nemrawný žiwot, a na to wyhledáwají wždy nowé zákony a wýmysly, a staví se pilně proti kazatelům prawdy swatého ewangelia. Neboť prý již nejen z kazatelnic ale i ze škol hledí wypuditi hlásání prawdy, jak ukazuje překažení disputací de quolibet. Žeť owšem, zacházejíce důwěrně s mocnými a bohatými praelaty, nemohau se osměliti, aby jim do očí haněli swatokupectwí neb cizoložstwí aneb smilstwí, nýbrž pochlebují jim a chwálí je, i jako bohům klaní se jim, ano k wymluwení jejich bludů a neprawostí w těžká nebezpečenstwí se wydáwají, ale prosté hajitele prawdy pronásledují, a swým wyšším žalují, aby byli pohoněni, wyslýcháni, aby odwolali, odpřisáhli, nebo konečně byli odsauzeni.

Konečně we školách samých a we wlastním chowání mistrů a školníků jaké že jsau následky jejich nedbání o zákon a prawdu Kristowu? Wysoce wáži sobě sláwy swětské a zwučných titulů a důstojenstwí: bakalářských, mistrských, doktorských a což jiné bídné chlauby, pro kterau „marní učiněni jsau w myšleních swých, a zatmíno jest nemaudré srdce jejich.“ Z toho pocházejí také mnohé a škodliwé spolky mezi nimi, mnohé přijímání osob, když promowují ke gradům aneb místa wykazují při zkauškách. Berau dary a necháwají se jimi oslepowati; odtud pocházejí pak mezi nimi záwistiwé hádky a na cti utrhání, mnohá statuta, mnoho přísah a rozličných wynálezů, které wíce stěžují než usnadňují cestu žiwota dle zákona božího. Z takowého spůsobu udělowání školských důstojenstwí žeť se staly promocí příliš nákladnými a drahými, jichžto wýnosy oni pak prohyřují slawnými a tučnými hody k získání sobě přízně a sláwy swětské, a přitom nejwíce upadají sami w leniwost a obžerstwí, nečistotu, smilstwí a jiné hříchy nesčíslné. *)

*) Kázání toto nalezá se w rukopise bibl. univ. Pražské III. G. 28. f. 216—228.

3.

Universita Pražská proti koncilii Kostnickému.

1414. Sporowé tito o náboženství ani nebyli w universitě Pražské prwotní začátek měli, nýbrž, jak ukázáno, we spletenějším stawu a delších příbězích národu a církwe české, aniž pak w mezech učení Pražského se mohli udržeti; nýbrž počátkem byli dějů welkých a hrozných, jejichž hlawní jednající osoby ani nebyli jednotliwí audowé university, ani wšecka universita proti kterýmkoli jiným osobám neb korporacím w králowstwí, nýbrž wšechen téměř národ český s jedné strany, wšechna církew Římská, a zwláště některé sausední země a říše křesťanské se strany druhé, ač owšem učení Pražské, jako ústaw, při tom, co se dálo, weliký mělo podíl, a z toho celý pozdější jeho staw, celé položení zewnitřní se proměnilo.

Nás, čím wíce se pole událostí šíří, meze úkolu našeho tím přísněji upomínají k zdrželiwosti, abychom u wyprawowání, pokud nejwíce možná, přestali na tom, co se dějů učení Pražského dotýká bezprostředně, jiné wšecko jinam, kamž patří, odkazujíce.

Rozepře Husowa s duchowenstwem a papežem, o kterau wšecko se točilo, měla přijíti před nowý nejwyšší saud obecného koncilia Kostnického. Wybídnut od císaře Sigmunda, aby se tam dostawil, chystal se k tomu Hus wšemi prostředky, aby doklady swé neúhonnosti hned w Čechách sobě spůsobil. Přišel tedy z Krakowce, kdež tehdy se zdržowal, do Prahy ku konci měsíce Srpna, když měla práwě držána býti provincialní synoda kněžská w domě arcibiskupa Konráda. Den před schůzkau (26 Srpna) přibil Hus listy na wšecky kolleje university, na hlawní kostel Pražský i jiné kostely farní a kollegialní, též na brány a fortny králowského hradu, domu arcibiskupowa a jiných wysokých knížat a pánů we městě, kterými náwěští dáwal wšem wůbec, kdožby chtěli jej jakým bludem neb kacířstwím winiti, aby se ohlásili při též synodě, a jemu tudíž aneb při koncilii Kostnickém, kamž se w brzce odebrati míní, je ukázali, zawážíce se k tomu pod propadnutím stejné pokuty; a kdyžby

nikdo k tomu se nenašel, aby mu na to dáno bylo písemné 1414.
wyswědčení.

Druhého dne na to (27 Srp.), když arcibiskup s praelaty a jiným duchowenstwem byli shromážděni, přišel doktor Jan z Jesenic, jakožto Husůw prokurator, k domu arcibiskupowu, a tlaukl na wrata, žádaje přístupu buď samému mistru Husowi nebo sobě, jakožto jeho plnomocnému, aby mohl státi před arcibiskupem a schůzkau duchowenstwa, a tu wšech se zeptati, jestli kdo dle onoho ohlášení Husa míní učiniti.

K němu wyšed wen panoše Oldřich Šwáb ze Šwabenic, dworu arcibiskupowa maršálek, odpowěd dal, že nyní arcibiskup s praelaty sedí w radě o důležitých wěcech králowských; pročež nyní přístupu míti nemůže; než aby arcibiskupowi přednesl žádost swau, až bude schůzka skončena. Na to sobě Jan z Jesenic tudíž před domowními dweřmi sepsati dal wyswědčení od weřejného notara university, že jemu wstaupení do schůzky bylo odepřeno, u přítomnosti přátel Husowých: m. Šimona z Tišnowa, mistra Šimona z Rokycan, m. Prokopa z Plzně, mistra Mikuláše ze Stojčína a mistra Jana Příbrama, též několika studentů Pražského učení.

Poté přibil Hus nowé ohlášení na dweřích králowského hradu, žádaje krále, králownu a nejwyšší úředníky zemské, aby mu wydali písemné wyswědčení, že ho arcibiskup we schůzce duchowenstwa neslyšel, a oznamuje wšem nowě, že se míní odebrati do Kostnice, a každému tam ze wšeho, z čeho by byl winěn, odpowídati.

Tři dni na to (30 Srp.) byla nepochybně k žádosti Husowě držána schůzka některých pánů zemských w domě pana Petra Zmrzlíka ze Swojšína, wedlé kostela sw. Jakuba, kdež přítomni byli pánowé Wilém z Wartenberka a ze Zwířetic, a Petr syn jeho, Hlawáč z Ronowa, Wácslaw ze Lnář, Oneš z Mukowic purkrabí na Lichtenburce, Ctibor z Bohdanče, Wilém z Daupowa a jiní někteří.

Pozwán byl do shromáždění Mikuláš biskup Nazaretský, inquisitor Pražské diecezí; jemuž učinil Jan z Jesenic na místě Husowě otázku: zdali wí do mistra Jana Husa

1414. jaký blud neb jaké kacířstwí, aneb jestli mistr Jan Hus při úřadu jeho žalowán z bludu. K tomu dal biskup Nazaretský za odpowěd, že sice mnoho a častokráte s mistrem Janem Husem mluwil, s ním také jedl a pil, a při jeho kázáních býwal, i také mnohé rozprawy s ním měl o rozličných předmětech ze swatého písma; ale nikdy žádného bludu ani kacířstwí při něm neznamenal, nýbrž to shledal, že jest we wšech swých slowích a skutcích muž prawý a katolický; také co on mistra Jana Husa zná, a co jest w tom úřadě jakožto inquisitor kacířské neprawosti, že Hus nikdy od žádného nebyl z bludu neb kacířstwí winěn, ani co toho naň ukázáno. I toto jednání dal Jan z Jesenic we spis uwésti od přítomného notara; a též biskup Mikuláš, o čem austně byl wyznal, dal mu písemné wyswědčení.

Těžší jednání bylo, jak widěti jest, s arcibiskupem Konrádem. Konečně držána byla panská schůzka dne 7 Října, we kteréž i arcibiskup byl přítomen. Hus poslal k té schůzce písemnau žádost swau, aby arcibiskup od pánů byl otázán, wíli naň jaké kacířstwí; kdyžby wěděl, že chce hned napřed zde w Čechách z něho se zprawiti aneb trest trpěti; kdyžby pak newěděl, aby mu o tom dal písemné wyswědčení. Arcibiskup dal za odpowěd, že on sám newí na něj kacířstwí žádného ani jemu dáwá winy; ale že jej winí papež, pročež aby před ním zprawil se. Také nedal jemu na to sám listu žádného, nýbrž wyswědčili o tom toliko pan Čeněk z Wartenberka, nejwyšší purkrabí Pražský, Boček z Kunštatu a Wilém z Wartenberka w listu k císaři Sigmundowi, jímž také w jiném ohledu za Husa se přimlauwali.

Dále wyzdwihl si Hus ku potřebě swé při koncilii Kostnickém dwa wýpisy z knihy statut university Pražské, jeden uzawření učiněného dne 27 Září 1409, mocí kteréhož list krále Wácslawa o třech hlasích národu českého pojat do statut, druhý protestací university Pražské dne 15 Černa 1410 proti upálení knih Wiklefowých.

Málo dní po těchto jednáních odebral se mistr Jan Hus z Krakowce na cestu swau do Kostnice, a nedlauho na to zpráwy neočekáwané přišly do Čech o jeho tam zajetí a dalším newlídném s ním nakládání od koncilia.

Wšichni starší i nowější protiwníci jeho, kteréž měl 1414.
w Praze, byli i protiwníky jeho w Kostnici. Z nich nejwětší wážnosti pro důstojenstwí swé požíwal Jan biskup Litomyšlský, na kteréhož celé kněžstwo české, Husowi protiwné, složiwši se, opatřilo jej penězi na cestu. S ním odebral se tam Štěpán Páleč, nejnebezpečnější Husowi swau učeností. Jeho náwodem a Michala do Causis, faráře od sw. Wojtěcha, také již známého, byl Hus nejprwé jat, a uwržen do těžkého žaláře; od něho wytaženy byly též artikule z Husowých spisů, z nichž odpowídati měl při weřejném wýslechu. Z wětšího dílu wyňaty byly z traktatu 1415.
jeho O církwi, a z posledních spisů proti Pálčowi samému a Stanislawowi ze Znojma, jenž mezitím byl zemřel.

Jan Protiwa, starý swědek proti Husowi hned w rozepři s arcibiskupem, a Ondřej z Brodu, kanowník, s jinými kněžími z Čech swědčili proti němu, že učil zůstáwání podstaty chleba we swátosti oltářní po poswěcení; k čemuž on stále neznal se. I Angličan Stokes setkal se tu s ním, twrdě, že widěl w Praze traktat o té wěci, Husowi připisowaný, načež Hus krátce odpowěděl, že to, neujímajíc jeho poctiwosti, prawda není. I doktor Nas, později biskup Kostnický, w nejedné wěci proti němu swědčil.

Byli tu konečně i někdejší audowé university Pražské z cizích národů, kteří se byli wystěhowali, jakož Albert Warrentrappe, tehdáž bywší dekanem fakulty swobodného umění, Jindřich Homberk, někdy w Praze professor w též fakultě. Také jmenují se z někdejších audů Pražského učení při koncilii přítomní Pawel Wladimirowič, doktor práw, jakožto posel krále polského a university Krakowské, Dětřich z Münsteru od university Kolinské, Petr Storch, doktor theologie, od university Lipské, a jiných wíce, jimž obecné mínění toho času přičítalo z welké části příčinu Husowa odsauzení. Rozepře jejich s národem českým w universitě Pražské byla tu nowě zdwižena, a patřila též mezi punkta žaloby proti Husowi, jakožto půwodu králowského listu o třech hlasích.

To wšak owšem byly jen podněty wedlejší; hlawní wěc, na kterau koncilium zakládalo swůj saud, byl weliký

1415. rozdíl mezi jeho zásadami a zásadami Husowými o wíře, we které on žádné auktority neuznáwal než obmezené písmem swatým, koncilium pak, zakládajíc se na swau neomylnost, místo poučení a důkazů, které on chtěl míti, žádalo neobmezené poslušenstwí.

Universita Pražská, ještě nedáwno předtím bywši jedna z nejpřednějších auktorit církewních w Ewropě, nyní owšem z wětšího dílu jsauc též podezřelá kacířstwím, měla při koncilii Kostnickém wplyw nejmenší. Za jejího posla platil při koncilii sám Štěpán Páleč, ačkoli universita w tom ohledu nic o něm newěděla; *) on sám nazýwal se wlastně poslem biskupa Litomyšlského, a Kuneš ze Zwole, jeden z nejznámějších adwokatů při duchowním práwě w Praze, byl poslem arcibiskupa Konrada. Universita sama měla za prokuratory a posly swé pana Jana z Chlumu, průwodce Husowa, s nímž byl Petr z Mladenowic, swobodných umění bakalář, později spisowatel o příbězích Husowých w Kostnici, a mistra Jana Kardinala z Reinšteina, juristu. **)

Od milého přítele swého mistra Křištana byl Hus w žaláři swém nawštíwen; mistr Jeronym, wypraviw se do Kostnice, w domnění, by jemu mohl w rozepři pomoci, zajat a z rozkazu koncilia též uwržen do wězení.

Mezitím byla se universita Pražská s psaním swým přímluwným za Husa obrátila k raddě městské w Kostnici, žádajíc, aby se ho ujala, jakožto w jejím městě zajatého ne z horliwosti lásky křesťanské, ale „ze zášti a nenáwisti některých mistrů a školníků.“ Později zároweň s horliwými listy pánů zemských ku koncilii, kteří stáli o propuštění Husa mocí bezpečného listu jemu daného od císaře, i universita Pražská nowý list učinila ku kardinalům, přimlauwajíc se za Husa i Jeronyma, jakožto audy swé, zwláštní maudrostí, dobrým zachowáním a welkau učeností wýtečné. ***)

W universitě samé byli wšak mezi tím časem sporowé o náboženstwí rozmnoženi nowým učením mistra Jakaubka

*) Wiz: Von der Hardt IV. 595.

**) Wiz Monum. hist. univ. Prag. Tom. I. p. 431.

***) Obadwa tito listowé university nalézají se w rukopise archivu Třebonského A. 16 f. 211.

ze Stříbra, že swátost oltářní podáwána má býti swět- 1415.
skému lidu i také dítkám pod obojí spůsobau.

Učení toto byl přednesl hned ku konci roku 1414 *) u weřejné disputací w universitě, a zůstal při něm, i když jemu to od generalního vikáře arcibiskupowa bylo zakázáno, a klatba naň uwalena. Wětší část university, někteří hned, jiní později, jemu w tom přiswědčili; w některých kostelích Pražských počalo se dle toho přijímání pod oboji spůsobau skutečně prowozowati, a s rychlostí welikau rozšířilo se po celém králowstwí.

I mistr Jan Hus, když jemu o tom bylo oznámeno, schwálil Jakaubkowo zdání, a zwláštní krátký traktat napsal, w němž sestawil místa ze swatého písma, swatých otců a jiných církewních spisů, ukazující, že w prwotní církwi bylo tak přijímáno. Později, když mistr Hawlík, kazatel Betlemský, a jiní někteří ze strany jeho ku přijímání pod obojí nechtěli přiwoliti, a otázka s strany toho skrze pana Jana z Chlumu naň wznešena, na týž traktat se odwolal, a radil, aby stáli před koncilium o dowolení, by aspoň ti, kteří toho žádají, mohli pod obojí přijímati s přidáním potřebných wýminek.

Ale na koncilium byla již od protiwné strany proti nowému tomu bludu wznešena žaloba skrze biskupa Litomyšlského (16. Kw.), i nařízeno bylo doktorům theologie při koncilii přítomným, aby wzali tu wěc we swé uwážení.

Wýrok jejich zawíral se w šesti sadách, jejichž obsah krátce byl ten, že sice nařídil Kristus při poslední wečeři swé přijímání pod obojí spůsobau; ale tak jako mohla církew nařízením swým ustanowiti, aby se přijímala swátost tato před jídlem, kdež Kristus ustanowil ji teprw po wečeři, tak že z podobných a důležitějších příčin zawedla od dáwných časů také ten obyčej, že se přijímá pod jednau místo pod obojí spůsobau. Kterýžto obyčej, jakožto starodáwní a obecný powažowati sluší za zákon, a kdoby tedy proti tomuto zákonu se postawowal, a o swé ujmě činiti chtěl jinak, že jest kacíř, a podléhati má wšem trestům proti

*) Hned na konec roku 1414 klade počátek přijímání pod obojí spůsobau Wawřinec z Březowé.

1415. kacířství ustanoweným. Zdání toto doktorů theologie bylo zwláštním uzawřením koncilia Kostnického dne 15 Června 1415 powýšeno za zákon.

Husůw osud byl mezitím již rozhodnut, následkem trojího wýslechu jeho před koncilicm, we kterém se nesrownalost mínění jeho se zásadami sboru nejzřetedlněji ukázala.

Den po dni očekáwaje smrtelný rozsudek, nicméně nowě napomínal psaním swým Hawlíka, náměstka swého w kazatelstwí Betlemském, aby se přijímání pod obojí spůsobau neprotiwil a neplodil neswornosti mezi přátely (21 Června). W jiném psaní wzal rozlaučení od university, připomínaje swým býwalým spoluaudům swé usilowání o obecné jich dobré, a zwláště o zwelebení národu českého, též ke swornosti a stálosti napomínaje. Podpis listu byl: Mistr Jan Hus w okowích a žaláři, již stoje na nyně,šího žiwota kraji, očekáwaje dne zejtřejšího ukrutnau smrt, a skrze ni očištění od hříchůw, neznaje na sobě z milosti boží žádného kacířstwí, z celého srdce wyznáwaje wšecku prawdu, která má býti wěřena. We přípisku prosil, aby milowali Betlem, a mistra Hawla na jeho místo ustawili; mistra Petra z Mladenowic poraučel jakožto swého nejwěrnějšího a nejstálejšího těšitele (27 Čw).

Asi okolo těchto dní zajat byl jistý aud university Pražské, jménem Jan, z příčiny wíry w Olomauci, a z rozkazu měšťanů zmučen a upálen. Universita, nic jiného učiniti nemohši, psala stížný list panu Lackowi z Krawař, heitmanu markrabstwí morawského, strany Husitské ochránci, taužíc na křiwdu sobě a wšemu „národu českému a morawskému ano wšemu slowanskému“ učiněnau (8 Čwce). W patách za tím přišla zpráwa o upálení Husa w Kostnici dne 6 Července.

Zpráwa tato byla wzpaury proti církwi Římské a welikých různic w králowstwí českém prawý začátek. Obecný lid wylil swůj hněw na knězích Husowi protiwných zuřenim proti osobám i statkům jejich. Nastalo walné utíkání z far a kostelů a osazowání jich kněžími Husowými.

Páni a rytíři u welikém počtu na spůsob sněmu shro-

máždění dali nespokojenost swau sněmu církewnímu w 1415.
Kostnici zjewně znáti listem důtkliwým s přiwěšenými 452 pečetmi (2 Září.)

Zároweň wšecka země na dwě určité strany se rozstaupila jednotami zřízenými, slawné to ony strany pod jednau a pod obojí, na jejichž poměrech mezi sebau církewní staw země české napotom po dwě stě let hlawně spočíwal.

Záwazek jednoty panské pod obojí byl, aby hájili swobodu kázání slowa božího podlé swatého písma, a w tom ohledu žádného wplywu cizího netrpěli, nýbrž aby poslušni byli jen biskupů domácích. Pokudby pak ti chtěli co rozkazowati, coby w písmě swatém základu nemělo, že takowé rozkazowání ani tresty proto wydané platnosti míti nemají; čehož rozeznání příslušeti má rektoru a mistrům swatého písma učení Pražského. Kdyžby později zwolen byl nowý papež, že jemu chtí křiwdu národu českého žalowati, a rozkazu jeho býti poslušni, wšak též tak a potud, pokud by „nebylo proti pánu bohu a jeho zákonu.“ (5 Září).

Tímto uzawřením panské jednoty stala se universita Pražská nejwyšší auktoritau we wíře pro stranu Husitskau, a přijmutím takowého úřadu postawila se upřímo proti Kostnickému koncilii, jehož na sebe přísný hněw obrátila.

Přední wěc wíry, o kterau se nyní nejhlučněji jednalo, bylo přijímání pod obojí spůsobau. Ani Jan Hus za posledních swých dnů ani Jakaubek a přátelé jeho s uzawřením sboru církewního proti té nowotě se nespokojili. Proti konkluzím doktorů Kostnických sepsal Jakaubek obšírný traktat, jehož obrany byly asi ty, že je předně něco zcela jiného přijímání swátosti před jídlem a přijímání jí pod jednau spůsobau; nebo ustanowení swátosti oltářní od Krista po wečeři byla wěc pauze nahodilá, kteréž nikdy tak a w ten čas zachowáwati Kristus nerozkázal, tak že w tom ohledu dobře mohla církew něco pewného ustanowiti; přijímání pod obojí spůsobau ale že jest jasný rozkaz Kristůw, a moc představených církewních tak daleko jíti že nemůže, aby směli proti rozkazům Kristowým nařizowati naopak; protož že obyčej přijímání pod jednau powýšiti za zákon

1415. jest na odpor se stawěti zákonu Kristowu, a toho sluší na ten čas wýše wážiti než wšelikých lidských zwyklostí a wýmyslů.

Proti Jakaubkowi psal o též wěci kdos nejmenowaný při koncilii Kostnickém, a z domácích Ondřej Brodský, proti jehož námitkám Jakaubek s nowým traktatem wystaupil.

1416. Koncilium Kostnické predsewzalo mezitím rozepři s Jeronymem, a též k ohni jej odsaudilo (1416, 30 Kw). Také w dalo obsílky na wšech 452 pánů a rytířů českých a morawských, jejichž pečeti byly na listu poslaném do Kostnice, powoláwajíc je před swůj saud jakožto podezřelé z kacířstwí (20 Un.) Sám král Wácslaw a králowna Žofie, manželka jeho, winěni byli před koncilium z nadržowání a podporowání bludného učení; sotwa wynasnažení krále Sigmunda k tomu přiwedlo, že od dalšího postupu proti nim koncilium upustilo.

Zmatky w králowstwí samém rostaucí rozmnožil také nowý obecný interdikt, wydaný na celé město Pražské od arcibiskupské kapituly, nejprwé pro přítomnost mistra Jana z Jesenic, kterýž byl wydal zwláštní spis k obraně Husowě, že jednání koncilia s ním bylo proti řádu a obyčeji práwnímu, potom pro wíce jiných příčin.

Konečně pak koncilium, o wšech domácích příbězích českých hojné zpráwy majíc, za dobré uznalo, proti universitě samé jmenowitě wystaupiti, aby ji jakožto hlawní sídlo odporného učení w moci její, pokud nejwíce možná, zničilo. Wýsledek jednání s strany toho byla bulle, jíž koncilium Koštnické Pražskau universitu do libosti swé aneb budaucího papeže na čas zrušilo.

Církew swatá, jak prawí tato bulla, dáwno se žalostiwau twáří na to hleděla, kterak obec učení Pražského, jíž ona někdy we zbožném úmyslu založila a swobodami i práwy w hojnosti nadala, aby na swět wydala muže učené a statečné, kteřížby jí, matce církwi, učením swým, zwláště proti kacířům a odtržencům, za štít a meč mohli platně slaužiti, kterak tato universita, dlauho podiwně kwetši zdrawým učením a hojným počtem žáků, z celého swěta k ní se hrnaucích a w ní se učících, a nejwíce Němcůw,

tak že byla jako spořádaný šik wálečný, a wšudež o ní 1416.
slawné wěci se hlásaly, nyní obrácena jest jí w hořkost, když po wystěhowání tří národů z též obce, kteří ke zbawení se tří hlasů přiwolili nechtěli, a potom po nějakém čase i některých mistrů českých, odporowawších Wiklefowi a Husowi, někteří těchto kacířů následowníci a milowníci ji opanowali, načež pod nějakým přehlížením a newšímáním si toho od též uniwersity bludowé oněch odsauzených kacířů w ní od mnohých se drží a weřejně hlásají. Poněwadž tedy obec učení Pražského privilegia, kterého nadužila, učiněna jest nehodna, protož že má, jak powědíno, na čas neurčitý, wšech práw sobě od Římských a jiných papežů, též od Římských a jiných císařů, králů, knížat a jiných lidí kterýchkoliwěk udělených dokonce prázdna býti a zbawena; we kterýžto čas jejího zrušení čili odložení také pod trestem klatby nikdo opowážiti se nemá, w též universitě grady a důstojenstwí školské komu udělowati neb jakékoliwěk jiné školské wěci říditi nebo předsebráti. *)

Ze zmínění welké oné rozepře o hlasy widěti jest, jak weliký na uzawření koncilia w této wěci byl wplyw Němců tehdáž z Prahy wyšlých, a jak koncilium wůbec o weliké z toho pošlé proměně w učení Pražském saudilo.

Universita, jak jest sobě podlé tehdejšího stawu wěcí snadno pomysliti, na toto uzawření w celosti nedbala, ačkoliw nebylo pro ni bez škodliwého následku. Když totiž při začátku nowého roku (1417, 15 Led.) fakulta artistská, 1417.
jak obyčejně, před examenem mistrským čtyry mistry z prostředka swého spolu s děkanem wyslala k místokancléři Pražského učení se žádostí o zwolení examinatorů, místokancléř nejprwé prawil, že žádost jejich napřed oznámiti

*) Nalézá se sauwěký přepis této bully w rukopise Třebonském A. 16. fol. 188, pohříchu bez datum. Že wšak padá ještě do roku 1416, wyswítá jednak z nepowolení examenu na mistrowstwí od arcibiskupa Konráda při začátku roku 1417, kteréž se nepochybně stalo následkem jejím, pak z toho, že koncilium universitě wytýká pauze passiwní chowání s strany nowot, kdežto universita nálezem swým o přijímání pod obojí wydaným 1417 dne 10 Března a brzy na to dalšími wěcmi činně proti koncilii se postawila.

1417. musí arcibiskupowi jakožto kancléři. Z jeho rozkazu dal jim pak za odpowěd (20 Led.), že bez obzwláštního powolení jeho žádné zkaušky na mistrowstwí dopustiti aneb otewříti nesmí. Příčina patrně nebyla jiná, nežli že arcibiskup dle uzawření sboru Kostnického chtěl se zachowati.

Děkan wyprawil ještě jednau posla k arcibiskupowi samému do Raudnice s psaním fakulty, také králowskau pečetí opatřeným. Arcibiskup dal wšak toliko austní odpowěd, že tentokrát examenu mistrského otewříti nemíní, a příčiny toho že sám osobně chce králi wyložiti. Takž toho, i roku 1418 a 1419, jakkoliw universita pomocí některých mocných osob snažně o to usilowala, promocí na mistrowstwí žádné předsewzaty býti nemohly.

Tím zjewněji zasadila se nyní universita pod swým wlastním jménem o prospěchy strany swé, kterau až posud, jak i bullą Kostnického sboru wyznáwá, wíce jen audowé její co saukromé osoby zastáwali. K žádosti swé strany wyznala universita ze společného usnešení dne 10 Března 1417 swé konečné mínění o přijímání swátosti pod obojí spůsobau, že tak ode wšeho křesťanského lidu přijímáno má býti, ačkoliw celý Kristus jest pod jednau i pod druhau spůsobau, a také owšem naděje jest, že bůh těm, kteříž předtím anebo nyní, jsauce nemocni nebo zdráwi, pauze ze sprostnosti tak nepřijímají, odpustí.

Důwody byly we smyslu ty samé, kterých již prwé Jakaubek a Hus užíwali. Neb že Kristus skutečně tak tu swátost přijímati při poslední wečeři swé poručil, i také w prwotní církwi tak bylo zachowáwáno, jakž prý koncilium Kostnické samo dotwrzuje. Pak jestliže tomuto Kristowu zákonu na odpor stojí některé pozdější lidské ustawení, byťby i angel s nebe z té příčiny chtěl koho od prawdy Kristowy odwáděti, žeby jeho poslaucháno býti nemohlo; nebo prawda Kristowa „wšecka jiných přikázání přesahá,“ a jí „každý odporný obyčej neb nálezek lidský má ustaupiti, a pominauti.“ Uzawření toto bylo w několika originalích českých i latinských sepsáno a welmi častým přepisowáním rozmnoženo. *)

*) Original český nalezá se w archivu Třebonském (otištěn w

Zrowna tyto časy dostal se, nepowědomo jakým spů- 1417.
sobem, do rukau nepřátel swých Petr z Uničowa, welký protiwník Husůw, kterýž, jak na swém místě zmíněno, hned w Bononii byl se proti knihám Wiklefowým postawowal, a později w Čechách i w Kostnici proti počínání strany Husowy rozličně působil. Bylť bratr řádu sw. Dominika, kazatel w klášteře Swatoklimentském w Praze a doktor písma swatého. Dne 13 Března 1417, tedy jen tři dni po onom nálezu university Pražské o přijímání pod obojí spůsobau, musil učiniti slawné wyznání wšeho, co byl kde kázal nebo mluwil na potupu takto přijímajících aneb o učení mistrů Wiklefa a Husa, žeby bylo bludné nebo kacířské, s odwoláním toho a žádostí, aby jemu bylo odpuštěno a pokání uloženo od rektora Pražského učení.

Wyznání a odwolání toto stalo se se wšemožnau hlučností u weliké kolleji Karlowě, u přítomnosti dwořenínů krále Wácslawowých, purkmistrů a konšelů Starého, Nowého a Menšího měst Pražských, mistrů, bakalářů a studentů Pražského učení a welikého množstwí lidu shromážděného. Wšechny pawlače byly wznešenými osobami naplněny, a obecný lid stál we dwoře, protože obyčejné síně nemohly takowého množstwí obsáhnauti. *)

Téhož času wydala universita ještě jiný důležitý nález týkající se osob mistrů Jana Husa a Jeronyma, kteří již tehdáž od obecného lidu powažowáni byli za swaté a za mučedníky pro wíru Kristowu.

Universita i w tom ohledu postawila se za auktoritu swé strany, wydawši o Husowi obšírné swědectwí, jak o saukromém jeho žiwobytí, dobrém jeho zachowání, pobožnosti, milosrdných skutcích, wýmluwné horliwosti w obracení chybujících a hříšných na prawau cestu žiwota, o jeho učenosti, kterau diwně předčil nad swými spoluaudy, neohro-

Archivu Českém III. 203.), latinský w archivu universitním (otištěn w Monum. Univ. Tom. II. P. II. 55.

*) Odwolání tohoto Petra z Uničowa nalézají se rozliční saučasní přepisowé w rozličných rukopisech, n. p. latinské w rukop. bibl. Pražské III. G. 16. f. 73. 74. česky a německy w rukop. též bibl. XI. E. 3. f. 96—99.

1417. ženosti w hájení prawdy, konečně stálosti wíry smrtí stwrzené, pro kteréžto jeho ctnosti že jest wraucí žádost jejich, aby jak se jim stal prawým a swětlým příkladem we wšech wěcech, tak i jiným Kristowým wěřícím byl swědkem prawdy křesťanské. Kratšími slowy w podobný smysl zmíněno w témž spise o mistru Jeronymowi (23 Května.) *)

W kázání okolo téhož času od neznámé nyní osoby držaném w Betlemě chwáleni byli lidu co mučedníci nejen Hus a Jeronym, ale též tři oni mládencowé pro odpustky sťatí w Praze, a dwa, kteří nowě upáleni byli w Olomauci.

Toho roku měli mistři učení Pražského také sauditi mezi dwěma spoluaudy swými, mistrem Šimonem z Tišnowa a Pawlem z Prahy, kteříž hádku wedli o hlawní sadu traktatu Husowa o církwi, že jest církew obec wšech předurčených k spasení. Mistr Šimon sadu zastáwal, Pawel z Prahy odpíral. Tedy byl jim položen rok k weřejné hádce o tom před mistry, ku kterému když Šimon z Tišnowa se postawil, a protiwník jeho nepřišel, dáno jest onomu za wyhranau (6 Září).

Rektorem university třífakultní byl tehdáž Zdislaw z Wartenberka, odjinud ze Zwířetic, probošt Litoměřický, roku 1410 promovowaný od Husa na mistrowství swobodného umění.

4.

Mistři Pražští w bězích wálky Husitské.

Mezitím když takto učení Pražské wzbauření českému proti církwi obecné w čelo se postawilo, roztržitost myslí w národu byla již tak weliká, že ani stejný cíl ani stejné cesty wšechněm nepostačowaly, a lid z jedné kázně se wytrhší, ne tak snadno druhau dowedl si obwyknauti.

Auktoritu církwe Římské zawrhnul byl nejprwé Hus,

*) Listina tato wytištěna jest w Opera Hussii I. 103. s datum 23. Května, wšak s chybným rokem 1416, do kterého již z té příčiny patřiti nemůže, poněwadž mistr Jeronym, o němž mluwí jakožto umrlém, upálen byl teprw 30 Kw. 1416.

když žádaucí oprawy církewní na zákonné cestě dosáhnauti 1417.
nemohl, jinakž w obsahu wíry málo aneb nic nezměniw, drže se asi w té mezi, že jest písmo swaté základ křesťanského učení, proti němuž coby představení církwe chtěli před se bráti, že jich nemá w tom býti poslaucháno.

Mistr Jakaubek myslil důsledně dle toho činiti, když žádal přijímání swátosti pod obojí spůsobau od obecného lidu; w čemž jemu přiswědčeno od Husa i od university, kteráž o to s konciliem Kostnickým we spor se uwázala.

Jiní wšak brzo o weliký krok dále zašli, na wšecko chtíce písmo míti, a nezawrhujíce pauze toho, coby se zdálo z pozdějšího ustanowení býti proti písmu, nýbrž wůbec wšecko pozdější ustanowení, kterého wýslowně nenalézali w písmě. Byl tu hned celý široký protestantismus, který se potom w šestnáctém století nowě zrodil w Němcích, skoro w týchž jednotliwých punktech a artikulích: zawrhnutí wšech jiných swátostí krom křestu, swátosti oltářní a pokání, při kterémžto zpowěd odložena, zapření očistce, zrušení úcty k swatým a k obrazům jejich i ostatkům, modliteb a mší za zemřelé, postů a rozličných jiných obřadů a obyčejů církewních, wše tak, jak potom zawáděli reformatoři němečtí. Hlawní sídlo podobného učení, které i sice po wší zemi znamenitě se rozšiřowalo, bylo nejprwé městečko Austí nad Lužnicí, odkudž počátek powěstného bratrstwa Táborského.

Mistři učení Pražského záhy seznali nowého tohoto nepřítele, s kterýmž potom hádky a půtky wedeny byly bez konce. Hned za rektorstwí Jana Kardinala r. 1417, ještě před wydáním nálezu swého o přijímání pod obojí spůsobau, uznala universita za dobré, wystaupiti proti tomuto příliš dalekému wykročení z mezí stwrzeného obyčeje, stěžujíc zwláštním nálezem (25 Led.) na ty, ježto „z nawedení bludného a ďábelského“ učí, že není očistce, že nemají se držeti modlitby a skládati almužny za zemřelé, že jest proti zákonu božímu míti w kostelích obrazy Krista neb swatých, a že bludné jest swěcení soli a wody ku křestu, swěcení kočiček, swíček, wajec, sýrů a jiných wěcí welikonočních,

1417. kadění, kropení, zwonění, políbení míru a jiné dobré obřady, od starodáwna w církwi zachowáwané. Universita před takowými bludy wěřící Kristowy wystříhajíc, mínění swé pronesla, že we wěcech, o kterých písmo swaté nic jistého neustawuje, obyčej lidu božího a ustanowení předků platiti mají za zákon, a že stejně wzdalowáni mají býti „přewracowatelé zákonů božských“ jako „opowrhatelé církewních obyčejů.“

Nález university našel arci od těch, kteří jináče smýšleli, tak málo poslušenstwí, jak universitě samé nemožné bylo smýšlení swé srownati se sborem Kostnickým. Zdá se, že i při osobách, k universitě samé patřících, nebylo o tom stejné smýšlení. Aspoň mistr Jakaubek, tehdáž jako přední hlawa wšeho, co se dálo w oboru wíry, hned prwní neděli po wydání toho nálezu držel kázání w kostele Týnském, we kterém twrdil o obrazích, že míti je a jim prokazowati úctu jest duším křesťanským nebezpečné, ano že škodliwější jest míti je nežli nemíti, a lépe a bezpečněji žeby bylo nemíti jich we křesťanstwu. *)

1418. Universita roku 1418 dne 7 Unora, za druhého rektoratu mistra Kardinala, týž nález swůj důrazněji obnowila, žádajíc, aby Kristowi wěřící wůbec takowými otázkami zbytečnými se nezanášeli, a těm, kteříby o tom co jiného twrdili, nepropůjčowali sluchu swého, pokudby před universitau samau aneb jinými, komuž na tom záleží, neprowedli dostatečných důkazů.

Téhož roku spůsobila universita četné shromáždění kněžstwa pod obojí w Praze (28 Září), we kterém proti týmž nowotám uzawřeno, aby nikdo nowého učení newynášel, pokudby ho mistrům učení Pražského nepředložil ku posauzení, byťby se jemu samému zdálo zcela býti prawé a prospěšné; že nemá se twrditi, by jen to prawda bylo, co se oznamuje w písmě swatém, poněwadž mnohé prawdy leží wíce w duchu než we slowích jeho, tak že smysl nekaždému zjewný býwá; že má dítkám swátost oltářní, po-

*) Kázání toto nalezá se w rukópisích knihowny university Pražské IV. G. 14. a III. G. 28.

kud možná, hned po křestu býti podáwána; že nemá se 1418.
zawrhowati očistec ani mše za dušičky, neb modlitby za zemřelé, ani čtení swatých, ani posty a jiné obyčeje; že přísaha w jistých případnostech dobře místo míti může dle učení křesťanského; že trestání na hrdle proti zločincům nenaprawitedlným jest náležité; že swátost oltářní jen kněží mají rozdáwati, že zpowěd a swátost posledního pomazání mají se zachowáwati; při mši aby jen ewangelium a epištola čteny byly jazykem českým, při ostatním aby jazyk latinský zůstáwal we starodáwním užíwání; samé wěci, proti kterým tedy již tehdáž se strany Táborské jináč se drželo.

Rozepře s konciliem Kostnickým šla mezitím wždy swým během, aniž krokowé university proti wýstřednějším odpůrcům k jakému sblížení přispíwali. Po wyjití nálezů universitního o přijímání pod obojí spůsobau (1417) sepsal sám Gerson, kancléř university Pařížské, swé zdání proti tomu, a jiný obšírnější traktat o též wěci složil mistr učení Pražského Mauric Rwačka, w Kostnici se zdržující, jehož práci schwálil sbor.

Zwolení papeže Martina V, kteréž se brzy potom stalo, nic w tom stawu wěcí nepromĕnilo, nýbrž nowá přísnější uzawření koncilia stwrzena bullami jeho za příkazy (1418). Nowé přísnější tyto příkazy týkaly se celého takořka národu českého. Na učení Pražské a audy jeho wztahowalo se: předně aby wšichni mistři, jakož wůbec kněží, kteří jaké bludy Wiklefowy neb Husowy kázali, je odwolali a odsauzení oněch bludů i osob od koncilia weřejně schwálili; druhé, aby universita byla naprawena, a Wiklefisté i Husité, kteří ji zkazili, aby byli potrestáni a wylaučeni; traktaty Wiklefowy, od Husa a Jakaubka do češtiny přeložené, též díla Husowa, zwláště traktat o církwi a traktaty Jakaubkowy, jmenowitě o přijímání pod obojí spůsobau, o Antikristowi a zůstáwání podstaty chleba we swátosti, aby byly wyhledáwány a páleny; konečně hlawní náčelníci nowé sekty aby se postawili před konciliem a apoštolskau stolicí.

Co náčelníky jmenowalo koncilium obzwláště mistra Jesenice, mistra Mikuláše z Řečic, mistra Wlka a dwa muže mladé, Wácslawa z Drachowa a powěstného potom w ději-

1418. nách českých Jana z Rykycan, obadwa teprw nedáwno (1415) učiněné bakaláři swobodných umění.

Události počaly se nyní spěšněji než předtím stíhati. Král Wácslaw, tomu wšemu, co se od strany pod obojí dálo, posawad nepřekážew, nechal se konečně přemlauwáním bratra swého Sigmunda i neodolatedlností poměrů nakloniti k ostřejšímu počínání; wšak nazmar při welikém roznícení národu, jenž žádného ukládání sobě mezí již nechtěl trpěti.

1419. Nahodilé rozdráždění Pražského lidu spůsobilo počátek welkého obecného wzbauření krwawým činem spáchaným na konšelích Nowoměstských dne 30 Čerwence 1419. W časy boření klášterů, rušení kostelů, zajímání mnichů, utíkání praelatů, kanowníků, kněží, Němců, bohatých měšťanů a jiného zmatku, který wznikl zwláště nenadálau smrtí krále Wácslawa, jaké záhuby a pohromy na učení Pražské obzwláště uhodily, wíce nám z wýsledků samých nežli podrobně powědomo jest; byly wšak welké, a měly následky, které potom po některé století trwaly; ač my zde prozatím o nich míníme pomlčeti, a napřed powěděti jen o tom, w čem mistři učení Pražského wystaupili činně, jsauce po wšechen čas wálky jakožto duše wšeho jednání strany pod obojí, které se mečem nedálo.

Prwní čas po smrti krále Wácslawa obě strany proti církwi stojící we společném nebezpečenstwí hleděly mezi sebau ke swornosti. Tehdáž powstaly powěstné čtyry artikuly Pražské, od mistrů Pražských a kněží Táborských společně složené, o něž mezi sebau shodli se po welikém shromáždění lidu w poli na Křížkách (29 Září.)

Shromáždění toto spůsobili hlawně kněží s universitau se nesrownáwající, načež ale wšechen lid zwihl se, a we hlučné processí wešli do Prahy, kdež pak s Pražskými jednoswornč usnesli se státi o ty čtyry wěci:

1. „Aby slowo boží od kněží schopných podlé mínění spasitele swobodně a bez překážky bylo kázáno a rozhlašowáno.

2. Aby swátost oltářní pod obojí spůsobau chleba a

wína wšem Kristowým wěřícím, kteří we smrtelném hříchu 1419.
nejsau, swobodně byla rozdáwána a od nich přijímána.

3. Aby kněžstwo, zanechajíc swětského panowání a pozemských statků držení, žiwo bylo dle příkladu pána Krista a jeho apoštolů.

4. Aby wšichni hříchowé smrtelní, a zwláště zjewní, i také jiní neřádowé zákonu božímu protiwní w každém stawu řádně a rozumně skrze ty, jenž úřad k tomu mají, w každém stawu byli stawowáni a kaženi.“ *)

Prwní z artikulů těchto čelel wlastně proti auktoritě církewní, již strana Pražská i strana Táborská každá dle smyslu swého obmezowala písmem swatým. Druhý o swátosti oltářní sám sebau jasný jest dle toho, co již o tom powědíno. Poslední dwa obsahowaly welké wěci, duchowních i swětských řádů w zemi se týkající, při nichž nezáleželo tak na theoretickém postawení sad jako na praktickém prowedení, k němuž pomoci mnohých rukau bylo zapotřebí. Co se dotýkalo statků kněžských, byl úmysl, aby kněží byli nadáni skrownější než předtím wýžiwau, a sic na takowý spůsob, aby newykonáwali žádného swětského panowání nad statky, nad platy a poddanými, nýbrž aby hleděli wýhradněji swého duchowního úřadu. Pod přetrhowáním pak smrtelných hříchů myslily se proměny w zákonodárstwí jak swětském tak zwláště duchowním. Toto wyswítá z jednotliwých hříchů jmenowitě uwedených, kteréž byly při obecném lidu „smilstwa, obžerstwa, zlodějstwí, wraždy, lži, lsti, křiwé přísahy, čáry, řemesla a obchodowé lstiwí a škodliwí, lakomí požitkowé, lichwy a jiné zlé tomu podobné;“ při duchowním stawu swatokupectwí, za kteréž powažowala strana pod obojí wymáhání peněz od křestu, od biřmowání a oddáwání, za mše a modlitby, za pohřeby, za zpíwání kostelní a zwonění, platy od swěcení kněží, kostelů, kaplí, oltářů, hřbitowů neb za odpustky, taxy za obdržení duchowních beneficií a duchowních úřadů wzdáwané, žebrání platů, ofěr, peněz i jiných statků na sprostých

*) Wiz: Chronica causarum sacerdotum Taboriensium per Joannem de Lukawecz et Nicolaum de Pelhřimow. (Opis w českém museum).

1419. lidech k stawení kostelů nebo pod pobožnými zámysly křiwými; rowněž wšecliny wýstupky proti dobrým mrawům a kázni kněžské. *)

Dle hlawních zásad w artikulích těchto obsažených složili stawowé čeští a Pražané žádosti k císaři Sigmundowi, s kterými wyprawili k němu poselstwí do Brna, jakožto k dědicowi králowstwí (w Pros.). Pokudžby k těm nepřiwolil, nemínili ho uznati za krále swého. Mezi žádostmi těmi, které patrně w uradění s mistry Pražskými byly složeny, předkládali také, aby universitě Pražské práwo k udělowání mistrowstwí zase swobodně bylo propuštěno; též kdyžby kdo byl winěn z kacířstwí, aby k ohledání toho byli wydáni mistři, ježtoby jej slyšeli a z písma swatého zprawili; kteréhož naučení kdyžby nechtěl přijmauti, tehdy aby nad ním bylo pomstěno řádně. **)

1420. Když císař smlauwy nepřijal, a již prohlášena byla křížowá wálka proti Čechům od papeže Martina, jejímž se Sigmund stal wykonatelem; obce Pražské z nawedení mistrů a kněží učinily slawnau přísahu k hájení čtyr artikulů proti wšelikterému nepříteli (1420, 3 Dub.), kterauž přísahu obnowili společně s Táborskými, Orebčany, Žateckými a jinými obcemi na pomoc do města jejich přišlými (w Květnu.) ***)

Dne 3 Čerwence konečně uwedli mistři tytéž artikule w obšírnější spis se wšemi nejhlawnějšími důklady z písma swatého, ke stwrzení jich wedenými. †)

Tehdáž ležel císař Sigmund již s wojskem welikým křižáckým, ze wšech sausedních krajin sebraným, před Prahau, mocně wšecky nowé wěci chtěje zastawiti a wypleniti. Bitwau na Žižkowě (14 Čerwence) byl úmysl jeho zkažen, i počali pánowé s ním stojící jednati s Pražany o příměří. Pražané žádali přede wším weřejné slyšení mistrů swých před králem, aby mohli prawdu čtyr artikulů háddáním s doktory strany pod jednau hájiti, a také písemně

*) Wiz Archiv Český III. 216.

*) Archiv Český III. 706.

**) Wawřinec z Březowé.

†) Latinsky we Wawřinci z Březowé, česky w Archivu Českém III. 213

wšemu wojsku křižáckému jazykem latinským, českým, ně- 1420.
meckým a uherským předložiti. Z toho když nic nebylo, purkmistr a konšelé spojeného města Pražského nicméně čtyry artikule s důkazy, jak předtím byly sepsány, wojsku Sigmundowu zaslali.

Později jednali páni opět o příměří, slibujíce, že císař slyšení chce dáti. Pražané wšak myslili, že je Sigmundowi wíc o nabytí času k zbrojení, než wěrně o zjednání míru; také prawilo se, že legat papežůw Fernando, biskup Lucký, císaře namlauwá, aby mnoho slibowal a málo plnil, neb že kacířům dané slowo nic neplatí; i žádali tedy Pražané, aby král doktorům a mistrům swým nařídil místo slyšení spis od sebe wydati za odpowěd na spis Pražských mistrů o čtyrech artikulích; což když se králi nezdálo, zase byl konec jednání.

Podobně roztrhlo se smlauwání třetí, jemuž za prostředky se postawili páni a rytířstwo kraje Hradeckého, když práwě obce Pražské s přátely swými obléhali a nuzili Wyšehrad, a král Sigmund, nemoha brzy přispěti ku pomoci, zdržowal se w Berauně (w Říjnu.) Chtěl nyní slyšení powoliti, ale pod tau wýmínkau, když Pražané hned napřed upustí od obléhání Wyšehradu. Naproti tomu Pražané žádali, aby král postaupil Wyšehrad do wěrných rukau Hradeckých krajanů, a hádání mezi mistry Pražskými a králowskými aby bylo rozhodné, tak, komužby saudcowé na to ustanowení dali za práwo, aby se i strana druhá tomu poddala. Kdyžby totiž mistři Pražští byli písmem swatým přemoženi, že chtí ode čtyr artikulů upustiti; kdyžby ale zwítězili, tehdy aby král též slíbil dle těch artikulů se zachowati, a to aby dostatečně zaručil, prwé nežby mu směl Wyšehrad býti nawrácen. Král Sigmund, když mu toto od Hradeckých bylo oznámeno, náramně se rozzlobil, a brzy na to dostaw pomoci z Morawy a Uher, opět sáhl k meči, wšak poražen byl na hlawu w poli před Wyšehradem (1 List.), načež wyšel ze země.

Po odstranění společného nepřítele obnowily se nyní tím žiwěji hádky náboženské mezi stranau Pražskau, stojící s Pražským učením, a stranau Táborskau. Hádky tyto byly

1420. dostaly tím wětší podnět z bližšího wedlé sebe bydlení, když pro obranu města wojsko Táborské a jiných měst s nimi stojících i s kněžími swými po wíce měsíců w Praze se zdržowalo.

Obec Pražská, tehdáž přirozeným během událostí wší straně pod obojí postawena w čelo, musila w ty časy potřeby we mnohém jim powolowati, a učení jejich došlo obliby i při welkém počtu obywatelstwa měst Pražských, tak že počalo wůbec býti nejisté, která strana w Praze samé nabude stálé přewahy.

Dne 4 Srpna, málo dní po odtažení wojska křižáckého následkem bitwy na Žižkowě, předložili kněží a heitmané Táborští Pražanům dwanáct artikulů, které kdyžby nebyly od obce stwrzeny, že nemíní wíce tu zůstati a Pražanům pomáhati. Z wětšího dílu wztahowaly se na dwa artikule Pražské o statcích kněžských a kárání smrtelných hříchů, kteréž artikule Táboři mnohem úplněji a rychleji chtěly míti naplněny, žádajíce obzwláště přísné zákony proti smilstwí, obžerstwí, marnosti w šatech a šperkách a proti lichwě, s strany kněží pak aby jim wšichni dědiční platowé hned byli odňati a k dobrému obce obráceni, ano kláštery a kostely, kterých není tak mnoho potřeba, aby byly zbořeny, též přílišná skwostnost w nádobách a oděwích kostelních aby byla odstraněna. Sama universita Pražská měla dle žádosti jejich swé základní listiny odewzdati na radnici, aby byly přehlídnuty a prý dle zákona božího naprawený.

Nowoměští, ani mistrů Pražských o radu se neptajíce, k tomu ke wšemu přiwolili, Staroměští wšak odwolali se na uradění s mistry, pokudby dle jejich zdání mohlo aneb nemohlo býti powoleno. Uzawření mistrů s strany jednotliwých artikulů wznesl na konšely a starší obecní mistr Petr Payne, jinak řečený Engliš, rodem z Angličan, odkudž, jak se zdá, pro účastenstwí učení Wiklefowa, do Čech se byl obrátil. Jsa mistr učení Oxfortského přišel do Prahy při začátku roku 1417, a přijat do fakulty swobodného umění pod mistrem Křištanem. Táboři, nemajíce na tom dost, co jim obec k žádosti jejich powolila, brzy po tom jednání z Prahy odešli.

Po bitwě na Wyšehradě rozhněwali se Táboři podruhé 1420.
na Pražany, když konšelé wydali nález, aby budaucně nikdo nesměl we městě rozšiřowati žádné nowoty, kteréby nedowedl nade wši pochybnost dokázati písmem swatým, nad čímž ustanoweni čtyři mistři učení Pražského, kterým každé nowé učení mělo nejprwé býti předloženo ku posauzení a rozhodnutí (14 List.)

Wěc, o kterau tehdáž nejwíce rozepří panowalo w lidu, byly kněžské oděwy, kteréž Táboři naskrze zawrhowali, prawíce, že nemají základu w písmě swatém. Lid Pražský, který se jejich učení přidržowal, ošklíwil si důsledně i mistrské a bakalářské habity, tak že se audowé university pro strach urážek neosmělowali před lidem w nich se ukazowati; i musilo poněkud upuštěno býti od přísnosti statut, dle kterých jak čtení we školách tak wolení děkanů a jiné školní skutky w obyčejném oděwu neměly se předse bráti. *) Zdání mistrů Pražských o oděwích kněžských bylo, aby se toliko zbytečná nádhera při nich odstraňowala.

Ku přetrhnutí wšech kyselostí, které z toho pocházely, usnesly se konečně obce Pražské s některými pány zemskými o weřejné slyšení mistrů a kněží Táborských, aby je dle toho přátelsky mohli srownati (29 Listop.)

Slyšení poněkud se pozdrželo dobýwáním twrze Říčan, před kterauž ležeji někteří wůdcowé obau stran, na jejichž nawrácení do Prahy se čekalo. Konečně po dobytí Říčan uzawřeno, aby schůzka držána byla po obědě dne 10 Prosince w kolleji Karlowě.

Hlawní půwod toho byl pan Oldřich ze Hradce, řečený Wawák; přítomno mělo býti krom swětských pánů a konšelů wšecko Pražské duchowenstwo, před kterýmžby mistři s jedné a Táborští kněží s druhé strany wyložili swé důkazy. Konšelé Pražští powolali k tomu dni Žižku a jiné heitmany Táborské k slawnému obědu na radnici, aby mezi sebau přátelštěji pojednali.

Po obědě wšak když mistři a kněží Pražští w kolejil čekali, Táborští zpěčowali se přijíti, a žádali, aby kon-

*) Wiz o tom w Monum. Univ, Prag. Tom. I. P. I. 36

1420. šelé ustanowili kterékoli jiné místo ke schůzce. Jim protiwowaly se nepochybně obyčeje školské, kterýmž raději z daleka se chtěli wyhnauti. Pan Oldřich z Hradce, Žižka a druzí páni a heitmané, nechtíce, aby se co obmeškalo, nařídili tedy, aby ihned přišli do domu pana Zmrzlíka ze Swojšína proti kostelu sw. Jakuba ; což oni bez odporu učinili.

Schůzka byla držána we weliké síni u přítomnosti welkého počtu osob duchowních a swětských, kdež pánowé oni měli býti za přátelské umluwce mezi stranami. Tedy žádali páni, aby přistaupeno bylo k otázce s strany oděwů kněžských. Ale rektor university, mistr Prokop z Plzně, zdwihl se, a žádal, aby nejprw slyšány byly některé bludné artikule, škodné celému králowstwí, jichž poznamenání na papíře psané s sebau přinesl a podal mistru Petrowi z Mladeňowic, tehdáž kazateli u sw. Michala na Starém městě, aby je přečetl.

Tedy četl mistr Petr z Mladeňowic ne méně než 72 artikulů, wšeliké církwi odporné a mezi sebau rozdílné učení obsahujících, tak že w nich poznati bylo nejen Tábory, stranným rozumem písmo wykládající, a w tom owšem nezcela mezi sebau se srownáwající, ale spolu podiwné wýstřední sekty ze strany jejich pošlé, nebo k nim se hlásící, Pikarty, Adamníky a podobné wýparky baufliwých těch časů, kteří se s půdy rozumowé záhy nechali unésti do powětrných říší fantastických.

Rozumowá část artikulů obsahowala za základ swůj wýslowně položenau sadu, že „nic nemá wěřeno ani držáno býti od křesťanů, co není w biblí zjewně wyrčeno a napsáno;“ písma swatých doktorůw že jsau práwě písma lidí, kteří mohli zblauditi. Dle spůsobu, kterým Táboři byli obwykli písmo wykládati, zawrhowaly se w artikulích ještě nejmírnějších wšecky swátosti krom křestu a swátosti oltářní, a wšak i při těch mělo upuštěno býti od wšelikých obzwláštních cerimonií, jakož při křestu od swěcené wody, soli atd. Tělo a krew pána Krista pod obojí spůsobau že mají přijímati dítky hned po křestu, a že slušné jest tuto swátost často, třebas každodenně přijímati; pozdwihowati wšak aneb swěcená do druhého dne chowati že se nemá.

Mše že má celá čtena býti přirozeným jazykem če- 1420.
ským. Zwláštní oděwy mešné a wůbec wšecka ozdoba kněžská že jest pokrytstwí, ano že dobře jest zbytečné takowé oděwy a skwostné nádoby kostelní rušiti a kaziti. Očistec že není; přímluwy swatých že nic neprospíwají, aniž se jim neb ostatkům jejich zwláštní jaká úcta kostelní má prokazowati, aneb swátky jejich swětiti; než jediná neděle že jest den zaswěcený. Rowněž předepsaní postowé církewní že jsau lidský wynálezek, a platnosti žádné nemají.

S strany kněžstwa chtěli artikulowé mnohem přísněji než artikulowé Pražští, aby wůbec žádných statků zemských stále neměli, byť se swětským panowáním nebo i bez panowání.

Také mnohem wětší odtržení od obecné církwe, než bylo w úmyslu Pražských mistrů, obsahowal artikul od Táborů již we skutek uwedený, že biskupský úřad může uložen býti zwolením k tomu osoby hodné od kněží, kteří nejsau sami biskupowé, a biskup tak zwolený že práwo má, žáky neb laiky swětiti na kněžstwí. Mocnost papežská a přednost Římské stolice tím samým odpadala.

Proti universitě čelel artikul, že učiti se w sedmeře umění, a mistrowstwí w nich přijmauti aneb se mistrem w nich dopustiti nazýwati, jest zpohanilost, marnost a hřích smrtelný proti čtení pána Krista.

To, jak řečeno, byla nejmírnější část artikulů; jiné některé zabíhaly na témž základu trochu dále, než byl wůbec strany Táborské úmysl. Nejwíce toho wztahowalo se na swátost oltářní, kterau tak dlauho wykládali, až jí jednak nic nezbýwalo, jednak dle toho neb onoho jednostranného hlediště ta neb ona swéhlawost chtěla místo míti.

Jeden artikul byl, že pod spůsobau chleba jest jediné tělo pána Krista bez krwe, a pod spůsobau wína jediné krew pána Krista bez těla; jiný, že swátosti oltářní nesluší se klaněti; jiný konečně, že we swátosti wečeře páně Kristus není poswátně, než jen duchowně, z čehož prý následuje, že rowněž také přítomen jest w každé krmi požehnané, a že nejen kněz, než každý křesťan smí ji žehnati, a což wíce bylo rozumu wyzáblého.

1420. Některé jiné artikule chtěly z nemístné lásky k písmu swatému držeti wěci zrowna židowské, k. p. že nemají žádní obrazowé swatých ani w kostelích ani jinde býti ctěni aneb děláni, že nemá maso dušené býti požíwáno atd. Wšecko to přewyšowaly konečně fantasie o brzkém nowém řádu na swětě, který má nastati wymýtěním wšeho bludu a hříchu z církwe boží. Žeť nastal již čas, we kterém Kristus následowán býti má ne w milosti ale w přísnosti swé; wšichni nepřátelé Kristowi že mají mečem a ohněm býti zahubeni, a k tomu že jsau za mstné angely wywoleni bratří Táboři, aby naplnili zákon boží. Až se wykoná wyplenění wšech nepřátel božích, pak že přijde Kristus sám we sláwě swé, a tělesně přebýwati bude na zemi se swými wěrnými až do skonání swěta; tu že nebude potřebí žádného křestu ani žádné swátosti, ani žádného písma neb učení; nebo dítky na swět přicházeti budau bez poškwrnění prwotním hříchem a wšickni lidé budau maudří a w milosti, a zákon boží psán bude w srdcích jejich. Tehdy prý zákon nowý we znamenitých kusích proměněn bude, a nebude žádných kněží ani laiků, ani žádných swětských wrchností a poddaných, a wšecko jmění společné bude wšech lidí, tak jako bratří na hoře Táboře zachowáwají atd.

Učení toto bylo owšem wysoce nebezpečné, protože, jak řečeno, nebylo to žádné wzdálené proroctwí, nýbrž hned mělo bitím, pálením a hubením přistaupeno býti ke skutku, a to wše bez meškání uwedeno býti do swěta.

Když toto čtení bylo dokonáno, doložil mistr Petr z Mladeňowic, že není úmysl mistrů, někoho winiti, jakoby který z těchto artikulů držel, nýbrž napomenauti wěřící, aby se těch, kteří tak učí, wystříhali, protože wšichni tito artikulowé jsau buďto kacířští nebo bludní nebo pohoršliwí.

Mezi heitmany a kněžími Táborskými projewila se wšak nespokojenost. Rytíř Chwal z Machowic powstal, a prawil zjewně, že on drží wšecky ty artikule; Roháč z Dubé wytýkal mistrům: že w Kostnici strčili na nás 45 artikulů, a wy strkáte nám jich wíc než sedmdesát. Mladeňowic omlauwal znowu, že mistři žádného osobně newiní. Tu promluwil Martin Loquis, we jménu druhých Táborských

kněží, že oni drží wšecky tyto artikule, krom co je w nich 1420.
přidáno jedowatého. Ku podobnému smyslu přiswědčili kněz Markold, kněz Mikuláš z Pelhřimowa, biskup Táborský. Tedy wyzýwali je mistři k hádání; kdoby ty artikule chtěl hájiti, že hotowi jsau proti tomu okázati bludnost jejich weřejně we škole a písmem swatým. Martin Loquis žádal o přepis artikulů, mistři wšak nechtěli dáti, leč až by se kdo prohlásil, že je chce hájiti.

Konečně wystaupil na stolici kněz Mikuláš z Pelhřimowa, a obrátil řeč na prwotní úmysl této schůzky: žeť kněží Táborští za to měli, že tento rok položen jest pauze k jednání o řádech při mši, zdali lépe jest wečeři páně žehnati w ornatu čili bez ornatu; pročež na artikule od mistrů Pražských nenadále nyní přednešené že odpowědi dáti na ten čas mimo sebe paušti. Na to četl sepsané pojednání, we kterém dokazowal, že lépe jest slaužiti bez ornatu nežli s ornatem, neb že onen jest řád od Krista ustanowený, tento od lidí. Mistr Loquis přetrhnul mu řeč, když počal poněkud hůře mistrů Pražských proto se dotýkati.

Na to wytáhl a četl Jakaubek jiný traktat, již napřed zhotowený, Táborským za odpowěd, w němž na tom se zakládal, že jsau w církwi některé wěci podstatné, které se nikdy měniti nesmějí, jiné nahodilé, které se měniti mohau podlé času a potřeby, zbytečně ale hýbati jimi že se nemá; a tak i nošení kněžských oděwů že není newyhnutedlné a může opuštěno býti, když brání čas aneb místo, ale kde není překážky, že nemá býti zawrženo zbytečně, protože oděwowé tito mnoho skrytého wyznamenáwají. Kdyby wšecko, co Kristus při poslední wečeři swé dělal, bylo podstatné, pak žeťby musili kněží Táborští mnohé wěci, kterých nezachowáwají, dělati, k. p. nohy mýti, teprw wečír a to po wečerním jídle swátost tuto rozdáwati atd.

Po přečtení odewzdal Jakaubek traktat swůj panu Oldřichowi z Hradce, aby jej u sebe chowal, načež nařízeno také Táborům, aby swau odpowěd na to w jednom měsíci odwedli konšelům Staroměstským na radnici. S tím sročení toto bez pořízení se skončilo.

Písemnau odpowěd Táborských přinesl w nějakém čase 1421.

1421. potom kněz Koranda (1421, 3 Led.), žádaw přitom o weřejné slyšení před obcí; kteréž když mu bylo odepřeno, ohlásil a držel weřejné kázání o ornátích w kostele u Matky boží Sněžné, kdež jemu odpíral mistr Petr z Mladeňowic. Na to mistři Pražští wydali se swé strany nowý spis proti Táborům, objasňujíce stanowiště swé, s kterého mínili na to a jiná učení křesťanská dle písma swatého hleděti. Spis tento byl od nich weřejně we školách učení Pražského oznámen, a potkal se ještě s jednau odpowědí strany protiwné. *)

Zrowna tehdáž strana Táborská z příčin již nahoře poněkud dotčených sama w sobě se roztrhla, když nejprwé Martin Loquis wystaupil s učením swým o swátosti oltářní, že jest chleb a wíno pauhé znamení těla a krwe Kristowy, že této swátosti proto žádná úcta poklekowáním, klaněním atd. nemá býti prokazowána, a že ji wěřící sami mají bráti do rukau a přijímati. Z toho pošlo brzy wšeliké hrubé zlehčowání této swátosti od sprostého lidu, a zároweň rozšiřowalo se ono zdiwočelé učení o nastáwající pomstě nad hříšníky a nowém stawu newinnosti, který nastati má na zemi.

Widauce hrozící toto zlé před očima Táboři rozumní, blížili se poněkud zase ku Pražanům. Mikuláš Biskupec a mistr Jičín psali do Prahy, žádajíce mistry Pražské, a zwláště Jakaubka a Jana Příbrama, o radu, jak by se proti takowým bludům měli postawiti (28 Un.), a wystříhajíce je, aby na pozoru byli w Praze, aby se totéž zlé w lidu nerozšířilo. K radě university wydali konšelé Pražští ostré proti tomu rozkazy, a Žižka ještě téhož roku aspoň nejwětší neřest Adamníků, z těch roztrží Táborských pošlau, krutostí meče a ohně wyhubil.

Předce wšak mezitím rozepře Táborských a Pražanů o ornaty zcela neutichla. We středu po welikonoci (26 Března) přišel do Prahy kněz Táborský jménem Antoch, a kázal o tom předmětu na weřejném rynku, kdež jmenowal

*) O jednání tomto wyprawují Wawřinec z Březowé a Chronica causarum Taboriensium, mezi sebau se doplňujíce.

dwa rohy zlé saně, o které řeč jest we Zjewení, jeden 1421.
konšely Pražské, a druhý mistry Pražské, jakožto zastawatele toho „kacířského zwyku“ nošení kněžských oděwů při službách.

Obecná wěc česká proti králi Sigmundowi a proti církwi Římské šla toho času wítězně před se. W měsíci Dubnu přistaupil ku Pražanům a straně jejich arcibiskup Konrád, a stál odtud při čtyrech artikulích Pražských až do smrti swé; což bylo straně pod obojí wysoce důležité; neb nyní swětil také žáky jejich na kněžstwí, a mistry a kněží pod obojí učinil swými officialy při wykonáwání nejwyšší spráwy duchowní nad zemí. *)

Brzy na to byl weliký sněm stawů králowstwí českého držán w Čáslawi; kdež usnesli se, že chtí čtyry artikule Pražské tak dlauho hájiti, pokudby nebyli lépe zprawení písmem swatým takowým, kterémuby mistři a kněží Pražští nemohli též písmem swatým odolati. Zwoleno také dwadcet spráwců zemských, jimž přidány dwě osoby duchowní ku poradě we wěcech duchowních, ježto byli z učení Pražského mistr Jan Příbram, a z kněžstwa kněz Jan řádu Praemonstratského z Želiwa, muž tehdáž w obcích Pražských weliké moci užíwající. Konečně ustanoweno, aby byl držán sněm duchowenstwa českého pod obojí w Praze, a tu aby arcibiskup dle společného uradění mistrů a kněží nařídil konečně řád kostelní, jejž by wšichni jednostejně powinni byli zachowáwati, a wýtržní aby mohli od arcibiskupa a úředníků jeho býti přidrženi (7 Čerwna.)

Arcibiskup Konrád položil den k tomu sněmu na swátek sw. Prokopa (4 Čwce.), a to w ten spůsob, aby přijíti směli kněží pod obojí i pod jednau bez rozdílu, jimžto wšem Pražané podáwali úplné bezpečenstwí.

Schůzka držána byla určeného dne w kolleji Karlowé. Arcibiskup Konrád, nemoh pro nemoc sám osobně přijíti, moc dal na swém místě mistrům Prokopowi z Plzně a Janu Příbramowi, aby přijmauce k sobě jiné osoby dle wůle swé,

*) Zpráwu o tom wiz zwláště w Chronicon belli Hussitici, sepsaném od neznámého auda učení Pražského, z Šaunatowy pozůstalosti.

1421. nařídili a jednali wše, cožby se jim zdálo býti k uwedení jednoty a pořádku w duchowenstwu prospěšné. Přijali tedy k sobě ke společnému řízení sboru mistra Jakaubka, tehdáž kazatele kaple Betlemské, a kněze Jana Želiwského.

Prokop z Plzně i Jan Příbram byli, jak zwláště z pozdějších příběhů wyswítati bude, utraquisté we smýšlení swém co nejméně možná od obecné církwe se různící, a druhé dwa ony sotwa bez mušení za swé pomocníky wywolili. Neboť byl kněz Jan, jehož moc we městech Pražských den ode dne se zmáhala, zrowna hlawní podpůrce strany Táborské w Praze, a kněz Jakaubek byl snad ze wšech kněží Pražské strany nejwíce Táborským powolný.

Ředitelowé tito rozdělili wšecko shromážděné duchowenstwo pod obojí (neb, jak předwídati bylo, druhá strana nalezti se nedala) na čtyry části dle krajin, totiž Pražské, Hradecké, Žatecké a Táborské, kteříž se každí obzwlášť shromaždowali. Čtyřem těmto oddílům předložili pak jisté artikule k rozjímání; a o které z nich se shodla wětšina hlasů, ty činily uzawření sboru, jímž mělo napotom wšecko duchowenstwo býti wázáno. Uzawření toto čteno bylo od m. Příbrama u weřejné schůzce obecné dne 7 Čerwence w lektoři theologické, kdež přítomni byli wšichni duchowní, též pan Oldřich z Rosenberka, kterýž se na čas byl přidal ke straně pod obojí, pan Viktorin z Poděbrad, konšelé Starého a Nowého měst Pražských i jiní znamenití lidé stawu swětského.

Wšechny artikule, o které se sbor shodnul, wypadly we smyslu university Pražské, ač poněkud s důraznějším wytčením toho, co je straně Táborské mohlo učiniti poněkud příjemnější.

Za základ wíry křesťanské položilo shromáždění wšecko swaté písmo starého a nowého zákona, též wyznání Nicaenské, Athanasiowo a jiná w církwi prwotní přijatá, konečně wšecka uzawření prwotní církwe, od kteréž že w ničem nemá býti odstupowáno. Nařízeno proto, aby každý duchowní powinen byl celé swaté písmo aneb aspoň nowý zákon míti a pilně w něm čítati.

Wšecka předešlá nařízení od university a kněžstwa

Pražského učiněná o swátosti oltářní a jiných wěcech wíry 1421.
jsau od tohoto shromáždění potwrzena, a zwláště že každý wěřící pewně má wěřiti, že we swátosti wečeře páně jak pod spůsobau chleba tak i pod spůsobau wína přítomen jest Kristus Ježíš, prawý bůh a člowěk, swým wlastním tělem a wlastní krwí, a tato swátost že co nejpilněji a nejčastěji, třebas i každodenně má býti podáwána jak zdrawým tak nemocným, a dítkám jako dospělým; též při ostatních wšech šesti swátostech že wždycky také zároweň swátost oltářní ke stwrzení jich má se přijímati.

Mše swatá že dle celého řádu, jakž hned od prwotní církwe se zachowal, má býti držena, a sice w obyčejných církewních oděwích čili ornátech, wšak s pominutím přitom wší zbytečné nádhery, a to wždy, leč w čas nahodilé překážky, která by se nenechala odstraniti. Také že má každý spráwce kostela míti křtitelnici se swěcenau wodau, též olej swěcený, a při křtu i jiných příležitostech, jak obyčej jest, jich užíwati. Toliko co již předtím, pro wystříhání se prý některých nebezpečenstwí, z obřadů kostelních dle nálezu obcí Pražských jest opomenuto, aby i napotom se neobnowowalo, leč z rozumných a welmi důležitých příčin.

Za nejwyšší spráwce celého duchowenstwa w králowstwí českém wedlé arcibiskupa a s jeho srozuměním wywoleni byli též čtyři mistři, kteří řídili toto shromáždění. Jich měli wšichni duchowní poslauchati, a dle rozkazů jejich se říditi; pokud by se kdo tak nezachowal, měli práwo jej trestati. Zwláště nařízeno, aby žádný duchowní nic nowého a neobyčejného neučinil, lečby jim to prwé předložil k uwážení, a od nich to bylo schwáleno.

Žádný kněz že nemá nad zbožím, důchody a jinými statky zemskými swětským spůsobem panowati, než spokojen býti se skromnau strawau a oděwem dle příkladu chudoby apoštolské. Žádný kněz nesmí, což předtím welmi často a zřejmě se stáwalo, wěci kostelní najímati nebo pronajímati, a tak hleděti lakomého rozmnožowání jmění swého; žádný nesmí peněz bráti od udělowání swátostí neb rozličných služeb s kteraukoli swátostí spojených, rowněž od jakéhokoliwěk modlení. Konečně ustanoweny těžké tresty na roz-

1421. ličné přestupky kázně kněžské, jakož na smilství, opilství, powalowání se w hospodách, kostkářství, oplzlé řeči, baufření swětského lidu a jiné těm podobné.

Při každém artikuli tázal se mistr Příbram shromážděného kněžstwa, jestli k němu přiwolují; i přiswědčili wšichni krom kněží Táborských, kteříž s artikuli týkajícími se wíry a církewních řádů nikterak shodnauti se nemohli, a tak weřejně prohlásili swau s nimi nespokojenost.

Nejhůře bylo, že kněz Jan Želiwský, jeden ze správců w témž sboru zwolených, od toho času zřejměji než předtím počal ku přízni strany Táborské bauřiti obce Pražské, a proti universitě samé buditi w lidu nenáwist. Nejprwé počal pronásledowati ctihodného kněze m. Krištana, faráře Swatomichalského, pod záminkau, že nechce swátosti oltářní podáwati dítkám, a při službách božích wždy užíwá jen jazyka latinského. Po mnohých okusích k wytlačení jeho z fary dowedl aspoň toho, že mu byl místo Petra Mladeňowice nějaký Wilém, kněz strany Táborské, přidán za kazatele. Také w některých jiných kostelích Pražských z náwodu jeho uwedeni od osadníků kněží téže strany.

Darmo byla obec Pražská brzy po onom duchowním sněmu (21 Čerwence) wydala nález, aby žádný kněz we městě trpín nebyl, který se s kněžími Pražskými nesrownáwá, a darmo týmž nálezem wšecko kázala zachowáwati, cožby oni čtyři spráwcowé duchowenstwa w úřadě swém nařídili. Kněz Jan spoléhal hlawně na chátru lidu, jejíž pomocí wšecko, co chtěl, wymohl.

K narownání rozličných roztržek, které z toho pošly jak w lidu tak w duchowenstwu, nařídili konšelé a starší obecní nowau schůzku duchowních w kolleji Karlowě, kteráž držána dne 12 Listopadu.

Jakaubek a Petr Engliš předložili sedm artikulů, kteréž drželi k zachowání jednoty a pořádku za potřebné: 1. Aby uzawření předešlého sněmu duchowenstwa pewně zachowána byla w platnosti. 2. Aby každý kněz, kdož se chce w Praze zdržowati, na swědomí swé slíbil spráwcům od téhož sněmu zwoleným, že jich we wšem slušném chce poslauchati. 3 Aby kněžím, kteréžby tíž spráwcowé chtěli

trestati, nikdo nesměl nadržowati, ani spráwcům kněžstwa či- 1421.
niti překážky, a to pod wyhnáním z měst Pražských. 4. Kdožby se tak proti spráwcům kněžstwa postawil, mají ho druzí kněží dle nařízení týchž představených weřejně oznámiti. 5. Žádný kněz nemá nic nowého začínati ani nic starého rušiti, pokudby to, co předse beře, před týmiž spráwci, aneb kdyžby mu od nich bylo kázáno, i weřejně we školách neprowedl písmem swatým. 6. Žádný kněz aby přijat nesměl býti ke spráwě kteréhokoliwěk kostela w Praze, pokudby spráwcowé kněžstwa o jeho schopnosti a zachowalosti se nepřeswědčili, a o tom starším osadním nedali známosti. 7. Aby obec Pražská žádána byla o ustanowení pokut proti těm, kteříby se neposlušných neb protiwníků spráwců kněžstwa ujímali.

Když tito artikulowé byli přečteni, a ode wšeho přítomného kněžstwa schwáleni, i také ustanoweno, aby čtyři osoby na předešlém sněmu zwolené při spráwě duchowenstwa i napotom zůstaly; kněz Jan powstaw, s usmáním prawil: Tito artikulowé zde čtení jsau uděláni proti mně a knězi Wilémowi; a když na to řeč byla o očistci, ukázal weřejně swé mínění, prawě: Chci na to widěti písma zjewná a býti poučen.

Třetí den na to (14 Listop.) někteří mistři a kněží, od schůzky k tomu ustanowení, šli na radnici, a artikule ony obci městské předložili ku potwrzení. Tu již byl kněz Jan stranu swau w obci dle smyslu swého připrawil; kteříž welikými hlasy proti tomu křičeli, žádajíce také, aby předešlí spráwcowé duchowenstwa ponecháni nebyli, aby byl kněz Jan jediný spráwce duchowenstwa, a aby na radu powolal, koho chce jiného, kdyžby toho bylo potřebí.

Kněz Jan, w jehož přítomnosti se to dálo, odmlauwal: žeť není k řízení tak četného kněžstwa dostatečný; aby učinili spráwci Jakaubka a mistra Jana Kardinala, kterých on chce jako žák jejich poslauchati, a břímě, jakkoli těžké by mu uložili, snášeti. O očistci byli pak mnohé řeči lehkowážné od rozličných osob z obce, kteréž učení toho naskrze nechtěli trpěti, ani řeči o něm poslauchati. Konečně psala obec k wojsku českému, ležícímu tehdáž proti císaři

1421. Sigmundowi u Čáslawě, žádajíc, aby kněz Jan ode wšech za jediného správce celého kněžstwa skutečně uznán byl; což sice nestalo se, ale ze společného usnešení zwoleni k tomu kněz Jan, Jakaubek, Kardinal a Petr Engliš. Jan Příbram a Petr Plzenský musili ze správy wystaupiti.

Na tom nebylo knězi Janowi dosti, i neustáwala strana jeho w lidu, čím dále tím hůře mistrů učení Pražského wůbec slowy i skutky se dotýkati, kteříž we dne w noci trpěti musili rozličné nátisky, wolání, aby je, jakožto pronásledowníky prawých kněží zabili, nebo utopili, nebo pod korauhwí pana Čeňka z Wartenberka psy z města wyštwali, aby se wíckrát newraceli atd. Newěra, které se toho času někteří pánowé zemští dopustili, kteří při nastáwajícím nebezpečenstwí od strany pod obojí odpadli, a přešli k Sigmundowi, činila lid ještě wíce nedůwěřiwý a lehko popudliwý.

W měsíci Prosinci sešla se obec Pražská jednoho dne na radnici, kdež následowníci kněze Jana wymohli nálezy, dáwající učení Táborskému zrowna panstwí we městě. Předně, aby w kostelních řádech wšecko naskrze bylo opuštěno, co prý Kristus a jeho apoštolowé neučili; nebo prý Kristus w nowém zákoně wšecko dostatečně položil, čeho potřebí jest k spasení. Druhé, aby nařízeno bylo mistrům učení Pražského, přinésti swá privilegia a zakladací listy obecného učení, též statuta, a složiti je na radnici, aby w ně bylo nahlédnuto, cožby w nich bylo, ježtoby čelelo proti zákonu Kristowu, aby bylo opraweno neb odstraněno.

Ku přehlídce této we smyslu Táborském, kteréby bylo celému učení Pražskému musilo dáti docela jinau podobu, nepřišlo pro jiné události, které hned na to zřetel na jinau stranu obrátily.

Hlawně bylo to, jak se lze domysliti, wálečné tažení proti císaři Sigmundowi, kteréž se pak skončilo nowau welikau porážkau jeho u Německého Broda. W obci Pražské, s níž nyní osudowé učení Pražského nejwíce byli slaučeni, nastal brzy na to nowý přewrat, tak že strana proti-Táborská aspoň úřad zase opanowala (1422), a odtud na
1422. obec wíce mohla působiti. Zwláště přičiňowal se nyní mistr

Jakaubek, aby předešlé zásady, zachowáwané w dobrém 1422
srozumění s universitau, zase nawráceny byly k platnosti. *)

We wýpowědi ubrmanské, tehdáž mezi Starým a Nowým městem Pražským učiněné (5 Un.), bylo oněch 7 artikulů Jakaubkowých a Englišowých we hlawní wěci potwrzeno, totiž aby kněží w Praze se zdržující nowých čtyr oněch spráwců kněžstwa powinni byli we wěcech wíry poslauchati. **)

Brzy wšak na to přenáhlili se konšelé Staroměští činem, který i na jejich wlastní hlawy hroznau bauři přitáhl, i na nějaký čas učení Pražského úplné ztroskotání přiwedl za sebau.

Dne 9 Března 1422 byl kněz Jan ze Želiwa pod záminkau nějaké rady powolán na Staroměstskau radnici, a tu nenadále z rozkazu konšelského sťat, s nímž i nejhorliwější jeho následowníci z měšťanstwa.

Sotwa o tom činu ještě nejistá powěst se rozšířila po Praze, prwé než konšelé s přípravami k odporu, již napřed chystanými, byli pohotowě, již se wšech stran hrnul se sprostý lid, a zwláště Nowoměstský, na rynk, žoldnéře lehko odstrčili, wybili radnici, a o ukrutném činu se přeswědčiwše, wzali krwawau pomstu nad konšely a staršími obecními.

W té bauři udeřil rozwzteklený lid na kolleje a domy mistrů a kněží Pražských; wše wytlaukli a wytepali; rozebrali knihy, mnoho strhali a zkazili; mistři někteří záhy z města utekli, jakož i Rokycana, jehož jméno počínalo tehdy slawné býti, jiní wšichni zjímáni a wsazeni na radnici do wězení.

Učení Pražské tím spůsobem na čas docela přestalo. Nowí konšelé, pod wplywem pobauřené chudiny naskrze dle smyslu strany Táborské zwolení, powolali obec Staroměstskau prwní neděli na to, dne 15 Března, na radnici, aby nad mistry zajatými saud učinili. Kněz Wilém, onen

*) Wiz žaloby kněze Wiléma na mistry a kněží Pražské pro stětí kněze Jana w Archivu Česk. III. 237.

**) Archiv Český I. 211.

1422. oblíbenec Jana Želiwského, žalowal na wšecko kněžstwo, učení Pražského se držící, předně na Jakaubka a druhé hlawy, zejména Příbrama, Engliše, Martina Wolyni, Křištana, Prokopa Plzenského, Kardinala a Rokycanu, představuje obci, kterak wšecko jejich jednání již od jednoho roku wždycky k tomu směřowalo, aby stranu protiwnau zahubili, až prý tím spůsobem přišlo k zawraždění wěrných bratří. Obec wšak po druhém a nesnadném smlauwání konečně na tom se ustanowila, aby wšichni zajatí mistři zawezeni byli do Hradce Králowé, aby se prý tam hříchů káli.

Wyhnanství toto netrwalo déle než asi deset neděl, mezi kterýmž časem přišel byl do Prahy Sigmund Korybut, kníže litewské, a uwázal se we spráwu králowstwí českého. Jeho přičiněním stalo se zase jakéž takéž smíření mezi stranami, a obec ustanowila, aby se mistři wypowědení do Hradce i také druzí, ježto byli z Prahy utekli, zase směli nawrátiti (28 Kw.), což dle nálezu dwa dni na to učiněného (30 Kw.) o mistřích uteklých k císaři Sigmundowi a s ním držících platiti nemělo.

W též oné schůzce nařízen byl také nowý sněm duchowní k neděli nejprw příští w Praze (31 Kw.), w němž mělo se kněžstwo usnésti o to, cožby slaužilo k upewnění swornosti.

O spůsobu a následcích tohoto kněžského sněmu nic není powědomo; a wšak swornost, která měla jim býti dosažena, brzy ještě hůře než předtím se roztrhla. Kníže Sigmund litewský nakloňowal se w Praze wždy wíce k straně proti-Táborské, a w předešlau moc její nowě ji usadil, až konečně stranu přídržící se učení Táborského krwawě počal pronásledowati. Z toho powstala obecná wálka w Čechách mezi stranau Pražskau a bratrstwem Táborským, kteréž utiskowání swých spoluwěřících nemohlo déle snášetí. Čím wíce tato wálka se rozněcowala, tím méně mohli se owšem přátelé Táborů w Praze sami ozýwati, a tak byla i universita prosta swého nepřítele, a při straně swé w předešlau wážnost byla nawrácena.

1423. W měsíci Červnu roku 1423 leželi obě strany proti sobě blíž hradu Konopiště. Obměkčiwše se poněkud k smí-

řní, zwolily ze sebe některé prostředníky, kteříby je we- 1423.
spolek smluwili.

Největší pohoršení působily wždy kněžské oděwy, i srownalit se prostředníci dle swého smýšlení w tom, že kněžské oděwy nejsau zawedeny zákonem božím, nýbrž ustanowením církwe swaté. Protož žádali, aby obě strany na znamení přátelské smířenliwosti ukázaly, že nošení oděwů těchto při mši pokládají za swobodné, tak totiž, aby mistři Táborští čtli tu před obojím wojskem w ornatu, a Pražští bez ornatu. Na to wšak že má učiněno býti obau stran slyšení, a kdyžby mistři Pražští ukázali, že se má w oděwích zwlášlních mše čísti, tehdy aby se tomu kněží Táborští podwolili.

Táborští dle wyřčení umluwců skutečně se zachowali, z nichž kněz Prokop Holý tu na místě četl mši w ornatu; Pražští ale bez ornatu čísti nechtěli.

Slyšení mistrů Pražských a kněží Táborských držáno bylo niceméně dne 24 Červwna na hradě Konopišti. Některé osoby duchowní a swětské s obau stran byly ustanoweny za posluchače, kteříž dle průwodů jedné a druhé strany učiniti měli wýpowěd. Z Pražské strany mezi nejpřednějšími přítomni byli mistr Jakaubek, Jan Kardinal, Petr Engliš, Jan Příbram a Jan Rokycana.

Přední řeč byla owšem o ornatech a kostelních obřadech. Mistři Pražští předložili za základ swého hádání napřed čtyry sady následující, tázajíce se Táborů jestli je uznáwají za prawé: 1. Že swatého písma mají se wšickni křesťané držeti, 2. že swatý Jeronym písmo swaté bez proměny přeložil, 3. že knihy sw. Diwiše, Klimenta, Origena, Chrysostoma a předních čtyr doktorů, totiž Augustina, Jeronyma, Ambrože a Řehoře, skutečně od nich pocházejí, 4. že, w čem ti čtyři posledně jmenowaní jednohlasně se srownáwají, sluší držeti za prawdu.

K prwnímu punktu, s strany písma swatého, přiswědčili Táboři beze wšeho ohražení; o překladu sw. Jeronyma že mají též za to, jak Pražané, ne by to byla jeho zásluha, ale že psal pomocí ducha swatého; wšech ale knih swatým oněm otcům připisowaných že za prawé míti nikterak nemohau; a co se týče srownáwání wšech čtyr předních

1423. swatých doktorů, že byli lidé, a tedy i wšichni o některé wěci mohli býti na omylu.

Když takto nedostáwalo se sjednocení hned w základech wíry, nemohlo owšem býti srownání w jednotliwém. Táboři s strany oděwů kněžských stáli na swém, že jest to wynález Římských papežů, a to welmi neužitečný, neb že se tím maří mnoho času, jehož by se užiti mohlo ku kázání a poučowání lidu. Také užíwání cizího jazyka při službách božích hanili; že se tak zpíwají pauhá slowa, kterým lid nerozumí. Proti čemuž když mistři namítali, že w tom zpíwání jsau mnohá swatá tajemstwí, kterých nemožno jest lidu wykládati, Táboři na to dbáti nechtěli, prawíce, že tedy rowněž tak dobře bylo by, wůbec toho nečísti, jako čísti cizím jazykem. Mnoho mluwili též proti ukazowání welebné swátosti a jí se klanění, proti mším swatých, modlitbám za zemřelé a proti očistci, na kterýž, prawili, že není žádných důkazů.

Mistři Pražští hájili přijaté obyčeje, a že držeti se má také to, co učí církew obecná, byť nebylo w zákoně božím. Táboři zřejmě tomu odporowali, a jen na písmě swatém chtěli přestáwati.

Jediná wěc, o kterau se obě strany w jistém spůsobu srownaly, byla wíra o přítomnosti Kristowě jak pod spůsobau chleba tak wína we swátosti oltářní. Mistři Pražští předložili osm kusů, w nichž tato wíra slowy co nejuzčími se zawírala, kterýchžto kusů wlastní skladatel byl mistr Příbram. Mezi jinými byly tři artikule, tutauž wěc toliko silněji a silněji obsahující, totiž: že tělo Kristowo we swátosti oltářní obsaženo jest jakožto tělo; za druhé jakožto podstata; za třetí jakožto podstata sama w sobě.

Kněží Táborští i tak k wíře o přítomnosti Kristowě we swátosti se přiznali, toliko ten rozum zamítajíce, jakoby tu myšleno mělo býti na rozměr a prostranstwí, tak že by tu byla přítomna ta část těla Kristowa, tu ona; w čemž mistři Pražští dali jim za prawdu, a obě strany s tau ohradau jména swá pod osm artikulů podepsaly.

Dle smluwení toho postawili Táboři se swé strany také ty dwě sady: Chleb poswátný w přirozenosti swé zů-

stáwaje chlebem, jest poswátně tělem Kristowým. Druhé: 1423.
Chleb poswátný w přirozenosti swé zůstáwaje chlebem, není totožně tělem Kristowým, pokud se rozuměti má o hmotné totožnosti.

W praudu hádání i mistr Jan Příbram tyto sady připustil; podepsati jich wšak, čehož žádali Táboři, nechtěl potom. Bylť jemu wůbec hořký ten den Konopištský, jednak w pozdějších létech, když jej stíhali protiwníci z nesrownalosti jeho tehdejšího a pozdějšího mluwení, jednak i na místě samém, když pronesli Táborští traktat jeho psaný proti Mikulášowi z Pelhřimowa, w němž mezi jiným uwodil slowa od něho swatému Augustinowi připisowaná: „O přewysoká důstojnosti kněží, w jichž rukau syn boží jako w lůně panny wtěluje se! jazyk jejich s nebes swodí syna božího, a ruce jejich we drahé krwi Kristowě smáčejí se.“ Táboři proti tomu a jiným místům příliš hrubě smyslným zdwihli před shromážděním žalobu, a strana druhá zase proti jistému traktatu Biskupcowu, w němž twrdil, že Kristus po swém na nebe wstaupení, nikdež tělem swým na zemi není přítomen rozměrně a dle prostranstwí. Sbor na obadwa traktaty ustanowil po dwau osobách, s každé strany jednu, aby je wzali w uwážení, a sic na Biskupcůw traktat Jana Příbrama samého s Pražské strany a kněze Hawla Sušického s Táborské, rowněž na traktat Příbramůw mistra Jakaubka a kněze Wácslawa. Rozhodnutí těch kommissí wypadlo na oprawení některých bludů w obau traktatech. *)

Ostatně, smíření toto Konopištské dlauhého trwání nemělo. Wálka brzy zas hůře než předtím wypukla, a trwala ještě déle než rok; mezi kterýmž časem Pražané s posawadními přátely swými nemohše se shodnauti, o pokoj se stranau přijímajících pod jednau se pokaušeli. Mělo držáno býti slyšení o čtyřech artikulích Pražských w Brně, k němuž jedna i druhá strana postawiti měla swé mistry

*) Data o jednání tomto na Konopišti podáwají: Chronica causarum Taboriensium, traktat Englišůw proti Příbramowi w rukop. univ. bibl. Pražské IV. G. 14. fol. 130 a jiný rukopis tamže XVII. A. 16. fol. 6—8 pv.

1423. a posluchače, jako při jednání w Konopišti (1 Listop). Brzy wšak nemohli se o bližší spůsob shodnauti, a sešlo s toho.

S Tábory stalo se konečně nowé smíření r. 1424
1424. dne 14 Září w poli na Špitálském. Následkem toho bylo brzy po smrti Žižkowě držáno nowé shromáždění we wěcech wíry mezi mistry Pražskými a kněžími Táborskými na hradě Pražském (okolo 16 Říj.) Tu předložili mistři Pražští wšecku wíru swau o wěcech rozporných obšírně w jistých artikulích, zwlášť o sedmi swátostech, obřadech při mši, očistci a wzýwání swatých *); i nastalo dlauhé hádání před ustanowenými posluchači, kteréž ale jako častěji předtím, zase newedlo k ničemuž. Naposledy M. Jan Příbram přednesl nějaký wýklad oněch osmi artikulů o swátosti oltářní, ku kterým byli Táboři přiswědčili na Konopišti; s kterýmžto wšak wýkladem oni spokojeni nebyli, a rozmrzewše se o to jedni na druhé, schůzku nowě na několik neděl odložili.

Když ustanowený čas přišel, přeloženo bylo místo té schůzky do kolleje Karlowy. Mistr Příbram, jak aspoň mu wina dáwána od Táborských, opět wšecko jednání zkazil hanliwými slowy, kterými se dotýkal Táborských. Nebo přede wším sborem lidí swětských i duchowních winil je, že z prostředka jejich wyšlo kacířstwí pikartské, a nemoha na to dáti dostatečných důkazů, obořil se pak na jednoho z nich, kněze Markolda, jehož winil z učení, že zlí kněží nepůsobí swátosti. Kněz Markold wyžádal si času k odpowědi do zejtří, načež swé učení wyložil w takowý rozum že byl před shromážděním osprawedlněn, kteréž ale zas nic neučiniwši, rozešlo se.

Téhož času jednáno bylo nowě s pány pod jednau, až učiněna umluwa we Zdicích (w Říjnu). Strana pod jednau we swém welkém opuštění, když ani od císaře Sigmunda ani odjinud nemohla se nadíti pomoci, wešla w záwazek dosti nepodobný, podáwajíc se na rozhodnutí písmem swatým, tak totiž, aby učiněno bylo slyšení obau stran,

*) Artikulowé lito strany Pražské nalézají se w rukopise bibl. univ. Pražské XVII. A. 16. f. 9—15. pv.

ku kterému by postawili swé mistry a každá 50 posluchačů. Čímby důwodům tito posluchačowé dali za prawdu, k těm aby i strana druhá powinna byla přátelsky přistaupiti. Císař Sigmund učinil wšak pány pod jednau několikerými listy pozorny na to, že se tak wyšinují z mezí církewního poslušenstwí, protož, jak se zdá, ke schůzce nepřišlo. 1424.

Roku potomního (1425) učinili wšak páni pod jednau s Pražany i Táborskými příměří, we kterém skoro wšem čtyřem artikulům Pražským na čas u sebe samých na statcích swých dali průchod, a císaře Sigmunda opět náramně tím rozmrzeli (w Říj.) *) 1425

Brzy na to jednali Pražané se Sigmundem samým skrze pana Oldřicha z Rosenberka o slyšení. Císař Sigmund ponawrhowal místo k tomu we Wídni nebo w Korneuburce, tak aby bylo rozmlauwání držáno mezi mistry učení Pražského se strany jedné a mistry učení Wídenského s druhé strany. Ani k tomu rozmlauwání wšak nepřišlo, protože Sigmund nemínil slyšení tomu dáti té platnosti, kterau Pražané žádali, nýbrž s strany mocného slyšení pauze se odwoláwal na papeže.

Hádky mezi kněžími Pražskými a Táborskými poněkud přestáwaly, protože jednak naděje srownání se w náboženstwí wždy wíce hynula, jednak při welkých nebezpečenstwí wálečných strana strany wíce než po nějaký čas předtím potřebowala.

Táborští drželi z počátku roku 1426 (6 Un.) pro sebe obzwláštní schůzku w Písku, a uzawření swá písemně Pražanům oznámili, se žádostí, aby zwlášť také mistrům Pražským dána byla o tom wědomost, a jestližeby se co nalézalo w tom zcestného proti wíře neb obecnému dobrému, aby jim bylo odepsáno. **)

Rowněž drželi kněží strany Pražské, jak z města tak z celého králowstwí, obzwláštní synodu w kostele Týnském (w Červnu), kteráž rozepsána byla od arcibiskupa Konráda; místo něho wšak předseděli jeho officialowé. Někteří z

*) O těchto jednáních wiz listiny a psaní w Archivu Českém III. 248. 254. I. 19—24.

**) Archiv Český III. 256.

1425. mistrů Pražských ustanoweni byli k sepsání a wyložení wšech hlawních punktů náboženstwí pod obojí, kteréž wšemu knežstwu shromážděnému předložili, aby ode wšech byli zachowáni. Zněni artikulů, o které se synoda takto usnesla, bylo as takowé, jako na synodě držané roku 1421 w kolleji Karlowě, s některými přídawky, mezi nimiž byl jeden, aby kněží, kteří sem tam swátost oltářní dle žádosti wěřících rozdáwali pod jednau spůsobau i pod obojí, tento zwyk odložili, a samo přijímání pod obojí horliwě lidu porančeli. Jiný přídawek bylo napomenutí, aby se studií we swobodných uměních, za čas wálky znamenitě zanedbaných, pilněji hledělo, a aby tomu nebylo překáženo, jakž prý se dálo od některých. *) Myšleni tu owšem byli nejwíce bratří Táboři, kteříž, jak dílem prwé napowěděno, we spůsobu učení Pražského mnohé sobě přáli proměny. **)

Mezi tím časem začátek wzala nowá rozepře w učení Pražském samém o wěci, o které se mistři předtím byli hádali s Táborskými.

1426 Nic platno nebylo osm punktů Konopištských o swátosti oltářní, o které se tehdáž Pražští a Táborští byli sjednotili a zapsali; w nichž wíra o přítomnosti Kristowě we swátosti slowy dosti uzkými byla ohražena, a přece w duchu zůstáwala možnost smyslu rozličného. Nezdá se, žeby tato rozličnost smyslů byla zůstala tajna hlaw obau stran, nýbrž wíc jakoby se byli ostýchali ještě hlauběji u wěc tak subtýlnau zacházeti, rádi jsauce tomu, když aspoň ohraženi byli proti bludům pikartským, k welikému zlehčení té swátosti směřujícím. Byloť zwláště při některých předních mistřích strany Pražské tolik snášeliwosti, že rozdílností we wíře aspoň w zewnitřním chowání proti jinak myslícím nenechaly se říditi.

*) Artikulowé synody této nalézají se w rukopise univ. bibl. Pražské XVII. A. 16. fol. 32 pv—39.

**) Srow. místo w Monum. Univ. Prag. Tom. I. P. II. p. 5. kdež prawí Petr z Mladeňowic, jakožto děkaň artistský toho roku: „Verum disturbiorum periculis, nedum ab exteris, *imo et periculosius ab intraneis, vocatis falso vocabulo fratribus*, in ipso regno et civitate jam dicta continue agitatis, actus scholastici pro majori parte sunt sicut ommissi pariter et suspensi.

Snášeliwost takowá nesrownáwala se ale s powahau mistra 1426. Jana Příbrama; i jakž nahoře jest powěděno, hned při prwní schůzce po skončení zjewné wálky s Tábory pohotowě byl s wýklady oněch osmi kusů, kteréž musily různici, jakž takž ukrytau, nowě odhaliti a rozšířiti. Brzy na to jal se o témž předmětu hlaubati w knihách Wiklefowých a traktatech Petra Engliše, we kterých tento některé wěci, od Wiklefa učeně rozebrané, přednášel prostonárodně, a tak náhledy jeho rozšiřowal w lid.

Roku 1426, po nějaké prý dosti krátké nemoci, we kterau upadl, powstal s welikau proměnau swého smýšlení, tak že knihy Wiklefowy, kteréž prý předtím netoliko slowy ale časem i pěstí zastáwal, počal nyní weřejně tupiti a wyznáwati za kacířské. Proti němu powstal nyní Petr Engliš k zastáwání swého krajana, a spůsob, jak jeden i druhý swau wěc wedli, byl takowý, že hádka nabyla hned powahy, celému utraquismu nebezpečné.

Weřejná hádání a jednání byla držána na rozličných místech, jakož w domě Staroměstského sauseda Wácslawa Bradatého, též na radnici a we školách, o čemž pohříchu obšírnější zpráwy k lepšímu wyrozumění té wěci se nezachowaly.

Na radnici Staroměstské prohlásil se mistr Příbram před konšely a jinými přítomnými, že by mohl wíce než dwě stě bludných artikulů z knih Wiklefowých ukázati; když ale byl od Engliše wzat za slowo, aby je přinesl písemně, neudělal toho.

Dne 25 Prosince bylo konečně držáno slawné slyšení obau stran u přítomnosti knížete Sizmunda litewského a rektora i wší university Pražské. Tu si počínal Příbram dle spůsobu swého welmi wášniwě, a hleděl protiwníka swého osočiti zwlášť jakožto cizozemce, zwolaw mezi jiným: O slepí Čechowé! Lépe by wám bylo wiseti než slyšeti tyto a takowé wěci, a dopauštěti, aby rozséwány byly w tomto králowstwí.

Mistr Engliš odporowal artikulům od Příbrama jmenowaným jakožto wytaženým křiwě neb nerozumně; proti čemuž Příbram počal se odwoláwati na odsauzení knih Wiklefowých od university Oxfortské a Pařížské, od Římské

1426 stolice a koncilia Kostnického, owšem auktorit, o kterých shromáždění tu přítomné nemohlo rádo slyšeti; konečně mysle tím protiwníka swého dokonce zničiti, odwoláwal se též na zawržení 45 artikulů od obce učení Pražského, od theologické fakulty téhož učení, ano od národu českého w hlučné oné schůzce u černé Růže (1408), při kteréž žeť byl i mistr Jan Hus a mistr Jakaubek zde přítomný, jehož wolal na swědectwí. Jestliže jemu nechtí wěřiti, aby aspoň wěřili těmto mužům, jejichž úsudku lépe jest se držeti a dle nich wíru swau sprawiti, než dělením se od nich je samé potupowati a zawrhowati.

Takto byla wěc přiwedena na záwratný kraj, kdež musilo posluchačům jedné i druhé strany počnaut býti auzko; neb se již jednalo o kacířstwí Husa samého, a tak o základy celé wěci, pro kterau se byl národ pozdwihl a tolikeré zlé podniknul.

Na jaký spůsob se rozešla schůzka, není powědomo, ale následek bylo welké pobauření myslí w obcích Pražských, ku kterémuž přidaly se také různice o některé obřady kostelní, o nichž hned roku 1421 učiněno bylo nařízení, aby jakožto již prwé opomenuty, nebyly obnowowány. Někteří, jakož k. p. mistr Křištan, farář Swatomichalský, nemohli si jich odwyknauti, a zrowna ti s Příbramem we smyslích jeho o swátosti oltářní a o Wiklefowi nejwíce se srownáwali. Hlawy protiwné strany kněžstwa byli mistr Jakaubek, Petr Engliš a Rokycana, tehdáž kazatel u panny Marie před Týnem.

Konečně swezla se bauře na knížete Sigmunda li-
1427. tewského, jenž stranu Příbramowu podporowal. Dne 17 Dubna 1427, na zelený čtwrtek, zdwihla se proti němu obec, i byl ssazen se spráwy zemské, a wyjíti musil ze země. Tu byl Příbram s celau swau stranau wyhnán z města: s Křištanem, Prokopem Plzenským, Petrem Mladeňowicem a ostatními, kteříž se dle nálezů obce a předešlých synod nechtěli zachowati. Mistr Křištan s některými jinými byl nějaký čas držán u wězení na radnici Staroměstské.

Po tomto přewratu usnesla se obec Pražská o některé artikule, kteréž wšichni kněží i laikowé zawázati se museli

držeti. Část jich týkala se kázně kněžské, i bylo zwláště 1427
ustanoweno, aby wšichni kněží w Praze se zdržující poslauchali jednoho nejwyššího správce, kterého si sami z prostředka swého wywolili. Prwní takowý správce kněžstwa Pražského byl, jak se zdá, mistr Jakaubek.

O kostelních obřadech, prwé opomenutých, což bylo swěcení některých wěcí, nařízeno bylo nowě, aby jich žádný o swé ujmě neobnowowal, leč se společným usnešením wšech kněží Pražských a obcí. Zároweň přikázáno také, aby žádný nehyzdil čtení ewangelia a epištoly při mši českým jazykem aneb wůbec jakékoli nařízení nejwyššího správce duchowenstwa, ježtoby slaužilo k zachowání jednoty w službách božích.

S strany nejnebezpečnějšího punktu předešlých hádek, totiž swátosti oltářní, wyslowila se obec se zwláštní opatrností, nepochybně dle náwodu Jakaubka a Rokycany, tak že s jedné strany hlaubání Příbramowo určitě zawrhla, a s druhé strany také prawý katolický smysl o té swátosti proti uchylkám Táborským dostatečně ohradila. Spůsob, jakým si byl počínal Příbram we swém wýkladu o přítomnosti těla Kristowa, wyhlásila obec „za neslýchaný od počátku křesťanstwí, nowě wymyšlený a zle domněný, také nesnadný a nerozumný, a tak neužitečný, nébrž škodný lidu křesťanskému.“ Pročež aby každý křesťan zůstal „při té, w té a na té wíře, kterauž jest nám pán Kristus ostawil a jeho wěrní učedlníci a swatí učitelé prwní církwe swaté, že w swátosti oltářní widomé, kteraužto nám Kristus, jeho učedlníci i jiní swatí w prawdě chlebem nazýwají, jest diwným, před smysla a rozumu našeho očima skrytým obyčejem prawé tělo pána našeho Ježíše Krista, kteréžto přijato jest z panny Marie, umřelo na kříži, z mrtwých wzkříšeno, a sedí na prawici boha otce wšemohaucího. A mimo to wyznání prawé, dostatečné a spasitelné nemá býti žádný puzen ani tištěn, ani mocí ani práwem, k jinému jakkoli širšímu neb wtipnějšímu, od prwních starých swatých neobyčejnému wyznáwání o té spasitelné a welebné swátosti, aby nepřestaupil mezí, kteréž jsau uložili otcowé naši swatí.“ *)

* Wiz Archiv Český III. 261.

1427. Téhož roku usnesli se wšichni mistři a kněží Pražští společně s obcí, aby we wšech kostelích Pražských stejným dnem držáno bylo poswíecení, totiž, jak až posud se zachowáwá, tu neděli po swatém Wácslawě, „ne proto, aby tím cti a chwály boží ubylo,“ jak obec prawí, než pro zastawení welikých a zbytečných nákladů i také mnohých hříchů, které z předešlého zwyku pocházely. *)

Mezitím opět se podařilo společné jednání Pražanů a Táborů se stranau pod jednau o příměří, a sic po welikém útěku křižáků a Němců u Tachowa. Mezi jiným umluweno (w Září) nowé slyšení mistrů obau stran, kteréž mělo držáno býti na hradě Žebráce w den narození božího. Wýslowně podwolili se páni pod jednau, cobykoliwěk mistři Pražští dokázali písmem swatým aneb swatými doktory, pokudby ti písmu swatému neodporowali, že to chtí přijmauti za prawé a to zachowati. **)

W tak nebezpečném stawu wěcí držel sám papež Martin V za potřebí, w to wkročiti, i psalť legatowi swému, kardinalowi s titulem sw. Cyriaka, aby hleděl toto slyšení wšemožně přetrhnauti; neb že jest docela zbytečné, poněwadž wíra křesťanská sama w sobě dosti jest jasná tolikerými konciliemi a ustanoweními církwe, že dalšího hádání, jehož kacíři bez toho chtí jen se lstí užiti, není potřeba. Jestližeby ale z toho slyšení naskrze sejíti nemohlo, aby k němu na každý spůsob poslal několik mistrů a doktorů učení Wídenského, kteřížby kacířským klamům a lstem řádně dowedli odepříti. ***) Schůzka byla nepochybně, jako wšecky předešlé, tímto psaním překažena.

W pořádku ustanoweném w Praze po wyhnání mistrů strany Příbramowy proměnilo se mezitím předně to, že místo jednoho správce nad kněžími byli zwoleni dwa, jeden na Starém, a druhý na Nowém městě. Při jaké příležitosti se to nejprwé stalo, není powědomo. A wšak příčina byly rozličné různice mezi oběma městy, jak pro některé swětské wěci, tak i pro náboženstwí; neb se Nowoměští od ně-

*) Archiv Český I. 220.
**) Archiv Český III. 264.
***) Listina w rukop. arch. Třebonsk. A. 16. f. 260.

jakého času mnohem žiwěji než předtím hlásili zase k oby- 1427
čejům Táborským.

Roku 1428 bylo mezi městy učiněno narownání; a 1428.
wšak zrowna we správě duchowenstwa nic se nepromĕnilo, nýbrž zůstal wždy zwláštní správce na Nowém, a zwláštní na Starém městě. Tolik jediné bylo w artikulích onoho narownání doloženo, že obce žádají obojích kněží „aby byli za jeden člowěk, a zwláště ti dwa kněží starší aby se spolu dobrowolně a beze wšeho zawazení scházeli, kdyžby se jim widělo za podobné, a ty obce k lásce, k swornosti a spasení wedli a učili.“ (1 Září).

Tehdáž, jak se zdá, ještě před smrtí mistra Jakaubka, byl správcem kněžstwa na Starém městě Jan Rokycana, na Nowém kněz Jan Wlk. Něco později nalézá se Rokycana také jakožto generalní vikář arcibiskupstwí Pražského (1429 19 Říj.) *); mistr Jan Kardinal zastáwal okolo toho času úřad arcibiskupského officiala (1428, 4 Kw.) **)

Z jara roku 1429 nabyly rozepře mezi Starým a No- 1429.
wým městem nowého podnětu welikým sněmem wšech náboženských stran držaným w kolleji Karlowě (ok. 22 Kw.), kdež jednalo se o spůsob, jakým by měl pokoj zjednán býti s císařem Sigmundem, aby byl přijat za krále. Wšechny strany o prostředek k tomu shodowaly se kromě Sirotků a Nowoměstských, kteříž hned na to w branný spolek wešli. Rozdílowé w řádech kostelních, o které se Rokycana a Wlk nemohli srownati, nýbrž i na kázaních jeden druhého o to s kněžími swými tupili, rostli zároweň tím wíce. Mezi wzrůstajícími těmi různicemi umřel mistr Jakaubek Stříbrský, jehož auktorita při jedné i druhé straně wždy mnoho platila. (10 Srp.) Konečně přišlo k zjewným bauřím mezi městy, tak že jedno na druhé wálečně se zbrojiti, ano již z jednoho města na druhé stříleti počali; až pak skrze přátelské umluwce spůsobeno nowé narownání (25 Září).

Brzy potom nastalo také jednání o smíření Příbrama a strany jeho s ostatními mistry Pražskými, kteréž ale nyní

*) W rukopise bibl. univ. Praž. V. G. 15, f. 16.
**) W rukop. bibl. kapit. Praž. K. XXXIV. fol. 235.

1429. tím bylo nesnadnější, že i strana Táborská počala se té wěci wíce než prwé ujímati. Mezi zdáním Englišowým a jejím o přítomnosti Kristowě we swátosti byl rozdíl sám sebau nepříliš welký, a zdá se, že Engliš od toho času, když hádka s Příbramem se začala, ještě wíc než prwé se k nim přiblížil. Strana Táborská wšecka wzala nyní Englišowu stranu, a we schůzce wšech obcí uzawřeli kaceřowání Wiklefowých knih se protiwiti, a státi wedlé Engliše, kterýž se prohlásil, že we wšech artikulích, ježtoby Příbram z Wiklefowých spisů wytknul, a zwláště o swátosti oltářní, míní ukázati smysl prawý a katolický.

Tedy položen byl rok oběma stranám w Praze, a spůsobeno nowé hádání, kteréž rozhodnauti mělo osm posluchačů, z každé strany čtyři woleni. Příbram, kterýž se mezitím (aspoň nějaký čas) zdržowal w Žatci, dostawil se, a podal Englišowi některé artikule písemně, wšecky okolo toho se točící, žeby Kristus we swátosti přítomen nebyl tělem swým přirozeným.

Engliš snažil se ukázati, že Wiklef bral slowo *přirozený* we wšech těch artikulích pauze we smyslu hrubém, totiž jakoby se mysliti mělo na nějaké rozdělení jednotliwých audů w hostii. Také neopomenul na to důkaz klásti, coby z toho následowalo, kdyžby měly knihy Wiklefowy držány býti za kacířské; neb žeť národ český wůbec nazýwán jest Wiklefský; jestliže ale byl Wiklef kacíř, „pak žeby musilo býti držáno za slušné a sprawedliwé národu českého kaceřowání, a za swaté wyzdwižení proti němu kříže, a za sprawedliwé krále uherského nepřátelské wálky zdwižení, za rozumné weřejné spálení knih onoho ewangelického doktora w městě Pražském, ano za nepochybně sprawedliwé odsauzení mistra Jana Husa w Kostnici, a což wíce tomu podobného.

Naproti tomu Příbram neostýchal se hlawně zase řeč obrátiti na Husa, a dokazowal úsilně, že Hus Wiklefa nikdy nezastáwal, nýbrž jeho častěji se odříkáwal, ano sady jeho sám držel za kacířské. Opět mluwil o schůzce národu českého u Černé Růže, kdežto prý obzwláště tyto tři artikule Wiklefowy byly zapowěděny: Předně, žeby tělo boží nebylo w swátosti swau přítomností tělesnau, to a též, které

na nebi na prawici sedí. Druhý, žeby we swátosti ostáwal 1429.
chleb hmotný po požehnání. Třetí, že spůsoby chleba nestačí we swátosti bez chleba přirozeného.

Jaký o těch wěcech byl skutečný smysl Husůw, hleděli jsme hned při hořejším wyprawowání ukázati; i jest jisté, že Hus častěji tomu odpíral, jakoby chtěl we wšecky šlepěje Wiklefa kráčeti, ačkoli nikdy také jeho netupil, nýbrž, jak se zdá, i při wěcech, kde w literě s ním se nesrownáwal, wždy myslil, že Wiklef sám ne ten smysl, který se mu přičítal, nýbrž lepší držel. Co se dokonce oněch tří punktů týče, o které se rozepře nejwíce točila, widěti jest z traktatu Husowa O swátosti oltářní, o němž jsme šíře powěděli, že we hlawní wěci aspoň wždy wíce s Englišem než s Příbramem srownáwal se, tak že nebylo diwu, když Příbram nepokoj řečmi swými spůsobený při posluchačích s strany prawowěrnosti Husa upokojiti nemohl, a Engliš proti němu bez odmluwy mnohé urážky si dowolowal.

S druhé strany překáželo Englišowi welice, že již byl čáru překročil wětším nakloněním se k Táborům, jejich neklanění se hostii a podobnému zmenšowání úcty k té swátosti. Když jemu Příbram wyčítati začal rozličné artikule toho druhu ze spisů jeho wytažené, Engliš nic nechtěl odpowídati, jakožto na wěci sem nepříslušné, ačkoli Příbram s strany toho welmi úsilně naň dorážel.

Ještě hůře bylo jemu, když Příbram jiného dne hádky, dlauho se táhnaucí, sám swé wyznání wíry o swátosti oltářní předložil, žádaje posluchačů, jestli wíra jeho je prawá, aby mu ji potwrdili, pakli je zlá, aby oprawili. We wyznání tomto, obšírnými slowy powěděném, počínal si opatrněji než při smlauwání Konopištském. Hlawní wěc byla postawena w ta slowa, že we swátosti přítomen jest Kristus „widomě na oltáři skrze swé přirozené člowěčenstwí a božstwí, a skrze swau duši i ducha swého a skrze přirozený byt wšech swých audůw, které jest wzal z panny Marie, a kterýmiž sedí na prawici boha otce.“ Ani na slowě *audůw* zde tak mnoho nezáleželo, jako na slowě *přirozený*, kteréž on jistě úmyslně nechal bez wýkladu. Dosáhlť také w tomto punktu tolik, že nejen čtyři poslu-

1429 chači jeho, ale i dwa se strany Englišowy wolení, totiž Jan Rokycana a Wácslaw z Drachowa, wyznání jeho schwálili. Engliš sám wšak k wyznání tomu přistaupiti nechtěl, a také druzí dwa posluchači jeho, kněží Táborští, Mikuláš z Pelhřimowa a Petr Němec Žatecký.

Kněz Jan Rokycana držel na to také zwláštní kázání w Týně proti třem míněním o swátosti oltářní: 1. žeby Kristus, prawě: totoť jest tělo mé, byl myslil pauze *znamení* swého těla, 2. žeby we swátosti oltářní obsaženy byly pauze milosti neb dary, jakožto působení těla Kristowa, 3. žeby přítomné bylo tělo Kristowo duchowně (mysticum), ne přirozeně (19 Říj.) *)

Též obecenstwo při hádání přítomné, jehož bylo na několik set osob, welikými prý hlasy wyznání Příbramowo schwalowali. Příbram wšak nicméně příčinu měl, po skončeném jednání si stěžowati, „že na tom hádání trpěl jest weliké protiwenstwí a bezprawí, útisky, násilé a přílišná ukřikowání,“ o čemž jemu přátelé jeho wydali písemné swědectwí.

Konečné rozhodnutí posluchačů po té schůzce wydáno bylo dne 20 Října na faře u Swatého Hawla, a sic w ten smysl: aby Příbram Wiklefa a Petra Payna, naproti tomu Petr Payne Příbrama nijakž nekaceřowal, ani kdo mistra Jana Husa neb Jakaubka w čem hanil neb tupil, než aby wšichni wespolek drželi pokoj až do dne swatého Ducha nejprw příštího, mezi kterýmžto časem že oni, posluchači, s muži dospělými se uradíce, chtí učiniti konečné narownání. **)

Mimo to učinila také obec Staroměstská zwláštní nálezy k upewnění lepšího řádu kněžstwa, a zwlášť také

*) Kázání toto nalezá se w rukop. bibl. univ. Pražské. V. G. 15 f. 11—16.

**) Zpráwy o dlauhé této hádce mezi Příbramem a Englišem od r. 1427 až do 1429 nalezají se dosti sporé a k tomu spletené, tak že jim we wšech podrobnostech wyrozuměti nelze. Zřídla zde o tom užitá jsau: 1. Staré letopisy české na str. 70. 71. 2. Některé listiny w Archivu Českém něco wýše citowané. 3. Apologia magistri Johannis Příbram contra defensores Wiklef w rukop. arch. Třebon. A. 16. f.

s strany usnadněného nyní nawrácení wystěhowaných. Mezi 1429.
jiným obnowena byla zápowěd, aby obřadů již jednau opomenutých nikdo o swé ujmě nezdwihal. Též nařízeno, aby se nikdo neopowažowal, tupiti spisů Husowých neb Jakaubkowých, lečby měl proti nim zjewné důkazy nebo písmo newýwratné. Kněží a mistři před dwěma léty wyhnaní aby se směli wrátiti, wšak pod tau wýminkau, kdyžby se s těmito řády spokojili, jakož i s těmi, ježto wydány byly hned po jejich z města wyjití. Pokudby také rozepře mezi Příbramem a Englišem nebyla srownána, neměli kněží jedné ani druhé strany na kázáních jednoho ani druhého chwáliti ani haniti. *)

Jaké narownání se na to o sw. Duchu stalo, neb staloli se wůbec jaké, jest pohříchu nepowědomo. Wětší díl wystěhowaných mistrů nepochybně po onom narownání do Prahy se wrátili, jmenowitě mistr Křištan z Prachatic **); Příbram sám ale zdržowal se wždy mimo Prahu až asi do roku 1434. ***)

Kněží Táborští, kterým onen wýrok umluwců postačowati nemohl, učinili se swé strany brzy na to (6 Ledna 1430. 1430) schůzku w Táboře, kdež proti mistru Příbramowi, jakožto nepříteli prawdy a rozséwači různic a neswornosti, wyřkli swau nelibost, a ustanowili jisté wýminky, bez kterýchby žádnému knězi nemělo powoleno býti we městech jejich se zdržowati. Žádali totiž srownání se s nimi w pod-

216—221. 4. Jiný jeho spis proti Englišowi a kněžím Táborským w rukop. kapit. Pražské D. 49. f. 183– 192. 5. Wyznání wěrných Čechůw s strany hádání, které bylo mezi mistrem Janem Příbramem a mistrem Petrem Englišem ꝛc. w rukop. bibl. univ. Pražské XVII. A. 16. f. 39—51. 6. Adaptiones sensus artikulorum M. Petri Anglici w rukop. bibl. univ. Praž. IV. G. 14. f. 130—156. 7. Zpráwa w často citowaném spise Chronica causarum Taboriensium ꝛc.

*) Nařízení toto přichází w rukop. kapit. bibl. Pražské D. 51. f. 312.

**) Křištan jmenuje se w Praze při 6 Dubnu 1430 w Liber collectarum Novae civit. Prag. ab anno 1427 f. 71 (W knihách městských.)

***) Prawít Příbram we spise swém proti Engliši a Táborům w rukop. kapit. Pr. D. 49. kdež wypočítáwá swá pronásledowání pro odporowání Wiklefowi, mezi jiným: „Exilium cum periculis pluribus mortis *novem annis* pertuli.

1430. statných punktech jejich wíry, tak jako obce Pražské podobně we swých městech žádali od jiných kněží. *)

W postě byla držána nowá schůzka obcí Pražských w kolleji Karlowě, o jejímžto jednání nic není powědomo. **)

Mezitím w největších bauřích wálečných, kteréž se toho času hrozněji než předtím po wšech okolních zemích rozšiřowaly, wšecka strana pod obojí společně wždy také jednala o smíření s církwí a spůsobení pokoje, ku kterémuž nyní spíše počalo se nakloňowati, když k naprawení neřádů w církwi wůbec chystalo se nowé koncilium.

1431. Při začátku léta 1431 držán jest sněm wší strany pod obojí w Kutnéhoře (Un.), kdež nowě jednalo se o srownání strany Pražské a Táborské, bez něhož nesnadno bylo na srownání s obecnau církwí pomysliti. Zwoleno za posluchače dwanáct osob ze tří stawů králowstwí, panského, rytířského a městského, kteříž položili stranám schůzku w Praze k času sw. Jiří.

Držána byla dne 30 Dubna w síni kolleje Karlowy, kdež hlawní slowo wedl proti Táborům mistr Jan z Rokycan. Rozmlauwání newedlo k ničemu, nežli že na žaloby od Rokycany wedené Táboři wšecku wíru swau o wěcech sporných široce wyložili; přičemž owšem bylo jako wždy předtím widěti rozdíl tak weliký, který se nedal lehko srownati. K slawné schůzce této přišli poslowé od krále Sigmunda a od krále polského, zwauce Čechy k sejití se s králem w Chebu, kdežtoby jim mělo zjednáno býti slyšení před obecným sborem wšeho křesťanstwa.

Než i toto jednání bylo marné jako wšecko předešlé. S králem Sigmundem byli w Chebu někteří biskupowé a jiní duchowní, s nimiž poslowé čeští jednali, a wšak se nemohli shodnauti o spůsob, jakým by to slyšení mělo předse jíti. Čechowé žádali totiž slyšení swobodné, tak aby nad nimi i nad koncilem stálo písmo swaté a wýroky swatých otců, ježtoby se s písmem srownáwaly; biskupowé naproti tomu žádali úplné a neobmezené podrobení se církewnímu

*) Uzawření té schůzky nalezá se w rukop. arch. Třeb. A. 16. f. 84

**) Wiz Monum. Univ. Prag. Tom. I. P. II. p. 6.

sboru; cožby koliw ustanowil, aby od Čechů bylo přijato; 1431.
k čemuž oni, dle toho, jak až posud se dálo, přistaupiti nikterak nemohli.

Ostatně wšemu jednání škodila nejwíce naděje, kterau císař zároweň ještě wždy skládal w nowé wálečné tažení proti Čechům strojené. Tažení stalo se hned letního času na to, i wydal kardinal Julian Cesarini, legat papežský, list we smyslu biskupů oněch sněmu Chebského, napomínaje Čechy ku podrobení se církwi bez wýminky, a zároweň mečem hroze. Čechowé odpowěděli manifestem wydaným w poli na hranici české (21 Čwce.), kterýmž wojsku německému předkládali spůsob swého posawadního snažení se o pokoj, a z kterých příčin žádosti na ně činěné w Chebu přiswědčiti nemohli. *)

Porážka Němců u Domažlic tento staw wěcí proměnila. Ještě téhož roku sešel se obecný sněm církewní w Basilei, a učinil pozwání k Čechům, aby do téhož města wyprawili swé posly, jimžby dáno bylo swobodné slyšení.
Po delším o tom jednání wypraweno konečně poselstwí 1432.
slawné, opatřené dwojím plnomocenstwím, jedním od stawů pod obojí wůbec, druhým od university učení Pražského, jehož mistrům konečně dáno bylo zdání swé před nejwyšší auktoritau církewní hájiti a wykládati.

We městě Chebu byla již předtím učiněna smlauwa s doktory od koncilia wyslanými o spůsob, jakýmby poselstwí české mělo býti přijato a jak s ním jednáno (1432 18 Kw). Ustanoweno totiž slyšení weřejné před celým sborem i také přátelská rozmlauwání s muži k tomu schopnými z koncilia, též wyměňowání spisů, kdykoliw a jakby toho Čechowé žádali. Hlawní jednání mělo býti o čtyrech artikulích Pražských, a rozsudce písmo swaté a swatí doktorowé, pokud na něm se zakládají. Ostatně owšem wymíněno úplné bezpečenstwí a pominutí wšech klateb, interdiktů a jiných církewních pokut, kteréžby se dle nálezů koncilia Kostnického a papežských dekretů měly na posly wztahowati.

*) Kopie w museum českém z archivu Kraloweckého.

1432. Z mistrů Pražských přední w tom poselstwí byl Jan Rokycana, jemuž po nedáwné smrti arcibiskupa Konrada (✝ 1431, 24 Pros.) wykwétala naděje arcibiskupstwí Pražského, pak mistr Petr Engliš. Jiní dwa byli kněží Táborští, Mikuláš z Pelhřimowa a Oldřich bakalář.

Poslowé wyšli z Prahy dne 6 Prosince 1432, a w
1433. měsíci Lednu počali swé jednání w koncilii o čtyrech artikulích. Mistr Rokycana wedl při o artikul prwní a nejtěžší, o přijímání pod obojí spůsobau.

Jednání toto šlo zdlauhawěji, nežby se na prwní oko bylo zdálo, a nejhůře bylo s učením kněží Táborských, o kterém hned ze předu nemohla býti naděje, žeby přišlo k jakému srownání s konciliem. Mistrům Pražským, jeho se nedržícím, bylo tím tíže dosáhnauti swé wlastní wěci, čím nesnadněji bylo koncilium přeswědčiti, že oni téhož nedrží; aniž pak mohli hned swau wěc od wěci Táborů odděliti, kteříž byli wždy jejich přátelé a pomocníci.

Ze začátku měsíce Kwětna (7 Kw.) wrátili se poslowé do Čech s nedokončenau; s nimi wšak přišlo slawné poselstwí koncilia, w jehož čele byl Filibert biskup Kostnický, s ním doktorowé písma swatého rozličných universit a jiní učení a z wyššího duchowenstwa. Účel poselstwí toho byl, jednati se stawy země české shromážděnými na sněmu w Praze o sw. Trojici, též přinésti dostatečnau zpráwu o stawu wěcí českých. Dne 11 Července wyšli zase z Prahy, a s nimi wydali se poslowé čeští podruhé na cestu do Basilee. Ani tu wšak nepřišlo ještě k ničemu; nýbrž ku konci měsíce Října poselstwí koncilia totéž co prwé s biskupem Filibertem nowě přišlo do Prahy, kdež položen byl sněm k času swatého Martina, a zároweň schůzka kněžstwa českého w kolleji Karlowě.

Jednání s kněžstwem a mistry učení Pražského otewřel slawnau řečí Jindřich Tokke, mistr swatého písma a kanowník Magdeburský (9 List.), jeden z poslů Bazilejských. Následkem jednání se sněmem Swatomartinským ustanoweno několik mistrů a kněží, ježtoby konečně s strany čtyr artikulů Pražských o něco jistého s posly a plnomocníky koncilia uhodili, i tak staly se prwní námluwy kompaktat dne

30 měsíce Listopadu, na kteréž sobě mistři a kněží čeští 1433.
we jménu sněmu králowstwí českého a markrabstwí morawského se strany jedné, a poslowé we jménu koncilia s druhé strany podali ruce w kolleji Karlowě. Obsah těchto prwotních kompaktat byl následující:

Nejprwé sněm králowstwí českého a markrabstwí morawského we jménu wšech obywatelů těchto zemí strany pod obojí učiní a slušným spůsobem wyzná a utwrdí pewný pokoj a jednotu s církwí; kteraužto jednotu a pokoj poslowé we jménu koncilia přijmau, načež zruší wšecky pokuty a klatby proti Čechům wyřčené, a přikáží wšem křesťanům, aby jich nikdo nehaněl, aniž jim škodil, nýbrž aby s nimi zachowáwali křesťanský pokoj, jakožto s poctiwými a poslušnými syny církwe swaté, kteréž mají bratrsky milowati.

Dále učiněno jisté narownání o čtyrech artikulích Pražských, jakožto hlawní obsah kompaktat; proti kterémuž wšak se strany mistrů a kněží českých tolik námitek se wyskytlo, že poslowé ještě dwěma pozdějšími listy mínění swé blíže o tom musili wyslowiti.

Prwní artikul, o swátosti oltářní, postawili Čechowé w ta slowa: „aby přijímání přebožské swátosti těla a krwe boží, užitečné a spasitelné, pod obojí spůsobau, totiž chleba a wína, wšem křesťanům w králowstwí českém a markrabstwí morawském a na místech jich, kdož se w té straně přídrží, bydlejícím, skrze kněží swobodně bylo podáwáno.“

Žádost jejich byla totiž, aby we wšech místech, kde až posud pod obojí spůsobau se přijímalo, i napotom tak a nejinak ode wšech bez rozdílu bylo přijímáno. K tomu poslowé w ten spůsob nepřiwolili, nýbrž powolili toliko swobodu, tak aby jen těm pod obojí spůsobau bylo podáwáno, kteřížby toho žádali, a to s přidáním trojí wýminky: 1. kdyžby Čechowé a Morawané církewní jednotu a pokoj práwě a w skutku přijali, a we wšech wěcech jiných, krom přijímání pod obojí, u wíře a obyčeji (fidei et ritui) obecné církwe sjednali se, 2. aby podáwána byla swátost oltářní jen osobám jsaucím w létech rozumných, 3. aby kněží tak přijímajícím wždycky wyložili, že pod spůsobau chleba ne-

1433. toliko tělo, a pod spůsobau wína netoliko krew pána Krista jest obsažena, ale pod každau spůsobau celý a plný Kristus.

Proti poslední této wýmínce neměli kněží Pražští nic namítati; neb jen některé odrůdy Táborů w tom se od církwe dělily. Proti wýmínce druhé bylo zdání wětšího dílu Pražských mistrů, že se swátost oltářní i dítkám má udělowàti; o čemž ale na ten čas nic písemně se nejednalo. O wýmínce prwní, s strany sjednání se s církwí u wíře a obyčeji, musil dán býti wýklad na pochybnosti welmi podstatné.

Předně žádali Čechowé wyswětlení, co se má zde rozuměti pod *wírau* a *obyčejem*; načež odpowěděli poslowé, že wíra jest tu prawda prwní a wšecky prawdy jiné, jakž oznamují se w písmích swatých a naučení církwe zdrawě srozumělých,“ obyčejowé pak, ne zwláštní, ježto rozličné jsau w rozličných zemích, ale kteréž se wšude a obecně při službě boží zachowáwají.

Druhá pochybnost byla, coby mělo míti platnost, jestliže někteří Čechowé při službě boží nehned přijmau wšech obyčejů. Mysleli se tu owšem Táboři, jakožto we znamenitých punktech wíry i obyčejů se různící, kteřížby sic byli býwali na překážku obecnému smíření. Poslowé wšak dali za odpowěd, že to w tom ohledu nic překážeti nemá, než aby takowým wolno bylo, sboru Basilejskému samým swau wěc předložiti, a že pak wždy rozhodowati má ten saudce, o kterého se smluwili w Chebu, totiž písmo swaté a swatí doktorowé, ježto se s ním srownáwají.

Druhý artikul byl o trestání hříchůw, od Čechů w těch slowích položený: „Wšickni hříchowé smrtelní, a zwláště zjewní, skrze ty, na kteréž to sluší, rozumně a wedlé zákona božího buďte stawowáni, trestáni a wypleněni.“ Poslům Basilejským zdálo se slowo *na kteréž to sluší* příliš býti široké, i wyřkli tedy, že moc mstění nad hříšníky nepřísluší obecným osobám, ale na ty toliko, kteří mají moc práwa nad nimi, se zachowáwáním při tom obyčejného řádu práwa a sprawedlnosti. Čechům toto zcela nepostačowalo; prawilit, že dle swědectwí písma swatého i swatých otců bůh někdy srdce obecných lidí wzbuzuje k trestání

a pomstě hříchů. Owšem jednalo se tu hlawně o wěci zběhlé a osprawedlnění jich, neb jak by se řečí našeho století řeklo, o práwo revolucí; i učinili poslowé Basilejští, co jen nejwíce mohli, prawdu toho, že tak wýminečně bůh činí, potwrdiwše, wšak s tím doložením, že o takowých wěcech nelze dáti zákonu aniž sluší mnoho o nich mluwiti. 1433.

Podobně bylo s artikulem třetím: „aby slowo boží od kněží božích a jahnů hodných swobodně a wěrně bylo kázáno.“ Poslowé činili námitku proti slowu *swobodně*, aby jemu nebylo rozuměno jináč nežli s wyhražením moci biskupů a jiných předstawených nad kněžími jim poddanými. Mistři čestí nahodili, že někdy některý praelat ze záwisti neb zlosti bez rozumné příčiny dobrému a hodnému kazateli zapowídá kázati. Poslowé odpowěděli, že tomu dosti srozuměli, „že zlé požíwání praelatů neřádně jednajících welikau příčinu dalo jest těmto bauřkám,“ ale jiného prostředku proti tomu podati nemohli nežli odwolání k wyššímu.

Čtwrtý artikul zněl: „Nesluší kněžstwu času zákona milosti nad zbožím časným swětsky panowati.“ Při tom učinili poslowé Basilejští zmínku o hádání w tom ohledu wedeném w Basilei, kdež na tom s obau stran se byli usnesli, že předně smějí kněží míti statky swětské zděděné neb jináč sprawedliwě nabyté, a za druhé že může kostel míti a držeti zboží mowitá i nemowitá a na nich užíwati práw saukromých i swětského panowání, nad kterýmž zbožím kněží jsau wládaři. Mistři a kněží čeští měli pochybnost jen s strany druhého tohoto punktu, totiž smějíli kněží skutky wztahující se na toto swětské panowání sami osobně wykonáwati. Poslowé učinili rozdíl, že něco smějí, jako k. p. prodati, zastawiti a což tomu podobného, totiž wykonáwání práw saukromých; jiné pak wěci (wykonáwání skutečného swětského panstwí nad poddanými) že nesmějí, nýbrž na to držeti mají wládaře čili úředníky.

Ostatně sobě wymínili Čechowé s strany wšech těchto posledních tří artikulů, že chtí stížnost wésti před konciliem proti wšelikým neřádům w tom ohledu panujícím, a žádati

1433. o jich opravení; což wyslanci nejen jim wyminili, nýbrž jakožto milowníci oprawy církwe we hlawě i audech podporu swau jim slíbili.

Největší obtíž byla nicméně wždy při artikuli prwním, o přijímání pod obojí spůsobau. Poslowé Basilejští w prwotních kompaktatech samých wyminili Čechům s strany žádosti jejich pauze tolik, aby dále při koncilii směli o to jednati, by se tak přijímati wůbec nařídilo. Mistrům a kněžím zdálo se wšak, žeby propuštění swobody w tom mnohé mělo nepříjemné stránky, jednak nepohodlí w samém wykonáwání, jednak žeby mnozí nicméně přijímání pod jednau spůsobau drželi za prawější, a proti přijímajícím pod obojí opowržliwě se chowali. Poslowé hleděli tyto poslední pochybnosti jejich spokojiti wýslowným přídawkem, že není úmysl swatého sboru, dopustiti přijímání pod obojí spůsobau *dopuštěním strpení* (permissione tolerantiae), anebo jakož Židům dopuštěn jest *listek zapuzení* (libellus repudii), „to jest, dopuštěním takowým, kteréž hříchu neodstraniloby, nýbrž tak,“ aby mocí pána našeho Ježíše Krista a církwe, prawé choti jeho, bylo slušné a hodně přijímajícím užitečné a spasitelné.

To wšecko nicméně wšem audům kněžstwa a sněmu českého nepostačowalo; w universitě samé obnowily se z té příčiny předešlé spory mezi mistry na nowo tím prudčeji.

Když w obecné schůzce kněží i swětských o to jednáno bylo, máli se konečně na základě oněch umluw wejíti we sjednání s konciliem, držel nejprwé mistr Jan Příbram řeč, kterau wšemi spůsoby k tomu napomínal, aby se déle neodkládalo; že pod wěčným zatracením jsau zawázáni tak učiniti a w jednotu wejíti; připomínal také mnoho o poslušenstwí powinném Římskému kostelu, horliwěji, nežli se srownáwalo s míněním jiných tu přítomných.

Naproti tomu mistr Jan Rokycana we jménu jiných mistrů, s ním stejně smýšlejících, uznáwal sice potřebu jednoty, připomínal zwláště také nebezpečenstwí, ježto nastáwalo straně pod obojí, že nemajíc biskupa, nebude míti dostatku kněží, budeli se jednání toto déle táhnauti; s mnohem wětším wšak důrazem předkládal také nepříjemnosti,

kterých nadíti se jest s druhé strany: že budau wždy rozmíšky mezi duchowenstwem i lidem; neb že jedni budau říkati: my lépe přijímáme pod jednau, jiní, že lépe pod obojí; že se wrátí farářowé strany pod jednau na swé fary, a nebudau chtíti rozdáwati pod obojí; jiní, jsauce pod obojí, že odstaupí, majíce toho swobodu; wšak wždy žádal, aby neměli ohledu na něj a na jeho zdání, než aby wážili jedno i druhé. Následek jeho řeči byl, že obce s kompaktaty spokojiti se nechtěly, a poslowé Basilejští, když takto jednání se přetrhlo beze wšeho konce, obrátili se z Prahy opět do Basilee (1434, 6 Led.) 1433. 1434.

Mezi mistry bylo nyní weliké rozhořčení; strana Příbramowa winila Rokycanu, že on jest rušitel jednoty a nepřítel pokoje; Rokycana naproti tomu jim wytýkal wlažnost, a žeby lacino upustili od kalicha, a málo o něj státi chtěli. *)

Nicméně w universitě samé brzy se wěci přewrhly, a učení Pražské obnowilo jednání s posly w Chebu; kdež mistr Křištan z Prachatic, toho času rektor, Buzek ze Kdyně, děkan fakulty artistské, Prokop z Plzně, Petr ze Sepekowa, Jan Příbram a Jan ze Soběslawě, řečený Papaušek, we swém a we jménu wší university zcela dle prwních námluw kompaktat austně a písemně wyznali, že chtí při kompaktatech státi a držeti křesťanský mír a jednotu. Tu je poslowé rowněž dle oněch námluw w pokoj a jednotu přijali, a universitě wydali list mocí obecného sněmu křesťanstwa, nařizujíce wšem wěřícím, aby je we wšech wěcech swětských i duchowních přijali we swé obcowání, též ke společnosti služeb božích a kostelních swátostí, jakožto swé bratry a syny církwe počestné a poslušné (28 Led.) **)

Jednání wší země o kompaktata a přijití císaře Sigmunda do králowstwí zdrželo se brzy na to zjewným roztržením přátelstwí mezi stranau Pražskau a Táborskau a wypuknutím rozhodného boje mezi oběma, kterýž se skončil krwawým zahubením bratrstwa Táborského w polích Lipanských (30 Kw.)

*) Rukopis Budišinský bibl. Gersdorf.
**) Rukopis archivu Třebonsk. A. N. 16. f. 262.

1434. Weliká překážka uwedení země w mír s konciliem a církwí byla tím owšem odstraněna. Se stranau w poli přemoženau bylo nyní o srownání u wíře jednáno na sněmích o sw. Jakubě a w oktav sw. Hawla w Praze držaných.

Zároweň s prwním oním sněmem držána byla schůzka kněžstwa pod obojí strany Pražské, kdež we wěcech wíry mezi sebau na témž zůstali, jako při předešlých synodách, a opět wšecky hlawní wěci, o které bylo činiti s stranau pod jednau i s Tábory, uwedli w artikule, s nálezy předešlých schůzek skoro naskrze se srownáwající. *) I čtyry artikule Pražské byly w ně pojaty we swé předešlé formě, tak že na námluwy kompaktat sněmu Swatomartinského zcela žádného ohledu wzato nebylo (25 Čerwence).

Na sněmě Swatohawelském (23 Října) srownali se kněží Pražští toliko se Sirotčími; se stranau wlastně Táborskau usnesli se o přátelskau umluwu, zwoliwše za ubrmana mistra Petra Engliše, tak a w ten spůsob, cožby on wyřknul dle spisů mistra Jana Husa, spisů Wiklefowých a swých wlastních, jakož i dle onoho saudce, o kterého se stala umluwa s posly Basilejskými w Chebu, totiž dle písma swatého a swatých doktorů, pokud se s ním srownáwají, že kněží Táborští chtí se toho držeti we wšech wěcech, o kterých měli s Pražskými rozepři, jmenowitě co se týče sedmi swátostí, přímluwy swatých a k nim se modlení, řádů při mši, a očistce. Mistr Petr Engliš newydal wšak swé wýpowědi až do přijití císaře Sigmunda do Prahy.

Na sněmě w oktav swatého Hawla usnesli se konečně stawowé s Pražany, aby jednali s císařem Sigmundem, a wyprawili k němu poselstwí nejprwé do Prešpurka. Dle
1435. učiněného tam začátku jednalo se pak w letě roku 1435 w Brně zároweň s císařem Sigmundem i také s posly Basilejskými, we kterýchžto wěcech mistři učení Pražského wždy měli mnoho činiti. Hlawní jednatel byl zase mistr Jan Rokycana, zwolen za jednoho z poslů od celého králowstwí.

Tedy učiněny jsau nowé námluwy s posly Basilejský-

*) Rukop. univ. bibl. Praž. XVII. A. 16. f. 61 pv—60.

mi při začátku měsíce Července, týkající se pauze artikule 1435.
o přijímání pod obojí spůsobau. W nich opakowali poslowé Basilejští wšecko to od slowa k slowu, co byli Čechům hned w námluwách Swatomartinských a přídawcích k nim slíbili; mimo to nařídili týmž listem swým arcibiskupu Pražskému, kterýž bude, a biskupu Olomuckému i jiným wšem představeným kostelů bez rozdílu, aby sami též žádajícím toho pod obojí spůsobau rozdáwali; také aby biskupowé žákům, přijímajícím pod obojí spůsobau, kdyžby měli swěceni býti na kněžstwí, nedělali žádných překážek. Další jednání we wěcech wíry a oprawy církwe při koncilii samém bylo Čechům w týchž námluwách Brněnských nowé pozůstaweno.

Hned na to učinil wšak císař Sigmund stawům králowstwí českého zápis (6 Července), we kterém mnohem wětší swobody církewní jim udělil, než od Basilejských poslů mohli obdržeti. Neboť nejen wýhradní přijímání pod obojí w místech, kde se posud pod obojí přijímalo, nařídil, nýbrž mimo to, aby udělowání beneficií w Čechách příslušelo jen králi a jiným domácím, nikdy cizozemcům; aby osoby swětské ani duchowní před žádnými cizími saudy nesměli býti sauzeni, než jediné před saudy swých dioecezí; aby stawowé a kněžstwo králowstwí českého práwo měli společně sobě zwoliti arcibiskupa a dwa suffragany.

Wšecky tyto wěci rozuměly se tak, že má o potwrzení jich jednáno býti při papeži a koncilii, wšak císař sám o sobě že práwo nemá od wyplnění jich odstaupiti, nýbrž že w zastáwání jich wždy státi má pewně při stawích, a jim k wymožení jich wěrně přispíwati swau pomocí. A wšak poslowé Basilejští i w tom spůsobu spokojeni s nimi nebyli, nýbrž proti tomu zápisu prohlásili se, jakožto přes meze moci císařowy sáhajícímu. Tím se plné dokonání kompaktat opět protáhlo.

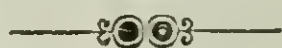
Stejným dnem s oním zápisem, wydaným stawům, učinil císař jiný zápis Pražanům obzwláště, w němž obsažen byl také ten artikul, aby zboží, patřiwší ku kollejím učení Pražského, ježto byla během wálky odňata, zase pro oprawení učení Pražského byla jemu nawrácena; také mistři

1435. téhož učení, přijímající pod jednau, kteřížby se wrátili chtěli z wyhnanstwí, aby jiných nekaceřowali, ale je měli za dobré křesťany a syny církwe swaté.

Po nawrácení poslů z Brna (8. Srp.) držán byl sněm w kolleji Karlowě, na kterémž stawowé listem swým se přiznali ku kompaktatům Brněnským (21 Zář.), načež o měsíc později zwoleni byli arcibiskup a dwa suffragani: za arcibiskupa mistr Jan z Rokycan, za biskupy Martin z Chrudimě a kněz Waněk z Mýta (21 Říj.). Mezi wolenci k tomu ustanowenými byli z osob přináležejících k universitě mistr Wácslaw ze Sušice a kněz Mikuláš Řehowec z Betlema.

Wnitřní rozepře w universitě, předešle za příčinau kompaktat wzešlé, přirozeným spůsobem těmito běhy wždy se táhly. Mistr Prokop z Plzně, jeden ze strany Příbramowy, sepsal tehdáž nowé důtkliwé napomenutí k Čechům, aby se již dokonání smlauwy s koncilien Basilejským neprotiwowali. Jiný, mistr Jan z Borotina, složil potupné latinské rýmy na Rokycanu, kteréž jemu se zatajením jména poslal, plné urážliwých wýkladů na jeho wywolení za arcibiskupa.

Konečně wyprawено bylo nowé poselstwí k císaři Sigmundowi do Uher (10 List), od něhož nawrátilo se s potwrzením předešlého jeho zápisu Brněnského, daným w Bělehradě Uherském dne 6 Ledna 1436. Potwrzením tímto, k němuž i poslowé Basilejští i papež Eugen na ten čas w jistém spůsobu přiwolili, odstraněna byla poslední překážka obecného smíření, kteréž ještě téhož roku ku konci přiwedeno slawným ohlášením a stwrzením kompaktat w Jihlawě. (5 Července).

Letopisný přehled.

1347. 26 led. Papež Kliment VI powolil obecné učení Pražské. — Prwní theologické čtení w Čechách začato skrze bratra Mikuláše řádu sw. Augustina.
1348. 7 dub. *Zlatá bulla* císaře Karla IV na založení obecného učení wydána. — Prwní professorowé do Prahy přišli.
1349. 14 led. Karel IV potwrdil založení učení Pražského jakožto král Římský. — Promocí při učení Pražském konány. — 5 bř. Arnošt arcibiskup založil mistra theologie při kostele Pražském.
cc. 1352. Kontribucí na duchowenstwo uložena pro nadání obecného učení.
1357. 11 čw. Statkowé pro obecné učení kaupeni od Epika z Hrádku.
1358. Poddaní na statcích university od obyčejných saudů wyjmuti. — Začátek staré matriky universitní.
1359. Dům pro studenty swobodného umění kaupen *podlé hřbitowa sw. Františka.*
1360. 10 dub. *Wýrok Arnošta* arcibiskupa o zřízení university.
1366. 1 čw. Prwní mistři do kolleje Karlowy uwedeni. — 30 čwcc. Zakladací list *kolleje Karlowy* a *kolleje Wšech Swatých.* — 10 list. Potwrzení kolleje Karlowy od papeže Urbana V. — 11 list. Napomenutí od téhož papeže ke čtyrem řeholím k účastenstwí při Pražském učení.
1367. 1 led. Kollej Wšech Swatých potwrzena od Urbana V. — 23 čwcc. Kollej Karlowa oswobozena od rozličných zemských powinností. — Začátek matriky artistské.
1368. 9 říj. *Prwní děkan fakulty artistské* zwolen Jindřich z Nanexen, kanowník Mohučský.
1370. 30 pros. Prwní dispensatores fakulty artistské nařízeni. — Bibliotéka kolleje Karlowy rozmnožena pozůstalostí Wiléma děkana Wyšehradského
1372. Rozepře mezi fakultau práwnickau a kollejí Karlowau o dům Ekarta Sapientia. — 25 dub. *Juristé wlastní universitu* zřídili. Prwní rektor juristský Jan hrabě z Pernšteina

19*

1373. Statuta university juristské složena. — cc. 1 kw. *Kollej juristská* spůsobena.
1374. 26 zář. Narownání mezi rektory obau universit a konšely Wětšího města Pražského o jurisdikcí — 17. pros. *Jerusalemská kaple* darowána řádu Cisterckému.
1378. 21 dub. Nařízení s strany wolení examinatorů we fakultě artistské. — 29 list. Císař Karel †. — Učení Pařížské, Oxfortské a Pražské radili k powolání koncilia za příčinau dwojice papežské.
1379. 7 srp. Vincenc Nydek ustanowil rektora university za kollatora oltáře u sw. Štěpana na Nowém městě, a odkázal na zakaupení domu pro chudé studenty.
cc. 1380. Založena *kollej krále Wácslawa.*
1383. 28 srp. *Dům Rotlewůw* postaupen kolleji Karlowě. — 31 srp. Papež Urban VI. udělil universitě na 20 let conservatorium. — 8. pros. *Škola Swatoklimentská* připojena k universitě.
1384. 20 dub. Bratrstwí mezi řádem dominikanským a universitau tří fakult zřízeno. — *Rozepře mezi národy o kolleje.* — 2 pros. Rozhodnutí o to od arcibiskupa Jana z Jenšteina, Čechům příznіwé.
1385. Začátek knihy statut university třífakultní. — 28 zář. Jan arcibiskup potwrdil připojení kaple a kolleje Wšech Swatých ku kolleji Karlowě we jménu papeže.
1386. Mistři kolleje Karlowy přestěhowali se do domu Rotlewowa.
1387. Rozepře kolleje Karlowy se sausedem Janem ze Cach.
1389. 7 dub. Kontribucí na wšecky audy university uložena. — Jiné sbírky dne 23 a 31 čwce. — 30 zář. Dwa syndikowé university w Praze a w Římě nařízeni.
1390. Přehlídka statut fakulty artistské. — 20 dub. Narownání mezi národem českým a kollejí Karlowau o kollegiatstwí.
1391. 24 kw. Založení *kaple Betlemské* od Jana z Milheima — 13 zář. Powolení králowské na 30 kop platu k též kapli.
1392. 17 led. Rozepře kolleje Karlowy s králem o některé dědiny w Drahelčicích a Nenačowicích. — 6 čwce. kaple Betlemská oswobozena od městských powinností. — 22 list. Privilegium krále Wácslawa s strany jurisdikcí rektora a oswobození statků university od zemských powinností.
1393. Studenti sťati z rozkazu Sigmunda Hulera.
1396. 8 led. Kříž kramář založil kněze při kapli Betlemské. — 11 čwce. Papeže Bonifacia IX. privilegium pro beneficiaty w Praze studující.
1397. 26 led. Udělení conservatoria od papeže universitě Pražské na 25 let. — 10 list. Zakladací listina *kolleje Litewské* čili králowny Hedwiky. — 21 pros. Privilegium papeže Bonifacia IX o jurisdikcí rektora.
1398. K radě university Pražské král Wácslaw nastaupil cestu do Francauz z příčiny dwojice papežské.
1399. 30 led Kollej krále Wácslawa oswobozena od daní.

1400. 28 srp. Dohližitelé nad zachowáwáním statut fakulty artistské ustanoweni.

1402. 14 bř. *M. Jan Hus* stwrzen za kazatele kaple Betlemské. — Rozepře národu českého s Jakubem z Kaplic o dům *u Černé Růže.*

1403. 28 kw. Schůzka university o *sady Wiklefowy.* — 28 čw. *Kaple Božího těla* postaupena národu českému při universitě. — Wes Psáry kolleji Karlowě do desk wložena. — Husůw traktat o swátosti oltářní.

1405. 13 led. Papež Innocenc VII ustanowil rektora za místokancléře wždy w čas uprázdnění arcibiskupské stolice.

1406. 8 říj. Králowské powolení na 110 kop platu ku kapli Božího těla. — 16 list. Též na 30 kop pro školu Swatoklimentskau. — 10 pros. Psaní papeže Řehoře XII k universitě s strany narownání dwojice w církwi.

1407. Kázání M. Jakaubka ze Stříbra o statcích duchowních.

1408. 14 kw. Odwolání Matěje z Knína. — 20 kw. Schůzka národu českého o sady Wiklefowy. — 3 čw. Process Abrahama faráře u sw. Ducha. — 17 čwce. Nařízení arcibiskupa, aby mu byly wydány knihy Wiklefowy. — Odwolání přátel Husowých proti arcibiskupu k papeži. — Žaloba kněží k arcibiskupowi proti Husowi. — říj. Stanislaw a Páleč zastaweni w Bononii. — 5 pros. Přímluwné psaní university o ně. – W pros. Schůzka university s strany přidržení se *koncilia Pisanského.* — Poslowé národů u krále Wácslawa w Hoře Kutné.

1409. 18 led. Psaní krále Wácslawa *o třech hlasích* národu českého. — 26 led. Čteno we schůzce wšech čtyr národů. — 6 un. žádost německých národů ku králi proti tomu psaní. — Spříseżení Němců. — 9 kw. Rektor Zdeněk z Labaunė usazen z rozkazu krále Wácslawa. — *Němečti mistři a studenti z Prahy se wystěhowali.* — 27 zář. Králowský list o třech hlasích pojat do knihy statut. — Nowá žaloba kněží u arcibiskupa proti Husowi. — 7 pros. Arcibiskup obeslán před saud do Říma. — 20 pros. Obsílka tato zrušena; bulla papeže proti knihám Wiklefowým a proti kázání w kaplích.

1410. 24 led. Zdeněk z Labauně zajat. — 9. bř. Bulla papeže Alexandra V proti knihám Wiklefowým a kázání w kaplích přinešena do Prahy. — Odwolání Husa proti této bulle — 15 čw. Prohlášení university proti jednání arcibiskupa s knihami Wiklefowými. — 16 čw. Rozsudek arcibiskupa proti knihám Wiklefowým. — 21 čw. Prohlášení university proti tomuto rozsudku. — 25 čw. Druhé odwolání Husa k papeži. — 16 čwce. *Knihy Wiklefowy z rozkazu arcibiskupa spáleny;* klatba na Husa a přátely jeho. — W čwci. Knihy Wiklefowy hájeny w disputacích od Husa a přátel jeho. — Mistr Jeronym Pražský zajat w Budíně, a Wídni. — Srp. Universita Bononská prohlásila se proti spálení knih Wiklefowých. — 25 srp. Hus obeslán před saud do Říma. — 3 zář.

Přímluwné psaní university za Jeronyma. — Jeronym utekl z Wídně. — 12 zář. oo. Přímluwná psaní za Husa od krále Wácslawa, králowny a jiných osob. — 30 zář. Klatba na Jeronyma Pražského z Wídně. — Hus poslal tři prokuratory ke dworu papežskému.

1411. Led. Narownání mezi universitau a raddau Starého města. W un. Kardinal Odo de Colonna wydal klatbu na Husa. — 15 břez. Klatba na Husa w kostelích Pražských ohlášena. Interdikt w Praze. — Rozepře Husowa odewzdána kardinalowi Zabarellowi, a zase jemu wzata. — 6 čwce. Wýpowěd přátelských umluwců mezi Husem a arcibiskupem. — 1 zář. Wyznání wíry M. Jana Husa před universitau. — 5. zář. Arcibiskup odřekl se smlauwy s Husem. — 13 zář. Determinací Husa proti Stokesowi. — 28 zář. Zbyněk arcib. umřel. —

1412. W disputací de quolibet papež jmenowán Antikristem. — Kw. Papežské odpustky proti králi Neapolskému přinešeny do Prahy. — 15 čw. *Disputací Husa proti odpustkům papežským.* — 10 čwce. Žaloba fakulty theologické ku králi proti Husowi. — 11 čwce. Mládenci sťati pro odpustky. — 16 čwce. Schůzka kněží na radnici proti Husowi. — Proti tomu schůzka university w kolleji Karlowě. — Srocení Husa s doktory na Žebráce. Žaloba kněží na Husa ku papeži. — Klatba a interdikt papežský proti Husowi. — 20 zář. Psaní k Husowi z Angličan. — 2 říj. Němci Pražští pokaušeli se, Husa jmauti. — 16 říj. Rozepře mezi fakultami o wolení rektora. — Pros. Hus odešel z Prahy.

1413. 3 led. Král a arcibiskup swolali synodu k narownání rozepří. — 6 Un. oc. *Jednání synody w Praze.* — Kommissí králowská k narownání týchže rozepří. — *Páleč, Stanislaw, Petr ze Znojma a Jan Eliae wypowěděni.* — 8. čwce. Traktat Husůw *de Ecclesia* pronuncirowán w Betlemě. — 8 čwce. Stížné psaní university Pražské k Wídenské z příčiny pohanění Jeronyma.

1414. 26 srp. Hus oznámil, že půjde do Kostnice. — 30 srp. List biskupa Nazaretského o Husowi. — 7 říj. Wýpowěd arcibiskupa Konráda o Husowi. — Hus odjel do Kostnice. — Disputací Jakaubka o *přijímání pod oboji.*

1415. 16 kw. Žaloba biskupa Litomyšlského ku koncilii Kostnickému proti přijímání pod obojí. – 15 čw. Uzawření koncilia proti přijímání pod obojí. — 27 čw. Poslední psaní Husa k universitě ze žaláře. — 6 čwce. *Hus upálen w Kostnici.* — 5. zář. Jednota pánů strany pod obojí uznala universitu za rozsudce we wěcech náboženstwí.

1416. Kapitula Pražská wložila interdikt na Prahu. — *Koncilium universitu Pražskau na čas složilo.* —

1417. 25 led. List university proti nowotám. — 10. bř. List university o potřebě přijímání pod obojí spůsobau. — 13 bř. Odwolání Petra z Uničowa. — 23 kw. List swědectwí university o Husowi a

Jeronymowi. — Přísné rozkazy papeže Martina V a koncilia proti Čechům.

1418. 7 un. Nowý list university proti nowotám. — 28. zář. Širší nálezy university i kněžstwa o témž.

1419. 29 zář. Usnešení mistrů a kněží Pražských a Táborských *o čtyry artikule Pražské.* —

1420. 3 čwce. Spis mistrů Pražských k stwrzení čtyr artikulů. — 4 srp. Žádosti Táborských o proměny při universitě. — 10 pros. Schůzka k narownání mistrů s Táborskými w domě Zmrzlíkowě.

1421. 4. čwce. *Synoda kněžstwa strany pod oboji* w kolleji Karlowě. — 7 čwce. Nálezowé synody. Čtyry správcowé kněžstwa nařízeni. — 12 list. Jiná schůzka kněží tamže. — 14 list. Proměna správců kněžstwa z podnětu mnicha Jana Želiwského. — Pros. Nálezy obce Pražské z téhož podnětu proti universitě.

1422. 9 bř. *Mnich Jan ze Želiwa sťat.* Kolleje od lidu laupeny. — 15 bř. Mistři zawezeni do Hradce Králowé. — 28 kw Mistři zpět powoláni z Hradce. —

1423. 24. čw. Hádání mistrů Pražských a kněží Táborských na hradě Konopišti. — Jednání Pražských s přijímajícími pod jednau. —

1424. 16 říj. Smlauwání mezi Pražskými a Táborskými o náboženstwí na hradě Pražském. — říj. Úmluwa we Zdicích se stranau pod jednau. —

1425. říj. Jednání Pražanů s pány pod jednau a s císařem Sigmundem.

1426. čw. Synoda w kostele Týnském. — 25 pros. *Hádání Příbrama s Englišem.*

1427. 17 dub. Příbram a strana jeho wypowěděna z Prahy. — zář. Umluwa se stranau pod jednau o slyšení mistrů obau stran na Žebráce.

1428. 1 zář. Narownání mezi Staroměstskými a Nowoměstskými o wíru.

1429. 22 kw. Schůzka w kolleji Karlowě o pokoj s králem Sigmundem. — 10 srp. Jakaubek umřel. — 20 říj. Wýpowěd posluchačů nowého hádání mezi Příbramem a Englišem.

1430. 6 led. Uzawření Táborských proti Příbramowi. — Schůzka obcí Pražských w kolleji Karlowě.

1431. 30 dub. Schůzka strany Pražské a Táborské w kolleji Karlowě. Poslowé od Sigmunda s pozwáním ku koncilii. — Smlauwání w Chebu.

4432. 18 kw. Umluwa Chebská s strany obeslání koncilia Bazilejského. — 6 pros. Poslowé ku koncilii.

1433. 7 kw. Poslowé koncilia do Čech. — 11 čwce. Poslowé čeští a od koncilia wrátili se zase do Bazilee. — 9 list. Jednání mezi kněžstwem českým a posly Bazilejskými w kolleji Karlowě. — 30 list. *Prwní námluwy kompaktat.*

1434. 6 led. Poslowé Bazilejští odešli s nepořízenau z Prahy. — 28 led. *Universita přiznala se ku kompaktatům w Chebu.* — 25 čwec.

Schůzka kněžstwa pod obojí w Praze. — 23 říj. Engliš za ubrmana zwolen mezi kněžstwem Pražským a Táborským.
1435. W čwci. Nowé námluwy kompaktat w Brně. — 6 čwce. List císaře Sigmunda Čechům na swobody w náboženstwí. — 21 říj. Rokycana zwolen za arcibiskupa Pražského.
1436. 5 čwce. *Ohlášení a stwrzení kompaktat w Jihlawě.*

Osobní zpráwy.

A.

Rektorowé university.

---

a) Rektorowé od r. 1348 — 1372.

— — —

1367. — (*M. Henricus de Nanexen alias de Embeck*, canonicus ecclesiae Maguntinensis, vicerector 1367—1368. 9· ř.)

— — —

1372 až do 23 dub. *Nicolaus de Kolberk*, bacc. art. (M. *) III. 253. Chron. Univ. Ms. — M. I. 147.)

b) Rektorowé university třífakultní od r. 1373—1418.

— — —

1374. 26 zář. *M. Johannes Westfali.* (Lib. Vetust. priv. civ. P. p. 102. M. II. 240.)

— — —

1376. 28 led. *M. Fridmannus*, canon. Omn. SS. (M. V. 72.)

— — —

1379. 26. srp. *M. Blasius Lupus.* (M. III. 261.)

— — —

1383. 8 pros. *M. Johannes Wenceslai de Praga.* (M. V. 68.)

— — —

1384. od 16 říj. *M. Conradus Soltow*, archidiaconus Golsteriensis, canonicus Omn. SS., theologiae professor. (Chr. Un. Ms. — Balb. Boh. docta p. 76.)

---

*) M. znamená zde wšude Monumenta universitatis Pragensis, kteráž citují se pro ušetření místa toliko dle swazků po sobě běžících, totiž I. (Tom. I. Pars I.) II. (Tom. I. Pars II.) III. (Tom. II. Pars I.) IV. (Tom II. Pars II.) V. (Tomus III.)

1385. 23 srp. 12 říj. *M. Lambertus de Enskirchen.* (M. V. 12.)
1386. 3 un. *M. Nicolaus de Gubin.* (Ms. bibl. capit. Prag. D. L. I.)
1386. (as od 23. dub.) *M. Nicolaus de Lutomysl* (Chr. Un. Ms.)

— — —

1389. 7 dub. *M. Johannes Winkleri* (M. V. 13. 16.)
1389. 23 čerwence. *M. Bartholomaeus Torghelowe* (M. V. 14. 16.)

— — —

1391. 5 list. 2 pros. 1392. 28 bř. *M. Henricus de Bremis*, magister artium et in medicina (M. V. 16. 17. M. I. 104)
1392. 5 ř. *M. Henricus Reczekow de Rybenicze* (M. V. 20.)

— — —

1393. (w bř.) *M. Albertus Engelschalk de Straubinga.* (M. V. 25.)
1393. 8 čwce. *M. Johannes Eliae* (M. V. 22.)
1394. 23. bř. *M. Henricus de Homberg.* (M. V. 23.)
1394 (—) *M. Johannes de Moravia* (M. V. 27.)
1395. 7 dub. *M. Petrus de Redino* (M. V. 27.)

— — —

1396. (w un.) *M. Johannes de Mutha* (M. I. 309.)

— — —

1396. 29 list. *M. Henricus de Perchting*, sacrae theologiae professor (M. V. 29.)
1397. 16 čw. 11 čwce. *M. Nicolaus Magni de Jawor*, sacrae theologiae professor (M, V. 31—34.)

— — —

1398. (—) *M. Joannes Ottonis de Monsterberg.* (M. I. 336.)
1398. 7 list. *M. Helmoldus de Zoltwedel.* (M. I. 336.)

— — —

1400. 30 kw. *M. Stephanus de Palecz.* (M. I. 350.)

— — —

1403. 1 dub. *M. Joannes de Hussinecz*, praedicator capellae Bethleem. (M. III. 400.)
1403. 28 kw. 13 ř. *M. Walther. Harasser.* (Ms. Treb. A. 16. f. 88. M. V. 43.)

— — —

1407. 19 list. *M. Bernhardus de Granowicz* (Lib. Vetust. arch. civ. Prag. p. 103.)
1408. 14, 20 kw. *M. Clemens de Mnichowicz*, plebanus in Wranie. (MS. III. 422.)
1408. až do 9 kw. 1409. *M. Heningus de Baltenhagen.* (Chron. Univ. Mt.)
1409. (od 9 kw. do sw. Hawla.) *M. Zdenko de Labun* praepositus Omn. SS. (M. V. 43. Chron. Univ. MS.)
1409. (od Hawla, do Jiří 1410.) *M. Johannes Hus.* (Rkp. kapit. Praž. O. LXXI. f. 196. pv.)
1410. Jiří—Haw.) *M. Johannes Andreae* (Šindel) in medicinis doctor (M. IV. 47. Ms. Vienn. 4902 fol. 119. Ms. capit. Prag. O. LXXI. fol. 190)
1410. (H. - 1411 J.) *M. Jacobus de Soběslavia.* (Ms. Vienn. 4092.)

1411. (J.—H.) *M. Simon de Tišnow.* (M. IV. 12. 23.)

— — —

1412. (J.—H.) *M. Marcus de Grecz.* (Staré letop. české p. 15. 16.
1412. (H.—1413 J.) *M. Christianus de Prachatitz.* (Chron. Univ. Ms.)
1413. (J.—H.) *M. Michael de Malenicz*, sacrae theol. baccalaureus formatus. (Ms. bibl. univ. Prag. I. G. 11. f. 304. Ms. Vienn. 4299. fol. 232.)
1413. (H.—1414 J.) *M. Antonius de Luna.* (M. I. 426.)
1414. (J.—H.) *M. Gallus de Utery.* (M. IV. 38. 45.)

— — —

1415. (J.—H.) *M. Brictius de Buda.* (M. I. 432. M. V. 44. Ms. Vienn. 4937. f. 216.)
1415. (H.—1416 J.) *M. Thomas de Lissa.* (M. I. 438. M. V. 45.)

— — —

1416. (H.—1417 J.) *M. Johannes Cardinalis.* baccalarius juris canonici. (M. IV. 55. Ms. capit. Prag. N. 48. f 71.)
1417. (J.—H.) *M. Zdislaus de Wartenberg* alias de Zwierzeticz praepositus Luthomierziczensis (Listina někdy u Bočka.)
1417. (H.—1418 J.) *M. Johannes Cardinalis*, (Ms. capit. Prag. OXXXIX fol. 121.)

— — —

c) Rektorowé university práwnické od r. 1372 do r. 1418.

(Dle matriky juristské w Monum. Univ. Tom. II. P. I.)

1372. 25 dub. až 1373 23 dub. *Johannes comes de Pernstein.* — *Gerhardus Visbeke de Osenbrughe,* magister in artibus, vicerektor od 12. prosince 1372.
1373. 23 dub. až 1374. *Joannes praepositus Granzoyensis.*
1374—1375. *Pertholdus de Waekingen*, magister in artibus.
1375—1376. *Joannes comes de Hohenloch*, canonicus Pabenbergensis. — *Eylolfus Hornbech,* vicerector.
1376—1377. *Gorlacus Horst de Stargardia.*
1377—1378. *Johannes Slepekow,* plebanus in Antiqua Trepetow.
1378—1379. *Henricus de Stwolenka*, baccal. in decret.
1379—1380. *Týž.*
1380—1381. *Nicolaus de Kossczol*, Wladislaviensis et Wratislaviensis ecclesiarum canonicus. — *Nicolaus natus Wenceslai dictus Geunher* (Gauner) de Praga, vicerector.
1381—1382. *Nicolaus Geunheri de Praga.*
1382—1383. *Carolus Haguini*, archidiaconus Upsalensis.
1383—1384. nobilis dnus *Georgius de Hohenloch.*
1384—1385. *Nicolaus Geunheri de Praga.*
1385—1386 nobilis dnus *Ulricus Medek de Schellemberg.*
1386—1387. *Mathias Kule*, praepositus Priswalkeensis.
1387—1388 nobilis dñus *Smylo de Wyczow.*

1388–1389. *Nicolaus Geunheri* de Praga.
1389–1390. nobilis dnus. *Jaroslaus de Pořešin*, canonicus ecclesiae Pragensis.
1390–1391. *Nicolaus Erghemes de Livonia*, bacc decretorum et artium magister.
1391–1392. *Cristanus Aroldishusen*, plebanus in Friberg.
1392–1393. *Petrus Capplerii de Sulewicz*, praepositus ecclesiae S. Crucis Wratislaviensis.
1393–1394. *Jodocus Hecht de Rossicz.*
1394. *Johannes de Burn*, praepositus S. Stephani Bambergensis, nec non Bambergensis, Herbipolensis et Spirensis ecclesiarum canonicus.
1394–1395. *Joannes Czegheuryd de Sundis.*
1395–1396. *Čenko de Labun.*
1396–1397. *Lucas Hezler de Legnicz.*
1397–1398. *Petrus Slewynk*, custos in Magna Glogovia.
1398–1399. *Nicolaus Geunheri,* scholasticus Wyšegradensis.
1399–1400. Týž.
1400–1401. *Stephanus de Manicz*, canonicus Olomucensis et Brunensis.
1401. *Mroczko de Kisszelewo dictus Nagorka*, canonicus Plocensis. — *Nicolaus Geunheri*, vicerector.
1401–1402. *Nicolaus Geunheri.*
1402–1403. *Hewko de Konyad*, plebanus ecclesiae Warmiensis.
1403–1404. *Nicolaus Geunheri*, decanus Wyšegradensis.
1404–1405. *Johannes Pauli*, archidiaconus Lundensis et canonicus Roskildensis.
1405–1406. *Bernardus Bulowe de Glyn*, decanus Tarbatensis.
1406–1407. *Andreas Gerechini* Roskildensis et Lundensis canonicus.
1407–1408. *Mathias de Glowaczow*, plebanus in Olsna.
1408–1409. *Ulricus de Strassicz*, praepositus S. Apollinaris et canonicus Pragensis.
1409–1410. *Ulricus de Strassicz.*
1410–1411. *Mathias de Trutenow*, plebanus in Magna Czinger, baccalarius decretorum.
1411–1412. *Henricus Rolle*, plebanus in Gorlicz (in Nissa) et canonicus Luthmericensis.
1412–1413. *Conradus Wertheim*, Warmiensis et S. Crucis Wratislaviensis canonicus.
1413–1414. *Mathias Rost* de Praga, canonicus Pragensis, baccalarius in decretis.
1414–1415. *Mathias Rost* de Praga.
1415–1416. *Arnestus de Metelsko*, canonicus Wyssegradensis et S. Apollinaris.
1416–1417. *Ulricus de Strassicz.*
1417–1418. *Ulricus de Strassicz.*
1418–1419. *Nicolaus Henrici* de Praga, archidiaconus Pragensis.

d) Rektorowé university od r. 1419—1436.

— — —

1420. (H.—1421 J.) *M. Procopius de Plzna* (Laur. de Březina.)

— — —

1425. (J.—H.) *M. Petrus de Sepekow.* (M. V. 49.)
1426. (po dwě půlletí, nejisto které) *M. Procopius de Plzna.* (M. V. 49.)

— — —

1434. (28 Led.) *M. Christannus de Prachatitz.* (Ms. arch. Trebon. A. N. 16 fol. 262.)

B.

Děkanowé.

a) Fakulty artistské.

(Dle děkanské knihy w Mon m. Univ. Tom. I.)

1368. 9 ř. — 19 list *M. Henricus de Nanexen, alias dictus de Embecke*, canonicus ecclesiae S. Petri Moguntinensis.
— 19 list. — 1369. 22 dub. M. *Fridmannus* canonicus ecclesiae Pragensis.
1369. 22 dub. — 7 čw. M. *Henricus Woleri* alias de Novo ponte.
— 7 čw. — 12 ř. M. *Johannes de Hollandria, natus de Monickedam.*
— 12 ř. — 1370 21 dub. M. *Nicolaus de Gewiczka alias de Moravia.*
1370. 21 dub. — 20 ř. M. *Hermannus de Rauensberg alias Strune, natus de Westualia.*
— 20 ř. — 1391. 20 dub. M. *Dytherus de Wydera.*
1371. 20 dub. — 12 ř. M. *Gerardus Wisbecke de Osenbrughe.*
— 12 ř. — 1372 18 dub. M. *Henricus de Stadis alias Grunstette.*
1372. 18 dub. — 10 ř. M. *Wernerus Cruczeburg.*
— 20 ř. — 1373. 10 bř. M. Conradus Soltowe.
1373. 10 bř. — 21 dub. M. *Franciscus de Rauensperg*, canonicus Constantiensis.
— 21 dub. — 9 ř. *Týž.*
— 9 ř. — 1374 16 dub. M. *Rütgerus de Lippia.*
1374. 16 dub. M. *Johannes Marienwerder.*
— 15 ř. — 1375. 25 dub. M. Nicolaus de Gubin.
1375. 25 dub. — 14 ř. M. *Menso de Bekehusen.*
— 14 ř. — 1376. 20 dub. *Joannes Yezer de Frankenford.*
1376. 20 dub. — (do říj.) M. *Henricus de Stadis.*
— (říj.) — 1377. M. *Blasius Lupus.*
1377. až do 11 ř. M. *Wasmodus de Hornberg.*
— 11 ř. — 1378. 20 dub. M. *Erhardus Kouffman de Nuremberga.*
1378. 20 dub, — 9 ř. M. *Hermannus de Rauensperg.*
— 9 ř. — 1379. 16 dub. M. *Gebhardus Kemyn.*

1379. 16 dub. — 11 ř. M. *Georgius Kalre de Stargardia.*
\- 11 ř. — 1380 21 dub. M. *Joannes de Wylre dictus de Gulch.*
1380. 21 dub. — 13 ř. M. *Joannes Bebbe de Wydenbrugge, baccalarius in medicina.*
— 13 ř. — 1381. 20 dub. M. *Mathias Kerbelicz.*
1381. 20 dub. — 12 ř. M. *Ditmarus de Swerte.*
— 12 ř. — 1382. 18 dub. M. *Lambertus de Enskyrchen*, canonicus Coloniensis.
1382. 18 dub. — 12 ř. M. *Heylmannus de Wormacia.*
— 12 ř. — 1383. 18 dub. M. *Tydericus Misstruwe de Wolin.*
1383. 18 dub. — 9 ř. M. *Joannes de Moravia.*
— 9. ř. — 1384 M. *Joannes Wincleri.*
1384. — 15 ř. M. *Nicolaus Luthomischl.*
— 15 ř. — 1385. 23 dub. M. *Ditmarus de Swerte.*
1385. 23 dub. — 17 ř. M. *Nicolaus de Meppen.*
— 17 ř. — 1386. 28 dub. M. *Joannes de Hildensheim.*
1386. 28 dub. — 15 ř. M. *Hermannus Ghesing de Winterswich.*
— 15 ř. - 1387. 20 dub. M. *Albertus Engelschalk.*
1387. 20 dub. — 14 ř. M. *Jacobus de Bryczen.*
— 14 ř. — 1388. 18 dub. M. *Joannes Eliae.*
1388. 18 dub. — 10 ř. M. *Henricus Reczekow de Rybbenicz.*
— 10 ř. — 1389 21 dub. M. *Conradus de Steynsberg, alias de Wormacia.*
1389. 21 dub. — 9 ř. M. *Joannes Helcopii.* — M. *Jacobus de Briczen* vicedecanus. (w září.)
— 9 ř. — 1390 16 dub. M. *Mathias de Legnicz.*
1390. 16 dub. — 15 ř. M. *Nicolaus Beyer.*
— 15 ř. — 1391. 22 dub. M. *Jacobus Trommiten de Bartinsteyn.*
1391. 22 dub. — 14 ř. M. *Henr. Stubing alias de Homberg.*
— 14 ř. — 1392. 19 dub. M. *Przybislaus de Yessenicz.*
1392. 19 dub. — ř. M. *Joannes Langeuelt alias Artsen.*
— ř. — 1393 19 dub. M. *Stephanus de Colonia.*
1393. 19 dub. — 11 ř. M. *Ludolphus dictus Mesterman.*
— 11 ř. — 1394. 22. dub. M. Albertus Engelschalk, baccalarius in theologia.
1394. 22 dub. — 10 ř. M. *Helmoldus Gledenstide de Zoltwedel*
— 10 ř. — 1395. 17 dub. M. *Joannes de Mutha.*
1395. 17 dub. — 9 ř. M. *Joannes Ottonis de Monsterberg.*
— 9 ř. — 1396 22 dub. M. *Stanislaus de Znoyma.*
1396. 22 dub. — 14 ř. M. *Fridericus Süner de Ritheim.*
— 14 ř. — 1397 21 dub. M. *Andreas de Boemicali Broda.*
1397. 20 dub. — 13 ř. M. *Petrus Posern.*
— 13 ř. — 1398 20 dub. M. *Petrus de Grecz*
1398. 20 dub. — 13 ř. M. *Joannes Pfyster de Eystet.*
— 12 ř. — 1399. 19 dub. M. *Daniel de Praga.*

1399 22 dub. — 11 ř. M. *Nicolaus Stoer de Swidnicz.*

— 11 ř — 1400. 22 dub. M. *Stephanus de Palecz Majori.*

1400. 22 dub. — 9 ř. M. *Marquardus Kryneman.*

— 9 ř. — 1401. 16 dub. M. *Joannes Altnower.*

1401. 16 dub. — 15 ř. M. *Erasmus Eliae de Nyssa.*

— 15 ř. — 1402. 22 dub. M. *Joannes de Husynecz.*

1402. 22 dub. — 14 ř. M. *Henningus Baltenhagen.*

— 14 ř. — 1403. 21 dub. M. *Walterus Harasser.*

1403. 21 dub. — 13 ř. M. Joannes de Pustmir.

— 13 ř. — 1404 19 dub. M. *Christannus de Prachaticz.*

1404. 19 dub. — 11 ř. M. *Henningus de Hildensem.*

— 11 ř. — 1405 dub. M. *Petrus Storch de Czwikaw.*

1405. dub. — 10 ř. M. *Gregorius Leonis de Praga.*

— 10 ř. — 1406. M. *Michael de Malengoz.*

1406. — M. *Burchardus de Loffen, alias Bulingen.*

— — 1407 16 dub. M. *Petrus Weghun de Premslavia.*

1407. 16 dub. — 15 ř. M. *Laurentius de Heilsberg.*

— 15 ř. — 1408 21 dub. M. *Joannes de Rzist,*

1408. 21 dub. — 1 ř. M. *Joannes Hoffman de Swydnicz.*

— 1 ř. — 1409. 9 kw. M. *Albertus Varrentrappe.*

1409. 9 kw. — 12 říj. M. *Simon de Tišnow.*

— 12 říj. — 1410 19 dub. M. *Petrus de Brandys.*

1410. 19 dub. — 11 říj. M. *Petrus Konieprus.*

— 11 říj. — 1411 18 dub. M. *Petrus de Policz.*

1411. 18 dub. — 10 říj. M. *Thomas de Lyssa.*

— 10 říj. — 1412 16 dub. M. *Marcus de Grecz.*

1412. 16 dub. — 15 říj. M. *Brictius de Zacz.*

— 15 říj. — 1413 18 dub. M. *Procopius de Kladrub.*

1413. 18 dub. — 14 říj. M. *Jacobus de Soběslavia.*

— 14 říj. — 1414 22 dub. M. *Stiborius de Welwar.*

1414. 22 dub. — 13 říj. M. *Joannes de Verona.*

— 13 říj. — 1415 21 dub. M. *Procopius de Plzna.*

1415. 21 dub. — říj. M. *Joannes de Borotin.*

— říj. — 1416 15 dub. M. *Nicolaus de Rzeczicz.*

1416. 15 dub. — 10 říj. M *Simon de Rokyczana.*

— 10 říj. — 15 říj. M. *Martinus Kunssonis de Praga.*

— 15 říj. — 1417 17 dub. M. *Nicolaus de Pawlikow.*

1417. 17 dub. — 9 říj. M. *Laurentius de Nimburga.*

— 9 říj. 1418 16 dub. M. *Wenceslaus Mirowecz.*

1418. 16 dub. — 8 říj. M. *Antonius de Luna.*

— 8 říj. — 1419 12 dub. M. *Petrus de Sepekow.*

1419. 12 dub. — 20 říj. M. *Bořiwoj de Praga.*

— 20 říj. — 1421 dub. (?) M. *Petrus de Hradecz Reginae.*

1421. Dub. — 1423 26 dub. (?) M. *Martinus Kunssonis de Praga.*

1423. 26 dub. — říj. M. *Petrus de Sepekow.*

— Říj. — 1424 5 kw. M. *Gallus de Utery.*

1424. 5 kw. — 1426 14 dub. (?) M. *Augustinus de Glathovia.*
1426. 14 dub. — 1429 říj. (?) M. *Petrus de Mladonowicz.*
1429. Říj. — 1430 říj. M. *Buzko de Gdyna.*
1430. Říj. — 1432 20 dub. M. *Petrus de Sepekow.*
1432. 20 dub. — 1433 září. M. *Joannes de Borotin.*
1433. Září. — 1435 12 říj. M. *Buzko de Gdyna.*
1435. 12 říj. — 1436 říj. M. *Wenceslaus de Prachatitz.*

b) Děkanowé fakulty theologické.

— — —

1410 (w Lednu.) M. *Johannes Hildesen.* (M. V. 42.)

— — —

1412 (w Červnu.) M. *Stephanus de Palecz.* (Opera Hussii I. 216.)

C.

Poznamenání osob, o kterých powědomo jest, že w učení Pražském přednášeli (od r. 1348 až 1409.)

(Dle let, kdy se o nich we zřídlech prwní zmínka děje.)

a) W theologii.

1347. Frater Nicolaus ordinis S. Augustini.
1349. Frater Albertus magister sacrae theologiae, ordinis fratrum minorum.
1372. Henricus ab Oyta.
1379. Hermannus de Winterswyk (národu baworského.)
1384. Conradus Soltow (národu saského.)
1387. Johannes Marienwerder (nár. polsk.) Nicolaus de Gubin (nár. polsk.) Matthaeus de Krokowia (n. p.)
1390. Bartholomaeus Turgelowe (n. p.)
1396. Henricus de Perching (n. baw.)
1397. Petrus de Znoima (n. česk.) Joannes Winkleri (n. p.) Nicolaus Magni de Jawor (n. p.) Menso de Bekhusen (n. baw.)
1400. Mathias de Legnicz (n. p.)
1403. Johannes de Hussinecz (n. č.) Johannes Eliae (n. č.)

b) w práwích.

1348. M. Stephanus, cancellarius archiepiscopi.
1373. Wilhelmus decanus Hamburgensis.
1376. Ludovicus Thalhem (n. b.) Cunsso de Trzebowel (n. č.)
1382. M. Nicolaus. Johannes de Dulmen, canonicus Aboensis.
1385. Bohuslaus de Krnovia (n. č.)

1386. Joannes de Noet (n. b.)
(—) Georgius de Bora (n. č.)
(—) Jacobus Žibobec (n. č.)

c) w medicině.

1348. Balthasar de Tusta (n. č.)
(před 1354) M. Waltherus.
1379. Jacobus canonicus Olomucensis et Wyšegradensis.
1391. Henricus de Bremis (n. s.)
1396. M. Albicus (n. č.)

d) we swobodných uměních.

(před 1354.) M. Waltherus.
1366. Fridmannus de Sytha. Jenko de Praga (n. č.) Nicolaus de Moravia (n. č.) Dytherus de Wydera. Hermannus de Winterswyk (n. b.) Henricus Woleri de Stadis (n. s.)
1369. Wylbernus.
1370. Johannes Drštka (n. č.). Thomas de Pusilia.
1371. Gotfridus de Erclensia. Rutgerus de Lippia. Ludovicus de Praga. (n. č.) Johannes Marienwerder (n. p.) Hermannus Rauensperg. (n. b.) Gerardus Wisbeke de Osenbruge (n. b.)
1372. Conradus Soltow (n. s.) M. Thomas.
1373. Menso de Bekehusen (n. b.) Erhardus Kouffman de Nurenberga (n. b.) Thordo de Svecia (n. s.)
1374. Blasius Lupus (n. č.). Sanderus. Bartholomaeus Torgelowe (n p.) Johannes Westfali.
1375. Joh. Wenceslai de Praga (n. č.) Martinus de Bohemia (n. č.)
1376. Czoymberg. Wasmodus de Honberk (n. b.) Georgius Kelre de Stargard (n. s.)
1377. Nicolaus Gubin (n. p.) Bohunko Karlik (n. č.) Joh. de Sowenberg (n. s.)
1378. Johannes de Elbingo (n. p.) Johannes Isneri (n. p.) Matthaeus de Kracovia (n. p.) Johannes Repin (n. p.) Petrus de Znojma (n. č.)
1379. Bertholdus Sneen (n. s.) Joh. Winkleri (n. p.) Joh. Zuchtele (n. b.)
1380. Franciscus de Benešow (n. č.). Burchardus Egerman (n. s.) Albertus Engelschalch (n. b.) Nicolaus Lutomysl (n. č.) Johannes Papendorf (n. s.) Nicolaus Rakovnik (n. č.) Nicolaus Storch. (n. p.)
1381. Adamus de Moravia (n. č.) Lambertus de Enskyrchen (n. b.) Nicolaus de Guntersberg (n. p.) Hermannus physicus. Joh. Hildesem (n. s.) Joh. Helcopii (n. p.) Theodoricus de Imenhusen. Johan-

nes de Moravia (n. č.) Nicolaus de Meppen (n. b.) Nicolaus Provin (n. p.) Joh. Wylred Gulch (n. b.)

1382. Berserus Salow (n. s.) Johannes de Bremis (n. s.) Joh. Gallici de Amberch (n. p.) Petrus de Lignicz (n. p.) Johannes Munczinger (n. b.) Ditmarus de Swerte (n. b.)

1383. Nicolaus Beyer (n. s.) Jacobus Briczen (n. s.) Hermannus Ghesing de Winterswich (n. b.) Gerardus Groening (n. b.) Nicolaus de Krakovia (n. p.) Hermannus Dumenicz (n. č.) Henricus Reczekow de Rybenice (n. s.) Conradus de Wormacia (n. b.)

1384. Henricus de Bremis (n. s) Johannes Eliae (n. č.) Henricus Greuenštein (n. b.) Nicolaus Magni de Jawor (n. p.) Přibislaus de Jesenic (n. č.) Henricus Perchting (n. b.) Wolfardus (n. p.)

1385. Henningus Niendorf de Burg (n. s.) Stephanus de Colonia (n. č.) Nicolaus Burkman (n. b.) Nicolaus Wolsak de Danczk (n. p.) Fridericus Veltbrecher (n. b.)

1386. Nicolaus de Budewicz (n. č.) Joh. de Caluis (n. s.) Johannes Emerschouer (n. b.) Martinus de Iglavia (n. č.) Tylemannus de Moguntia (n. b.) Martinus de Pylsena (n. č.) Petrus de Reddino. (n. p.) Theodricus de Monasterio (n. b.)

1387. Albicus de Moravia (n. č.) Conradus de Geysmaria (n. b.) Albertus Swarte de Zwollis (n. b.) Reymarus de Wismaria (n. s.) Zawišius (n. č.)

1388. Johannes Artsen de Langefeld (n. b.) Hodislaus de Duba (n. č.) Henricus de Homberg (n. b.) Mathias de Legnic (n. p.) Johannes de Kralowicz (n. č.) Joh. Lowenkoper (n. s.)

1389. Johannes de Altenaw (n. b.) Joh Gundrami de Goltperg (n. p.) Joh. de Lesse (n. s.) Joh. de Muta (n. č.) Joh. de Monsterberg (n. p.) Petrus Waltheri (n. p.) Thammo de Quernfurt (n. p.) Stephanus rector in Wyšegrad (n. č.) Segebandus Store (n. s.)

1390. Conradus de Benešow (n. č.) Andreas de Broda (n. č.) Hermannus de Crudin (n. č.) Nicolaus Zcobeticz (n. p.) Paulus de Krakovia (n. p.) Andreas de Olomucz (n. č.) Helmoldus de Soltwedel (n. č.) Stephanus de S. Spiritu (n. č.) Jacob. Trommiten de Bartenstein (n. p.)

1391. Ulricus Fundan (n. b.) Henricus de Minden (n. s.) Stephanus de Stankow (n. č.) Stanislaus de Znojma (n. č.) Fridericus Zuner (n. b.)

1392. Joh. Algernussen (n. s.) Ludolfus Meysterman (n. s.) Christannus de Prachatic (n. č.) Paulus Slakenwerder (n. č.)

1393. Christianus Boyzenborg (n. s.) Conradus de Czach (n. p.) Nicolaus Czeiselmeister (n. č.) Johannes de Follonia (n. b.) Petrus de Grecz (n. č.) Petrus de Konyeprus (n. č.) Joh. Pfyster de Eystet (n. b.) Conradus Ringer (n. b.) Petrus Stupna (n. č.) Petrus Weghun de Premslavia (n. s.) Conradus de Witstat (n. b.) Hieronymus Zeydenberg (n. p.)

1394. Henricus Aroldishusen (n. p.) Joannes de Crumpnawe (n. č.) Daniel de Praga (n. č.) Bernardus Fleysch. Petrus Posern (n. p.)
1395. Johannes de Altstet Stephanus de Cyrsko (n. p.) Petrus de Frankfordis (n. s,) Stephanus de Pulka (n. b.) Joh. de Pustmyr (n. č.) Marquardus de Quakenbruge (n. p.) Nicolaus Stoer (n p.) Andreas de Zelenicz (n. č.)
1396. Henricus de Berlin (n. b.) Petrus de Dresna (n. s.) Paulus Wladimiri (n. p.) Laurentius Storch de Czoboth (n. p.)
1397. Joh. de Colonia (n. č.) Johannes de Eberspach (n. p.) Nicolaus Gerkow (n. p.) Henricus Grunt (n. p.) Duchko de Hoštka (n. č.) Marquardus Krineman (n. s.) Stephanus de Palecz (n. č.) Nicolaus Runge (n. p.) Jacobus de Soběslavia (n. č.)
1398. Mathias Briczik (n. s.) Waltherus Harasser (n. b.) Johannes Hus (n č.) Franciscus Křišwic de Brega (n p.) Fridericus de Mosburg (n b.)
1399. Joh. de Clumin (n. č.) Marcus de Grecz Reginae (n. č.) Andreas Marienborg (n. p.) Franciscus de Misna (n. p.) Clemens de Sreibersdorf (n. p.) Lambertus Freysmet (n. s.) Ludovicus de Wida (n. b.)
1400. Henningus Baltenhagen (n. s.) Mathias de Boleslavia (n. č.) Erasmus Eliae de Nyssa (n. p.) Laurentius Heilsberg (n. p.) Jacobellus de Misa (n. č.) Petrus de Kulmach (n. b.)
1401. Petrus de Brandis (n. č.) Johannes Falkow (n. p.) Jacobus de Krakovia (n. p.) Petrus Kraft de Legnicz (n. p.) Johannes Lobeke (n. p.) Joh. Tirst (n. č.) Andreas Obenholczer (n. b.)
1402. Joh. Hofman de Swydnicz (n. p.) Petrus de Landesberg (n p.) Michael de Malenicz (n. č.) Simon de Tyšnow (n. č.) Wenceslaus Wišně (n. č.)
1403. Burchardus de Balingen (n. b.) Theodricus Geysmar (n. s.) Heningus Klokoue (n. s.) Sylvester Lašota (n. p.) Joh. Rzisst (n. č.)
1404. Joh. Ditmari de Bremis (n. s.) Thomas Brose (n. p.) Leonardus Glacz de Eystet (n. b.) Joh. de Grecz (n. č.) Vincentius Gruner de Czwikaw (n. p.) Albertus Warentrappe de Monasterio (n. b.)
1405. Gregorius Thomae de Praga (n. č.) Timotheus de Mergenaw (n. p.) Petrus de Policz (n. č.)
1406. Briccius de Zacz (n. č.) Hermannus de Altorf (n. b.) Albertus Ditmari de Bremis (n. s.) Mathias de Knyn (n. č.) Joh. Medici de Legnicz (n. p.) Joh. de Seburg (n. p.)
1407. Henricus Bernhagen (n. s.) Nicolaus de Bucholt (n. s.) Joh. Eschenbach (n. b.) Mathias Hagenaw (n. p.) Procopius de Kladrub (n. č.) Martinus Kunssonis de Praga (n. č.)
1408. Joh. Bennin de Hamburg (n. s.) Gerardus Hohenkirchen (n. s.) Georgius Meller (n. b.) Wenceslaus Longus de Praga (n. č.) Joannes de Neosedlicz (n. č.)
1409. Fr. Matthaeus de Aula regis (n. č.) Theodricus de Brunswik. (n. s.)

D.
Mistři kollegiati.
(Od r. 1348—1409.)

a) W kolleji Karlowě.

M. Hermannus de Winterswyk. 1366. (stat. coll. Kar.)
M. Fridmannus de Sytha 1477. (stat. coll. Kar.)
M. Jenek de Praga 1366. (stat. coll. Kar.)
M. Nicolaus de Moravia 1366. (stat. coll. Kar.)
M. Ditherus de Widera 1366. (stat. coll. Kar.)
M. Henricus Woleri 1366. (stat. coll. Kar.)
M. Johannes Lupus (?) 1375. (stat. coll. Kar.)
M. Matthaeus de Krakovia praepositus 1378. 2 čwce. (Ms. arch. capit. Prag. U XVI. p. 164.)
M. Blasius Lupus 1379. (M. III. 262.)
M. Nicolaus Provin. praep. 1387 (M. III. 290.)
M. Albertus Engelschalk de Straubinga 1387 (M. III. 291.)
M. Jacobus Bricen 1387. (M. III. 291.)
M. Stephanus de Colonia praep. 1390 (M. III. 292.)
M. Joannes Winkler 1390 (M. III. 292.)
M. Henricus Perchting 1390 (M. III 292.)
M. Conradus Beneschaw 1390 (M. III. 292.)
M. Přibislaus de Jesenic 1390 (M. III. 292.) praepos. 1394. — 1395 (M. I. 291. M. V. 28.)
M. Stanislaus de Znoyma praepos. 1400 (M. I. 347.) 1408, 5 Pros. (MS. Vienn. 4937 f. 211.)
M. Johannes Eliae 1403 (M. III. 399.)

b) W kolleji Všech Swatých (kanowníci.)

Benessius canonicus 1372 (M. III. 28.)
M. Fridmannus 1376. 1380 (M. V. 72. Kniha Hradč. od r. 1350.)
Johannes canonicus 1377 (Kniha Hradč. 1350.)
Ulricus decanus 1378. 1380. 1381. (Arch, Treb. C. N. 2. p. 122 Kniha Hradč.)
Petrus de Rosenberg praepositus 1378 (Arch. Treb. C. N. 2. p. 122.)
M. Johannes Marienwerder 1387 (M. III. 287.)
M. Nicolaus de Gubin 1387. (M. III. 287.)
M. Matthaeus de Krakovia 1387 (M. III. 288.)
M. Blasius Lupus decanus 1394. 1409. (M. V. 25. Kniha Starom. r. 1404. M. III. 378.)
Ješek praepositus 1398 (Arch. Český I. 392. III 271.)
M. Stephanus de Colonia 1401 (M III 389.)

c) W kolleji krále Wácslawa.

M. Nicolaus Storch 1387. (M. III. 287.)
M. Burchardus praeposit. 1405. (M. I. 387.)
M. Stephanus de Paleč 1408, 5 Pros. (MS. Vienn. 4937. f. 211.)

d) W kolleji práwnické.

Wilhelmus decanus Hamburgiensis, decretorum doctor 1375 (MIII. 25.)

E.

Spráwcowé škol nižších.

(Od r. 1348 až 1409.)

(bez rozdílu, zdali od university čili od koho jiného usazených.)

1. Na hradě Pražském.

M. Fridmannus rector scolarum in castro Pragensi 1376. 1377 (MS. arch cap. P. U. XV. f. 113. U. XVI. p. 6.)
M. Nicolaus rector scolarum ecclesiae Pragensis 1406.

2. U sw. Mikuláše na Malé straně.

Martinus clericus de Pomuk succentor scolarum 1374 (Mt. arch. cap. P. U. XV. f. 55.)
Magister Blasco rector scolarum 1377. 1378 (MS. arch. cap. P. U. XVI. p. 27. 170.)
Mag. Johannes Šindel rector scolar. 1406.

3. W Týně na Starém městě.

M. Waltherus rector před 1354 (Menken p. 2018.)
Johannes rector scholae 1354 (Lib. ant. civ. Prag. anno 1351 f. 40.)

4. U panny Marie konec mosta.

M. Ludovicus, baccalaur. theologiae, rector scholarum, 1394, 1401. 1402. (Lib. nov. civ. P. ab anno 1387 f. 120. MS. arch. capit. P. U. X. p. 29. Lib. nov. civ. P. ab anno 1399 f. 53.)

5. U panny Marie na Lúži na St. m. P.

Petrus de Horziues rector scolarum 1379, 1381. (MS. arch. capit. P. U. XVI. p. 259. Lib. nov. civ. P. ab anno 1377 f. 60.

6. U sw. Mikuláše na St. m. P.

Mgr. Johannes 1404. (Lib. ant. civ. P. ab anno 1404 f. 18.)

7. U sw. Jiljí na St. m. P.

Přibík Pulkawa rector scolarum 1373. 1376. (MS. arch. capit. Prag. U. XV. f 2. 113.
M. Nicolaus rect. scolar. 1379. (MS. arch. cap. P. U. XVI. p. 254.)

8. U sw. Hawla na St. m. P.

Mgr. Nicolaus rector scolarum, 13. (MS. arch. Treb. C. N. 1 f. 86.)

9. U sw. Kříže na St. m. P.

Johannes rector scolarum 1375 (MS. arch. capit. Prag U. XV. f. 97. pv.)

10. U sw. Michala na St. m. P.

Jacobus rector scolae 1408.

11. U sw. Martina na St. m. P.

Mgr. Diwiš, rector scolarum 1408.

12. U sw. Jindřicha na Now. m. P.

Stephanus olim rector scolarum 1401 (Lib. nov. civ. P. ab anno 1399. f. 30.)

13. Na Zderaze w Now. m. P.

M. Wenc slaus Pullus rector scolarum 1401. (Mt. arch. capit. Prag. U. X. p. 34.
Andreas Kossata rector scolar. 1406.

14. U sw. Michala w Opatowicích na Now. m. P.

Mauricius rector scolae 1401 (MS. arch. capit. Prag. U. X. p. 23.)

15. Na Wyšehradě.

Mgr. Diwiš, olim rector scolar. 1408.

16. W Rakowníce.

Drahoslaw, rector scolarum 1406.

17. W Litoměřicích.

Nicolaus rector scolarum Omnium Sanctorum 1377 (MS. arch. capit. P. U. XVI. p. 50.)

18. W Raudnici.

M. Nicolaus Puchnik, rector scolarum 1375. 1376 (MS. arch. capit. P. U. XV. f. 89. f. 113.)

19. W Duchcowě.

Jacobus rector scolarum et notarius oppidi 1406.

20. W Austí nad Labem.

Laurentius rector scolar. 1407.

21. W Sobotce.

Vitus Muzak rector scolae 1382 (MS. arch. capit. P. U. XVII. p. 258.)

22. W Bělé.

Duchek roctor scholarum 1408.

23. W Bydžowě.

Mauricius (Mařík) do Petrowic, rector scolarum 1374. 1375. (MS. arch. capit. P. U. XV. f. 69. 84)

24. W Kutnéhoře.

Mathias rector scolarum 1382 (MS. arch cap P. U. XVII p 205.)

25. W Přibislawi.

Drzko rector scolarum 1407.

26. W Krumlowě.

Mathias rector scolar. 1380 (MS. arch. cap. P. U. XVII. p. 37.)

27. W Plzni.

Jacobus rector scolarum 1401. (MS. arch. cap. P. U. X. p. 31.)

28. W Manětině.

Jenco rector seolar. 1379 (MS. arch. cap. P. U XVI. p. 259.)

F.

Počet immatrikulowaných audů university práwnické
od r. 1372 až do r 1408.
(Dle matriky práwnické w Monum. Univ. Tom. II. P. I.)

Rok	Studenti					Bakaláři	Doktoři
	Čechowé	Bawoři	Polané	Sasi	Summau		
						(až do r. 1376)	(až do r. 1382)
1372	39	57	43	29	178		
1373	19	34	27	33	113	16	14
1374	7	28	30	32	97	—	—
1375	18	39	35	26	118	-	—
1376	14	40	22	39	115	—	—
1377	28	28	15	29	100	8	—
1378	29	25	24	42	120	1	—
1379	14	25	28	18	85	8	—
1380	11	11	11	15	48	—	—
1381	29	44	33	67	173	2	—
1382	21	32	38	79	170	6	—
1383	16	40	21	43	120	9	2
1384	14	22	32	70	138	10	2
1385	29	31	34	92	186	12	—
1386	13	22	26	46	107	18	3
1387	21	16	29	46	112	23	4
1388	19	15	40	48	122	17	—
1389	53	37	60	60	210	20	—
1390	2	12	12	26	52	4	2
1391	16	19	20	26	81	3	—
1392	9	9	25	30	73	4	—
1393	14	15	14	26	69	2	1
1394	9	5	14	25	53	3	1
1395	18	4	18	19	59	7	1
1396	8	10	29	18	65	8	2
1397	14	4	26	28	72	3	7
1398	18	5	23	27	73	4	—
1399	12	6	22	30	70	6	—
1400	10	1	20	22	63	7	1
1401	6	3	14	18	41	6	1
1402	9	1	24	17	53	3	1
1403	13	1	16	22	52	3	—
1404	19	4	11	18	52	4	2
1405	5	5	14	8	32	4	—
1406	8	8	15	25	56	3	1
1407	9	1	13	20	44	5	2
1408	20	15	26	24	85	9	1

Počet promovovaných na bakalářství a mistrowství we fakultě artistské

od r. 1367 do 1408.

(Dle Monum. Univ. Prag. Tom. I. P. I.)

Rok	Bakaláři	Mistři
1367	34	6
1368	33	3
1369	38	5
1370	52	12
1371	38	2
1372	21	14
1373	45	—
1374	66	—
1375	84	24
1376	101	23
1377	87	17
1378	94	23
1379	101	21
1380	63	18
1381	107	17
1382	141	33
1383	189	25
1384	206	39
1385	234	34
1386	216	40
1387	120	55
1388	130	43
1389	173	28
1390	61	26
1391	61	12
1392	90	20
1393	76	28
1394	75	19
1395	74	17
1396	75	16
1397	90	20
1398	98	21
1399	78	21
1400	74	13
1401	86	18
1402	56	21
1403	65	—
1404	86	41
1405	69	20
1406	89	7
1407	124	15
1408	123	27

Registřík

jmen osobních a místních.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 10 14 12 004 1